

ЭРКИН ВОҲИДОВ

Сайланма

Икки жилдлик

Биринчи жилд

МУҲАББАТНОМА

Шеърлар, достонлар

Тошкент
Ғафур Ғулом номидаги
Адабиёт ва санъат нашриёти
1986

Уз2
В 89

Сўзбоши муаллифи —филология фанлари кандидати
ИБРОҲИМ ҒАФУРОВ

В $\frac{4702570200-144}{M 352 (04)-86}$ 30—86

© Ғафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, 1986 йил (сўзбоши).

ОТАЛАРНИНГ ҚУТЛУҒ ИЗИДАН

Кўп йўллардан ўтиб келаётган одам...

Кўп ўйларни ўйлаб келаётган шоир. Кўп йўллардан ўтиб, кўп ўйлар ўйлаб келаётган кишининг сўзини тинглаш доим мароқли бўлади. Йиллар — гулбоғларгина эмас, гултиканли деворлар ҳам. Гулларни гултиканлар зулмидан олгунча қўллар қанча тилинади, қонга беланади. Лекин чин шоир барибир шу гулларни олади, гард юқтирмай, ғубор қўндирмай олади. У халқига бокира гуллар бериш учун дунёга келган киши.

Эркин Воҳидов ўн беш ёшга тўлганда ва ўз тенгдошлари билан бирга ўн олтига қадам қўйганда Улуғ Ватан уруши жароҳатлари ҳали жуда янги ва жуда тутаб ётарди. Нон таъми жуда ширин, урушдан қайтган аскарларнинг юзлари оғир дудлардан ҳамон қорайган, ва лекин биз учун беҳад суюкли ва романтик гардиш ўранган ҳолда кўринарди. Ўша йиллари вьетнам халқи ёппасига қаршилик кўрсатиш курашига отланган эди. Ўшанда Кореяда мамлакат озодлиги ва мустақиллиги учун уруш бормоқда эди. Грецияда эса халқнинг демократик ҳаракати бўғилган эди.

Эркин Воҳидов ўшанда кичкинагина шеър ёзди. Уни «Укамнинг «жанги» деб атади.

Замонавий тафаккур, замон зарралари шу кичкинагина шеърда қандай моддийлашганлигини кўрайлик. Корея ҳам, Вьетнам ҳам, Греция ҳам жуда олисда. Лекин ўша ўлкаларда бораётган озодлик учун кураш шуълалари шу шеърнинг сатрларига тўкилган. Қуёш ҳам ахир ўзи кўринмай туриб ойна нурлантиради-ку! Ўзи кўринмаган ва ўзи бевосита тасвирланмаган воқеаларнинг шуълалари... Ёш бола онгида ўша шуълалар бўлмаса, ахир, у саман от миниб «қилич» чопармиди? Жангга чиқармиди? Ўзини душман самолётини

Йиккитган каби тасаввур қилармиди? Урушлар қаҳри
ичида кечган замон нишоналари.

Шеърнинг иккинчи қаҳрамони ака — лирик қаҳра-
мон — укасининг ўйинини новелла каби қабул қилади.
Ва новелладан янги новелла яратади.

Аввалига кулдим роса ҳам,
Ҳазилдир деб укам сўзлари.
Сўнг ҳовлига чиқиб қарасам,
Етар эди беш ўлик ари.

Классик адиб айтган катта йўлга ташлаб қўйил-
ган ойна эмасми бу — эллик иккинчи йилда ёзилган
шеър? Салмоқлироқ сўзлар билан тушунтирадиган
бўлсак, унда даврнинг психологизми акс этмаяптими?
Бу бир бўлса, иккинчидан, унда ёш шоирнинг шеърый
новеллистикага интилиши очиқ сезилади. Шу новел-
лика баробарида дилкашлик, юмор очиқ ифодала-
нади. Учинчидан, илгариги шеърый фикрлаш йўсинла-
рига қараганда, бунда янгича фикрлаш аломатлари
ва бу аломатларда демократизм учқунлари кўзга таш-
ланади. Кишининг шоирлигини кўрсатадиган ва киши-
ни шоир қиладиган шеър шу тариқа туғилган эди.
Замона шуълаларини шеърнинг марказига олиб чи-
қиш, сўзга зарифлик, шеър услубида кучли демокра-
тизмга амал қилиш, ўткир новеллистикага майллар
Эркин Воҳидов ижодида ана шундай бошланган эди.
Бу бахтли ипак толалар кейин ҳеч қачон узилмади,
балки чийралиб, тобора кучайиб, мустаҳкамланиб бор-
ди. Бунда шоирона шахс характерининг бутунлиги ва
ҳиссий-ақлий яхлитлиги жуда яққол намоён бўлди.

Эркин Воҳидов болаликда тез улғайди. Жуда
меҳрибон, зукко одамлар даврасида ўсди. Урушдан
кейинги кўтаринки ватанпарварлик муҳити унинг юра-
гини тарбиялади ва унга қувват берди. У жуда эрта
қаламга ошно бўлди, унга суянди, ундан улуғ мадад
олди. Қалам унга ишонч бағишлади. Эрта улғайиш
натijasида унда катталиқ билан болалиқ омухта бў-
либ кетди. У ёшликнинг овози билан катталардай сўз-
лай кетди: «Мен ўтган йўл меридиан чизигидан зиёда...»
У ота жавонидан стук китобларни тезроқ бўй чўзиб
олишга, она юртга ўғлон бўлишга ошиқди.

Ҳали Ғафур Ғулом, Ойбек, Миртемир, Шайхзода,
Собир Абдулла, Уйғун, Зулфия, Саида Зуннунова
сингарини ўзбекнинг улуғ шеър оркестрлари янграб тур-

Ғайда, уларнинг наърали овозлари ичидан ёш Эркин Воҳидовнинг найи ҳам сас тарата бошлади. Ва бу най товуши эшитилмай қолмади. Уни ҳамма эшитди. Баралла эшитди ва бирдан берилиб тинглади. Бу ажойиб-ку!— деди ўзбек шеърининг улуғ оркестри. Урушдан кейинги йилларнинг тоза, тинч сўзга ташна одамлари Ғафур Ғуломнинг «Она қизим Жамилага» шеъри билан бир қаторда Эркин Воҳидовнинг «Камтарлик», «Тонг лавҳаси», «Инсон яшамоқдан толмасин учун», «Ун саккизга кирмаган ким бор», «Пўлат», «Хайрли кеч» деган шеърларини — бир томчи сувдай тоза шеърларини ёдлаб юрадиган бўлдилар. Халқ уни узоқ орзиқиб кутилган солиҳ фарзанд каби қарши олди. Унга устозларнинг бахтли назари ва теран хайрихоҳлиги ҳамдам бўлди.

Эллигинчи йилларнинг иккинчи ярмида ўзбек шеърининг йўли ўзгарадиган палла келган эди. Мамлакатимизда илмий-техника инқилоби шиддат билан амал олди. Фазога кема чиқди. Инсон хаёлининг уфқлари кенгайди. Кенг миқёсда фикрлаш одат тусига кирди. «ТВ» мўъжизалар кўрсатиш палласига кирди. Информация оқими кундан-кун қудратли тус олди. Шоирларнинг руҳий изланишларда ҳаловатсизлик авж олди. Миллий адабиётлар жуда кучли тарзда бир-бирларини тўлдирдилар. Вақт тигиз ва танқис бўлиб қолди.

Югурар замон,
Шиддати ўтади ҳар бир толамдан,—

деб ёзди Эркин Воҳидов «Тасаввур» деган шеърида. У юрак ва меҳр, фурсат ва хаёл, фаолият ва ҳаловатсизлик шоирига айланди. Шеърига олим замоннинг тўлқинлари кириб келди. У шеърларини «Олимлар ва шоирлар», «Тиббиёт ва табиат», «Қосмонавт ва шоир», «Асаблар», «Фазодаги уйқу», «Олимларнинг рафиқаларига», «Инсон ва фурсат» деб аташи бежиз эмас. Бу каби шеърларнинг барида ўз даврининг теран психологизми акс этди. Даврнинг безовта шуълалари шеърларининг мундарижасига чуқур кириб борди. Шу билан бирга «Буюк ҳаёт тонги», «Фузулий ҳайкали қошида» каби асарларида фикрлашда тарихийлик пайдо бўлди.

Унинг зиёли фикри ёмғирдан сўнгги куртак каби тўлишиди, портлади ва чексизлик сари импульслар

юбора бошлади. У ўзини теран замонавий шоир каби намоён қилди. Унинг сатрлари асл маънода замон юки билан тўлишди. Серғалва аср кишилари онги ва фикрлаш асносидаги турли нюанслар у ёки бу даражада унинг ҳар бир шеъри, ҳар бир достонида ўз ифодасини топди.

Тарихинг битмакка, халқим,
мингта Фирдавсий керак,
Чунки бир бор чеккан оҳинг
мингта дoston, ўзбегим.

Эркин Воҳидов ўзининг ватанпарварлик бурчини жуда чуқур ҳис қилади ва англайди. Бу жуда ёшликдан унинг қонига сингиган. У, ҳаётда қандай бўлса, шеъри ва достонида ҳам худди шундай. Ватанин ватан қилган оталарнинг катта ижтимоий ишига садоқат унинг лирик қаҳрамонини эстетик жиҳатда гоятда фаол шахсга айлантиради. Фирдавсийлар керак!— деган фикр билан яшашнинг ўзи яхши. Бу ижодкорлар олдида қанчадан-қанча вазифалар турганлигини, халқнинг катта ҳаёти доим талантларга муҳтож эканлигини кўрсатади. Эркин Воҳидов халқнинг ўйи, орзусини яхши тушунади. Шеър ёзганда, халқ ичида шеър ўқиганда шуни ҳис қилиб туради. Халқнинг онгини эзгу сўз билан ёритиш ва шарафли қилишга интилади. Унинг «Қуёш маскани», «Ўзбекистон коммунистлари», «Ўзбегим», «Тошкент садоси» сингари асарлари шеърятнинг Ватан ҳамда халқ шарафига битилган юрак сўзидир. Улар халқнинг ўзини, жамиятдаги, ер юзидаги, тарихдаги, бошқа халқлар қаторидаги ўз миссиясини англаши, теран тасаввур қилишига хизмат қилади. Бу каби асарлар маърифатли ва севгувчи инсон қалбидан отилиб чиққани учун ҳам халқимизга сеvimли ва гоятда яқиндир. Улардаги алангали самимий кишиларни ўзига оҳанрабо каби тортади, десак ҳеч муболаға бўлмас.

Эркин Воҳидовнинг ҳамма асарлари, улар қайси йилларда ёзилганлигидан қатъи назар, бир-бирлари билан чамбарчас боғлангандир. Улар бир-бирларини тўлдирадилар ва бойтадилар. Шоирнинг ижоди ғоялари ва мундарижа бойлигига кўра яхлит ва бир бутунликдир. Лекин бу бир бутунлик бадний жиҳатдан ранго-ранг бир бутунлик. Ва асло бир навислик эмас.

Энг ажойиби шундаки, давр қандай ўсиб, янгилла-

ниб, ўзгариб бораётган бўлса, Эркин Воҳидов ижоди ҳам шундай ўзгариб, доим янгилашиб, илгари кўрилмаган янги қирраларни кашф қилиб, янги маъно ва мазмун нуқталарига кўтарилиб боради. Эллигинчи ва олтмишинчи йилларда унинг ижодида лирик оҳанг, лирик кайфият ва шу кайфият таъсирида шаклланган фалсафийлик устун турган бўлса, етмишинчи йилларда даврининг нотинч ўйи устун мавқега чиқди. Сўнг ижтимоий-публицистик бонг уриш кучайди ва етакчилик қилмоқда. Бу йиллардаги характерли шеърларидан бирида у замондошларига қарата шундай деб мурожаат қилади:

Бонг уринг,
 ҳаммани
 чақиринг,
 Бонг уринг
 шаҳару
 қишлоқда.
 Овозлар
 борича
 бақиринг,
 Ут кетди,
 ҳаммаёқ ёнмоқда.
 Одамлар,
 уйқудан уйғопинг,
 Шошилинг,
 қидиринг тез нажот.
 Жон куйсин,
 қалб ёнсин,
 сиз ёнинг,
 То ёниб
 кетмасин бу ҳаёт!

Шеър ҳаёт ғояларини жуда тез илғаб олади деганда, шуни айтсалар керак. Валентин Распутиннинг 1985 йилда чиққан қиссаси «Ёнғин» деб аталгани ва худди Эркин Воҳидов жар солаётган ҳодисалардан қаттиқ ва кескин огоҳлантираётгани адабиёт ўз олижаноб ишини мудрамас виждон билан адо этаётганини яна бир карра кўрсатади. Шу бонг уришда Эркин Воҳидов талантининг публицистик қирраси янада кучлироқ кўринмоқда. Бонг уриш Эркин Воҳидов ижоди учун якка ҳодиса эмас. Едингизда бўлса, у ёшликнинг пок самимияти билан ёзилган «Нидо» достонидаёқ

бонг ура бошлаган эди. «Нидо» урушларнинг разолатига қарши ватанпарварлик бонги эди. «Палаткада ёзилган дoston» — қаҳрамонлик, юксак маънавият бонги, даъвати эмасми! «Руҳлар исёни»-чи? Миллий, ирқий, инсоний, диний адоватларга ва шулардан туғиладиган фашизм иллатига қарши бонг эмасми у?! Инсонни ҳимоя қилишга чорлов эмасми у?! Шоирнинг кейинги йиллар ичида яратилган «Тирик сайёралар», «Шарқий қирғоқ», «Келажакка мактуб» шеърий китоблари коммунист граждaннинг дунёни хатарли қилаётган барча ҳодисаларга кескин ва эҳтиросли муносабати натижасида туғилди. Бу китобларга кирган асарларида Эркин Воҳидов янги замонавий поэтик услубни шакллантирди ва камолга етказди. Унинг шеъри Андрей Вознесенский ибораси билан айтганда, фаол виждоннинг садоси каби янграмоқда. Бу шеърият янги инсонни тарбиялашда кучли таъсирчанликнинг ранг-баранг воситаларидан моҳирона фойдаланмоқда. Эркин Воҳидовнинг ҳозирги публицистик ҳамда сиёсий лирикасида зарифлик, танқидий оҳанг, маънавий нуқсонларга қарши муросасиз сўз тобора кескин жарангламоқда. Бугунги унинг шеъри ҳаётимизнинг ўткир, аччиқ, лезкин иллатлардан тозалашга хизмат қиладиган ҳақиқатларини айтишдан, кишиларни шу ҳақиқатлар орқали тарбиялашдан, уларнинг ҳиссий қарашларига фаолик бағишлашдан асло чўчимайди, балки онгли тарзда шунга интилмоқда ва шуни бош мақсад қилиб қўймоқда. Замондошимизни ҳақ сўз билан тарбиялашда у ривоятдан, латифадан, очиқ шиор сўздан фойдаланмоқда. Жаҳон интеллектуал шеърияти билан фойдаланмоқда. Жаҳон интеллектуал шеъриятига хос бўлган барча бадий илғор воситаларни новаторлик билан қўлламоқда. «Ешлик девони» билан «Донишқишлоқ латифалари»ни, «Ўзбегим» билан «Руҳлар исёни» дostonини, «Шарқий қирғоқ» билан «Қумурсқалар жанги»ни бир-бирига уйғун келтириш бир қарашда жуда қийиндек туюлади. Улар турлича йўналишда, турлича планда, турлича бадий-ғоявий мақсад билан ёзилган. Буларда шоирнинг палитрасига хос ранг-баранглик, серқирралик тўлиқ намоён бўлади. Ранг-барангликларни давр руҳи бирлаштиради. Ҳар бир даврнинг ўз шеърий сўзи бўлади. Эркин Воҳидов ўз даврининг зарур шеърий сўзини топиб айтган моҳир санъаткор шоир.

Донишманд йўлбошчи айтган: барча файласуфлар дунёни тушунтириб келдилар, энди гап уни қайта ўзгартиришда, деб! Шеърят дунёни тарбиялашни ўз уҳдасига олган. Тарбиялаш ҳам асли ўзгартириш, инсониятнинг асл идеалларига кўра ўзгартириш. Ўзгартириш эса севиш ва ҳарорат билан бўлади.

Севмаган дилда сеvimли сўз бўладими? Эркин Воҳидов шеърятини муҳаббат билан мутолаа қилиб юрадиганлар унинг сўзи тоза, тиниқ, равшан ва ичдан нурланиб туришини бир оғиздан тан оладилар. Нафислик ва зарофат, шаффофлик ва дилсўзлик шоир сўзининг табиатига айланган. Булар эса биз учун асос тушунчалардан ва айниқса, ватанпарварликдан — Ватанга Муҳаббатдан униб-ўсган. Эркин Воҳидов гўдак-лиги уруш йилларига тўғри келган авлоднинг шоири, қалб ифодачиси. Бу авлоднинг юрагига эса, оталарнинг жасоратлари ва қаҳрамонликлари ўз ўчмас шуълаларини саховат билан тўккан. Шундан айта оламизки, Эркин Воҳидовнинг ҳар бир сатри, ўттиз беш йилдан бери халқ дилининг чексиз қаърларига кириб бораётган ҳар бир сўзи Ватанга катта, ҳароратли муҳаббатдан туғилгандир. Эркин Воҳидов шеърятининг ўз бадий системаси бор. Бу ҳақда таниқли олимлар Лазиз Қаюмов, Нуриддин Шукуров, Озод Шарафиддинов яхши рисоалар ёзганлар. Бу система кейинги ўттиз йил ичида янгича фикрлаш, янгича шеърӣ тафаккур йўсинларини ўзлаштирган ва ўз ривожда янги босқичга, янги сифат даражасига эришолган ўзбек совет шеърятининг энг характерли воқеаларидандир.

Халқ кунда такрорлайдиган сўз ўлмайди. Эркин Воҳидов халқнинг юрак мулкига айланган шеърӣ сўз эгаси. Уни толенинг манглайига битилган сўз дегимиз келади. Ҳа, толега битилган сўз. Уни тополган эса — сизу бизга замондош, асрдош, елкадош, бахтли шоир!

Иброҳим Ғафуров.

1985 йил, 9 ноябрь

Бир шеър фикри ярқ этди ногоҳ
Вужудимда ғалаён туйдим.
Ярқ этди-ю, мен бўлмай огоҳ
Бир лаҳзада йўқотдим-қўйдим.

Неки бўлса менга энг азиз,
Энг мўътабар бўлса дунёда,
Борлигимни банд этса не ҳис —
Бари эди унда ифода.

Вазмин эди ўз асрига хос,
Юксак эди бамисли хаёл.
У юракнинг ўзидек ҳассос,
Табиатдек эди баркамол.

Шеър дардида ўтган неча минг
Аждодларим руҳига қасам:
Уша шеърда бутун оламнинг
Шавқу дарди эди мужассам.

Бир хуш айём, бахтли тасодиф
Тўлдирдию зар ила қўйним,
Мен гумроҳ-чи, бўлмайин воқиф
Бир лаҳзада йўқотдим-қўйдим.

Шундан буён излайман уни,
Қуюн каби кезарман жаҳон.
Қани, унинг бирор сатрини
Топиб олсам эдим ногаҳон.

У шеър тамом банд этди мени,
Асир бўлдим унга умрбод.
Бамисоли ёр тасвирини
Оинада кўргандек Фарҳод.

Мақон тутсам энди қаерда,
Қаён бошлар эса иқболим,
Фикру зикрим ўша шеърда,
Ўша шеърда бутун хаёлим.

Водийларни сайр айлаган чоғ,
Асир этса ўлкам жамоли,
Кўз олдимда тикланур ногоҳ,
Ўша шеърнинг етук камоли.

Қалби тоза, юрак-бағри кенг
Одамларга ҳамсуҳбат бўлсам,
Едга тушар ўша шеърнинг
Вазминлигу ҳассослиги ҳам.

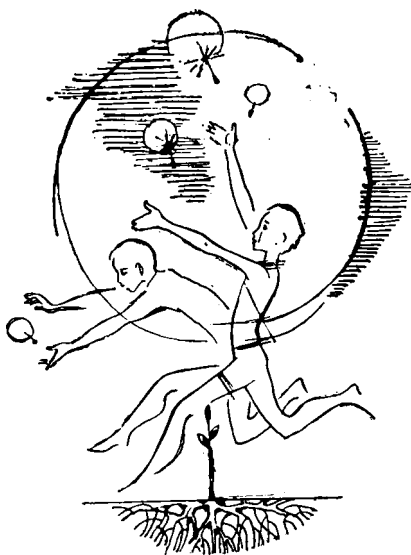
Гоҳи юксак хирмонлар меним
Хаёлимни этганида банд,
Уйлайманки, йўқотган шеърим
Мана шундай эди сарбаланд.

Мен у шеърни излай умрбод,
Тоғ-тошларни кезай пиёда.
Топиб олсам, мендай бахтли зот
Бўлмас эди ёруғ дунёда.

*Мен топмасам, майли, топса ким,
У ғазал, хоҳ қасида бўлсин,—
Майли, менинг бор-йўқ ёзганим
Ўша шеърға бахшида бўлсин.*

*Майли эди, бир бора кўрсам,
Бир бор кўриб фидо қилсам жон.
Бу дунёдан шунда Эркин ҳам
Ўтар эди зарра беармон.*

1972

I

Пиллар ўтар...
Кўз олдимда
Чирой очар келажак.
Мактаб, лагерь,
анҳор, боғлар
Хотирамда қолажак...

ЛАГЕРДА ТОНГ ОТДИ

Уфқ шишаси синди,
Олам узра силкинди
Улкан оққуш қаноти.

Уфққа гулхан ёқиб,
Қизил галстук тақиб
Пионер тонги отди.

Ва қуёшнинг илиқ, зар
Тонгги шуъласи тушар
Унлаб оқ палаткага.

Уйғонишар болалар,
Майдонга йўл оларлар
Тонги физзарядкага.

1951

УКАМНИНГ «ЖАНГИ»

Укам мишиб «саман от»ини,
«Қилич» ушлаб чиқипти жангга,
Бешта душман самолётини
Йиқитдим, деб мақтанди менга.

Аввалига кулдим роса ҳам,
Ҳазилдир деб укам сўзлари.
Сўнг ҳовлига чиқиб қарасам,
Ётар эди беш ўлик ари.

1952

ЯНГИ ЙИЛ АРЧАСИГА

Бунча ҳам чиройлисан,
Ям-яшилсан ҳар қачон.
Янги йилнинг кўркисан,
Севимлисан, арчажон.

Қиш бобонинг уйида
Азиз меҳмон — кўкламсан.
Бу кун унинг тўйида
Айниқса, саз — кўркаман.

Кўйлагингга жуда кўп
Зар тугмалар тақилган,
Шохларингда қизил, кўк...
Лампочкалар ёқилган.

Бўйим етмас шохингга
Лекин, эй, арчажоним,
Табелимда бор сенга
Атаб тизган маржоним.

Сенга деб тизган маржон
Аъло баҳоларимдир.
Кел, тақиб қўяй, арчам,
Шохларингни этиб тур.

1952

КЕЧАГИНА

Кечагина эди...
Хайрлашиб
Баланд тоғлар,
Гулбоғлар билан,
Дарёлардек тошиб,
Қирлардан ошиб
Ўртоқлар билан
Қайтган эдик
Ўйнаб, кулиб
Мактаб қўйнига.

Кўз олдимда...
Анҳор бўйи,
 кўм-кўк чимда
Тўйиб-тўйиб
 қўзилардек
Чўзилардик.
 Горн билан
 оқшом яна
 саф-саф бўлиб
 тизилардик.

Лагерь бизни
 яна мактаб,
Фан қўйнига
 узатди.

Кўксимизга
чечак тақиб,
гулхан ёқиб
кузатди.

Кечагина эди,
худди кеча...

Букун яна
лагерь бизни
қучоқ очиб
кутади.

Кенг далалар,
ғўзал боғлар
бизларга кўз
тутади.

Қаранг вақтни,
ҳадегунча
йил ҳам ўтиб
кетади.

Бир йил...
Худди бир ҳафтадай,

Аммо ўзи
сермазмун.

Бир йил...
Бизга ўқитувчи

Қанча сабоқ
бермасми?

Йил ҳам олға
югуради

Ҳаёт олға
юргандек.

Шу бир йилда
биз мактабдан
талай нарса
ўргандик.

Китоб бўлди
 ҳамдамимиз,
Билим бўлди
 нур — чироқ.
Шу нур билан
 фан конига

Кирдик яна чуқурроқ.
Йиллар ўтар...
 Кўз олдимда
 чирой очар
 келажак.
Мактаб, лагерь,
 Анҳор, боғлар
 хотирамда қолажак.
Ва эсларман
 шу кунларни —
Кечагина эди...
 Худди кеча...

1953

ЧУЛДА ҲАЁТ ЯШНАР

Вагон деразасин очиб қўйди-да,
Йигит ташқарига узоқ қаради.
Чарх уриб, этаги уфқ қўйнида
Қозоқ саҳролари ўтиб боради.
Пўлат ғилдираклар тақирлар бетин,
Чўллар денгиз каби чайқалиб қолар.
Қўриқ, бўз ерларда жимирлар сокин
Қуёшдан тўкилган ёғду—ҳалқалар.
Шу ўтли тигларда қизиб ёнгандай
Бунда ҳансирайди ҳар бир парча тош.
Мана, ташналикдан ҳолсизлангандай
Кенг дашт уфқларга қўйиб ётар бош...
Йигит ўйга чўмган. Эртанги куннинг
Бахтли онларига элтади хаёл.
Бунда қизгин меҳнат кутади уни,
Бунда уни кутар ижод, истиқбол.
Фарзандлик севгиси тошиб қалбида,
Тикилар она Ер — бепоён чўлга.
Аҳд қилиб, ҳаётбахш ирода билан
Кеча у Тошкентдан чиққанди йўлга.
Букун мардонавор қўймоқда қадам,
Қайноқ ҳаёт завқи олдинда ҳали.
Поёнсиз саҳрода ер очиб бардам,
Елкандай сузади универсали.
Мотор товушидан чўл янграр бирдан,
Ҳайқирӣқ жимликни ларзага солар.

Чўчиб уйғонару асрий уйқудан,
Чаман либос кияр чексиз саҳролар.
Севинч, ҳаяжон-ла тепади юрак,
Иигит сочларини силаб ўтар ел.
Хаёлда жонланар яқин келажак,
Эртанги буғдойзор, янги мўл ҳосил.
Бу кун у чўлларга ҳаёт келтирар,
Нақадар бахтиёр сезар ўзини.
Вагон деразаси олдида турар,
Узоқларга хурсанд тикиб кўзини...

1954

ҚУЁШ ҚИССАСИ

Нур тўкар мовий кўкдан
Қадрдон қуёшимиз.
У дўстдир бизга кўпдан,
Ҳам дўст, ҳам тенгдошимиз.

Ҳа, қуёш яшайди-ю
Миллиард йиллардан буён,
Аммо қаримаган у,
Ҳали яшар кўп замон.

Ўз умрига нисбатан
Қуёш ҳали жуда ёш.
Шу сабабдан биз билан
Ҳам тенгдошу ҳам сафдош.

• • •

Чимён этакларида
Кўркам лагеримиз бор,
Шу тоғ юксакларида
Гил бўйи эримас қор.
Биз турганда уйқудан,
Ҳаммамизни эркалаб,
Ҳов анови чўққидан
Қуёш чиқар эрталаб

Чиқадюю баланддан
Бизга кулиб боқадн.
Кун бўйи кезиб яна
Тоғ ортига ботади.
Ҳар кун такрор бўлар шу,
Кўп таъсир қилар бизга.
Қуёш кўкда кезар-у,
Тушмас ҳеч ёнимизга.
Бир кун саҳар бир тўда
Пионерлар йиғилдик.
Қуёшни тоғ устида
Кутиб олмоқчи бўлдик...
Биз чўққига етганда,
Уни таслим этганда,
Ҳар ён осуда экан,
Қуёш уйқуда экан.
Садо бердик горндан,
Офтоб турди ўрнидан.
«Тонг уфқининг қўйнида
Лоларанг шафақ ёққан,
Жилғалар ўйинига
Қўшилиб, кулиб боққан,
Чўққиларнинг бўйнига
Шуъладан зирак таққан,
Қирнинг бахмал тўнига
Зартугма — чечак таққан —
Сен ҳаётбахш офтобсан,
Ёнимизга туш энди!»
У жилмайди жавобан,
Сўзимизга тушунди.
Қарши олдик кўп мамнун,
Жой бердик ёнимиздан.
Бир умрга ўша кун
Чиқмайди ёдимиздан...
Қуёшимиз кўп қувноқ,
Суҳбати ҳам соз экан.

Қилар иши кўп, бироқ
Вақти жуда оз экан.
Ер юзидан эрта-кеч
Тунни қуваман, дейди,
Губорини қўймай ҳеч,
Нур-ла юваман, дейди.
«Кўкдан қарайман ҳар кун,
Ҳавасим келар сизга.
Фақат бандман, шунинг-чун
Тушмайман ёнингизга».
Унинг энг кучга тўлган,
Севган фасли ёз экан,
Ҳаммадан ҳам футболга
Жуда ишқибоз экан.
Яхши дарвозабон деб,
Хурсанд бўлди Қодирдан...
Шу кун хўп чақчақлашиб,
Бўлиб кетдик қадрдон.

Суҳбат сўнгида деди:
«Айбга қўшманглар фақат,
Бир истагим бор эди,
Айтсам майлими?»

— Ҳа, айт.

— Бахтиёрсиз чиндан ҳам,
Хўп ажойиб ёшларсиз.
Бундай ўйлаб қарасам,
Сиз менга тенгдошларсиз.
Ҳар кун кўкдан сизга
Қараб тўймайман, келинг
Шу қувноқ сафингизга
Мени ҳам қабул қилинг.
Барча жим қолди бир зум,
Барча лабда табассум,
Кўкка етган бошимиз!
Ахир ўз Қуёшимиз —

Тенгдошимиз, айтмоқчи —
Пионерга ўтмоқчи!
Ҳамма хурсанд, негадир
Рози бўлмади Қодир.
Бошини қашиб бир дам,
Ниманидир ўйлади.
Тушмагур шу ерда ҳам
Ҳазилини қўймади.
У болалар ичидан:
— Қабул қилмаймиз,— деди.—
Таржимаи ҳолинг йўқ,
Ешинг билмаймиз,— деди.
Шу пайт кўк сари тиклаб —
Ракета ўтиб кетди.
У Қуёшни табриклаб,
Бир қоғоз тутиб кетди.
Ўқидик: хат ичида
Қуёш илғор, дебди у,
Ҳам пионер ишига
Доим тайёр, дебди у.
Лойиқдир қабул қилса,
Кафолат ҳам бераман.
Анкетасини бўлса,
Мен ўзим тўлдираман...
Табриклашга ҳақлимиз,
Қани, Қуёш, қўлни бер.
Ҳаммамиз ҳам бахтлигимиз,
Ҳаммамиз ҳам пионер.
Сен ҳаётбахш шуълага
Қондиравер ҳар ённи.
Биз қувноқ ашулага
Тўлдирайлик жаҳонни...
Жавлон уриб, бепоён —
Кўкимизда кезиб юр,
Фурсат топиб, Қуёшжон,
Енимизга тушиб тур...

Мўл-кўл нур тўкар кўкдан
Қадрдон Қуёшимиз.
У дўстдир бизга кўпдан,
Ҳам дўст, ҳам тенгдошимиз,

Ҳар тонг Қуёш кўксига,
Қизил галстук тақар.
Ва сойдаги аксига
Табассум билан боқар.
Сўнг ғурур билан аста,
Юксакларга йўл олар.
Нурли чўққилар пастда
Унга термулиб қолар.

1954

НҮТҚ ХАҚИДА

Ҳар сўзида «бу», «ану»,
«Ҳалиги», «сўнг», «анақа»,
«Бу-бу» дейди — нима бу,
«Унақа»си — қанақа?
Тилига келиб қолган
Сўздан қайта олмаса,
«Бу» қўшмасдан саволга
Жавоб айта олмаса.

Гоҳи қовушмай сўзи,
Гапидан тўхтаб қолса.
Яхши билса ҳам ўзи,
Зўрғагина «З» олса.

Ўзингиз ўйлаб кўринг,
Нима, бу, қанақаси?
Қачон қолар Ўткирнинг
«Нима», «бу», «анақаси»?

Одатланганман, дединг,
Тўғри, ҳамма гап шунда.
Лекин ахир, ўз тилинг
Ўзингга бўйсунсин-да.

Тўғри, аниқ гап тузиб,
Жавоб бергин сўроққа.

Хизмат қилсин ҳар сўзинг
Фикрингни тўлатмоққа.

Мазмун номли мўлжалга
Сўз — отилган ўқ бўлсин.
Нишонга тегмай қолган
Битта ўқ ҳам йўқ бўлсин.

Дўстим Ўткиржон, бунини
Ёдингда тут ҳар доим,
Оташин нотифини
Минбарлар кутар доим

1954

ЧЕВАР ҚИЗ

Жажжи Лола пахта терди,
Энди деманг у гўдак.
Бир ҳовучмас, бир дўппимас,
Терди роса бир этак.

Тарозибон амакси
Олар экан пахтани,
Чевар қиз деб, ширин қиз деб,
Асал қиз, деб мақтади.

Жажжи Лола уйга қайтар,
Енгил учар қадамлар.
Нега, қанча тердинг, қиз, деб
Сўрамайди одамлар?

Қўзларига қараб борар
Утган-кетган ҳамманинг.
Ҳеч ким сўрмас, нима деди
Тарозибон амакинг?

Ариқчадан юзин ювди,
Сочларини таради.
Сўнгра «ҳурмат тахтаси»га
Секин бориб қаради.

Номлари бор Гулсум опа,
Нури, Хайри холанинг

Ҳамма бору, нимагадир,
Исми йўқдир Лоланинг.

Аввал бир оз ўксиди у,
Кейин эса ўйлади:
Майли, бир кун унинг номи
Шу қаторда бўлади.

Ҳозир «ҳурмат тахтаси»да,
Майли, номин кўрмасин.
Бугун қанча тердинг, қиз, деб,
Майли, ҳеч ким сўрмасин.

Барибир, у пахта терар,
Чунки билар, бу керак.
Терар ҳар кун бир дўп имас,
Бир қучоқмас, ўн этак.

Лолахонни газетага
Ёзмаса ҳам бўлади.
У чевар қиз, у ширин қиз,
Буни ҳамма билади.

1955

КУНЛАР СЕКИН УТАДИ

Сўрайди мендан укам:
Ака, китоб олиб бер.
Сўзин қайтармай мен ҳам,
Олиб бердим алифбе...

Букун тайёрлик кўрар
Укам катта байрамга,
Гоҳ мактаб вақтин сўрар,
Гоҳ тайинлар аямга:

— Уша кун ухлаб қолиб
Мактабдан кеч қолмай-а,
Эрталаб тура солиб,
Мени уйғотинг, ая.

Севинч сиғмас ичига,
Уқувчи бўлар укам.
Унинг бу севинчига
Шерик бўламан мен ҳам.

Хитойи қоғоз ўрар
Укам китоб, дафтарга.
Гўё ҳозирлик кўрар
Жуда узоқ сафарга.

У мактаб орзусида
Утказди тунларни.
Ҳаттоки, уйқусида
Санаб чиқар кунларни.

Зўр қувонч билан укам
Сентябрни кутади.
— Қутган сари кунлар ҳам,
Қаранг, секин ўтади.

1956

ШАРҚ ЭРТАГИ

Тун.

Ғариб кулбада

Ғамгин тебранар шам,

Қўзларини юммайди гўдак.

— Нима дейсан, қўзим,

Нима дейсан, эркам?

— Она, менга сўйлаб бер эртак.

Эртак, дostonларга

Қанча бой бу олам.

Қанчалар кўп Шарқда афсона!

Айтган билан битмас —

Минг бир кечалар кам,

Қай бирини сўйласин она?!

Ё Баҳром эртаги,

Ёинки «Чор дарвеш»—

Озодбахтнинг қиссасиними?

Ёки Аловиддин

Ва ё Ҳусрав Парвез,

Ё Жамила эрк сасиними?..

— Ухла, жоним эркам,

Ухла, кўзим нури.

Қўзичоғим, кўзларингни юм.

Мен эртак сўйлайин,

Ширин тушлар кўриб,

Сен, дилбандим, ором ол бир зум.
Узоқ-узоқларда
Қўк денгизлар узра
Томчилардан ўқ қилар булут.
Даҳшат билан келиб
Тоғ устига, сўнгра
Қояларга дўқ қилар булут.

Оқ соч чўққиларнинг
Еқасидан тутиб,
Чақмоқ билан уриб ўтади
Тоғлар бош эгмагач,
Ғазаб билан булут
Қояларни ўққа тутуди.

Таслим бўл, дер —
Қўлга қилич олиб,
Таслим бўл, дер кўтариб сурон. .
Булутнинг кетидан
Ортиқ даҳшат солиб,
Ҳуштак чалиб келади бўрон.

Дейди: «Мен борлиқни
Тилка-тилка қилай,
Қора кўлка солай жаҳонга»...
Аммо чўққилар тик,
Боқар ишонч билан
Келажакка,
Қуёшга,
Тонгга...

Бир нафас жим қолди
Она недир ўйлаб.
— Сўнг не бўлди, сўйла, онажон?
Шарқ эртагин сўйлаб,

Она кўз олдида
Эртанги Шарқ бўлди намоён.

«Мана, қуёш чиқди,
Олам нурга тўлиб
Булут узоқларга йўқолди.
Этаклари унинг
Пора-пора бўлиб
Қояларда чувалиб қолди»...

Ухла, жоним эркам,
Ухла, кўзим нури,
Қўзичоғим, кўзларингни юм,
Борлиқ жимжит. Гўдак —
Ширин тушлар кўриб
Уйқусида қилар табассум.

1956

ОЙГА УЧСАҚ...

— Ойга учсак, Холжонни ҳам
Оламизми?

— Ҳамма учса, ахир ошнам,
Қоламизми?

— Арғимчоқдан қўрқдинг, Холжон.
Кўрмайсанми!
Учар бўлжак Марсга томон,
Қўрқмайсанми?

— Дўстлар, сизни ҳеч уятга...
Қўярмидим?!
Анвар ўзи қўрқитмаса,
Қўрқармидим?!

1960

ДАРАХТ СУҲБАТИ

ҚАРАҒАЙ

Бўйин чўзиб
Қарағай
Ён-атрофга
Қарағай.
Дер у:
Барча дарахтдан
Баланд аканг —
Қарағай.

ТЕРАК

Мен теракман,
Теракман.
Мен ҳаммага керакман.
Осмон менинг
Елкамда.
Мен оламга
Тиргакман.

МАЖНУНТОЛ

Бошим эгик
Мажнунҳол,
Мажнунтолман
Мажнунтол.
Дам олсангиз
Соямда,
Мен сизларда
Мамнун тол.

АРЧА

Мен арчаман,
Арчаман.
Мен хурсандман
Барчадан.
Атрофимда
Айланиб
Ҳеч чарчаманг,
Чарчаманг!

ОЛМА

Мен сизларнинг
Олмангиз,
Хомлигимда
Олмангиз,
Нортожиги
Ухшаб сўнг
Вой қорним, деб қолмангиз!

УРИК

Қантак ўрик
Отим бор,
Хўп мазали
Тотим бор.
Мағизимга беркитган
Қантим бор.
Новвотим бор.

ШАФТОЛИ

Сариқ, оқ шафтолиман,
Зарғалдоқ
Шафтолиман,
Мақтаниб ўлтирмайман,
Манандоқ
Шафтолиман.

ЕНҒОҚ

Мия каби
Шаклим бор,
Бошим тўла
Ақлим бор.
Мени еган
Донишманд
Бўлур деган
Нақлим бор.

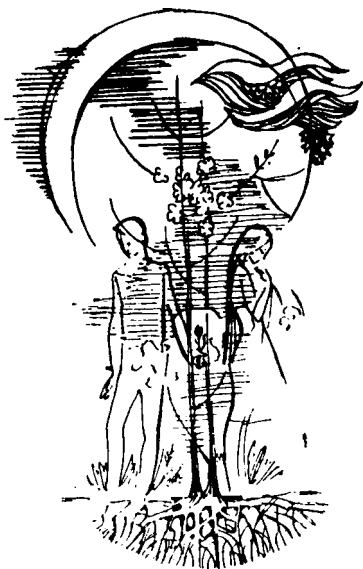
НАШВАТИ

Мени дерлар
Нашвати,
Шарбатларнинг
Шарбати,
Мазаларнинг
Мазаси,
Лаззатларнинг
Лаззати.

ГИЛОС

Мен гилосман,
Қулоқ сол,
Рангим олу
Тотим бол,
Топсанг қўшалогимни
Қулоғинга
Тақиб ол.

1962

II

Йўқ, ҳаловат истамайман,
Ором билмас ёш жоним.
Тўлқин урган уммонча бор
Юракдаги туғёним...

МАНЗАРА

Қора қушлар қўнарлар
Мажнунтолнинг шохига.
Бошин сувга эгарлар
Боқмай сира оҳига.

Раҳми келиб булутнинг,
Йиғлаб тўкар ёшини.
Қушлар қочар, мажнунтол
Кўтаради бошини.

Булутнинг орасидан
Қуёш кулиб қарайди.
Мажнунтолнинг ювилган
Сочларини тарайди.

1952

* * *

Мен жилгаман,
Дарё бўлиб тўлгим келади.
Она юртим,
Сенга ўғлон бўлгим келади.
Бугун сенга
Фақатгина шеър бағишладим.
Керак бўлса,
Жонни фидо қилгим келади.

1953

КУЛГИМИЗДАН ЯНГРАСИН ОЛАМ

Истаймизки, қувноқ кулгининг
Жарангига кўмилсин олам.
Нега кулмас эртаги куннинг
Ишқи билан яшаган одам!

Истаймизки, хуррамлик бўлсин,
Шўх қаҳқаҳа боғласин қанот.
Куй шалола янглиғ қуюлсин,
Қўшиқ бўлиб туюлсин ҳаёт.

Истаймизки, қалбларимизни
Чулғамасин ғам-қайғу бир зум.
Бир нафас ҳам лабларимизни
Тарк этмасин ёруғ табассум...

Гулшанларни тўлдириб кулинг,
Кулгимиздан янграсин олам.
Нега кулмас эртанги куннинг
Ишқи билан яшаган одам!

1954

БОҒБОН

Хазон сипоҳига, эй, боғбон, эмас мене,
Бу боғ томига гар игнадин тикан қилгил.
Алишер Навоий

Нур тўкар боғбоннинг нуроний юзи,
Тетик қоматидан ёғади виқор.
Бошида юз қишнинг кумушранг изи,
Кўнглида юз йилнинг навбаҳори бор.

Ота меваларин монанди йўқдир,
(Тотли суҳбатига тенг эмаску-я).
Гоҳи Фузулийдан ғазаллар ўқир,
Гоҳи ширин-ширин қилар аския.

Дейди: бу боғимда доимо кўклам,
Умр баҳорига мен ҳам йўл олдим.
Бу боғнинг томига тикан қилмай ҳам
Хазон сипоҳига мене бўлолдим.

Севинч зиёсига тўладир кўзи,
Қалбида бир олам ифтихори бор.
Бошида юз қишнинг кумушранг изи,
Кўнглида юз йилнинг навбаҳори бор.

1954

ҲАЁТ ЙЎЛИДАН

Бунда толе ҳар нарсадан мўл,
То ўлгунча шу ўлкада қол.

Ҳ. Олимжон

Ҳаётнинг кенг, нурли йўлидан
Йиллар оша ташлайман қадам.
Олам-олам тоза гулидан
Тутар менга ҳар янги кўклам.

Бахтиёрман, ўн саккиз баҳор
Чечаклари яшнар қўлимда,
Ҳали яна қанча кўклам бор,
Қанча гуллар кутар йўлимда.

Очилажак ўша гулларнинг
Ишқи билан йиллар ошарман.
Мен эртанги олов кунларнинг
Ҳарорати билан яшарман.

Сен билан, эй зумрад баҳорим,
Ҳамнафасман бутун умрга.
Чунки менинг обод диёрим
Мангуликка сен билан бирга.

Ол, деб чечак тутган чоғингда,
Этак-этак олурман, кўклам.
Ўлсам ҳамки, кенг қучоғингда
Бир гул бўлиб қолурман, ўлкам!..

1955

ҲИКАЛ ЕНИДА

Э. Космодемьянская хотирасига

— Айт, бир умр бўлурсан озод,
Узинг кимсан, ўртоқларинг ким?
Дор остида сўрайди жаллод,
Айтсанг — ҳаёт, айтмасанг — ўлим.
Зоя ҳамон жим...
Ғазабидан титраб, эптикиб:
— Айт,— қичқирди фашист сўнги гал...

.
Уфқларга мағрур кўз тикиб,
Сукут ичра боқади ҳайкал.
Осмоқ бўлса ёв яна минг бор,
Солса яна минг хил қийноққа,
Мағрур бу қалб гўёки тайёр
Яна минг йил сукут қилмоққа...

1955

ТОҒ БИЛАН СУҲБАТ

Дейман: Булутларга чулғанган, оппоқ
Туманли бошингга қуёш тўкар нур.
Кимсанки, қаршимда юксалиб мағрур,
Узоқ-узоқларга боқасан, ўртоқ?

Акс-садо дер:— Тоғ!..

Дейман: Қорларингга қўйгаман қадам,
Улкан қояларинг қучиб ўтганман.
Устингдан неча бор учиб ўтганман.
Кимманки, шунчалар юксак иродам?

Акс-садо:— Одам!..

Дейман: Қувончингга тор келур жаҳон,
Тонгдан бошланаркан бағрингга гурунг.
Нимадир шунчалар фахринг, ғуруринг,
Айт, нелар қилибди қўйнингга макон?

Акс-садо дер:— Қон...

Дейман: Фанлар сари шахдам йўл олдим,
Порлоқ истиқболим кўз тутар менга.
Ишон, бир кун яна келаман сенга.
Аммо ким бўлиб — шу фикру хаёлим.

Акс-садо:— Олим...

Тилагим шу, ўртоқ, ҳақлисан буткул,
Илмлар тоғи бор қаршимда ҳали,
Жавоҳирлар тўла бағринг очгали
Қучоғингга яна келаман, кутгил!

Акс-садо дер:— Кел!

1956

ТОНГ ЛАВҲАСИ

Уфқларга қўйиб гулдаста,
Тоғ ортидан кўтарди-да бош,
Пастга боқди чўққидан аста
Олтин қалам тутган бир наққош.

Ҳар нуқтага сайқал бериб у,
Водий узра чизди зар лавҳа.
Сўнг Қуёш деб имзо чекди-ю,
Тонготар деб қўйди сарлавҳа.

1956

КАМТАРЛИК ҲАҚИДА

Гарчи шунча мағрур турса ҳам,
Пиёлага эгилар чойнак.
Шундай экан, манманлик нечун,
Кибру ҳаво нимага керак?
Камтарин бўл, ҳатто бир қадам
Утма гурур остонасидан.
Пиёлани инсон шунинг-чун
Упар доим пешонасидан.

1956

ЧАНОҚЛАРГА ҚҰНГАН ЮЛДУЗЛАР

Тонг еллари билан ўйнашиб,
Кўк шамлари сўниб қолдилар.
Йўқ, пахтазор водийга тушиб
Чаноқларга қўниб олдилар.

Тўлиб олтин чаноқларига
Майин жилва қилиб кулдилар.
Теримчи қиз қучоқларига
Оппоқ пахта бўлиб тўлдилар.

Яна қанча чевар қўллардан
Пардоз олиб бўлдилар кўркам.
Меҳнат тери билан йўғрилган
Юлдузларга кийинди ўлкам...

Ҳақли, агар ўз касби билан
Ғурур қилса пахтазор аҳли .
Оқ олтин ҳам шунча севинчдан
Чаноғига сиғмаса ҳақли.

1956

БОЛАЛИК

Тупроқ кўчалардан чопган болалик
Йиллар чанги ичра аста йўқолди.
Болалик кетди-ю, шўх суҳбатларда
Уни кула-кула эсламоқ қолди.

Жилғалар ошиқар дарё бўлгани,
Гиёҳлар бўй чўзар доим қуёшга.
Эртанинг ишқида йиллар ошдим
Орзу қанотида етдим бу ёшга.

Қанча интилганман, курси қўймасдан
Дадам жавонидан олгунча китоб.
Қанча изланганман, мурғак фикрнинг
Минглаб саволига топгунча жавоб.

Болалик!

Мен сени бир умр қалбда
Она сути каби сақлай муқаддас
Ва лекин эртанги кунимдан кечиб,
Сенга қайтмоқни ҳеч қилмайман
ҳавас!

1957

КИЧИК ОЙ СУЗИ

Биринчи Ер йўлдошига

Майли, умрим абадий эмас,
Майли, яшай фақат бир нафас,
Лекин мени ойга қилиб тенг,
Шуълалардан ясаб кошона,
Қуёш сари узатган халқнинг
Боши узра бўлай парвона.

Майли, сўнг ўт чирмашсин танга,
Майли, мени қучсин аланга.
Фақат бўлиб Данконинг қалби,
Фазолардан нур сочай фанга.
Она Ватан! Бир ўғлинг каби
Фидо этай жонимни санга!

1957

* * *

Дўстларимни ҳайрон қолдирар
Баъзан ишқий шеърлар ёзганим.
Ҳазилкашлар қўймасдан сўрар:
«Куйлаганинг қайси нозанин?»

Йўқ дей десам, кулги бўламан,
Алдамоқни ҳеч кўрмайман эп.
Не ҳам дердим, ҳазил қиламан,
Шоир ҳали изланишда, деб...

1957

* * *

Қаро қошинг,
 қалам қошинг,
Қийиқ қайрилма қошинг, қиз.
Қилур қатлимга қасд
 қайраб —
Қилич қотил қарошинг, қиз.

Қафасда қалб қушни қийнаб,
Қанот қоқмоққа қўймайсан,
Қараб қўйгил қиё,
Қалбимни қиздирсин
 қуёшинг, қиз.

1957

• • •

Гоҳи поезд, гоҳ от билан,
Гоҳи кездим пиёда.
Мен ўтган йўл меридиан —
Чизигидан зиёда.

Кўп манзиллар кўзлаганман,
Кўп доvonлар ошганман.
Қимларнидир излаганман,
Қайларгадир шошганман.

Сўқмоқларда тупроқ кечдим,
Босдим тоғлар тошини...
Қанча-қанча йўллар кездим —
Топгунимча то сени.

1958

ЯНА ПАХТАЗОРДАМАН

Салом сенга, нуқрасоч далам,
Қўнглимдай кенг бағринг оч, далам!
Соғинганман — кўрай деб келдим,
Тўйиб гаштинг сурай деб келдим.
Эрта тонгдан кумуш мавжингга
Яна кўкрак урай деб келдим.
Айт, бу олтин чаноқларингми,
Сўзга очган дудоқларингми?
Шабнам қўнган момиқ пахталар
Маржон терли ёноқларингми?
Еки юлдуз — қўноқларингми?
Тонг зар сочин силкитиб қуёш
Шуъла тўкса сенга беқиёс —
Бир манзара бўларки пайдо —
Олтин далам, фақат сенга хос!
Таърифингга дoston битсам оз.
Тонг уфқининг чехраси лола,
Тонг нурлари мисли шалола,
Чаноқларинг олтин пиёла,
Ҳар қатра нур — бир заррин тола.
Пахта эмас, нур терамиз, нур,
Бу денгиздан дур терамиз, дур.
Миллион кўзлар бизга интизор,
Қани дўстим, юр терамиз, юр!
Этак-этак дур терамиз, дур!

1958

ЭКСКАВАТОР

Дашт қўйнига кирдию
Илк бора наъра солди.
Ташна ер бағридан у
Сиқимлаб тупроқ олди.

Боши узра кўтарди
Тутиб пўлат кафтида...
Тупроқ нажот кутарди
Ениб қуёш тафтида...

Ҳаяжони ортдию
Титраб кетди қўллари.
Сўнг бор наъра тортдию
Юриб кетди илгари...

1958

МАЖНУНТОЛ

— Қуббон соҳилида қоматинг букиб,
Олтин баргларингни кўл узра тўкиб,
Нималар ҳақида сурасан хаёл,
Сўйла, мажнунтол?

Ё тонгда бир гўзал чиқдими сувга,
Нингоҳинг тушдими кўзи оҳуга?
Сени банд этдими лабидаги хол,
Сўйла, мажнунтол?

Кўл узра оққушлар парвоз этдими
Ва ё ўйларингни олиб кетдими,
Сочларингни силаб ўтганда шамол,
Сўйла, мажнунтол?

Тунда ой аксини кўрдингми сувда,
Балки кутмоқдасан уни беҳуда,
Йўқса нега маъюс кўриндинг, не ҳол,
Сўйла, мажнунтол?

— Йўқ, фикрим банд этган оққушлар эмас,
Сабо ё париваш боқишлар эмас.
На сув кўзгусида кўринган ҳилол,
На чехраси ол!

Хаёлим боиси бошқадир бутун,
Ўтмишнинг бу ғамли қиссаси узун.

Сўрадинг, сўйлайин, майли, қулоқ сол,
Қалбга тугиб ол!

«...Жондан севар эди бир-бирин улар,
Қалбда тўлиқ эди ширин орзулар.
Йигит ўктам эди, қиз — соҳибжамол,
Хулқда баркамол.

Улар шу боғларда ўйнаб-куларди,
Оғушим уларга маскан бўларди,
Бунда ўтказарди ошиқлар висол —
Дамларин хушҳол.

Анов чаманларда гул терардилар,
Анов тош устида ўлтирардилар.
Икки қалб гўё қўш кабутар мисол,
Тилларида бол...

Аmmo ушалмади ширин орзулар...
Бир кеча сўнгги бор учрашди улар.
Оҳ, севги гулшани этилди поймол,
Сўзламоқ маҳол...

Ҳамон ёдимдадир у ғамли кўзлар,
Шу оқшом айтилган аламли сўзлар:
«Ота...», «бойлик...», «тақдир...», «никоҳ...»,
«қари чол...»

Ва «хайр, хуш қол!...»

Узоқ ўтирдилар шу тун икки ёр,
Айрилиқ шомиди вафоли нигор
Йигитга қолдирди ишқидан тимсол —
Шоҳи дастрўмол...

Шу бўлди — уларни топмадим зинҳор,
Сўрадим, изладим — кўрмадим бир бөр.

Қайдадир севганлар, не кечди аҳвол —
Билмайман алҳол.

Гар сўрсам жавобсиз чайқалур бу кўл,
Дарагин келтирмас еллар ҳам буткул.
Боғда гул бош чайқар, мен берган савол —
Қаршисида лол...

Сўрадим, дафъатан жим қолди боғлар,
Сўрадим, чўккандай туюлди тоғлар.
Сўрадим, чор атроф маъюс, бемажол —
Кўринди беҳол...

Жондан севар эди бир-бирин улар,
Қалбда тўлиғ эди ширин орзулар.
Бу бир севги эди, улуғ баркамол,
Оҳ, кетди увол...

Сен букун соҳилда кезиб юганда,
Дилдоринг ёнингда ханда урганда
Шу кечмиш ҳислари дил мулкин дарҳол
Қилдилар ишғол.

Фикримни банд этган ишқ қиссаси бу
Ва ишқ қиссасининг алқиссаси бу —
Шу севги ҳаққи ҳам сендаги иқбол
Топмасин завол!

1958

УСТОЗ ҚАБРИДА

Ҳамза хотирасига

Тонг отар. Лола ранг уфқда кўзим,
Сукут оғушида тин олар қуёш.
Майин шуълаларда титраб турар жим
Зухро кипригида икки томчи ёш.

Кўкда қанот қоқмай тинч учар бургут,
Еллар тинч, жилғалар чиқармас овоз.
Борлиқ қабринг узра сақлайди сукут
Бир қучоқ гул қўйиб бошингга, устоз.

Уфқлар қўйнида аланга бўлиб,
Зулмат дунёсига ўт қўйди қонинг.
Табаррук қонингдан чечаклар униб
Чаманга бурканди Шоҳимардонинг...

Нурга қўл чўзади юксак чинорлар,
Алвон шуълаларга бурканган ҳар ёқ.
Шу тонг нурларида шафақдай порлаб
Мактаб пештоқида ҳилпирар байроқ.

1958

ҚУББОН ҚҰЛИГА

Садо дейди: Сочларин ёйиб,
Нечун қуёш кезар паришон?
Тонг чиқару кеч бўлар ғойиб
Не излаб у кезади жаҳон?

Акс-садо дер: Бунда бир замон
Йўқотмиш у оинасини...
Беҳабарсан, эй, кўли Қуббон,
Қуёш ҳамон излайди сени.

1958

БУЛОҚ

Булоқ она-Ер сийнасида
Шеър сингари қайнаб оқади.
Сувнинг кумуш оинасида
Меҳрим бўлиб қуёш боқади.

Тўйиб ичдим, сув билан гўё
Дилга сингди юрт муҳаббати.
Ташналигим қонди-ю, аммо
Яна ортди қалб ҳарорати.

1958

Инсон яшамоқдан толмасин учун
Кўнглига бир дунё тилак берилган.
Тилак фақат дилда қолмасин учун
Инсонга забардаст билак берилган.

Бирининг йилларча инсон онгида
Уйғотди озодлик — ҳурликка истак.
Бирининг асримизнинг қутлуғ тонгида
Ленин байроғини кўтарди юксак.

Қирқ газ қанот бериб ғиркўк отларга,
Кўкда гиламларни учирди бири,
Унинг орзусини самолётларга,
Сунъий йўлдошларга кўчирди бири.

Ерқин истиқболнинг ишқи, шавқида,
Буюк режаларни кўзлайди тилак:
Уларни тинч ижод, меҳнат завқи-ла
Ҳаёт дафтарига киритар билак.

Тилак бахш айласа қалбларга қанот,
Унга парвоз берган билақдир, ўктам.
Шулар бирлигида гуркирар ҳаёт,
Шулар бирлигида яшарар олам.

1959

Учрашувга ошиқади дугонанг,
Кўзлар висол орзусида чарақлаб...
— Болам, чойнинг совиб қолди,— дер онанг,
Ўлтирасан уйда китоб варақлаб.
Ҳали севги деб аталган бастакор
Юрагингда торлар чертиб ўтмаган,
Ҳали ҳеч ким гуллар тутиб навбаҳор
Сени висол боғларида кутмаган.
Кечаларинг осудадир, бир одам —
Еди билан банд бўлмаган ўйларинг...
«Еш Вертер»ни ўқиб бир кун мени ҳам —
Севармикин кимдир дея ўйладинг.
Ғойибона йўлларингга интизор,
Аллакимнинг кутишини билмайсан.
Деразангни чертиб сенга илк баҳор,
Бир даста гул тутишини билмайсан.
Сен ҳам уни, у ҳам сени кўрмаган,
Қаердадир яшар лекин дунёда.
Боғлар кезиб ҳеч гулга юз бурмаган,
У сен учун ҳар кимдан ҳам зиёда...
Учрашувга ошиқади дугонанг,
Қалб орзиқиб, ёр олдига чопадн...
Қаердадир сени излар парвонанг,
У албатта сени излаб топади.

1959

СЕВГИ

Ун саккизга кирмаган ким бор,
Боғингдан гул термаган ким бор.
Сен ҳақингда ёзиб тўрт сатр,
Сирдошига аста кўрсатиб,
Қўшни қизга бермаган ким бор.

Дастлаб ҳар ким қалам олган он
Ёниб сени куйлар бегумон.
Маскан қуриб ҳар бир кўнгилдан,
Ошиқларни қолдириб тилдан,
Шоирларни қилурсан бийрон.

Тушдим чоғи мен ҳам домингга,
Эзгу ҳислар бахш этдинг менга,
Ҳаётимга зар лавҳа бўлдинг,
Илк шеъримга сарлавҳа бўлдинг,
Ҳаёлларим улфатдир сенга.

Юрагимда ҳис этдим қанот,
Тилсим каби очилур ҳаёт,
Висолдаги дамларим ширин,
Ҳижрондаги ғамларим ширин,
Кулиб боқар менга коинот...

Ун саккизга кирмаган ким бор,
Боғингдан гул термаган ким бор...

1959

ПУЛАТ

У даставвал ойболта бўлди,
Сўнг замбарак бўлиб қўйилди.
Қилич ҳам у,
 милтиқ
 ва наган,
У бомба ҳам бўлиб портлаган.
Лекин олган жаҳонни фақат
Перо бўлиб қўйилгач пўлат.

1959

ЙУЛЛАР

Йиллар оша бир ёш ўсарман,
Йўллар оша бир бош ўсарман.
Мен сайр этган гул водийларда
Чечакларга ёндош ўсарман.

Боғлар ўтган, қир ошган йўллар,
Уфқларга туташган йўллар,
Жимир-жимир нуқралар тақиб,
Нур эмибсиз қуёшдан, йўллар.

Сайр одатим қўярмидим мен,
Ўлкам кезиб тўярмидим мен,
Кезмай туриб, сайр этмай туриб
Уни шунча суярмидим мен!

Ҳали кўп бор ўтарман сиздан,
Дилга илҳом сўрарман сиздан,
Ҳисларимга бердингиз қанот,
Шоир бўлсам кўрарман сиздан.

1959

ҚАЛАМ

Қалам гуфто, ки ман шоҳи жаҳонам,
Қаламкашро ба давлат мерасонам.

Қалам, мангу ҳамроҳ бўлдинг йўлимга,
Бир умрга ҳамроз бўлдинг дилимга,
Мен шоирлик даъвосини қилмадим,
Эзгу мақсад сени тутди қўлимга.

Сен меҳримни оқ қогозга битказдинг,
Истагимни элга баён этказдинг.
Мени юртим, давлатимга, халқимга
Хизмат қилмоқ давлатига етказдинг.

1959

ХАЙРЛИ КЕЧ

Тилак қадрин билар одамлар
Яхши ният қилар одамлар.
Дўстга тунги ором олдидан
Хайрли кеч тилар одамлар.

Хайрли кеч — ҳикматли истак,
Бу истакни буюрмиш юрак.
Хайрли кеч — фараҳли тунинг
Осойишта, тинч бўлсин, демак...

Ер юзида яшаган инсон
Майлига у қаерли бўлсин,
Тинч меҳнатда кунлари шодон,
Кечалари хайрли бўлсин.

1959

ОНА ТУПРОҚ

Нега инсон ерни қутлуғ дер,
Тупроқни ҳам санар муқаддас?
Йўқ, мўътабар эмас асли ер,
Тупроқ ўзи табаррук эмас.

Дастлаб ўша ер узра одам
Тўкканида ҳалол манглай тер,
Гавҳар унди она тупроқдан,
Қутлуғ бўлди муаззам бу ер.

Ўз муборак тупроғин инсон
Ет назардан асраб ҳар нафас,
Уни қучиб фидо этди жон,
Қони билан қилди муқаддас.

Йўқ, мўътабар эмас асли ер,
Қутлуғ эмас тупроқ ҳеч қачон.
Муборакдир инсон тўккан тер,
Мўътабардир қутлуғ тоза қон.

1959

* * *

Кун тоғ ўрқачига тирмашар аста,
Новвот қояларда ялтирайди қор.
Юксак чўққилардан бошланган баҳор
Шалолалар билан интилар пастга.
Тўшаб соҳилларга жилвакор гилам,
Дарё бўлиб оқар Аму, Сирига.
Баҳор ўлкасининг қон томирига
Шарқираб киради фусункор кўклам.

1959

УЛКА

Боғларингни сайр этганимда
Сен бор эдинг қалбда, Ватаним.
Боғ ҳуснига шеър битганимда
Уни дастлаб сенга атадим.

Минглаб тилда мадҳингни сўзлар
Бунда ўсган ҳар битта дарахт.
Нур эмади миллионлаб кўзлар
Кўкдан сенинг ҳуснингга қараб.

Жилмаяди ўзида йўқ шод
Янги ой ҳам кетмай қошингдан.
Этак-этак олиб коинот
Юлдузларин сочар бошингдан...

1960

ИЎҚ, ҲАЛОВАТ ИСТАМАЙМАН

Иўқ, ҳаловат истамайман,
Ором билмас ёш жоним.
Тўлқин урган уммонча бор
Юракдаги тугёним.

Бўронларга, довулларга
Пешвоз юргим келади.
Дарёларнинг гирдобига
Кўкрак ургим келади.

Тинчлик билмас одатимдан
Озор чексам майлига.
Олов бўлиб бир дам ёнсам,
Сўнг ўчсам ҳам майлига...

Ҳар мушкулга бардош берар,
Чидар менинг тош бошим.
Аммо сокин, тинч яшашга
Сира йўқдир бардошим.

1960

ШЕЪР КЕЧАСИ

Навбатим келмоқда,
Сўзлайман мен ҳам,
Энг яхши шеъримни излайман мен
ҳам.

Қани,
 куйларимнинг энг сози қани?!
Қўнглимнинг энг дилбар овози
 қани?!

Бир-бир варақлайман ёдим
 дафтарин,
Мени маъзур тутинг, азиз
 дўстларим!
Қувноқ даврангизда ўқиб бергали,
Энг яхши шеъримни ёзмабман ҳали.

Шеърлар чамани кенг,
Умрим ҳам узоқ,
Гуллар теражакман қучоқ ва қучоқ.
Аммо бир гул менинг юрагимдадир,
Бир шеър ёзмоқ менинг
 тилагимдадир.

Бу шеърни излайман ақлимни таниб,
Бу шеърни куйлайман оташда ёниб.
Бу шеър ишқи билан яшайман мудом,
Бу шеър ишқи билан қўнглимда илҳом.

Бу шеърга банд бутун эзгу
 ҳисларим...
 Мени маъзур тутинг бу гал,
 дўстларим,
 Қувноқ даврангизда ўқиб бергали
 Энг яхши шеъримни ёзмабман ҳали.
 Ва лекин мен уни битмагунимча,
 Битиб сизга тақдим этмагунимча —
 Бир нафас ҳаловат билмасман асло,
 Тинмасман,
 тинмасман,
 тинмасман асло!

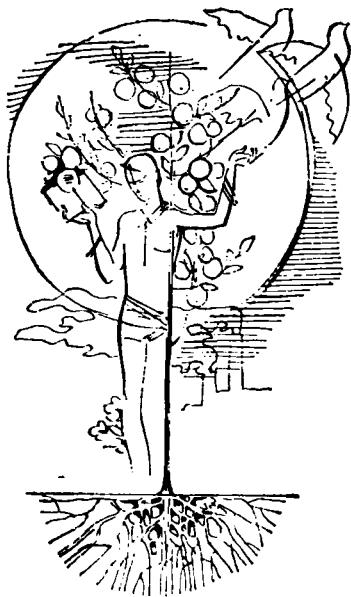
1960

* * *

Айтиб бўлдим сўнги қўшиқни,
Жўнаб кетди қуёш ҳам аста.
Алвон кўйлак кийган уфқнинг
Этагида қолди гулдаста.

Қучоқ очар фараҳли бир тун,
Кўз олдимда яна бир чаман —
Хайрли кеч —
Тонг билан, дўстим,
Яна бир шеър ўқиб бераман.

1960

III

Умидларда ҳаёт қадар теранлик бор,
Кўнгилдаги сабот қадар теранлик бор,
Теранликни қидирмадим уммонлардан,
Иңсонлардан топдим уни, иңсонлардан.

• • •

То тирикдирки табиат,
То қуёш сочгайки нур,
Уч эгиз бордир тушунча,
Уч бу сўз ёндош бўлур:
Моҳиру меҳру маҳорат,
Олиму илму амал,
Ошиқу ишқу машаққат,
Шоиру шеър у шуур.

1961

ОЛИМЛАР ВА ШОИРЛАР

Қанча илҳом керак, ишқ, орзу-тилак,
Инсонни фазога учирмоқ учун.
Қанча билим керак, тафаккур керак
Буни шеър, дostonга кўчирмоқ учун.

Олимни банд этар юлдузли осмон,
Чексиз фазо илми шоир хаёлин.
Ҳа, бу шундай замон, ажойиб замон,
Олимлар — шоиру
Шоирлар — олим.

1961

ШЕЪР ҲАҚИДА ШЕЪР

Ҳазил

Шеърим, мана битдинг ниҳоят,
Туним уйгоқ ўтди қошингда.
Битдинг дедим, севинма фақат,
Қанча иш бор ҳали бошингда.

Ҳали сени тирнаб-тирмашлаб,
Юз марталаб ўчирмогим бор.
Қайта-қайта гнжимлаб ташлаб,
Такрор-такрор кўчирмогим бор.

Ахир бир кун мавсумнинг етиб,
Қирганида ғўза шонага,
Аста сенинг қўлингдан тутиб
Етаклайман газетхонага.

Илҳом дилга боғлаган қанот,
Унда-бунда ташлаймиз одим,
Бизга айлаб «ширин» илтифот,
Қарши олар адабий ходим.

Сени аста ёнимдан олиб,
Қўрқа-писа тутаман унга.
Шеърми?— дея у қовоқ солиб
Кўзойнагин қўяр бурунга.

Ўқиб чиқар, тортмага ташлар,
Ўз ишини эттирар давом.

СУРАТ

Қаердадир кўрганман уни,
Бир дақиқа бўлганман улфат,
Эслолмайман, аммо, қай кунни,
Қай дақиқа, қай дам, қай ҳолат.

Кўзларида ажиб муаммо,
Тилсиз сурат боқар менга жим.
Э, у ўша...
Топилди гўё
Унут бўлган бир бўлак умрим.

Кўз олдимдан ўтади бир-бир —
Аллақандай туманли, хира —
Хаёлимнинг қай бурчидадир
Пўқолмоқчи бўлган хотира.

У кунларни тиклар хаёлим,
Ёдга келар барча, барчаси...
Одамлар,
Сиз менинг ҳаётим,
Ҳар бирингиз умрим парчаси.

1961

САМАРҚАНД КЕЧАСИ

Мунажжим тасбеҳидан тўкилган доналардек
Осмон узра сочилиб ярқирайди юлдузлар.
Ой шаъму теграсида учган парвоналардек
То саҳар жавлон уриб парпирайди
юлдузлар.

Қаддини камон этиб, юзда табассум изи,
Кеча сукунатига қулоқ тутар янги ой.
Ногаҳон эшитилса чақалоқнинг йиғиси,
Яна бир Улуғбек деб ўйлаб қолди, ҳойнаҳой.
Самарқанд юлдузлари лаълимикан,
дурдона,

Нақш олмалар сингари териб олгим келади.
Ҳар бири сўйлар экан қадимдан бир афсона,
Саҳаргача кўз юммай қулоқ солгим келади.
Ана Ҳулкар — етти қиз имлар мени
йироқдан,

Ойдин кўчалар бўйлаб шуълаларда оқурман.
Улуғбек қадам қўйган бу муқаддас
тупроқдан,

Улуғбек нигоҳ тиккан юлдузларга боқурман.
Бу кеча кўк уммони машъалларга тўлуғдур,
Ҳилолга қўнган юлдуз сузар гўё елканда.
Қадимий шаҳрим узра кезаман, дилда ғурур,
Юлдуз тўла осмонни кўтарганча елкамда.

1961

ҚИЗАЛОҚ

Синглим Фирузага

Қўғирчоқдан бир зум нари кетмасдан
Эркалар, бағрига босар қизалоқ.
Ҳаёт нима — ҳали идрок этмасдан,
Гўдаклигига ҳам ақли етмасдан,
Она бўламан деб ўсар қизалоқ.
Таажжуб, ким солмиш унинг
 кўнглига,
Кирмоқ қайда ҳали ҳаёт йўлига,
Она алласига қонмасдан ҳали,
Эртага шу уйга бека бўлгали
Супурги тутади жажжи қўлига.
Ҳалитдан оналик меҳр-шафқатин
Дилиннга солдингми, эрка қизалоқ?
Тотиб кўрмай ҳаёт болу заҳматин,
Мушфиқ оналикнинг бор
 машаққатин
Бўйининга олдингми, эрка қизалоқ?
Гулзор яшагандек гунча қатида,
Томчида қуёшнинг жамолин кўрдим.
Уйласам, уй битмас ҳаёт ҳақида,
Шу жажжи қизалоқ табиатида
Табиатнинг буюк камолин кўрдим.

1961

ЁШЛИК

Ёшлик! Сени куйламаган ким,
Эртакларинг суйламаган ким,
Қариганда уйламаган ким,
Уйлаб яна куйламаган ким?
Битмоқ бўлдим мен ҳам сенга байт,
Ёш юракнинг ҳаққи борми, айт?

Ёшлик — асли менинг ўзимсан,
Кенг оламга боққан кўзимсан.
Езган шеърим, айтган сўзимсан,
Кечам, эртам, ушбу рўзимсан.
Битмоқ бўлдим сен учун ашъор,
Аммо ўзни куйламоқ душвор.

Ёшлик — гулу гулгунча экан,
Бу гул олам тургунча экан.
Ёшлик — беҳад тушунча экан,
Поёни йўқ гардунча экан.
Битмоқ бўлдим мен унга дoston,
Ўйларимга топмадим поён.

Ёшлик, дилдан шавқ кетгани йўқ,
Юрак сени тарк этгани йўқ,
Юрак сени тарк этгани йўқ,
Демак, қадрингга етгани йўқ.

1

Ешлик, сени куйлаб билурман,
Аммо букун ёшлик қилурман.

Ёшлик — ишқу ошиқлик майли,
Ўзи Мажнун, ҳам ўзи Лайли,
Субҳи олам унинг туфайли.
Майли, унга битмасам майли
На бир ғазал, на бир мусаддас,
Унинг ўзи шеърдан муқаддас.

1961

* * *

Ой фонусин кўтарди осмон,
Юлдузчалар бўлди парвона.
Сайр этайлик, кел бирга, жонон,
Кўнглим сени истар ягона.

Қўлларимдан тут ўзинг, дилбар,
Ойдин йўлга етакла мени.
Ошиқ бўлиб, ишон, шунчалар
Севмагандим ҳеч қачон сени.

Ажаб, ортиқ сармастман букун,
Кўкрагимга сиққудай олам.
Букун лим-лим тўлмиш лолагун
Ишқ майига кўнгил пиёлам.

Кел, юлдузлар тўшалган йўлдан
Етакласин бизни муҳаббат.
Гамларингни чиқар кўнгилдан,
Шод кунларни эслайлик фақат.

Сайр этайлик кел бирга, эркам,
Рози кетсин биздан умрбод —
Шодлик учун яралган олам,
Севмоқ учун берилган ҳаёт.

1961

ФИРОҚ ҲАҚИДА

Сен йироқда,
Ёринг йироқда,
Ўртанади жонинг фироқда.
Тугаб борар бардош — саботинг,
Учай десанг йўқдир қанотинг.
Севар ёринг васлига муштоқ
Кечаларинг ўтади уйғоқ..
Аммо ғамдан бошингни букма,
Шахло кўздан ёшингни тўкма.
Дилбар, буни фироқ дема ҳеч,
Ёрим мендан йироқ, дема ҳеч.
Чунки оро кириб жонингга,
Бағринг бир кун келар ёнингга.

Сени ноҳақ
Ранжитди ёринг,
Е ўзгадан рашк этди ёринг.
Нолишингга қулоқ солмади,
Изҳорингдан кўнгли қонмади.
Кетди, боқмай ҳатто қайрилиб..
Сен буни ҳам дема айрилиқ.
Дил ўртама, йиғлама асло.
Сен бу ҳижрон зулмати аро
Пок севгингни айлагин чироқ,—
Висол билан алмашур фироқ.
Сен севасан,

Севмайди ёринг,
Ёр кўнглига етмайди зоринг.

Севганингни ёки билмайди,
Ё билса ҳам кўзга илмайди.
Айрилиқда ёнасан бироқ —
Сен буни ҳам атама фироқ.
Чунки севгинг бўлса агар чин
Ҳижронларни қилар чилпарчин.
Ишон фақат, ҳеч толмай ишон,
Ишонч бўлса чекинар ҳижрон...

Ёринг бўлса
Ёнингда доим,
Ёринг бўлса — кўркам, мулойим,
Ҳар онингни кечирсанг бирга,
Бирга бўлсанг бутун умрга,
Ҳаёт қуриб, улаб жонга жон,
Яшасанг-у йиллар ёнма-ён —
Аммо бўлса кўнгиллар йироқ,
Дунёда йўқ бундан зўр фироқ.
Бу фироққа сира йўқ даво,
Бу фироққа йўлиқма асло!

1961

Ойдин кеча,
Егар кўкдан зар,
Уйга чўмиб дединг, гул юзим:
«Осмон тўла сонсиз юлдузлар,
Қайси экан менинг юлдузим?»

У бир кичик заррадир, холос,
Пироқдадир, илинмас кўзга...»
Ажаб дейман,
Ким этмиш қиёс
Одамзодни сўниқ юлдузга?!

Қалб кўксимда ёниб ўрганган,
Эътиқодим шу эрур азал.
Минг йил хира юлдуз бўлгандан,
Бир дам ёниқ шам бўлган афзал.

Асрий ҳаёт керакмас менга,
Ишқ завқига қониб яшасам,
Парвонанинг умри бас менга —
Фақат ёниб,
Ёниб яшасам.

Шу ўй мени банд этар кўпдан,
Шу сабабли дейман: гул юзим,
Юлдуз излаб нетасан кўкдан,
Ўзингсан-ку менинг юлдузим,

Ўзингсан-ку менинг юлдузим,
Сурайёдан, Зухродан ортиқ.
Кўк тоқидан олмадек узиб,
Бирин сенга қилайми тортиқ?

Кел, истасанг ой ҳалқасини
Қулогингга тақай, дилбарим.
Хушнуд этса юлдузлар сени,
Этагингга тўкайин барин.

Фақат, жоним, ўзингни зинҳор
Юлдузларга этмагил қиёс.
Ениб яша то танда жон бор,
Қуёш бўлгин, азизим, қуёш!

1961

КИМНИ ЭТМАС БУ КҮНГИЛ ШАЙДО

Дунё экан...

Ишқ деган савдо

Борми фақат менинг бошимда?!

Кимни этмас бу кўнгил шайдо,

Ким шеър ёзмас менинг ёшимда?!

Севги илк бор тушдию қалбга

Ҳаётимнинг бўлди мазмуни.

У қўлимга тутқазиб қалам,

Кўзларимдан олди уйқуни.

Олди бутун фикру хаёлим,

Кетди дилдан ором, ҳаловат.

Севги бутун боримни олиб,

Шеър завқини қолдирди фақат.

Борлиқ олам кўзимга минг-минг

Гўзалликка тўлиб кўринди.

Гуллар менга ошиқ булбулнинг

Шеър дафтари бўлиб кўринди...

Айб этмангиз,

Дўстлар, бу савдо

Борми фақат менинг бошимда?

Кимни этмас бу кўнгил шайдо,

Ким шеър ёзмас менинг ёшимда?!

1961

ДУСТИМ

Инженер Шомансур Шосаидовга

Биз қўшнимиз,
Деразамиз ҳам
Қулоч ёзиб турар рўбарў.
«Ҳузури»да бир кун мен бўлсам,
«Қабулим»да бўлар бир кун у.
Суҳбатимиз чўзилар узоқ,
Юракларда иштиёқ ва ўт.
Мени шеър банд этар кўпроқ,
Уни эса, шубҳасиз,
 завод.

Мен дўстимнинг ёнига чиқсам,
Чертёжлардан ёзар дастурхон.
У чиққанда,
Жавобан мен ҳам —
Шеър билан қиламан меҳмон.

Дўстим шеърга, рост, бир оз нўноқ,
Жадваллар ҳам менга мураккаб,
Зерикмаймиз ўлтириб бироқ,
Ҳамоҳангдир юрак юракка...

Кўнглимиздек.
Деразамиз ҳам
Қулоч ёзиб турар рўбарў.
«Ҳузури»га бир кун мен чиқсам,
«Қабулим»га келар бир кун у.

Мана,
Ошди ярим кечадан,
Мен ётаман.

Тун ҳали йироқ.
Талайгача қарши дарчадан
Тушиб турар кўзимга чироқ.

1962

ТИББИЁТ ВА ТАБИАТ

Бизга ғоят азиз,
Ғоят мўътабар
Шифокорнинг илиқ сиймоси.
Аммо доктор десам, даставвал —
Кўз олдимга келар игнаси.
Игна захрин мендан сўраманг,
Тоб берганман не заҳматларга.
Ўттизга кирсам ҳам, чўчиб тураман
Кўзим тушса оқ халатларга.
Болаликда тортдим
Неча хил дарддан
Бу «гашт»ни ҳеч сурмасам дейман.
Кўнглим қолган таблеткалардан,
Шисаларни кўрмасам дейман.
Мен ўзимга аҳд қилдим
мангу —
Дори оламидан бўлгум деб йироқ.
Тиббиётга қаршимасман-у,
Табиатга шайдоман бироқ.
Кўкрагимга шаффоф булоқ сувлари,
Кўзларимга фируза осмон,
Юрагимга эса
ишқ туйғулари
Энг яхши дармон.

1962

ШОИРНИ ЭСЛАБ

Ҳамид Олимжонга

Яна баҳор келди гул водийларга,
Яна сарин еллар тўзғитди сочим.
Сен қарши олгандек баҳорни ҳар гал,
Кўклам қуёшига бағримни очдим.

Гул баргин очганда бастакор булбул,
Гул шохин чертганда айлаб олтин соз,
Булбул завқи билан ошуфта кўнгил
Тонг чоғи китобинг варақлар, устоз!

Боғда гул-лолалар шеъринг нафасин
Димоққа урганда сени эсладим.
Тоғда шалолалар илҳоминг сасин
Қулоққа урганда сени эсладим.

Чучмома излаган қизлар сочига
Баргак улаганда эсладим сени.
Кумуш маржон тақиб зар оғочига
Урик гуллаганда эсладим сени...

Яна баҳор келди гул водийларга,
Яна сарин еллар тўзғитди сочим.
Баҳор билан сен ҳам келасан ҳар гал,
Мен пешвоз чиқаман ёзиб қулочим.

1962

КОСМОНАВТ ВА ШОИР

— Айт-чи, шоир, учар бўлсанг
 фазоларга,
Кўчар бўлсанг Ой, Ҳулкару Зухроларга,
Йўлга ердан нималарни олар эдинг,
Сен кемангга нималарни солар эдинг?
— Учар бўлсам агар чексиз фазоларга,
Кўчар бўлсам, Ой, Ҳулкару
 Зухроларга,
Она-Ердан бир кафт тупроқ олар эдим...
Олар эдим лола, наргиз, сунбуллардан,
Қарқуноқлар, саъвалардан,
 булбуллардан,
Арчаларнинг япроғидан олар эдим,
Мажнунтоллар бутоғидан олар эдим.
Тиёншоннинг қора кўзли оҳулари,
Чаманларда бол излаган асалари,
Бошим узра парвоз этган қарчиғайим,
Боғ кўчадан миниб ўтган қора тойим
Ерда қолса, учмоққа ҳеч розимасман,
Фазоларга кўчмоққа ҳеч розимасман.
— Сўйла, шоир, сира чек йўқ
 тилагингга,
Учар бўлсанг, ҳамроҳ этиб юрагингга
Она-Ердан нималарни олар эдинг?..
— Айта берсам, сира чек йўқ тилагимга,
Учар бўлсам, ҳамроҳ этиб юрагимга

Она-Ернинг муҳаббатин олар эдим,
Гўзал ўлкам табиатин олар эдим.
Олар эдим баҳору қиш, куз, ёзини,
Олар эдим ирмоқларнинг овозини,
Сухбатларнинг гулусини олар эдим,
Шўх қизларнинг кулгусини олар
эдим.

Куйларнинг ҳам энг дилбари, энг
созини,

Навосини, гулёрини, шаҳнозини,
Олар эдим чапандозин ҳам баётин,
Ҳофизларнинг тонгда айтган
муножотин,

Навоийнинг, Фузулийнинг
шеърларини

Олар эдим, олар эдим мен барини.
Буларсиз мен учмоққа ҳеч
розимасман,

Фазоларга кўчмоққа ҳеч розимасман.

1962

ЮРАК ВА АҚЛ

Икки куч бор —
Юрак ва ақл
Икки ёнга тортувчи мени,
Улар бундоқ бўлса ноаҳил,
Қайбирининг тутай измини?

Мени бир ён бошласа ақлим,
Бошқа ёнга етаклар юрак.
Билолмайман, қайбири ҳақли,
Қайбирига ишонмоқ керак?

Ақл менинг ҳар қадамимни
Солмоқ бўлар тарозу тошга,
Ҳар дақиқа тергайди мени,
Ухшама деб кўча бебошга.

Юрак эса унга сўз бермас,
Бу дунёда фақат ўйна дер.
Билмас,
Сира билгиси келмас
Қонун надир, қоида надир.

Ёр кўйига чорласа бири,
Юр деб ҳар кеч айласа хитоб,
Бири уйга етаклаб кириб,
Қўлларимга тутқизар китоб.
Ақл айтар:
Севдинг, ўша қиз,

Айт-чи, сенга қилурми вафо?
Юрак фақат сев дер, севгисиз —
Яшамоқдан борми ҳеч маъно?!

Ақл менга қилар насиҳат:
«Ёш жонингни ўртама бекор».
Юрак бўлса ён дейди фақат,
Ҳаёт бизга берилар бир бор.

Ақл дейди:
Шеърингдан не наф,
Машқларингдан лаззат олар ким?
Йўқ, дер менга, ўлтирма ўйлаб,
Шеър ёз дейди нодон юрагим...

Ақл чексиз фазога ҳоким,
Ақл ҳоким олам юзига.
Борлиқ унга бўйсунар,
Лекин
Юрак кирмас унинг сўзига.

Шундан бир ён бошласа ақлим,
Бошқа ёнга етаклар юрак.
Билолмайман, қайбири ҳақли,
Қайбирига ишонмоқ керак.

Айбли эмас бунда иродам,
Маъзур тутинг, дўстлар, сиз мени.
Ақл қанча ҳақли бўлса ҳам,
Тутар бўлдим юрак измини.

У бахш этган оташда ёндим,
Ўзи бўлди менга раҳнамо.
Унга,
Фақат унга ишондим,
Юрак мени алдамас асло!

1962

МАЙ ШЕЪРИ

Май — баҳор
қизининг
Ун саккиз ёши,
Уннинг ажиб нозу
Адолари бор.
Бошида гулчамбар
Порлоқ қуёши,
Чаманда булбули
Шайдолари бор.
Бахмал кўйлагиди
Гулдан тугмалар,
Шалолалар айтган
Наволари бор.
Зулфи сунбулини
Ювган чашмалар
Ўпиб тароқлаган
Саболари бор.
Қиёс тополмайман
Баҳор ҳуснига,
Яшил либосида
На соз бу жаҳон!
Чексиз водийларнинг
Зумрад тусига
Рашку ҳавас билан
Боқади осмон.
Мен ҳам боғлар аро

Сайр этиб бу дам,
Лолалар базмига
Қўшилгим келур,
Май — баҳор ҳақида
Шеър айтиб мен ҳам,
Хушхон булбулларга
Жўр бўлгим келур:

Баҳор келар
 қайта-қайта,
Май қайта-қайта,
Шоирлар ҳам
 чарчамайди
Мадҳ айта-айта.
Шеърлар кўпдир,
Шеърлардан ҳам
«Баҳор»у «ёз»,
 «май»,
Мен энди ёзмай.
Қайда дейсиз!
Гул боғларга
 етаклаб баҳор,
Лола териб берса менга
Этаклаб баҳор,
Қанча ёзсанг оз, деб турса,
Ез деб турса Май,
Бўлурми ёзмай?!

Гарчи баҳор қайта келур,
Май қайта келур,
Янги қўшиқ олиб, янги —
Куй айта келур.
Қанча баҳор кўрган бўлсам
Мен шу ёшгача,

Ҳар йил баҳор бошқачадир,
Биз ҳам бошқача!
Май — баҳор қизининг
Ўн саккиз ёши,
Унинг ажиб нозу
Адолари бор.
Бошида гулчамбар
Порлоқ қуёши,
Чаманда булбули
Шайдолари бор.

1962

ВАТАН

Хароб кулба,
Ва бир парча ер,
Атрофига тугилган четан.
Умр бўйи бобом тўкди тер
Қилгунича шу ерни ватан...

Ватан!
Қутлуғ бу тушунчага
Олам мазмун бахш этди отам.
Амурдан то Челюскингача
Менга мерос қолдирди Ватан...

Йиллар ўтар,
Утар асрлар.
Бизнинг тарих қолар йироқда.
Хокимиздан она тупроқда
Чечак бўлиб унар насллар.

Биз етмаган манзилларга ҳам
Наслимизнинг етар қадами.
Бутун замин,
Курраи олам
Авлодларнинг бўлар Ватани.

1962

ГУЗАЛЛИК

Мулки борлиқ ичра бир маҳал
Кўрксизгина олам яралган.
Бермоқ учун дунёга сайқал
Олам аро одам яралган.

Шундан бери инсон тинмайин
Шу ер узра тер тўкар ҳамон.
Ерни гўзал қилгани сайин
Гўзал бўлар ўзи ҳам инсон.

1962

АСАБЛАР

Асаблар,
Асаблар,
Асаблар...
Сабабсиз сочилган ғазаблар,
Гуноҳсиз чекилган азоблар.
Кўз ёшлар...
Барига сабаблар
Асаблар, асаблар, асаблар.

Асаблар кимларни қулатмас,
Асаблар уйқуни йўлатмас,
Қалбни ҳеч шодликка тўлатмас,
Одамзод темирмас, пўлатмас!
Асаблар кимларни қулатмас!..

Асабга сўз берманг, одамлар,
Ғазабга йўл берманг, одамлар,
Умр-ку шунчалар қисқадир,
Шуни ҳам қилмаймиз биз қадр.
Асабга сўз берманг, одамлар,
Азобга йўл берманг, одамлар!

1962

ЧУМОЛИ

Ғайрат камарини белига боғлаб,
Ўзидан каттароқ чўпни ортмоғлаб
Манзилга тез етмоқ ёлғиз хаёли —
Сўқмоқ йўлдан борар
Чумоли.

Атрофига боқмас, ишлар узун кун,
Кўпнинг хирмонига қўшмоқ учун
дон...

Йўқ,
Одам аждоди бўлмаган маймун,
Чумолидан тарқалган инсон.

1962

* * *

Шеър битди, кўчирдим оққа
Бир бор қайта ўқиб чиқдим ҳам.
Энди бирор сирдош ўртоққа —
Сира бўлмас ўқиб бермасам.

Мен шеъримни муҳаббат сирин
Сақлагандай ошиқлар пинҳон —
Тутолмайман дилда яширин,
Нетай кўнгил кўтарса тугён.

Шунинг учун пишиб етмаёқ
Илҳомимнинг илк мевасини —
Сенга тутдим, айб этма, ўртоқ,
Яқин олдим кўнгилга сени.

1962

ЧАШМА ҚОШИДА

Ҳ. Салоҳга

Қайтар эдим тоғ сайридан,
Қўп эдим ташна.
Ҳорғин эдим,
 йўлда бирдан
Учради чашма.

Жилваланиб оқар эди
Муздек зилол сув.
Сув лабидан боқар эди
Шаҳло кўз сулув.

Етиб бордим,
 куйлаб берди
У шўх, хуш овоз.
Қиз розини сўйлаб берди
Қўлидаги соз.

У куйлади, мен
 тингладим,
Мен куйладим — у.
Сени мангу сақлар ёдим,
Кўзлари оҳу!

Қалбда ҳамон ўша ёзу
Ўша кўк чашма.
Ўша созу ўша нозу
Ўша карашма.

1962

* * *

Фурсат — олтин,
Сен кўкрак кериб
Олтинингни сочиб борасан.
Фурсат қувар,
Унга чап бериб,
Сўроғидан қочиб борасан.

У етолмас,
Ешсан — абжирсан,
Қолмай келар лекин орқангдан.
Қочма йигит,
Вақт келар, бирдан —
Фурсат маҳкам тутар ёқангдан.

Фойда бермас
Минг тавбанг у кун
Сўрар экан фурсат сарҳисоб.
Бенаф ўтган
Ҳаётинг учун
Вақт олдида берурсан жавоб.

1962

Кавказ шеърлари

ЕЛКАН

Манзара

Ухлар экан денгиз ёпиб туман кўрпасин,
Нозик кема тарк айлади Боку
 кўрфазин,
Мавжлар узра қалқиб борар зангор
 ҳавода,
Оқ елканни тебратади тонгги шаббода.
Чайқалади, интилади уфқлар томон,
Уфқларда денгиз билан туташар осмон...
Туман аста кўтарилар, сув бети қирмиз,
Елкан сузар, елкан сузар қолдириб оқ
 из.
Чағалайлар теграсида қилади парвоз,
Қокил ёзиб қуёш унга чиқади пешвоз.

1962. Боку

АРАРАТ ЧУҚҚИСИГА

Оппоқ туманларга чулганиб ётар
Мовий самоларга туташган бошинг.
Бу юртда энг аввал сенда тонг отар,
Энг кейин тарк этар сени қуёшинг,

Кундуз булутлар-ла суҳбат қурасан,
Тунда манглайингга қўнади ҳилол.
Гоҳ оғир сукутда ўйлар сурасан,
Узоқ ўтмишгами элтади хаёл?

Қўй, оғир ўйларни тарк эт, Арарат,
Машриққа кўз ташла бу нуқра сахар.
Қўнгилга таскин бер, қалбга ҳарорат,
Диёру ёримдан келтирган хабар.

Қарагин, бир юрт бор денгиздан нари,
Қуёш оппоқ бўлиб кўз тиккан диёр.
Ҳарир кўйлак кийган оқ далалари,
Аму, Сир аталган дарёлари бор.

Уша гўзал юртда менинг гулбоғим,
Уша гулбоғ аро севганим раъно.
Йироқ-йироқларга қараган чоғинг
Қўзинг тушмадими ёрга мабодо?

Боқ, балки кўрарсан айни саҳар пайт,
У ҳам кўз тиккандир балки сен томон.
Ёринг сени жуда соғинди деб айт,
Хабар бер, тез кунда қайтур деб омон.

1962, Ереван

НЕФТЬ ДОШЛАРИ

Атроф уфқларга туташган денгиз,
Тўлқинлар мавж уриб ётар сарбасар,
Йўқ, мени лол этган бу эмас, чексиз —
Мовий денгиз узра юксалган шаҳар.

На орол устида, на сол устида
Гўё ўйчи рассом яратган асар,
Кўк уммон устида, осмон остида
Муаллақ туради мўъжиза — шаҳар.

Боқаман ҳайратда, сўзга лол тилим,
Инсон қудратига ўқийман таҳсин.
Ким агар дунёда йўқ деса тилсим,
Каспий денгизига бир келиб боқсин.

Бир келиб боқсин у, айни тонг саҳар
Денгиздан паридек чиққанда қуёш.
Бир келиб боқсин у, тунда чироқлар
Шаҳарни қилганда ажиб беқийёс..

Атроф уфқларга туташган денгиз,
Тўлқинлар мавж уриб ётар сарбасар.
Йўқ, мени лол этган бу эмас, чексиз
Мовий денгиз узра юксалган шаҳар.

1962, Боку

АЗГАНУШ

Арман қизига

Кўрдиму лол бўлди ақлим, ўнгмиди бу ёки
туш,
Бўлса ҳам ўнг ё сени кўргач, бошимдан
учди ҳуш.
Сен баланд тоғ узра эрдинг мисли оҳу ёки
қуш,
Елвориб мен пастда дердим: бир нафас
ёнимга туш.
Азгануш, ҳой, Азганушим,
Азганушжон, Азгануш.

Сен жаёлнинг бир дамилик жилвасиму
чинмидинг,
Ё ғазалларда битилган «ул париваш» сенмидинг.
Орази гул, сочи сунбул, бир тани
сийминмидинг,
Балки Ширин Ширин эмас, сен ўзинг
Ширинмидинг?
Азганушим,
Азганушжон, Азгануш, ҳой,
Азгануш.

Усма қўйдингму қошингга, бунчалар тим
қорадир,
Билмадим, бу қошларингдан қанча диллар
порадир,

Раҳм қилғил, битта ўзбек шунчалар
ёлворадир,
Туш ўзинг, ё айт, ёнингга қайси йўлдан
борадир.

Азганушжон,
Азгануш, ҳой, Азганушим,
Азгануш.

Боқ, бу тоғлар ортида бир ўлка бордир кўп
йироқ,
Мен қанотли йўлчига бу бир нафаслик йўл
биноқ,
Юр, париваш, мен билан юр, борми сенда
иштиёқ?
Гул тутарман сенга сўлмас ул чамандан бир
қучоқ.
Азганушим, Азганушжон,
Азгануш, ҳой, Азгануш.

1962, Ереван

АЙРИЛИШ

Бир лаҳзадек ўтдию кетди
Ноғиҳоний бу қисқа висол.
Кемалардек учрашган эдик,
Айрилурумиз кемалар мисол.

На мен сенга ишқ изҳор этдим,
На сен менга майл этдинг ошкор.
Сени бир зум тутмоққа энди
На ҳаққим бор, на ҳуқуқим бор.

Соҳилларда сайр айлаган он
Сўз очмоққа журъат қилмадим.
Бу қувончлар сўнгида ҳижрон
Борлигини, нетай, билмадим.

Энди наф йўқ, вақт ўтди, кетди,
Тамом бўлди бу қисқа висол.
Кемалардек учрашган эдик,
Айрилурумиз кемалар мисол.

Сузаркансан манзилга томон,
Оқ йўл тилаб қолгум, дилрабо.
Етказинг деб соҳилга омон
Шамолларга қилгум илтижо.

1962

ФУЗУЛИЙ ҲАЙКАЛИ ҚОШИДА

Еллар, бир дақиқа тўхтанг
эсишдан,
Сернаво булбуллар, сайраманг бир
оз.
Қарбало даштида яёв кезишдан
Чарчаб тин олмоқда Фузулий устоз.

Денгиз, тўлқинларинг урма
қирғоққа,
Шоир ўйларига бермагил халал.
Устоз юрагида шеър туғилмоқда,
Дунёга келмоқда бир мунис ғазал:

«Сабо агёрдан пинҳон ғамим
дилдора изҳор эт,
Хабарсиз ёрими ҳоли харобимдан
хабардор эт,
Қўнгил, ғам гунларин танҳо
кечурма, иста бир ҳамдам,
Ажал хобиндин афғонлар чекиб
Мажнунни бедор эт».

Япроқлар тебранар шеър мақомига,
Чечаклар жимгина эгиб турар
бош.
Мармар сарҳовузнинг кумуш
жомига

Шоир кўзларидан оқиб тушар ёш.
Боку боғларига чўкмоқда оқшом,
Денгиз мавж уради товланиб
зарҳал.

Шоир юрагидан тошганда илҳом,
Ёш билан қуюлиб келади ғазал:
«Паришон ҳолинг ўлдим, сўрмадинг
ҳоли паришоним.

Ғамингдан дарда туштим,
қилмадинг тадбири дармоним,
На дерсан, рўзигорим бўйлами кечсун,
гўзал жоним.

Гўзим, жоним, афандим, севдигим,
давлатли султоним».

Ошиқлар ухлайди саҳарга томон
Фузулий девонин бошига қўйиб.
Мажнун севгисидан ўқилса дoston,
Булбуллар тинглайди бутоққа
қўниб.

Халқим жондин севар дилбар
куйларни,
Халқим шеърятга шайдо дир азал.
Нечун банд этмасин фикру
ўйларни,
Нечун маҳв этмасин қалбларни
ғазал?!—

«Муқаввас қошларингким, ўсма
бирла ранг тутмишлар,
Қиличлардирки қонлар тўкмак ила
занг тутмишлар
Саҳар булбуллар афғони дагил
беҳуда гулшанда,
Фузулий нолай дилсўзина оҳанг
тутмишлар».

Ғазал ҳам бўлурми мунча дилрабо,
Бунчалар серишва, бунчалар серноз,
Менинг шоирлигим ёлғондир,

аммо

Фузулий шеърига ошиқлигим рост.
Мажнундек беором бўлиб қолганим
Сарсари югурган тўлқинлар

айтсин,

Кечалар уйқусиз шеър ёд олганим
Тонги уфқдаги ёлқинлар айтсин;

«Шифон васл қадрин ҳажр ила бемор
ўландан сўр,

Зулоли шавқ-завқин ташнаи дийдор
ўландан сўр.

Кўзи ёшлуларинг ҳолин на билсун
мардуми ғофил.

Кавокиб сайрини шаб то саҳар бедор
ўландан сўр».

Еллар, бир дақиқа тўхтаг эсишдан,
Сернаво булбуллар, сайраманг бир оз.

Қарбало даштида яёв кезишдан

Чарчаб тин олмоқда Фузулий
устоз.

Денгиз, тўлқинларинг урма
қирғоққа,

Шоир ўйларига бермагил халал.

Устоз юрагида шеър туғилмоқда,

Дунёга келмоқда янги бир ғазал.

1962, Боку

ХАЙРЛАШУВ

Хайр сизга, мовий Кавказ тоғлари,
Хайр сизга, тошқин Кура ва Зангу.
Хайр сизга, Арташатнинг боғлари,
Юрагимдан ўчмагайсиз сиз мангу.

Хайр, Севан, зангори кўл, яхши қол,
Изларим бор қирғоқдаги қоянгда.
Хайр сенга, қадрдоним мажнунтол,
Ўйлар суриб ўлтирганман соянгда.

Хайр дейман, кўлда ҳамон кўзларим,
Кумуш қанот чағалайлар, хуш қолинг.
Эй, сиз менинг ереванлик дўстларим,
Қора кўзли болакайлар, хуш қолинг.

Кечагина келган эдим, гўё туш,
Бир нафасда ўтиб кетди ҳафта ҳам.
Хайр сенга, хумор кўзли Азгануш,
Хайр энди кўришгунча, жонгинам.

Қандай бахтки, сени топдим, дилрабо,
Гўзал номинг тоғлар қадар кўтардим...
Арман юртин кўролмасам мабодо,
Бу дунёдан армон билан ўтардим.

1962, Ереван

МЕНИНГ ЮЛДУЗИМ

Еш кўнглимда орзуларим мўл,
Қуёш эрир юрак тафтимга.
Мен осмонга узатганда қўл,
Сайёралар қўнар кафтимга.

Тафаккурнинг пўлат қушида
Қўз-кўз этиб бу ёшлик кўркин,
Чексиз фазо — нур оғушида
Йироқларга учаман бир кун.

Парвонадек ўйнаб, парпираб,
Атрофимни ўрар юлдузлар.
Ҳайрат ичра ёниб, ярқираб
Аста мендан сўрар юлдузлар:

«Қандай ёруғ юлдузсан, ажаб,
Қандай порлоқ сайёрадирсан?
• Еки бирор туркумдан ажраб
Биз ёқларда оворадирсан?»

Нечун кирдинг шўх даврамизга
Утдек ёниб ҳатто кундузлар?..»
Шунда дейман:

Кимлигим сизга
Баён этай, тингланг, юлдузлар.

Тафаккурим — синмас қанотим,
Эътиқодим — нур ва офтоб.
Мен инсонман, менинг ҳаётим
Тарихларда буюк бир китоб.

Мен инсонман, қалбимда оташ,
Қуёшдан тож, ойдан тахт қурдим
Мен инсонман, кўҳна, жафокаш
Тупроғимда мангу бахт қурдим.

Иироқларда, мовий уфқда,
Борлиғимни банд этиб маним,
Порлаб турар дилбар бир нуқта,
Уша юлдуз — менинг Ватаним.

Қайда парвоз этмайин ўзим,
Еди билан бўлурман хуррам.
Уша менинг толе юлдузим,
Уша менинг муқаддас куррам...

1963

УЙЛАР

Меҳнат билан бандмиз кун бўйи,
Шеър ёзамиз,
Уйлар қурамыз.
Естиққа бош қўйгач, яна тун бўйи
Уйлар сурамыз.

Уйлар бизни топар фақат ўринда,
Уйлар бизни босар дафъатан.
Кундуз кечган умрни тунда
Биз яшаймиз яна қайтадан.

Меҳнатдан дам олиб,
Уйлардан толиб,
Тонг отмасдан яна турамыз.
Қўлга қалам олиб, белкурак олиб,
Шеър ёзамиз,
Уйлар қурамыз.

1963

КУТИШ СОАТЛАРИ

Нисбат қонунининг
Бордир ҳақиқати.
Лаҳзанинг маъноси
Дунё қадар кенг.
Кутиш соатларин
Бир дақиқаси
Висол онларининг
Бир йилига тенг.

Кутиш соатлари
Қилур бағримни хун,
Бетоқат кутганда
Гоҳи эртани,
Дейман,
Вақт танобин бурсам,
Узун кун —
Бир лаҳзадек ўтсайди, қани!
Нақадар мушкулдир
Интизорлик дарди.
Инсонга бўйсунмас фурсат яхшиям,—
Умрим бир неча бор қисқа бўларди
Кутиш соатларин олиб ташласам.
Йўқ,
Бу мумкин эмас!
Яшамоқ тотти,
Лаззати мўътабар бизга ҳар соат.

Ахир одамзоднинг
Бутун ҳаёти
Қутиш онларидан иборат.
Қўл ишга,
Бош ўйга,
Орзуга банд дил,
Истиқбол йўлига
кўзни тутганмиз.
Биз ахир миллион йил,
Балки миллиард йил
Бахтли шу кунларни кутганмиз.
Ҳаёт боқий экан,
Қутиш ҳам боқий,
Меҳнат,
ижод билан ўтган дам ҳалол.
Қанчалар зўр бўлса васл иштиёқи,
Шунчалар лаззатли бўлгуси висол.

1963

ФАЗОДАГИ УЙҚУ

Сонсиз юлдуз, тубсиз само,
Бепоён фазо...
Зухро шамдек парпирайди,
Осмон тим қаро.
Оққуш янглиғ сузиб юрар
Ой сукут аро,
Чексиз фазо оғушида
Ер ўғли ухлар.

У тонг билан ер кўксидан
Кўкка жўнабди,
Кўкда қолиб зулмат аро
Елгиз тунабди,
Сомон йўли, тўшак бўлай —
Дебди — унабди,
Ҳилол кўксин ер ўғлига
Ёстиқ этмиш пар.

Кун бўйи у фазоларда
Айлабди парвоз.
Кўз нури-ла бу чаманга
Берибди пардоз.
Сукунатли тун қўйнида
Тин олсин бир оз —
Шивирламанг, уйқусини —

Бузмаг, юлдузлар.
Пастда бедор кўз тикади
Мунис диёри,
Иўлларига интизордир
Севимли ёри.
Мижжа қоқмас кўкка боқиб
Онаизори —
У тинч ухлар, кипригида
Ой нуридан зар.
Тонггача ер теграсида
Парвоз этар ул.
Тонгда яна диёрига
Қайтиб келар ул.
Осмон сирин элдошларга
Баён этар ул.
Ҳозир эса ором олсин,
Яқиндир саҳар.

Ой дер, унга алла айтиб
Кўкдан оғайми?
Юлдузлар дер, боши узра
Дурдек ёғайми?
Тинч уйқусин сақламоққа
Етти оғайни —
Соқчиликка айламишлар
Ўзни сафарбар.

Зухро сукут оғушида
Тебранар аста,
Азим курра тўлқинланиб
Чарх урар пастда.
Алвон-алвон шуълалардан
Ясаб гулдаста —
У баҳодир ўғлонига
Тилайди зафар.
Сонсиз юлдуз, тубсиз само

Бепоён фазо...
Чўлпон ўтдек парпирайди.
Осмон зим-зиё.
Оққуш янглиғ сузиб юрар
Ой сукут аро.
Чексиз фазо оғушида
Ер ўғли ухлар.

1963

ЧИРЧИҚ

Олимона сочлар паришон,
Тинмай чекар,
Балки вақти зиқ.
Боши узра юлдузли осмон,
Уйга чўмган кимёгар Чирчиқ.
Уйга чўмган, кўзи олдида
Жонлантирар куни кечасин.
Уйга чўмган, у хаёлида
Истиқболнинг тузар режасин.
Олим Чирчиқ ўйлар тун бўйи,
Тинмай чекар,
Вақти жуда зиқ.
Эрта тонгдан коржома кийиб,
Ишга тушар меҳнаткаш
Чирчиқ.

1963, Чирчиқ

ОЛИМЛАРНИНГ РАФИҚАЛАРИГА

Сиз моҳи тобонсиз, малаксиз, пари,
Энг улкан даҳрийлар топинган санам.
Сиз буюк давримнинг фидойлари,
Аҳли донишларга энг мунис ҳамдам.

Олимнинг уйини чарогон этган
Меҳру шафқатингиз, юрак тафтингиз.
У олам китобин битган чоғида,
Елкасида бўлган илиқ кафтингиз.

Севган ёрингизга жон фидо айлаб
Парвона бўлурсиз кечаю кундуз.
Сизнинг номингизни олса не ажаб
Осмон жадвалида бир талай юлдуз.

Қимёгар янги бир зарра кашф этса,
Бу ижод боиси бўлган, ҳойнаҳой —
Столнинг четига сиз қўйиб кетган
Бир чақмоқ қанд билан бир пиёла чой.

Юлдузлар қўйнига самовий йўлдан
Парвоз қилар экан буюк тафаккур,
Олимлар зеҳнининг чароғи бўлган
Мунис аяжонлар,
Сизга ташаккур.

1963

Бир боғда талтайиб ўсди ошқовоқ,
Аммо унган ери тегиб жонига,
Чиройли кўринди чоғи бошқа ёқ —
Интилди деворнинг у томонига.
Интилди кун сайин баландга ўрлаб,
Аввал девор оша, сўнгра том оша.
Эски бир тарновга иягин тираб,
Қўшни ҳовлисини қилди томоша.
Деди: «О, қандай соз, о, қандай буюк,
Бу гўзал жаннатга йўқ экан қиёс.
Мен ўсган ҳовлида бундай гуллар йўқ,
Мен ўсган ҳовлида йўқ бундай қуёш.
Катта бўлмоқдадир бошим ҳам бунда,
Авваллар билмабман ажабо, шуни...»
«Жаннат»нинг эгаси бир куни тунда
Кесиб олди унинг доно бошини.

Мен қовоқ ҳақида ёзмасдим масал,
Кўнглимга яқинроқ гуллар,
япроқлар.
Аммо ўзга ерни кўрувчи афзал
Учраб турар баъзан шундай ўртоқлар.

1963

УЙИМИЗГА МЕҲМОН КЕЛАДИ

Уйда ногоҳ
Йўлпашша учса,
Ойим кутар албатта меҳмон.
Меҳмон кутар чойга чўп тушса,
Уй супуриб,
Езар дастурхон.

Мусичалар дон талашса ҳам,
Сайраса ҳам тонгда зағизгон,
Каптарларим кукулашса ҳам,
Ойим кутар албатта меҳмон.

«Ойи,— дейман,—
Қизиқ туш кўрдим.
Йўл кетганча эмиш бепоён...»
«Тушгинангни болам хуш кўрдим,
Уйимизга келади меҳмон».
Қўйсангиз-чи, дейман
 куламан,
Лекин йўлга қарайман ўзим.
Кечалари бедор кутаман
Келурми деб толе юлдузим.

Киприklarим қанот қоқади,
Тушларим кўп —
Таъбири аён.

Икки кўзим йўлга боқади —
Уйимизга келади меҳмон.
Бахтимизни муборак этиб,
Қўшиқ куйлаб ҳофизлар келур.
Дутор чертиб,
Дилни эритиб,
Алёр айтиб шўх қизлар келур.

Энг ўртада ул азиз меҳмон,
Шоҳи рўмол тўсган қошини,
Бир-бир босиб келар хиромон
Ҳаё билан эгиб бошини.

Бахт ярқирар пешонасида,
Мужассам кўрк, одоб, эҳтиром.
Тўхтаб уйнинг остонасида
Аввал сизга беради салом.
Кулиб боққан чақноқ кўзлари
Уйимизни қилур чароғон.
«Ойижон....» деб айтган сўзлари
Кўнглингизда қолдирмас армон.

Қўяр бўлса хонамга қадам
Унга фидо минг битта жоним,
Шайдойи бу қалбим тўридан
Ўрин олсин
Азиз меҳмоним.

1968

ХОТИРА

Дўстим,
Хотирангдан қилма шикоят,
Еддан чиқармоқ ҳам яхши одатдир.
Еддан чиқармоқ ҳам бир саодатдир,
Унутмаслик дарди оғир ниҳоят.

Вақтида унутсанг,
Ором топар жон,
Қалб кўтариб юрмас ортиқ жафони.
Мана мен,
Йилларки, бир бевафони
Эсдан чиқаролмай куяман ҳамон.

1963

ТҮРТЛИК

Т. Йўлдошга

Шеърнинг сози — тўрт сатр,
Тўрт ажойиб — зўр сатр.
Шоир одам ўзини
Тўрт сатрда кўрсатур.

1963

УЧИРҒИЧ

Шеърятнинг тимсоли — қалам,
У ҳақда-ку, шеърлар беҳисоб
Эй шоирлар, битганда китоб,
Эслаб қўйинг ўчирғични ҳам.

Усиз бўлмас шеърингиз равон,
Усиз қилмас сатрлар ханда.
Сиз қаламга шеър атаганда,
Ўчирғичга бағишланг дoston.

1963

КИПРИҚЛАРИМ

Киприқларим икки саф бўлиб,
Бир-биридан яшайди йироқ.
Бедорлигим тўсиб васл йўлин,
Киприқларим чекади фироқ.

Мен тун бўйи тошдан гул ўйиб,
Кўзим юсам тонгда бемажол,
Мени аста ухлатиб қўйиб,
Киприқларим айлармиш висол.

1964

ДАРЕ ОҚШОМИ

Булутларнинг этагида зар,
Аму узра тўр ташлар қуёш.
Дарё сокни,
Ухлар тўлқинлар,
Ухлар, қўйиб қирғоқларга бош.

Төвланади уфқ атласда,
Балиқчилар овдан қайтади.
Елканларни тебратиб аста
Она дарё
Алла айтади.

1964

ХОРАЗМ ҚОВУНИ

Дастурхонда Хоразмнинг
Қирқмасидан бир тилим,
Юлдузли кўк саҳнидаги
Ҳилолага ўхшайди.
Бу қирқмалар бизга атаб
Шарбат тўла лиммо-лим —
Муқаддас ер тутган олтин —
Пиёлага ўхшайди.

Не пиёла, шу заминим
Қалби дейман ҳар бирин,
Она-Ернинг томирига
Банди пайванд этилган.
Саховатли Амударё
Сувларидан симириб,
Бободехқон қўлларида
Оро топган, этилган.

Таърифламай мазасини,—
Тотиб кўринг сиз бир бор,
Хазораспнинг боли каби
Лабингизда эригай.
Қирқма агар бўлса арзир
Толеидан миннатдор,
Унга Ватан насиб бўлмиш
Амударё еридай.

Ҳар кун тонгда олисдаги
Дўстлар учун армуғон —
Хоразмда пўлат қушда
Парвоз этар қовунлар.
Балки узоқ қутбда ҳам
Ёзилганда дастурхон
Қўҳна диёр доврўғини
Овоз этар қовунлар.

Шу ўлканинг фарзандиман,
Фахрлансам арзийди
Қирқмасига бол томизган
Деҳқон билан баробар...
Бу шеър асли қовун сўйган
Боғбон отам қарзийди,
«Маъқул» деса, бошим бўлур
Осмон билан баробар.

1964

БИР ТОМЧИ ЁШ

Чўққидан бир кичик тош юмаласа,
Тоғни қулатгудек сурон қилади.
Кўзингдан бир томчи ёш юмаласа
Тоғдай юрагимни вайрон қилади.

Агар кўксим узра қуласа бирдан,
Тутмоққа қодирман тоғлар тошини.
Ҳайҳот, кўтаролмам киприкларингда
Узилган бир қатра қайғу ёшини...

1964

ОЙГА

— Осмон қизи — сулув ойдирман,
Кўк саҳнида олтин ёйдирман.
Тунлар фонус тутиб қўлимга
Термуламан сенинг йўлингга,
Менга келиб етармисан деб,
Ерга олиб кетармисан деб.

— Тун қўйнида порлаган ойсан,
Мени имлаб чорлаган ойсан.
Сенга бориб етганим бўлсин,
Ерга олиб кетганим бўлсин.
Лекин бунда бор бир париваш,
Қарашидан дилларда оташ.
Юзи унинг моҳи тобондир,
Кўзи унинг офати жондир.
У қаршингда кўрсатса чирой,
Кўкка қайтиб кетмайсанми, ой?

1964

БОШ ТЕБРАТАР СОАТ КАФГИРИ...

Бош тебратар соат кафгири,
Дер: қадримни билмас одамлар.
Секундларим гавҳар ҳар бири,
Нега парво қилмас одамлар?!

Бош тебратар соат кафгири,
Шошил одам, ўтмоқдадир он.
Ҳар нарсанинг бўлар охири,
Бош тебратиб қолма сўнг, инсон!

1964

ИНСОН ВА ФУРСАТ

Соат қилиб,
Занжир ўтказиб,
Боғлаб олдик фурсатни қўлга.
Аммо фурсат бўйсунмади ҳеч,
Юрмади биз истаган йўлга.
Бизлар уни қўзғалмас қилиб
Михлаб қўйдик деворларга ҳам.
Аммо фурсат биздан юлқиниб
Чопа берди олдинга илдам.

Тўхтатмоққа уриндик қанча,
Тошлар осдик, аммо бўлмади.
Саҳар пайти чириллаганда
Ёстиқ босдик, аммо бўлмади.
Маҳкам қилиб олтин занжирин,
Қисиб олди билагимиздан.
Қулоқларни беркитдик, лекин
Садо берди юрагимиздан.
Уйга қочиб беркинганларни
«Чиқ-чиқ», дея тортди баридан.
Бошин ёпиб бурканганларни
Юлиб олди тўшак бағридан.

Вақтни қилдик майдалаб соат,
Парчаладик секундлар қадар.
Чопа берди ва лекин фурсат,

Қола бердик дод деб орқада.
Ниҳоят, биз фурсатни қувиб,
Қамчи солдик ғайрат отига.
У ҳар қанча елиб, югуриб
Етолмади инсон зотига.
Биздан ортда сургалмасин деб,
Бизлар билан чиқсин деб йўлга,
Соат қилиб,
Занжир ўтказиб
Боғлаб олдик фурсатни қўлга.

1964

• • •

Кўча ўртасида бир синиқ шиша
Утган-кетганларга солар ўзини.
Кўча ўртасида бир синиқ шиша
Қараган одамнинг олар кўзини.

Шоферлар туширар қора ойнасин,
Йўловчилар четга бурар юзини.
Кўча ўртасида бир синиқ шиша —
Тенгсиз мўъжиза деб ўйлар ўзини.

1964

КУН УЋГАНДА

Фурсат деган секундлар
Қанотида учадир.
Кеча «бугун» бўлган кун
Бугун мана «кеча»дир.

Ун икки шохли дарахт
Тўқди битта япроғин.
Шамол учириб кетди
Календарнинг вароғин.

Қайтмас бўлиб ўтди кун,
Етолмайди югурган.
«Кеча»дан ўз ҳаққини
Олиб қолди улгурган.

Утган кундан шеър қолди,
Кўк бўйи хирмон қолди.
Бировга олам қувонч,
Бировга армон қолди.

1964

Болаларни шайтонлардан қўрқитмангиз,
Бобов келди, деб кўрпага беркитмангиз,
То улғайиб, дуч келганда «бобов»ларга,
Ўхшамасин итдан қўрққан соқовларга.

Болаларни шаддодликка ўргатмангиз,
Раҳмсизлик, бедодликка ўргатмангиз.
То улғайиб, дуч келганда инсонларга,
Ўхшамасин адишасиз шайтонларга.

1964

ЖОН ШИРИНМИ, ҚАНД ШИРИН

Болалар ўйини

Айтиш қийин, дўстим, дафъатан,
Ширинликда нима зиёда.
Гўдак учун она кўксидан
Ширин нарса йўқдир дунёда.

Йиллар ўтиб, ёшига монанд
Узгаради ҳар битта инсон.
Болаликда ширин бўлса қанд,
Қариганда ширин бўлар жон..

1964

КЕКСАЛАРГА

Қўлларида асо, кексалар
Юзларида зиё, кексалар.
Дилларида даврон севинчи,
Тилларида дуо, кексалар.

Кексалик уй доим нурафшон,
Кексаларга жонимиз қурбон.
Уйимизнинг тўрида бўлинг,
Ташлаб кетманг бизни бсомон.

1964

ВОКЗАЛДА

Сукунатдан сиқилса баъзан
Ҳаловатга ўрганмаган жон,
Излаб тошқин ҳисларга маскан,
Ўл оламан
Вокзалга томон...

Бу даргоҳда ҳеч тинмас ғулу,
Бу даргоҳда ҳеч сўнмас чироқ.
Бунда ёндош шодлик ва қайғу,
Бунда ёндош висол ва фироқ.

Бунда сўзлар инсон нигоҳи,
Қалб уришин эшитар одам.
Гоҳ шодликдан қичқириб,
гоҳи

Уф торгади
Паровозлар ҳам...
Нечоғлик бой туйғуга инсон!
Вокзал шоҳид бари, барига.
Шунча шодлик, шунча ҳаяжон,
Шунча кўз ёш ва шунча хандон,
Шунча умид ва шунча армон
Қандай сиғар унинг бағрига?!

1964

САДОҚАТ

Кекса қарағайнинг
Илдизин очиб,
Тортдилар қўш арқон солиб белидан.
Лекин у тупроққа панжасин санчиб,
Сира қўзғалмасди
Унган еридан..
Ниҳоят, гурс этиб ерга қулади,
Бутаб, сўнг кўтариб кетдилар,
 бироқ —
У ўз панжасида олиб жўнади
Яшаган еридан
Бир сиқим тупроқ.

1964

ИНСОНИЯТ ТАРИХИ

Шарқ афсонаси

Сойлар келур кумуш тоғлардан,
Гул бўйлари — чаман, боғлардан.
Ер кўксидан оқар булоқлар.
Эл нақлидан чиқар сабоқлар.
Шеър қўйилиб юракдан келур,
Эртак эзгу тилақдан келур...

1

Жуда қадим замонда,
Қобилистон томонда
Бир подшо ўтган экан
Даврон суриб жаҳонда.
Бутун умрин кечириб
Қайф билан, сафо билан,
Иши бўлмаган экан
«Ўткинчи» дунё билан.
Йиллар ўтиб, ниҳоят,
Еши етгач бир жойга,
Барча уламо аҳлин
Чақирибди саройга
Дебди: «Оламга келиб
Олам недир, билмадим,
Одам бўлиб яшадим,
Одам недир, билмадим.
Қирқ йил подшолик қилиб
Умрим ўтди ғафлатда.

Қолганини илмга
Сарф қилурман албатта.
Шунинг учун фармоним
Барча билимни тўплаб,
Одам аҳли яратган
Барча илмни тўплаб,
Инсоният тарихин
Жам қилиб китоб ёзинг,
Ёзганда ҳам батафсил
Ва лекин шитоб ёзинг».

2

Соҳибқирон подшонинг
Фармонин бажо этиб,
Қирқ фаслда қирқ олим
Қирқ туя китоб битиб,
Қарвон билан подшонинг
Саройига элтмишлар.
Таъзим билан келтириб
Шоҳга тақдим этмишлар.
Демишлар, қулларингиз
Юрагининг қони бу,
Инсоният тарихин
Энг қисқа баёни бу,
Ҳайрат ичра дебди шоҳ:
Кўп ёзибсиз бунчалар.
Инсоният тарихи
Узунмиди шунчалар?
Кимга даркор бунча гап,
Санжоб қилинг, уламо,
Кўпи билан бир туя
Китоб қилинг, уламо.

3

Яна улур подшонинг
Фармонин бажо этиб,

Исоният тарихин
Қирқ бор мухтасар битиб,
Қирқ донишманд саф чекиб
Сарой томон юрмишлар.
Подшонинг қаршисида
Таъзим қилиб турмишлар.
Олимларга дебди шоҳ:
Раҳмат, сизга, уламо,
Барчасин ўқишга
Умрим етмайди аммо.
Шунинг учун, азизлар,
Тафсилотни кам қилинг.
Бор илми йиғингу
Бир китобга жам қилинг.

4

Қайтиб яна қирқ олим
Қирқ фаслча ўлтирмиш.
Қирқ туялик китобни
Бир китобга келтирмиш.
Улар яна саф чекиб
Йўл олганда шоҳ томон,
Шоҳ ўлим тўшагида
Етар экан бу замон.
Китобни кўриб дебди:
Раҳмат сизга, уламо.
Бир китобни ўқиш ҳам
Энди менга муаммо.
Олимларга боқибди
Подшо маъюс кўз билан:
«Мазмунин айтиб беринг
Икки оғиз сўз билан.
Эшитиб ўлар бўлсам
Қолмас эди армоним».
Олимлар донишманди
Шунда дебди: хоқоним,

Одамлар тугилади,
Ғам чекади, ўлади.
Инсоният тарихин
Мазмуни шу бўлади.

5

Шундан буён ўтмишдир
Қанча-қанча асрлар.
Қанча-қанча авлодлар,
Қанча-қанча насллар.
Дунёга не олимлар,
Не фозиллар келмабди.
Ҳеч ким бу ҳақиқатни.
Ўзгартира билмабди.
Замон-замонлар ўтиб,
Бизнинг замон келди-ю,
Оламга қуёш бўлиб,
Буюк инсон келди-ю,
Қадимдан қолган бу гап
Афсона бўлиб қолди.
Ғам-андуҳ одамларга
Бегона бўлиб қолди.
Одамзод тарихида
Ортга қайтиш бўлмайди.
Одамлар тугилади,
Курашади, ўлмайди.
Ҳар бир инсон йўлчидир
Порлоқ аср йўлида.
Ҳақиқат машъали бор
Одамзоднинг қўлида.

1964

ЯНГИ ЙИЛ ГУЛДАСТАСИ

Уқитувчиларимга

Бу кун мен чаманлардан
Болалигимни эслаб,
Саҳарлаб шудринг кечиб,
Қувлашиб ўтгим келур.
Йигирма етти баҳор
Чечакларин саралаб,
Азиз устозларимга
Даста гул тутгим келур.

Навбаҳор қўшидан
Нур эмган ниҳол каби
Сизнинг шуурингиздан
Мен ҳам баҳраманд бўлдим.
Дўстларим Мурод, Уткир,
Талъат, Миржамол каби
Каттакон оилада
Мен ҳам бир фарзанд бўлдим.

Устозларим, мен сизнинг
Бир парча юрагингиз,
Азиз бошингиздаги
Бир тола оқ менадир.
Озгина оқлай олсам
Умиду тилагингиз,
Қаршингизда бош эгиб
Таъзим қилмоқ менадир.

Сиз мушфиқ она бўлиб,
Бўлиб меҳрибон падар,
Гўдак бошимни силаб,
Эртамни ўйладингиз.
Уттиз икки ҳарфдан
Осмон илмига қадар
Мурғак онгимни қуйиб,
Ҳаётга йўлладингиз.

Янги йил келар экан
Дил уйин қилиб обод,
Ўйлайман, тошқин сувдек
Ун йил оқиб ўтибди.
Сиз мени кузатган йил
Мактабга келган авлод
Бугун учирма бўлиб
Қанот қоқиб турибди.

Қайда бўлмай, не қилмай,
Мудом сезиб тураман,
Ғойибона сиз мени
Қилмоқдасиз имтиҳон.
Қалам олсам қўлимга,
Дастлаб сизни кўраман,
Уринаман, шеърларим
Бўлмасин деб паришон...

Шеър ёздим янги йилнинг
Муборак айёмида,
Ҳар битта мисрасига
Меҳрим пайваста бўлсин.
Бу шеърим қаҳратоннинг
Аёзли оқшомида
Оташ қалб шогирдлардан
Сизга гулдаста бўлсин.

1964

КУЙ АВЖИДА УЗИЛМАСИН ТОР

Куй авжида узилмасин тор,
Шеър ярмида синмасин қалам.
Яшаб бўлмай умрини зинҳор
Бу дунёдан кетмасин одам.

Қўлдан тушиб синмасин қадаҳ,
Лаб текканда тўкилмасин май.
Тўхтамасин уриб турган қалб,
Бошлаб қўйган қўшиғи битмай.

1964

ЮЛДУЗ

Сарлавҳасин топмай гоҳида
Шеърим узра қўяман юлдуз.
Посбон бўлсин шеърим бошида
Уша юлдуз
кечаю кундуз.

Зухро каби ярақлаб турсин
Тунлар ўзим
юмганда кўзим.
Ҳеч сўнмасин, чарақлаб турсин,
Сўнганда ҳам менинг юлдузим.

1964

ШЕЪР ВА ШАХМАТ

Катак қороздаги тўрт йўл шеър каби
Шахмат доналари саф чеккан қатор.
Найзадор филию шахсувор аспи,
Туғбардор фарзини ҳужумга тайёр.

Шахматни шеър билан қиёс айладим,
Билимдон ўқувчим, қилма эътироз.
Шеър ахир эмасми шахматдек қадим,
Шахматда йўқми ё шеърин эҳтирос.

Гўзаллик,
нафосат,
кураш ва

санъат

Шеър ила шахматга азалий удум.
Минг йиллик умрида улар бешафқат
Доимо шоҳларга бошлаган ҳужум.

Ўйин, эрмак эмас

шеър ҳам, шахмат ҳам —

Ақллар кураши, туйғулар жанги.
Бу жангда қўйилган ҳар битта қадам
Фақат тўғри бўлсин,
Гўзал ва янги.

Мен орзу қиламан,
Тўрт йўл шеър битиб,

Элга манзур қилсам ақалли бир бор,
Шахматни илк бора ихтиро этиб
Қувонган ҳиндидек эдим бахтиёр.

Шахмат абадийдир,
Шеър абадий.
Юриш тугамасу
 сўз бўлмас тамом.
Шахмат тахтасида,
Шеър майдонида
Ғоялар кураши этади давом.

1964

СУНГАН ЮЛДУЗЛАР

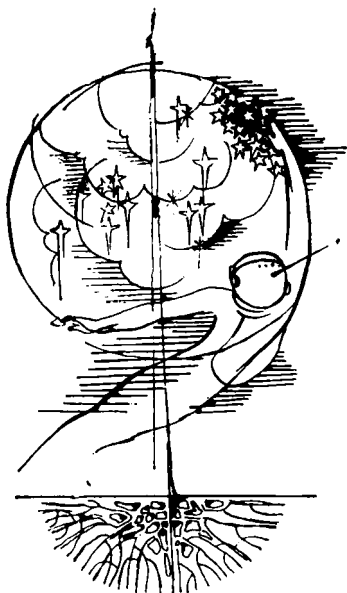
Коинот қаъридан
Миллион йил юриб,
Букун деразамга
Қўнган юлдузлар!
Минг йиллар илгари
Таратган нурын,
Минг йиллар илгари
Сўнган юлдузлар!

Қим айтар сизларни
Умри битган деб,
Ҳамон кўк саҳнида
Порлаб турибсиз.
Жозибалар билан
Қўзларни тортиб,
Имлаб, ўзингизга
Чорлаб турибсиз.
Сизга термилурман
Кечалар бедор,
Ажиб қисматингиз
Уйлаб қолурман.
Неча асрларга
Умри пойидор
Буюк устозларим
Едга олурман.
Улар ҳам сиз каби

•

Енган бир замоя.
Ениб адо бўлган
Сизлардек,
 аммо
Авлодлар йўлини
Ёритар ҳамон
Улар қачонлардир
Таратган зиё.

1964

IV

Биламан,
Ғоят тез асрим шиддати,
Елкаларга ортган уҳдаси буюк.
Фазода чарх урган Ернинг суръатин
Юракларга ортган, аслида, шу юк...

КЕЧА ВА КУНДУЗ

Еруғ дунё бор зиёсини
Тенг бўлганди кеча, кундузга.
Нур қадрига етмай тун, уни —
Сочди ойга, минглаб юлдузга.

Шундан ойнинг юзи доғ экан...
Юлдузлар ҳам худди мунчоқ ёш...
Кундуз эса барча нуридан
Яратибди биргина қуёш.

1965

УЧИ ТУГУК ДАСТРУМОЛ

Қўшним ишга кетаётир саҳарлаб,
Бир қўлида учи тугук дастрўмол.
Ё ректорга айтмоқчидир муҳим гап,
Кечқурунга гўшт керакдир эҳтимол.

Қим билади, балки зарур киритмоқ
Илмий кенгаш қарорига янги банд,
Ё дўстига қилмоқчидир қўнғироқ,
Олмоқчидир болаларга хўрозқанд.

Балки... яна бошқа минг бир хил сабаб,
Унутмасин деб паришон бу хаёл,
Қўшним ишга кетаётир саҳарлаб,
Бир қўлида учи тугук дастрўмол.

Шошма, дўстим, барча ишинг битадя,
Битмас иш йўқ, ошиқмасин юрагинг.
Инсон умри ахир елдек ўтади,
Бош кўтариб атрофингга қарагин.

Қара, баҳор сеп ёзибди оламга,
Қара, ғунча гул шохини эгибди.
Ясанишни унутмай деб байрамга,
Балки у ҳам рўмолчасин тугибди.

Бу дунёда ким беташвиш, ким беғам,
Ҳар инсоннинг бир бошида минг хаёл.

Ўйлаб кўрсам, миямизнинг ўзи ҳам
Ўн тўрт миллиард учи тугук дастрўмол.

Одам яшар замон юкин орқалаб,
Серғалвароқ кечасидан бугуни.
Ором бермас кўкрагида бстинч қалб
Бамисоли дастрўмолнинг тугуни.

Шошма, дўстим, барча ишнинг битади,
Муҳим гап ҳам, қўнгироқ ҳам, хўрозқанд.
Аmmo сени эртанги кун кутади,
Эрта яна дастрўмолнинг учи банд.

Бугунгидек яна саҳар турасан,
Ажратасан керакларнинг керагин...
Сочларингда бир тола оқ кўрасан
Биринчи бор санчганида юрагинг.

Тақдир дейлар, билмам надир тақдиринг,
Балки олтмиш, балки юзга кирган чол...
Бошинг узра унсиз йиғлар кампиринг,
Бир қўлида учи тугук дастрўмол.

Ҳаёт аста сўнар экан кўзингда,
Юрак сендан ҳисоб сўрар ўша кун.
Бўлганми ҳеч ихтиёринг ўзингда,
Бирор соат яшадингми бетугун?

Ўйла, дўстим, келмай туриб ўша дам,
Исроф қилма ёш юракнинг кучини.
Мана бу гап ҳеч чиқмасин ёдингдан,
Тугиб қўйгин дастрўмолнинг учини.

1966

УН ЕТТИНЧИ ЙИЛДА ТУҒИЛГАНЛАР

Дейдиларки,
Эллик йил керак
Бир йигитнинг етилмоғига.
Сизга ясаб олов беланчак,
Шафақ олди ўз қучоғига.

Йўргаклади булутли само,
Ўпди сизни оташин фалак.
Азон айтди Аврора Бобо,
Алла айтди Момо гулдурак.

Замин сизга оқ йўл тилади,
Ўтли кафтда кўтарди замон.
Аmmo сизни эрка қилмади,
Гирдобларга отди бсомон.

Борми эди бизга бу даврон,
Борми эди бу хушбахт онлар,
Москвага бўлмаса қалқон
Йигирма тўрт ёшли ўғлонлар.

Оқармиди чўлга дарёлар,
Унармиди даштларда чечак,
Қирққа кирган умри фидолар
Қуюнларга урмаса кўкрак.

Йўлга чяқар букув фазогяр,
Сомончининг йўли поёндоз.
Нур кемани қилмоқда ҳозир
Эллик ёшлик нуруний устоз.

Сочларига бевақт тушган оқ
Узоқ йўлнинг машаққатидир.
Кечаларни бедор ўтказмоқ
Балки унинг ҳаловатидир.

Гоҳи ўйлар,
Наҳотки қўнди
Бошимга бу қировдан биллур,
Дил ўтларим наҳотки сўнди,
Наҳот ҳоким совуқ тафаккур...

Сиз, эй юртни бахтга йўғирган,
Сиз, эй ҳаёт чароғбонлари,
Эй, бўронга эгиз туғилган
Октябрнинг бош ўғлонлари!

Эй, қуёш қалб, заминдай бошлик,
Замондай ўт, тарихдай доно!..
Инқилобий оташин ёшлик
Тарк этдим сизни мутлақо?

Наҳот келди сокин кексалик,
Наҳот келди фақат хотирот?!
Осуда бахт азиз шунчалик,
Жимжит ўйлар шириндир наҳот!

Йўқ, ишонмас юрак ҳеч қачон,
Шоҳид бўлсин бу кўҳна ҳаёт,

Бўрон бўлиб туғилган ўғлон
Довул бўлиб яшар умрбод.

Сиз кўз очиб кўрганда дунё
Бериб сиздан оламга дарак,
Бонглар урган Аврора бобо,
Довул қоққан Момогулдурак.

1967

АБДУЛЛА НАБИЕВ

Мен ёлқинман,
Оловли даврим
Кўкрагидан отилиб чиққан.
Мен чақинман,
Лаҳзалик умрим
Булутларнинг бағрини йиртган.
Пўқ, мен гулман,
Ўлкам кўксида
Бир гул бўлиб мангу қоламан.
Мен лоламан, алвон шафақнинг
Оташида ёнган лоламан.
Мен ҳам сенинг тенгдошинг эдим,
Насибам кўп эди дунёда.
Кўкрагимдан қўргошин едим,
Қизил қоним қолди саҳрода.
Мен ҳам ахир ёш эдим, қувноқ,
Бор эди-ку ҳаётда ҳаққим.
Ўн еттида миндим арғумоқ,
Шуни мenden кутарди халқим.
Бўлмасмиди мен ҳам сен каби
Шамол бўлиб қирларни кезсам.
Қасос учун ёв бошин эмас,
Ёрим учун лолалар узсам.
Бор эди-ку ҳаққим севгида.
Ташна эди бўсага лабим.
Дарё кечдим жанг этигида,

Шуни, менга буюрди қалбим.
Мен ҳам сендек шеърни севардим,
Булбул куйин тинглардим пинҳон.
Балки мен ҳам шоир бўлардим,
Бўлса эди осуда замон.
Ўн еттида тутмадим қалам,
Ўн еттида ушладим қилич.
Шуни мендан кутарди олам,
Шуни мендан сўрарди Ильич.
Бахт дедиму бахтимни бердим,
Ҳаёт дея кечдим жонимдан.
Эрк богида чечаклар унди
Менинг тоза ёшлик қонимдан.
Дўстим, сенинг осуда бахтинг,
Менга насиб бўлмади, аммо,
Мен шундай бир буюк бахт топдим,
Бундай бахтни кўрмаган дунё...
Мен ёлқинман,
Оловли даврим
Кўкрагидан отилиб чиққан...

1967

* * *

Бир томчи қуёш ўйнар
Нақш олма ёноғида.
Осмон кўксим каби кенг,
Кўнглим каби беғубор.
Қай томон боқар бўлсам
Бу тириклик боғида,
Баҳорий илиқлигу
Наҳорий тиниқлик бор.

Борлиқ шунчалар гўзал,
Яшаш шунчалар ширин,
Бу чамандан ҳеч кетмай
Мангу қолгим келади.
Чечаклар таъзим қилса,
Қўлга олиб ҳар бирин
Тўйиб-тўйиб боққиму,
Куйга солгим келади.

Кўз очиб нур қўйнида
Кўрдим ёруғ дунёни,
Бу оламда неки бор
Бари тортар ҳавасим:
Лолалар қаҳқаҳаси,
Чечакларнинг хандони,
Ғунчалар юзидаги
Сал уятчан табассум...

Кечалар ёлғиз қолиб
Юлдузларга боққанда
Кўнгилдек оқ қоғозга
Тўкилади бу ҳавас.
Ҳаёт ўзи куй бўлиб,
Қўшиқ бўлиб оққанда
Қалби билан ҳар одам
Шоир бўлса ажабмас.

Яшамоқ бор, севмоқ бор
Бу ҳаёт қучоғида.
Бахтиёр умрларнинг
Нурга тўлиқлиги бор.
Шу сабаб, қаён боқсам,
Одамлар нигоҳида
Баҳорий илиқлигу
Наҳорий тиниқлик бор.

1967

ШОИР ҚАЛБИ

Шоир қалби гўё анор,
Шеъри унинг шарбати.
Бўлмас экан шеър аҳлининг
Ўз қалбига шафқати.

Тинмай эзар, эзар уни
Аммо шоир билади —
Пиёласи тўлган куни
Паймонаси тўлади.

1968

ШОИР

Хусниддинга

Шоирларга ҳайрон бўлманг,
Шоир халқи турфароқ.
Гоҳи мағрур, гоҳи дилтанг,
Гоҳ ҳазин, гоҳ тумтароқ.

Унга бир пул мансаби ҳам,
Унда мансаб бўлмайди.
Севгиси ҳам, газаби ҳам
Чегарани билмайди.

Оқил одам гам, азобдан
Ениб, фигон бўлади.
Шоир эса изтиробдан
Завқ қилади, кулади.

Бошқаларга дам олиш кун,
Таътил ойи берилар.
Шоир янги ташбеҳ учун
Ўлган бўлса, тирилар.

Бошқалар ўз дил дардини
Бошқаларга тўкади.
Шоир дарди юрагининг
Тубларига чўкади.

Шоирларга ҳайрон бўлманг,
Шоир халқи турфадир.

Шеър олами бу оламнинг
Эвазига тухфадир.

Ором билмас шоир қалби,
Чунки ором завқ эмас.
Мана, шифтга қараб қолди.
Халал берманг бир нафас.

Хаёлига банд у ҳозир,
Икки дунё бегона.
Бир оз гўдак, бир оз.. шоир,
Бир озгина девона.

1968

* * *

Баҳор.

Барқут кийиб безанди боғлар,
Саҳролар кўксига тақди қизғалдоқ.
Қуёш этагига оқ булут боғлаб,
Урик шохларида қовурди бодроқ.

Еллар олиб қочди қишнинг хобини,
Барглар чапак чалиб уйғонди шодон.
Бутоқларга қўниб, гул китобини
Варақлашга тушди булбул — ғазалхон...

Бугун коинотда эзгу бир ташвиш,
Ғунча гул бўлай деб кўзин очади.
Мусича олдидан бир дона чўпни
Чумчуқ уясига олиб қочади.

Ҳайдаган даладан бир хас ортмоқлаб —
Чумоли югурар — у ҳам тирик жон.
Шошилиб чопади табиб ирмоқлар,
Ернинг томирига қўймоқ учун қон...

Она тупроқ эса куз ташвишида,
Юксак хирмонларга сийнаси юклик.
Унинг сокингина тин олишида
Бордир оналарга хос бир буюклик.

1968

ТАСАВВУР

Болалик экан-да,
Муаллимимдан
Сўрабман бир куни:
— Айтинг-чи, агар —
Ер шундай тезликда айланса чиндан,
Не учун тўкилиб кетмас одамлар?

Едимдан чиқмайди бир челақ сувни
Муаллим бош узра айлантиргани.
Қатра тўкмай ерга қўяркан уни,
Тушундингми, дея мендан сўргани.

Йиллар ўтиб кетди ва лекин ҳамон
Ўша илк тасаввур яшайди менда.
Бир челақ сув каби айланар жаҳон,
Мен-чи, бир томчиман ўша тўлқинда.

Учқур замон билан қалқиб, чайқалиб,
Чарх уриб бораман гирдоблар аро.
Бешафқат тезликдан асабим толиб,
Бир нафас тин олсам дейман-у, аммо —

Мендами ихтиёр?
Югурар замон,
Шиддати ўтади ҳар бир толамдан.
Тўхтасам, тўкилгум бир томчисимон,
Томчидек йўқ бўлиб кетгум оламдан.

1969

УСТОЗ ҲАБИБИЙГА

Муборак, домла, саксон ёш, умрга битта боб ўлсин,
Кўпайсин боблару саксонта боблик бир китоб ўлсин.

Яна саксону саксон йил ўтиб қомат букундай тик,
Юзу кўнгил букундай моҳитобу офтоб ўлсин.

Қўлингиздан яна саксону саксон тушмасин хома,
Етолмай илкингизга ҳасса саксон йил хуноб ўлсин.

Умр ҳам кексаликдан, хасталикдан бўлсини холи,
Юзу саксонда шоир ўн саккиз ёшдек шабоб ўлсин.

Битиб сонсиз ғазал дил мулкини забт айлангиз ҳар
дам,
Мухаммас ҳам саноқсиз, қитъаю фард беҳисоб ўлсин.

Арузий вазни номарғуб деган баъзи мунаққидлар
Сўзи шудгорга оқсин, қишга қолсину яхоб ўлсин.

Домулло юзга етгач ўттиз икки янги тиш чиқса,
У дам ичғони юз-юз, егани кавказ кабоб ўлсин.

Ҳабибий ёши саксон бўлди деб айтган хато қилгай,
Ики ўн бир, ики ўн тўрт, ики ўн беш ҳисоб ўлсин.

1970

ҚОЗОҚ ОҚИНЛАРИГА¹

Улкамнинг жамоли ўзгача букун,
Шахроқ кўчалар ҳам ясанган гулгун.
Букун шеър ва ўлан қилмоқда парвоз,
Дўмбира авжида, чирманда ҳам соз.
Юксак пештоқларда ҳилпирар алвон,
Серфайз шийпонларда ёзиқ дастурхон.
Йўлкалар суприлган, очиқ дарвоза,
Ҳар хонадон ичра бир шўх овоза:
Ўзбекнинг уйида букун қадрдон
Эгизак оғаси бўлмоқда меҳмон.

Меҳмон ўзи кимдир?— Абай, Жамбулдир!
Мезбон ўзи кимдир?— Жуманбулбулдир!
Фазогир Бойқўнғир меҳмондир букун,
Олим Чирчиқ эса мезбондир букун.
Оҳангар Бекобод қилдию таклиф,
Маъданчи Жезқазғон буюрди ташриф.
Қўшиқнинг уйига жирлар келибди,
Пахтазорга мовий қирлар келибди.
Ўзбекнинг уйида букун жонажон
Эгизак оғаси бўлмоқда меҳмон.
Букун меҳмон бўлиб чўнг санъат келди,
Том-том китоб келди, шеърят келди.

¹ Ўзбекистонда қозоқ адабиёти декадасининг очилишида ўқилган.

Буқун фавворада бўлди зўр бозор,
Қозоқ деҳқон бўлди, ўзбек харидор.
Оқсоқланиб юриб Абдилда оғай
Қолди китобидан ўзи ололмай.
Қозоқнинг ардоқли ўғли — Улжаси
Ўзбек шеърхонининг бўлди ўлжаси.
Ўзбекнинг уйида буқун меҳрибон
Эгизак оғаси бўлмоқда меҳмон.

Дўстлар, хуш келибсиз, кўксимизда қўл,
Оқ олтин нуридан ёздик сизга йўл,
Яшил водий бўлди сизга дастурхон,
Жиндек қимиз қуйдик, қўшмадик айрон.
Токи насру назм хароб бўлмасин,
Шеърлар сероб бўлсин, сер об бўлмасин.
Ниятда ҳамиша буюклик бўлсин,
Ўлан ҳам, шеър ҳам суюклик бўлсин.
Бор бўл, эгиз оғам, бор бўл тувусқон.
Ўзбекнинг уйида эъзозли меҳмон.

1971

ҚУНҒИРОТДА АЙТИЛГАН АЛЕР

Шоир!

Сен бу неъматларнинг ёқут кўркига

Ҳассос лабинг билан тегдингми?

Демак, сен қарздорсан.

Одамлар кўнглига

Сен ҳам битта ниҳол экдингми?

Баҳра ололдими бир зот юраги?

Бирор қалб ғуборин юва олдингми?

Сен ҳам ўз шеърларинг замиридаги

Шўр сувларни қува олдингми?

Бу тупроққа қара.

Севиб шеърингни

Ишлов беролдингми сен ҳам шу қадар?

Сув ургани йўқми ногоҳ ерингни,

Босиб кетмадими бегона ўтлар?

Биз минг йил умр кўриб,

Минг йил шеър битсак,

Минг йил баён этсак юрак арзимиз,

Деҳқон меҳнатини шарафлаб ўтсак,

Ҳар туп ғўзасини бир дoston этсак,

Шунда ҳам биз агар оламдан кетсак —

Бўйнимизда кетар қарзимиз.

1971

ТАБРИК

Музаффар тошкентлик пахтакорларга

Бу йилнинг шукуҳи ўзгача бутун,
Замин дастурхони тўлиб турибди.
Қарангки, қуёш ҳам шодон ва гулгун
Меҳнаткаш йигитдай кулиб турибди.

Букун далалардан чаноқлаб деҳқон
Териб олар экан ризқу рўзини,
Тоғдай елкасидан тенг ярим жаҳон
Унинг пахтасига тикмиш кўзини...

Эл борки, уфқнинг ҳар тўрт ёғида
Эгни бутун бўлди шу миллионлардан.
Оқ яктак матосин кўрган чоғида
Ғарб ҳам кечиб қўйди оқ пейлоплардан,

Ҳосилмииз бўлди олтин вазнида,
Бўлди ҳар мисқоли гавҳар билан тенг.
Шу бонс пахтазор менинг наздимда
Мурунговга ўхшар, поёнсиз ва кенг.

Ер узра сочилмиш жавоҳир кони,
Йўқ, жавоҳир эмас, эзгу муддао.
Боболар айтадур, ўзбек хирмони
Бу қадар барака кўрмаган асло.

Бу қут ўзи келмас, қалб ўти керак
Қуёшни заминга этгувчи пайванд.

Ҳа, шу баракада сенинг ҳам юксак
Хирмонларинг бордур, музаффар Тошкент,
Не қилса, сен ахир, она шаҳар-да,
Ғалабангдан дилда олам ифтихор.
Бунга боис яна, шу хирмонларда
Менинг ҳам бир этак тўккан пахтам бор.

Соғ бўл, она халқим, эй толмас билак,
Доим баланд бўлсин табаррук бошинг.
Хирмонинг қаддингдай бўлсину баланд,
Бахтингдай ҳамиша кулсин қуёшинг.

1971

КАРДИОГРАММА

Кардиограмма,
Нимадир бу хат?
Нималар демоқда юрагим зарби?
Нечун у кўксимда уринар фақат
Парвозга талпинган тутқун қуш каби?
Нечун тугён қилар,
Не истар кўнгил,
Не дер бул самандар — ўт ошиноси?
Айтинг, шифокорим,
Сиз кўз тиккан бул
Турфа чизиқларнинг недир маъноси?
Балки жон риштаси дегани шудир,
Давоми умримнинг сўнгига туташ?
Балки ҳаёт йўлим...
Бу йўл ҳам ахир
Ўша чизиқларга жуда ҳам ўхшаш.
Унинг ҳам паст-баланд, ўру қири бор,
Уни ҳам қаршилар гоҳ тикан, гоҳ гул.
Ешлик равон йўлни танламас зинҳор,
Унинг сўқмоқлари ҳамиша мушкул.
Чунки юрак ўзи турмас лаҳза жим,
Чунки машаққатдан ором топар жон.
Лекин ҳамишалик раҳнамо қалбим
Не учун дафъатан кўтарди исён?
Уни ранжитдимми?
У норозимми?

Балки билолмадим не унга матлуб?
Доктор!
Юрак мендан пинҳон розини
Сизга ошкор этиб ёздими мактуб?
Айтсин,
Нима гуноҳ қилдим юракка?
У бошлаган йўлдан сира қайтдимми?
Одамлар олдида
Ё ўзим якка —
Юрагимга қарши бир сўз айтдимми?
Ёки кимларгадир тавозе этиб
Оқни қора дедим — имон беҳабар?
Ёки ноҳақликни кўриб, эшитиб,
Кўзимни кўр қилдим, қулогимни кар?
Унга жабр этгулик нима айбим бор?
Аҳд қилиб аҳдимда турмадими ё?
Дўстликка хиёнат қилдимми бир бор
Ва ё ишқ йўлида бўлдим бевафо?
Мен унинг измидан чиқмадим-ку ҳеч,
Поймол этмадим-ку уни ҳеч қачон.
Доим содиқ бўлган юрагим бу кеч
Не учун дафъатан кўтарди исён?
Биламан,
Меҳнати унинг мушкулот,
Осон тутиб бўлмас асло юракка.
Еру осмон тинчир,
Тинчир коинот,
Лекин ором билмас қалб ўзи якка.
Биламан,
Ғоят тез асрим шиддати,
Елкаларга ортган уҳдаси буюк.
Фазода чарх урган Ернинг суръатин
Юракларга берган аслида шу юк.
Шу юк босар унинг нақ ўртасидан,
Бутун вужудимда шу юк залвари.
Ажаб эмас, юрак аортасидан

Утиб кетган бўлса олам меҳвари.
Одам туғилмас-ку даврини сайлаб,
Замон танламасдим ва лекин ўзга.
Қалб мени кечирсин, уни авайлаб —
Олиб боролмасам тўқсонга, юзга.
Аmmo умидим бор,
Авлодлар бир кун
Бизнинг юракларга қилурлар ҳавас,
Сен эса, эй қалбим, шу умид учун
Энг сўнгги ёлқининг бера олсанг бас.

1971

САККИЗИНЧИ МАРТ

Букуи ўзгачадир жилван олэм,
 Букуи ўзгачадир борлиқда ханда.
 Букуи кўзларимга гўё қуёш ҳам
 Шафақ гулханида таранг чирманда.

Букуи тонг эгнида атласдан кўйлақ,
 Шафаққа ўралган қизлардай гулгун.
 Илк бора кўз очиб чиққан бойчечак
 Санамлар қўлига интизор букуи.

Букуи гўзалликнинг қутлуғ айёми,
 Қизларнинг кўкламга мослигидир бу.
 Юраклар лиммо-лим муҳаббат жомч,
 Баҳор келганининг ростлигидир бу.

Ҳа, букуи элда ҳам, дилда ҳам баҳор,
 Шодлик хандалари фалакка туташ.
 Букуи эрталабдан йигитлар қатор,
 Аттор дўконинда атрлар талаш.

Отахон чоллар ҳам тавозе билан
 Етмиш йиллик ёрин сизлаб турибди.
 Букуи шоирлар ҳам ўз бисотидан
 Энг яхши байтларни излаб турибди.

Овора бўлманг, эй, ҳассос шоирлар,
 Аёл тасвирига ожиз эрур шеър.

Чунки ёр зулфининг бир толасига
Ташбеҳ топа олмай ўтган Алишер.

Севги асрорини изламай қўйинг,
Топилмас нарсани қидирмоқ нечун?
Муҳаббат сирини билолмай ўтган
Карбало даштида овора Мажнун.

Минг йилча муқаддам Ҳофиз Шероз
Бир гўзал холига бўлганди банда.
Тасаввур қилолмам, не дер эди у
Букун анжуманда ўзи бўлганда.

Балки айтар эди у бир лойиқ сўз,
Балки ташбеҳлари бўлар эди фoš.
Чунки, кўзингизга тенг қайси юлдуз,
Юзингиз олдида нимадир қуёш?

Сиз, ахир, сийнаси самони қучган,
Сизнинг измингизда замин у замон.
Сиз ой кemasида ой бўлиб учган,
Ёруғ чеҳрангиздан олам чароғон.

Букун ўзгачадир жилван олам,
Букун ўзгачадир борлиқда ханда.
Букун кўзларимга ҳатто қуёш ҳам
Шафақ гулханида таранг чирманда.

Букун айёмингиз муборак қилиб,
Зумуррад сепини ёйибди баҳор.
Баҳорий қизларнинг ҳуснидай бўлиб
Олам гўзаллиги бўлсин барқарор.

1971

ОҚШОМ

Оқшом,
Бобур тилаган фараҳ,
Бода кайфи, дўстлар суҳбати.
Қўлларимда лиммо-лим қадаҳ,
Менга келди алёр навбати.

Сўз тополмай манглайимда тер,
Шоирлардан доимо талаб:
Ўқимоғи керак янги шеър
Ва айтмоғи керак янги гап.

Қаҳрамоним,
Ўлтирибсан сен
Рўпарамда камтарин, доно.
Ўз ишингни дўндирибсан сен,
Дўппини дол қўндирибсан сен,
Тупроқда зар ундирибсан сен,
Зарга элни тўлдирибсан сен,
Тўйиб, юртни тўйдирибсан сен,
Ҳар нарсанг бут, каминг йўқ асло,
Фақат сенга шеър керак аъло.

Сен чўлларни сувга қондириб,
Ўзинг бунда мангу ташнасаң.
Кундуз сени қуёш ёндириб,
Тунлар ёниқ шеърга ошнасан,

Бу маконда тўқлик ва ривож,
Бу маконда йўқдир эҳтиёж.
Аммо очдир гўзалликка эл,
Тўйдиргани сира йўқ илож.

Мен-чи, қўйиб «шеъриятга тож»
Ўсади деб олма, нок боғда,
Етади деб оппоқ қор тоғда,
Сен эгнимни бут қилган чоғда
Шеър берайми сенга яланғоч?!

Хаёлларинг теран ва учқур.
Сени букун қилмоқ учун банд
Шоир керак Бедилдай чуқур,
Навойдай доно, сарбаланд.

Ҳамду сано сенга не даркор,
Ўзинг олим адабиётга.
Шеърнинг шунда сенга даҳли бор,
Даҳли бўлса абадиятга.

Оқшом.
Булбул куйлайди чаҳ-чаҳ.
Тўкин юртда ичилар қадаҳ.
Ўшал эзгу ташналик учун,
Сўнгра соғлиқ, ошналик учун.

1972

АБАЙ

Чошгоҳ қуёшида ёнур уфқлар,
Борлиқ ўт ичида ловулар гўё.
Сирдарё лабидан Ёйиққа қадар
Ястаниб ётадир поёнсиз саҳро.
Самум ялаб ўтар яланг тўшини,
Бунда ёлғиз гиёҳ — шўраю янтоқ.
Бевафо дарёлар тарк этиб уни
Шимол уммонига очмишлар қучоқ.
Бу юртин булбулу гулзор унутган,
Шамол бу ўлканинг танҳо эгаси.
У минг йил ғам юкин орқалаб ўтган
Саргашта заминнинг ягир елкаси.
Баҳри муҳит аро сарсон кемадай
Манзилсиз, қўнимсиз бесару сомон —
Бу саҳро қўйнида лаҳза тин билмай
Бир ўлан кезмоқда зору саргардон.
«Қалин элим, қозогим, шўрлик юртим...
Бировлар пўстин тикар териси мўл,
Бировлар жулдур чопон, кезади чўл.
Шўринг қурсин, қозогим, шўринг қурсин,
Мол мўлу оч кезасан яйловларда...»
Ноласи бўлгандай ҳар дардли дилнинг,
Чўлларда бағри қон лола унгандай,
Тақдир саҳросида овора элнинг
Ғаму андуҳидан туғилди Абай.
Оний гулдиракдан уйгонур фалак,

Лаҳзалик чақмоқдан ёришур саҳро.
Нажот эртасидан келтириб дарак.

Бир ўлан таралди ўтовлар аро.
Оқин кўзи боқди Эдилдан нари,
Қўбиз куйларига умид бўлди жо.
Севгида ўртанган Татьяна зори
Саҳройи тилида бўлди илтижо.
Фунча очилмогин интизор кутиб
Саҳрода кўз юмган нолон булбулдай,
Бахтли тонг йўлига шайдо кўз тутиб
Умрин қўшиқларга қолдирди Абай.

Поезд учмоқдадир Олмаота сари,
Ортида толсинг карвони билан.
Уфқлар ётадир уфқдан нари,
Уланнинг кетидан таралур ўлан.
Тингла, эй коинот, эрк овозини,
Оқин умидлари бўлмакда зоҳир.
Юлдузларга элтар Абай созини
Букун Бойқўнғирдан учган фазогир.
Денгизлардан оша қитъалар бўйлаб
Ҳассос оқин куйи ёзмоқда қанот.
Она юрт меҳрини куйлаган ўлан
Абадий ҳаётдир, абадий ҳаёт.

1972

УСТОЗ ҒАЙРАТИЙГА

Не бахтким, бизни устоз
Бир замон ашъорга ўргатмиш,
Нафосат деб аталган
Ул ажиб асрорга ўргатмиш.

Қалам тутгандин илк бор
Бизни ўргатмиш садоқатга,
Навой бирла Пушкин,
Саъдию Атторма ўргатмиш.

Қади ё бир ҳилол гўё
Ҳигиб атрофга юлдузлар,
Жилою нур дарсин
Гумбази давворга ўргатмиш.

Не ҳайрат, ҳайратомуз —
Қуш бўлиб учсак, бизим устоз
«Лисонут-тайр» бирла
«Ҳайратуд-аброр»га ўргатмиш.

Ким ўргатмиш демангким,
Ғайратий ул, Хайриддин, Анвар,
Тамилла, Матлуба, мен,
Тўлқину Сайёрга ўргатмиш.

1972

ЛИРИК ҚАҲРАМОН

«Шеърни севиб ўқийман, аммо
Ҳайрон қилар бир ҳолат мени.
«Мен» деб ёзар шоир доимо
Кимдир ўша шонрининг «мен»и.

Гоҳ муҳандис ул, мунажжим гоҳ,
Гоҳ ўзини толиб деб атар.
Гоҳ муаллим, гоҳ соҳиб дастгоҳ...
Касби кўпми унинг шу қадар?

У ҳам ерда, ҳам фалакдадир,
Баъзан малак, баъзида инсон.
Утмишда ҳам келажакдадир,
Борми унга замон ва макон?

Мен ҳайронман, вафога доир
Шоирларнинг шеъри-ку бисёр.
Бир китобнинг ўзида шоир
Ун бир қизга ишқ этар изҳор.

Озар қизми, ҳиндми, татарми,
Раққосами, гулчими, аттор...
Шоирларнинг хотини борми?
Ё барчага бирдек вафодор?»

Шеърхон, мени тутдинг саволга,
Тушунаман, ўқувчим, сени.

Ҳеч таажжуб қилма бу ҳолга,
Сен ўзингсан шоирнинг «мен»и.

Муаллим ҳам, мунажжим ҳам сен,
Мажнун сенсан, Лайло ҳам ўзинг.
Шоир шеъри — бу сенинг сўзинг,
Сен мингларсан, «мен» ичра жамсен.

Ултирардим хатга термулиб,
Бўлай дердим тарихдан огоҳ.
Сен Абдулла Набиев бўлиб
Саҳифадан қарадинг ногоҳ,

Қарадингу шеър фикри шу он
Чақмоқ каби урилди менга.
Кўксинг узра қотиб қолган қон
Лола бўлиб кўринди менга.

Этмоқ бўлдим шунда ифода
Сенинг дардинг, сенинг сўзингни.
Ўша шеърни ўқиган чоғда
Танидингми, дўстим, ўзингни?

Тошкент бўйлаб кезиб юрардим,
Этар эди зилзила давом.
Ҳар нарсада бир шеър кўрардим,
Ҳар бир кўздан излардим илҳом.

Ҳамма ёқда қайнар эди иш,
Фикрим эди ифодасида.
Сен кўриндинг, қўлларингда гишт,
Украин қиз қиёфасида.

Хушқад эдинг, нақадар гўзал,
Унутмайман ойдин юзингни.
Мабодо шеър ўқиган маҳал
Танидингми, дилбар, ўзингни?

Фарғонада сени учратдим,
Тиклар эдинг тоғ бўйи хирмой.
Сени узоқ Сибирдан топдим,
Қаҳратонда кесардинг ўрмой.

Сен баъзида уйгоқ ўйимга
Кириб келдинг бамисоли туш.
Таклиф этдим сени уйимга,
Хаёл пайдо қилган Азгануш.

Тоғдан туш деб сенга ёлвордим,
Севиб чиздим қошу кўзингни.
Эй, мен танҳо севгучи ёрим,
Танидингми, энди ўзингни?

Шеърхон, мени тутдинг саволга,
Тушунаман, ўқувчим, сени.
Ҳеч таажжуб қилма бу ҳолга,
Сен ўзингсан шоирнинг «мен»и.

Сени сездим доим ўзимда,
Менда фикринг, ўйинг, тилагинг.
Ҳар нафасда ёниқ кўксимда
Уриб турар сенинг юрагинг.

Етар, нечун таърифун тавсиф,
Биз иккимиз асли битта жон.
Фақат олим мени муаллиф,
Сени атар лирик қаҳрамон.

Хоҳ яшарсан оламда букун,
Хоҳ яратур сени тафаккур,
Лекин фақат борлигинг учун
Қаҳрамоним, сенга ташаккур.

1973

ҚОРХАТ

Шоира қизларга

Қор ёғар — осмонда оққушлар учар,
Қор ёғар — осмондан оқ укиар тушар.
Қор ёғар еру фалакни тўлдириб,
Бизлар эрсак иссиқ уйда ўлтириб,
Тарк этолмай халқимизнинг одатин
Ёзамиз дўстларга дўстлик қорхатин.
Қорхат асли қордай оппоқ дил хати,
Оқ кўнгилнинг меҳри, тафти, ҳурмати.
Ошинолик, чин вафо изҳори ул,
Гоҳи пинҳон севгининг иқрори ул.

Қор ёғар, қорхат ила, хуллас калом,
Шоира қизларга йўллаймиз салом.
Сизга, эй Гулчеҳра қизлар, Эътибор,
Айтамыз кўнгилда орзу неки бор.
Ой Ҳалима, ҳам Малика, Турсуной,
Эй чирою файзга бою шеъри сой,
Сизга дилдан энг самимий эҳтиром,
Янги йилнинг табриги ҳам ассалом!

Энди келсак сўзнинг индаллосига,
Яъни, қорхатнинг асл маъносига:
Янги йилда давра тузмоқ фарз бўлур,
Ким ютилса, бир зиёфат қарз бўлур,
Қорхат элтган элчимизни тутсангиз,
Тан берурмиз, қарз бўлурмиз, ютсангиз.

Йўқса ўзни катта ишга чоғлангиз,
Шу бугундан пеш этакни боғлангиз.
Бермангиз Гулчеҳраларга зарра дам,
Бирйўла ювгай мукофотларни ҳам.
Енг шимарсин Мўътабар, Ойдин букун,
Қарз улар бултурги дostonлар учун.
Тутди бир қўлда газет, бир қўлда тор,
«Лирика»ни ювмади лек Эътибор.
Бибисора ҳам Санобар қайдадир,
Битта шеъри бир зиёфатга татир.

Хуллас, энди барчангиз ҳамдам бўлинг,
Худди «Қизлар давраси»дек жам бўлинг.
Шеър ёзар чоғидагидек ёнингиз,
Бунда дастурхонингиз — дostonингиз.
Ўзингиз айланг товус янглиғ хиром,
Шеърятдай тотли бўлсин ҳар таом.
Ол яноғингиз каби олма, анор,
Қўзларингиздек чарос боқсин хумор.
Эслатиб ҳам писталар хандонингиз,
Ўзингиздек кулса ширмой понингиз.
Бўлса бодомлар қабоғингиз каби,
Ҳам мурабболар дудоғингиз каби.
Лағмон эшиб тола-тола сочингиз,
Мисли ёйиб ташлагандай сочингиз.
Сочдаги баргакдайин кўк бодиринг,
Ҳам хино янглиғ патинжон олдириг.
Тарвузу қовунни ҳам сероб қилинг,
Худди ошиқларни тилгандай тилинг.
Ҳар узум бўлсин дуру маржон каби,
Ё Мукаррам шеър ўқиб турган лаби.
Шабнамиким ой Нилуфар холидай,
Таъми Ойдин шеърларининг болидай.
Турса соз сизнинг ғазал янглиғ шароб,
Қирса боз бизнинг юрак янглиғ кабоб.
Ол анорни дилни эзгандай эзинг,

Шарбатини майни сузгандай сузинг,
Барча неъмат бир томону шеър соз,
Шеър бирлан бизни айланг сарфароз.
Ялтираб оппоқ саҳардан токи шом
Бўлмасин ҳеч баҳсу шеърхонлик тамом.
Бу каби суҳбатга чин дўстлар аро
«Қилса арзир юз Саида жон фидо».

Мен бўлай бир неча ҳамроҳим билан.
Улмасу Абдулла, Иброҳим билан.
Боргумиз ютсак агар албатта биз,
Ўўқса сиз иззатдаю хизматда биз.
Шоюсуф обкашда тонгдан сув ташир,
Ҳам Барот ўқлоғ тутиб ёйгай хамир.
Чучвара туккай Муҳаммад чўккалаб,
Ўт пудар Ҳусниддин ўздан ўпкалаб.
Не ажаб, куйса патир, ёнса қозон,
Тандир олдида Рауф, ошпаз — Омон.
«Ҳай» деб уф тортиб Жамол елпир кабоб,
Топмайин човлини Охунжон хуноб.
Шу маҳалда бир латифа, шубҳасиз,
Тўлқину Анварга сўйлайдур Азиз.
Оқибат меҳмонхона қоқ ер бўлур,
Катта дастурхонда ёлғиз шеър бўлур.
Бир томонда сиз пари рухсоралар,
Бир томонда биз ғариб бечоралар.
Ким қошин куйдиргану дўппини ким,
Бош эгармиз, ёлворармиз сизга жим...
Хат ёзилди, энди биз омад талаб,
Элчининг чаққонлигида ҳамма гап.
Ўўлласак Маъруф Жалилни — анча бўш,
Ёки Сайёрми? У бўлмас, лаққа гўшт...

Хўш, ким элчи? Ҳа, билиб ишнинг кўзин,
Элчи қилдик мулла «Муштум»нинг ўзин,

Ушлаб олмоқнинг сира имкони йўқ,
Чунки у кетгувчи ер поёни йўқ...
Қор ёғар — осмонда оққушлар учар,
Қор ёғар — осмондан оқ укпар тушар.
Қор ёғар, қорхат ила хуллас калом,
Барча ой қизларга йўллаймиз салом.

1973

ҲОЗИРГИ ЁШЛАР

Қари толга суяб
Иргай асони,
Оқсоқол сўрига аста ёнбошлар.
Хаёлдан ўтказар кори дунёни:
«Эҳ, ҳозирги ёшлар,
Ҳозирги ёшлар!»

У аср тенгдоши.
Бутун умр энди
Кеча кўрган тушдай кўзи олдида,
Пигирма ёшида амирни енгди,
Водийга сув очди ўттиз олтида.

Ёшлигини эслар,
Уф тортар секин.
Салгина чимрилар оқ тушган қошлар.
«Биз ҳам ёш бўлганмиз бир маҳал,
Лекин
Бошқачароқ чиқди ҳозирги ёшлар».

У колхоз тиклади.
Янги юрт қурди.
Босмачига қарши от сурди ўктам,
Жангу жадалларнинг барини кўрди.
Кўрди очликни ҳам,
Юпунликни ҳам.

«Бизга хаёл эди,
Туш эди фақат
Тўкин дастурхону лаззатли ошлар.
Бахти боқий бўлсин,
Аммо бу жаннат
Қадрин билармикин ҳозирги ёшлар!»

Кўз олдидан ўтар қирқ биринчи йил,
Масков бўсағаси,
Аччиқ қаҳратон.
Агар қулатмаса дайди ўқ сабил,
Берлиндан қайтарди бўлиб қаҳрамон.

Эслар, ҳар ён олов,
Ут ичра дунё.
Мажруҳ гавдалару узилган бошлар...
«Юрт тинч бўлсин,
Бир гап бўлса мабодо,
Бардош берармикин
Ҳозирги ёшлар!»

Уй-жой қилиб берди мана, Турғунга,
Турмушга чиқарди Назирасини.
Букун эса ўйлар дорилфунунга
Кирилмасдан қолган набирасини.

Домласига ўзи борсинми секин
Орденларни тақиб,
Оқилни бошлаб...
«Ким билади дейсиз, бўштоброқмикин,
Эркатоёроқмикин ҳозирги ёшлар...»

Яна дер:
«Бўш қолсак тунлар бўлиб жам
«Чордарвеш» ўқирдик қуршаб танчани.
Булар танимайди Ҳувайдони ҳам,

Эртаю кеч ұйлар кйно, танцанй.
Ақли кирармикин буларнинг бир кун.
Ким билади, қачон қуюла бошлар!
Огир кун кўрмади.
Балки шуннинг-чун
Енгилроқ ўсдими ҳозирги ёшлар!»

Тоҳирни ҳалитдан тинч қўймас қизлар,
Ярим тунда қайтар уйга ҳамиша,
«Унча бўлмасак ҳам илмда бизлар,
Аммо кучли эди одоб, андиша.
Бировнинг қизига сал қараб қўйсак,
Бизлар аталардик шўху бебошлар.
Баъзи киноларми бузмоқда андак,
Капалак мижозроқ ҳозирги ёшлар...»

Тўнгич ўғли у кун қизалоқ кўрган,
Номини Шарлотта қўйибди, ажаб.
Уртанчаси тоғда юргани юрган,
Баъзан уч ойда бир келмайди йўқлаб.
Наҳот отасидан бўлса азизроқ
Қайсидир тоғдаги қандайдир тошлар...
«Бизнинг борди-келди одатдан йироқ,
Бемехроқ ўсди ҳозирги ёшлар...»

«Кийимлар-чи...
Қизиқ буларнинг диди.
Ола-чипор кўйлак...
Нимаси кўркам?
Рост айтсам унчалик ёқмаган эди
Оталарга бизнинг чарм камзул ҳам.
Байналминал айтиб, байроқ кўтариб
Кўчага чиққанда ўктам сафдошлар,
Кексалар деганди йўлдан қайтариб:
Нега шумлик қилар ҳозирги ёшлар?»

Энди буларга ҳам ҳар қалай оғир,
Замон шитоби тез, парвози тикка.
Кеча тили чиққан Наргиза ўқир
Биринчи синфда математика.

Бизлар ҳафтиякдан бошлаган эдик,
Булар икс билан игрикдан бошлар.
Дуруст, зеҳни ўткир, қадами тетик
Ўзимизга тортди ҳозирги ёшлар.

Гинаси ноўрин,
Қарилик қурсин.
Бекор юрмагандир тоғларда Ўктам,
Мана, керак бўлса Рустамни кўрсин,
Боласидан аъло жиян бўлса ҳам.

Ўзи қотмагина, ниҳолдай хипча
Нари борса ўттиз-ўттиз бир ёшлар...
Фан доктори бўлди Масковда кеча...
Бало чиқиб қолди ҳозирги ёшлар..

Бахти бутун бўлсин
Толеи бекам.
Шуларнинг борлиги менинг иқболим».
Чол кўз ёшин артар,
Шу пайт менинг ҳам
Келажак йилларга учди хаёлим.

Замонлар келадир
Яна ажойиб.
Балки пайдо бўлар сунъий қуёшлар.
У пайтлар, ким билсин,
Қариб-қартайиб,
Мункиллаб қолармиз ҳозирги ёшлар.

Шунда келажакнинг боғлари аро
Биз, яъни кексалар суҳбат қурган чоғ

Сўзлармиз:

«Қарши деб аталган саҳро

Бизнинг қўлимизда бўлган эди боғ.

Эсингдами Газли

Зилзилалар-чи?

Қайта шаҳар қурган қардош-қурдошлар..

Биз янги эрадан бўлгандик жарчи,

Нима ҳам кўрибди ҳозирги ёшлар!

Қара,

Оқ кўйлакка галстук тақиб,

Агрегат ёнида туришар булар.

Биз ишладик қўлни мойларга тиқиб,

Энди роҳатини кўришар булар.

Фанда инқилобни биз қилдик илк бор,

Илк бор парвоз қилган бизнинг йўлдошлар.

Кўкни обод қилдик,

Ерни ҳам гулзор.

Эҳ, ҳозирги ёшлар, ҳозирги ёшлар!»

1973

ДУСТЛАРГА МАКТУБ

Букун деразамни очдимү саҳар
Юзимга урилди салқин шаббода.
Хаёлчан шивирлаб қизғимтир барглар
Кузак ҳикоясин сўйларди боғда.

Ажаб, бир кечада ўзгармиш олам,
Бир кечада борлиқ олмиш ўзга тус.
Инсон умри каби тездир фасл ҳам,
Кеча ёз эди-ку, букун қаранг, куз.

Мен ҳам кечагина ўспирин эдим,
Гурурли талаба эдим, қадди тик.
Бизни ҳам чорларди кузакда терим,
Гурпаклашиб юриб пахта терардик.

Оқ ойдин далалар, шийпон, оромгоҳ..
Кўз олдимдан ўтар ҳамма, ҳаммаси.
У дамлар шукуҳин эслатди ногоҳ
Деразамдан кирган кузнинг нафаси.

Қайдасиз, қайдасиз, менинг дўстларим,
Сизни жон-жонимдан согиндим букун.
Қайдасиз, Анбара, Шокиру Қарим,
Қайда тўрт дугона — юзлари гулгун?

Кеча эмасмиди ул завқли кузак,
Қаранг-а, шунча вақт ўтиб кетибди,

Биз хайрлашган йил туғилган гўдак
Бугун роса ўн беш ёшга етибди.

Бизлар дорилфунун ошёнидан
Учирма қушлардек учдик ҳар томон.
Ҳар ким макон тутди ўз бўстонидан,
Бугун давра ўзга, ўзгадир даврон.

Ҳар ким ўз бахти, ўз дарди билан банд.
Турмуш қозонида қайнаб ётамиз.
Кун кеча эдик ўзимиз фарзанд,
Бугун фарзандларга она, отамиз.

Мана кузак келди, еллари сарин,
Ёшликдаги каби тиниқ, беғубор.
Қайда бўлсангиз, эй, қадрдонларим,
Талабалик даврин эслангиз бир бор.

Янги дўстлар билан далага бориб,
Ҳордиқ кунларида пахта терган он
Эслаб қўйинг оқшом чанг бўлиб, ҳориб,
Қўшиқ айтиб қайтган чоғимиз хандон.

Оппоқ далаларга завқ билан қаранг
Шарифа термилиб қараган каби.
Бу чаноқ — интила-интила аранг
Шоёр бўлган битта дўстингиз қалби.

Ҳануз талабамиз, ҳануз ёшмиз, бас,
Шавқу хаёлотнинг бандаларимиз.
Далага сочилган пахталар эмас,
Бизнинг ёшликдаги хандаларимиз.

Эй менинг дўстларим, кирому матлуб,
Ёшликнинг ўзидай азиз, яғона.

Сизни ёдга олиб йўлладим мактуб
Кузак шаббодаси бўлди баҳона.

Тилагим, бизларга бахтдек йўлиққан
Илк туйғу, севинчлар доим ёр бўлсин.
Умрингиз биз илк бор пахтага чиққан
Уша пок фаслдек беғубор бўлсин.

1974

ЎЗБЕКИСТОН

Фахрия

Юртим,
Сени яна олдим қаламга
Ярим аср ёшинг баҳона бўлиб.
Яна келиб қўндинг тонгги мисрамга
Фалак нисор этган дурдона бўлиб.
Иқбол пешонамга битган ошёним —
Ўзбекистоним.

Толеим бор экан,
Сенга ҳамнафас,
Оташин қуёшинг билан йўғрилдим.
Юз йил аввал эмас, юз йил сўнг эмас,
Туғёнли асрда сенда туғилдим.
Гуллар сочдинг мен илк босган қадамга
Бағринг менга нурли кошона бўлиб.
Жаҳон ичра менинг тенгсиз жаҳоним —
Ўзбекистоним.

Мақсад манзилида доvon ошган дам
Йўлчи ҳам бир тўхтаб олгандек нафас,
Марзагача етиб боргач деҳқон ҳам
Ортга боқиб бир зум қилгандек ҳавас,
Эллик баҳор кўриб ҳаёт боғида
Умр камолига қўл чўзиб инсон,
Олтин дарвозани чертган чоғида
Сарҳисоб қилади умрин бегумон.

Босиб ўтган йўли шунда одамга
Туюлади минг бир поғона бўлиб.
Минг бир доvon ошган алп паҳлавоним —
Ўзбекистоним.

Асли эллик эмас, эллик минг ёшият,
Кечмишинг тарихлар нармёғида.
Тўмарисдек она Кайхисрав бошин
Қон тўла саночга солган чоғида,
Спитомен камон тутиб дастида
Мароқандни сақлаб турганда узоқ,
Ёвни адаштириб ўлим даштида
Кўкрак очиб қаҳ-қаҳ урганда Широқ,
Ҳали ўзбек эмас, лекин оламга
Машҳур эдинг соқу суғд она бўлиб
Искандарни мажруҳ этган камоним —
Ўзбекистоним.

Ваҳшат водисида кечди асрлар
Алжабр устодин туққунча еринг.
Илминг юксалгунча Беруний қадар,
То Алишер қадар етгунча шеъринг,
Ҳайратга солгунча фан оламини
Фарғоний чиқарган аниқ ҳисоблар...
Тебранса не ажаб Тошкент замини,
Бу ерга кўмилган миллиард китоблар.
Фарангу ҳинду чин, ироқ, ажамга
Таралдинг Алқонун, Сайдона бўлиб.
Буюклар тан берган буюк дostonим —
Ўзбекистоним.

Минг бора тикландинг, минг бор қуладинг,
Ёвлар қамчисидан чекканда озор —
Алпомиш сингари ўғлон тиладинг,
Тиладинг Гўрўғли сингари сардор.
Сен ҳам гуллар териб умид боғида
Толе орзусида туздинг алёрлар.

Аммо бўталаринг қўнғироғидан
Чўлларда тўкилиб қолди оҳ-зорлар.
Умринг эгиз бўлди андуҳ, аламга
Орзуларинг бари афсона бўлиб.
Барчинининг кўксига қолган армоним —
Ўзбекистоним.

Замин дардича бор бир аёл дарди,
Ойнинг доғи балки унинг доғидан.
Фарёд олов бўлса олам ёнарди
Шарқлик жувонларнинг чеккан оҳидан.
Зебунисо ўтди танҳо ва маҳзун
Бошида ўт бўлиб малика тожи.
Тун бўлиб ёйилар Қўқонда ҳар кун
Нодирабегимнинг қирқилган сочи.
Аёл!

Тўрт деворда кўмилдинг ғамга,
Ғазалларда фақат жонона бўлиб.
Барнодек, Анбардек дили сўзоним —
Ўзбекистоним.

Ҳали сокин туман чулғаб бағрини
Ғафлат уйқусида ётарди олам,
Умид қаламида «Қуёш шаҳри»ни
Ҳали ёзмаганди Кампанелла ҳам.
Нажот кўзи билан мағрибга боқиб,
Кўҳна Хоразмдан йўл олган карвон
Ёвмут саҳросида ойлар улоқиб
Масков тупрогига етганда омон,
Ўзбеклар тўқиган шоҳи, гиламга
Боққанда зарифлар ҳайрона бўлиб,
Дўстлик ипак йўлин очган карвоним —
Ўзбекистоним.

Дарвозангни очдинг маърифат, фанга,
Сенга ошно бўлди Пушкин каби зот.

Лекин бахту иқбол кулмади санга,
Ҳали олис эди сен кутган нажот.
Эрк дея аталган табаррук шамга
Интилдинг бир умр парвона бўлиб.
Парвонадек куйиб ўртанган жоним —
Ўзбекистоним.

Дардингни куйлади анҳорларингда
Ғижирлаб айланган кўҳна чархпалак,
Санъатинг мунаққаш деворларингда,
Лекин ободлигинг бўлди Ҳапалак.
Париларинг тутқун бўлиб харамга,
Улуғ шоирларинг девона бўлиб,
Тақдир саҳросида зору сарсоним —
Ўзбекистоним.

Без ийқолмади ва лекин, ўлкам,
Даҳоларинг қилган эзгу хаёллар.
Етиб келди сенинг боғларингга ҳам
Россия устида эсган шамоллар.
Зулмат тунига ҳам келди ниҳоя,
Толеинг уфқида тонг турди охир.
Сенинг ҳам ҳаққингни қилиб ҳимоя
Невада «Аврора» бонг урди охир.
Хазон фаслинг битиб, нурли кўкламга
Етишдинг баҳорий замона бўлиб.
Иқбол офтобидан ёруғ осмоним —
Ўзбекистоним.

Ўнгирма тўртинчи йил,
Роппа-расо
Эллик йил муқаддам табаррук айём —
Маслақлар жангининг оташи аро
Жумҳурият бўлиб олган кунинг ном,
Ўзбекистон номинг алвон аламга
Езилди ўзликдан нишона бўлиб.

Дўстлик боғидаги ҳур гулистоним —
Ўзбекистоним.

Бахт йўли ҳар доим бўлмагай равон,
Кескир қилич керак адолатга ҳам.
Этмоқ бўлганда ёв боғларинг пайҳон
Дўстлар қаторида қўзғалдинг ўктам.
Москва остида борар экан жанг,
Ўртада бор эди сенинг ҳам шонинг.
Ғарб уфқи не учун ҳар кеч лоларанг?
Унда ётар сенинг минглаб ўғлонинг.
Ол байроқни ўпиб ичган қасамга
Содиқ қолди улар мардона бўлиб,
Меҳнатда ҳам жангда марди майдоним —
Ўзбекистоним—

Йиллар ўтар, ўтар асрлар қатор,
Дунёга келади янги авлодлар.
Лек тарих ёдидан чиқмагай зинҳор
Мирзачўлга ариқ очган Фарҳодлар.
Унут бўларми ҳеч телба дарёни
Ёзёвонга бурган тарихий ҳашар.
Яна бир лол қилдинг қари дунёни,
У шонли қирқ беш кун қўшиқдай яшар.
Чўлларинг кийиниб кўк беқасамга
Яшнаб кетди бахмал Фарғона бўлиб.
Қаҳрамонлик барпо қилган бўстоним —
Ўзбекистоним.

Кўп элларни кездим, кўп юртлар кўрдим,
Бир-биридан гўзал, бир-биридан соз.
Лекин Шарқда машъал чароғон юртим
Оламда тенги йўқ, ўлкадур мумтоз.
Бунда дўстлик куйин айтур ҳар чечак,
Бунда бахтни қилур ҳар булбул наво.
Диллардаги азал башарий тилак —

Буюк биродарлик гулшани арб
Осиёхон деган сулув санамга
Олтин сепу атлас сўзона бўлиб
Кулиб турган, ёруғ, мунис маконим —
Ўзбекистоним.

Йироқдан эшитиб сурнай овозин
Кўчага югурган бола сингари,
Мен ҳам қўлга олиб сибизға созим
Тўйингга шошарман элдан илгари.
Тилак шу — қўшигим катта байрамга
Етиб борса кичик тўёна бўлиб.
Менинг ҳам қолмасди дилда армоним,
Ўлкам, онажоним, юрагим, жоним —
Ўзбекистоним.

1974

ИЛТИЖО

1

Эй, ҳаёт дейилган мўъжизий қудрат,
Тириклик аталган буюк ибтидо!
Эй, мени оламга келтирган қисмат,
Жонлар волидаси — эй олий момо!
Чархмисан — фалакми ёки табиат,
Шукрона айтурман сенга аввало!

2

Инсон жисмин бериб менга бул сифат,
Кенг оламни қилдинг кўкрагимга жо.
Дилимга ҳис бердинг, бошимга фикрат,
Қулогимга оҳанг, кўзимга знё.
Солдинг қалбга жону жонга муҳаббат,
Қўлимга саз тутдинг, тилимга наво.

3

Менга насиб этдинг шундай мамлакат,
Мамлакатки олам мулкида танҳо.
Яшамоққа бердинг созгина муҳлат,
Тарих тирсагидан умр этдинг ато.
Шукрона айтайин, бергил ижозат,
Замону маконинг учун бебаҳо.

4

Мен дунёга келдим — таажжуб ҳолат —
Икки танҳо Буюк Чексизлик аро.

Балки тасодиф бу, балки зарурат,
Менга насиб бўлди бу давру маъво.
Теграмда фазовий чексиз сукунат.
Ортимда мангулик, олдимда бақо.

5

Мен яралган макон эмасдур жаннат,
Мен туғилган замон эмас пурсафо,
Бунда бордир фақат кураш ва меҳнат,
Маслаклар жанги бор, бор ҳирсу зако.
Нуру адолат бор, зулм ва зулмат
Жафою заҳмат бор, фароғат, сафо...

6

Бунда бор қанча ирқ ва қанча миллат —
Бунда бор ёнма-ён нодонлик, даҳо.
Бунда бор ваҳшийлик ва маданият,
Ўқ-ёйдан самовий кемагача то.
Бу — йигирманчи аср аталган фурсат,
Бу — курраи олам дейилган бино.

7

Не давронлар кечмиш қолдириб шуҳрат,
Барчасига шоҳид бу қари дунё.
Унга бегонадир таажжуб, ҳайрат,
Бу ажиб замондан воладир аммо,
Тарих кўрган эмас бу янглиғ суръат,
Бунчалар парвозни билмаган асло.

8

Вақт келар, оламда ғолиб ҳақиқат
Бир ўлка яратгай бахтиёр, якто.
Қандай ном олмасин ўша жамият,
Авлодлар ўқирлар бизга тасанно.
Чунки умримизга эш бўлиб шиддат,
Инқилоб даврига бўлдик ошино.

9

Эй, ҳаёт дейилган мўъжизий қудрат,
 Тириклик аталган буюк ибтидо!
 Эй, мени оламга келтирган қисмат,
 Жонлар волидаси — эй, олий момо!
 Қошингда тиз чўкай, бергил ижозат,
 Шукронамни айтиб қилай илтижо.

10

То бу дам нимаки қилибман ният,
 Қўнглимда туғилмиш неки муддао,
 Қандайки сўрабман сендан саодат,
 Барчасини бекам қилдинг муҳайё.
 Қошингда тиз чўкай, бергил ижозат,
 Елвориб қилайин сенга илтижо.

11

Менга диёр бердинг, кўрку лағофат,
 Ҳусну малоҳатда тенги йўқ, аъло,
 Она ўлкам менинг рамзи садоқат,
 Дурлар шодасида дурдона гўё.
 Мен уни севганман, жоним ол, фақат
 Диёрим меҳридан қилмагин жудо.

12

Менга маслак бердинг, ҳур инсоният
 Ойдин истиқболи умримга маъно.
 Бор экан кўзда нур, танимда қувват,
 Ушал эътиқодим менга раҳнамо.
 Розиман, майлига, борим ол, фақат
 Еруғ ишончимдан қилмагин жудо.

13

Менга севги бердинг, ул офтоб талъат
 Дилимга дард солди ҳам бўлди шифо,
 У боис менда бор қувонч ва ҳасрат.

У боис кўрарман вафо ҳам жафо.
Майли, ўша ўтда ёнайин, фақат
Мени муҳаббатдан қилмагин жудо.

14

Менга дўстлар бердинг, дўстлик-ку ҳикмат,
Танҳолик дардига у танҳо даво.
Оламда бор бўлса неки фароғат,
Аввало дўстимга кўрурман раво.
Юрагимни олгин, розимаи, фақат
Мени дўстларимдан қилмагин жудо.

15

Менга қалам бердинг, мунис шеърият
Ҳаётимни қилди тўлуғ ва расо.
Кўздан уйқу кетди, тандин ҳаловат,
Лек жоми жам бўлди кўнглимда пайдо.
Жону жаҳонимни ол, майли, фақат
Мени шеър меҳридан қилмагин жудо.

16

Замон келар бир кун, эллар ҳамжиҳат
Коммунизм уйин қилурлар бино.
Мен ҳам ўша кунга борурман албат
Қаламимни қилиб қўлимда асо.
Илтижо қилурман сенга, табнат,
Мени пок ниятдан айирма асло.

1974

ПУШКИН

Мен илк бор мактабга қўйганда қадам,
Илк бор алифбодан олганда таълим,
Менга олам аро юз очган олам —
Пушкин даҳосига қилурман таъзим.
Ҳали мен англамай Алишерни ҳам,
Гёте руҳи ҳали бўлмасдан ҳоким,
Хаёлим бешигин тебратган онам —
Пушкин даҳосига қилурман таъзим.
Улғайдим, кенгайди уфқи ҳаётнинг,
Дунё кўркин очди улугвор, азим.
Кўзларимга қилган кенг оламини кенг —
Пушкин даҳосига қилурман таъзим.
Мурғак дилга тушиб шеърнинг ҳаваси
Баён этганимда илк кўнгил арзим —
Менга мадад бўлган оташ нафаси —
Пушкин даҳосига қилурман таъзим.
Ҳали йўлим олис, ҳаёт ҳали бор,
Ҳали бу дунёдан кўп менинг қарзим.
То тирик эканман такрор ва такрор
Пушкин даҳосига қилурман таъзим.
Шоир бўлсам бир кун элга муносиб,
Мени шоирим деб атаса халқим,
Навойй девонин кўксимга босиб,
Пушкин даҳосига қилурман таъзим.

1974

ВАФО

I

Соғинганда излаб бир нишон
Қабринг томон мен оламан йўл.
Келтирардинг менга бир замон,
Энди ҳар чоғ мен элтаман гул.

Зулфия

— Гарчи йиллар чанги ҳар нега қодир,
Мени қилолмади ёдингдан нари.
Яна ҳузурингда турибман, шоир,
Қўлимда бир қучоқ баҳор гуллари.

Ажаб, қатра ёш йўқ бу кун кўзимда,
Кўксимда йўқ зарра аламдан тугун.
Ғам эмас, шодлик бор, қара кўзимда,
Сени қутлагани келганман бугун.

Толе кулганда ҳам ҳижрон-балода
Баҳам кўриб севиш, дард-ҳасратимиз —
Қирқ йил умр кўрдик бирга дунёда,
Бу кун қирққа тўлди муҳаббатимиз.

Биз қирқ йил ёнма-ён, орзуга банда,
Фақат саодатни тараннум этдик.
Вафо деб аталган тоза гулшанда
Ўзинг орзу қилган кунларга етдик.

Мана, сен жонингдан севган Ватанинг,
Толеинг тимсоли, оламда мумтоз.
Самовий кемалар, орзуинг сенинг
Ложувард кенгликка қилдилар парвоз.

Сен бахтлар водийси атаган диёр,
Икки дарё ювган икки кокилин —

Бу кун етти иқлим махзанича бор,
Бу кун ўн беш кунлик ой каби тўлин.

Хулкаринг илмда довонлар ошиб,
Бу кун таҳлил қилар сенинг дафтаринг,
Иигирма биринчи асрга шошиб,
Бетиним югурар набираларинг.

Қулогимга келар кўча-кўйлардан
Қийқириб ўйнаган болалар саси.
Булар — сен ишонган ва сен куйлаган,
Лек сен етолмаган зафар меваси.

Ғалабани қандай орзу қилардинг!
Орзуларинг эди дилингга қанот.
Сен қандай қувониб тошган бўлардинг —
Енгганин кўрсайдинг ўлимни ҳаёт!

Шеър бўлиб тўларди қалбингга сенинг
Майдонлардан оққан музаффар туғлар...
Ҳали совимаган қабрингга сенинг
Зафар салютидан тўкилди чўғлар.

Тобора кетмоқда ёшлик йироқлаб,
Лаҳза ором билмас ҳануз дил сенсиз.
Ҳар баҳор келганда сени сўроқлаб,
Оламда яшабман ўттиз йил сенсиз.

Умрим бир он сендан айру бўлмади,
Сочларимга қўнди тола-тола оқ.
Йиллар сени мендан йироқ қилмади,
Йиллар иккимизни этди яқинроқ.

Мен сени ҳеч қачон йўқотганим йўқ,
Доимо ёнимда нафас оласан.
Очиқ дафтарингни қўзғотганим йўқ,
Ўйлайман, кечқурун келиб қоласан.

Тонг сени уйғотмай мен ишга бориб,
Кеч боғдан сен учун узаман гилос.
Ҳар кун уйимдасан, лек ишдан ҳориб
Нариги хонада ётибсан, холос...

Аввал сен ўқийсан янги шеър ёзсам,
Сенга айтдим севинч, гаму андуҳим.
Мен ўзим қай маҳал қайда бўлсам ҳам
Сен билан боғларда сўзлашар руҳим.

Висолга айланди мен учун ҳижрон,
Ёдингга шунчалар ўрганиб қолдим,—
Азиз жонинг билан туташдию жон,
Балки мен ўзим ҳам сен бўлиб олдим.

Ҳассос қаламингни тутдим қўлимга,
Сен бўлиб қуйладим мен жону дилдан.
Сени тирик дедим қизим, ўғлимга,
Йўқлигингни доим яширдим элдан.

Юлдузлар чиққанда ҳар кеч фалакка
Сенинг кўзларинг, деб кўкка қарайман.
Китобинг варақлаб тонггача якка
Сатрларинг билан ўзни ўрайман.

Сен ҳануз турибсан ўттиз беш ёшда,
Ушандай ғайратли, ўшандай ўктам.
Нега энди сендан бўлайин бошқа?
Ўттизга етмаган ёшдаман мен ҳам.

Шунча узоқ бўлдинг, бас, энди етар,
Бир лаҳза мендан ол танҳолик юкин.
Бир лаҳза, шоирим, бошингни кўтар,
Сени қутлагани келганман бугун.

Ана, кўтарилди уфқдан қуёш,
Бу сенсан, шуълалар — заррин қанотинг.
Менга қутлуғ бўлсин вафо ва бардош,
Қутлуғ бўлсин сенга янги ҳаётинг.

II

Халққа айтинг:
Мен асло ўлганим йўқ!
Ҳамид Олимжон

— Мени, барҳаётсан,
Дединг, шоирам,
Еруғ дунёдаги
Ҳаётим ўзинг.
Мен уни ноғиҳон
Тарк айлаган дам
Қолдирган байтиму
Баётим ўзинг.
Айрилиқ қисматда
Бор экан, нетай,
Лекин сен бирламен,
Мени ёр десанг.
Не учун оламдан
Йўқ бўлиб кетай,
Мени ўз ёнингда
Доим бор десанг.
Ҳаётдаман,
Фақат
Жисмдан холи,
Дунёни кўксимда
Сезиб турибман.
Фазода сайр этган
Кема мисоли
Борлиқ теграсида
Кезиб юрибман.
Ҳаётимни этмиш

Мангу чарогон
Сенинг қалбингдаги
Ойдин хаёллар.
Бевафо дунёда
Яшайди инсон,
Борлиги туфайли
Сендек аёллар.

Кечди тирик умрим
Шеър билан пайванд,
Ҳайрат кўзи билан
Атрофга боқдим.
Гоҳи пастга тушдим,
Гоҳ чиқдим баланд,
Зарафшон сувидек
Ҳайқириб оқдим.
Аммо ҳаётимнинг
Пок дурдонаси,
Мен топган энг аъло
Шеърим,
Ғазалим,
Қалбимнинг энг юксак
Шодиёнаси
Сен бўлдинг,
Фариштам,
Доно гўзалим!
Ёдингдами, бизлар
Илк кўришган чоғ?
Борлиқ кўнглимиздай
Мунаввар эди.
У олам,
У осмон,
У яшнаган боғ
Гўё бахтимга тенг
Муяссар эди.
Кун-кун эмас эди,

Шеър баҳси аро
Қўшалоқ шам каби
Ёнмасак агар,—
Қўзларингдай қора
Кечалардан то
Юзларингдай ёруғ
Субҳидам қадар.
Сўнг...
Бир кун ёнингга
Шошиб келардим,
Фурсат тўхтаб қолди
Йўлда ногаҳон.
Интилиб,
Интилиб
Етолмай,
Дардим —
Дилга оқди, гўё
Бир пиёла қон.
Сўнг...
Сен нола қилдинг
Сочингни ёйиб,
Фируза томчилар
Оқди юзимга.
Кейин...
Ҳамма нарса
Бўлдию ғойиб,
Сингиб қолди фақат
Чехранг кўзимга.
Шоирам!
Сен боис
Ҳаётда қолдим!
Жоним кипрингда
Тутдию макон,
Кўзингда кўзларим,
Қалбингда қалбим,
Вужудингда ўзим

Бўлдим намоён.
Менинг ҳам созимдир
Қўлингдаги соз,
Менинг ҳам изим бор
Утган йўлингда.
Қўшиқларим қилди
Оламга парвоз,
Даставвал жаранглаб
Сенинг тилингда.
Шундан икки илҳом
Ер бўлди сенга,
Қалбингда сўйлади
Ҳамоҳанг диллар.
Шу боис
Дилрабо
Нозик шеърингга
Қуйилди
Жанговар,
Ениқ сатрлар,
Ҳассос шеър таралди
Койнот бўйлаб,
Унда нолаю бонг,
Эрк оҳанги жам.
Утли қалбдан чиққан
Қўшиғинг тинглаб,
Ўзбек овозини
Таниди олам.
Шоирам!
Машъалинг
Қўтаргин баланд,
Минглаб оналарнинг
Юраги сенда.
Бир умр ёрининг
Едига пайванд
Мунис келинчаклар
Тилаги сенда.

Сен ўтган йўлларда
Чечаклар қолсин,
Сен кирган хоналар
Бўлсин чароғон.
Кўзларингдан қуёш
Шуълалар олсин,
Юлдузларин сочсин.
Бошингдан осмон.
Торинг минг булбулдай
Тошиб сайрасин,
Ғаму ҳасратларни
Айлагин барбод.
Сен шундай яйраки,
Олам яйрасин,
Агар менинг руҳим
Бўлсин десанг шод.
Баланд уч,
Олис уч
Шеърий самода,
Мен учун ҳам яша,
Куйла, шоирам!
Ўзинг айтганингдек,
Еруғ дунёда
Сен ҳаёт экансан —
Ҳаётман мен ҳам!

1975

V

Оқ қоғозим, сенга Эркин
Очди пинҳон ишқини.
Сен бору мен бор, қалам бор,
Уртада бегона йўқ.

ДЕБОЧА

Истадим сайр айламоқни
 Мен газал бўстонда.
Кулмангиз, не бор сенга деб
 Мир Алишер ёнида.
Шеърият дунёси кенг,
 Гулзори кўп, бўстони кўп,
Ҳар кўнгил арзини айтур
 Неки бор имконида.
Эй, мунаққид, сен ғазални
 Кўҳна деб камситмагил,
Севги ҳам Одам Атодин
 Қолган инсон қонида.
Тошга ҳам ширин ғазал
 Бахш айлагай оташ ва жон,
Шавқ ўти ёнса агар
 Шоир — ғазалхон қонида.
Рост, ғазал авжида барча
 Ой ила Зухро эмас,
Кўп эрур сомончилар ҳам
 Шеърият осмонида...
Дўстларим, шоир деманг,
 Эркин газал шайдосидур,
Ёш денгу маъзур тутинг
 Саҳв ўлса гар девонида.

1967

ТУН БИЛАН ЙИҒЛАБДИ БУЛБУЛ...

Тун билан йиғлабди булбул
Гунча ҳажри доғида.
Кўз ёши шабнам бўлиб
Қолмиш унинг япроғида.

Кўз юмар бўлсам, кўзим —
Олдида пайдо гул юзим,
Гунча кўз очмоғи бор
Булбул кўзин юммоғида.

Аста барг остида тинглаб
Ётган эрмиш шум сабо,
Гунча булбулдан муҳаббат
Дарсин олган чоғида.

Севги саҳросида қолмиш
Неча Мажнундан губор,
Неча Фарҳод гарди ётгай
Бистуннинг тоғида.

Гунчадек чехрангга Эркин
Жон фидо этгай, санам.
Қатра қонидан гул унсин
То муҳаббат боғида.

1967

БАРЧА ШОДЛИК СЕНГА БЎЛСИН

Барча шодлик сенга бўлсин,
Бор ситам, зорлик менга.
Барча дилдорлик сенга-ю,
Барча хушторлик менга.

Сен менинг жонимни олгин,
Мен сенинг дардинг олай,
Барча соғлик сенга бўлсин,
Барча беморлик менга.

Сенга бўлсин барча ҳусну
Менга бўлсин барча ишқ,
Қори хунхорлик сенга-ю,
Меҳри пойдорлик менга.

Бу жаҳоннинг роҳатин ол,
Бор азобин менга бер,
Сенга бўлсин барча ором,
Барча бедорлик менга,

Ол ўзинг кошоаларни,
Менга қўй майхонани,
Барча ҳушёрлик сенга-ю,
Барча хумморлик менга.

Сенга бўлсин нурли кундуз,
Менга қолсин қора тун,

Барча гулшан сенга бўлсин,
Бор тиканзорлик менга.

Сен шаҳаншоҳликни олгин,
Менга қуллик бўлса бас,
Бор жафокорлик сенга-ю,
Бор вафодорлик менга.

Майли, остонангда ётсам,
Майли, қувсанг тош отиб,
Бор дилозорлик сенга-ю,
Бор дилафгорлик менга.

Сенга шеърни битсин Эркин,
Йиртиб отмоқ ўз ишинг,
Қасби инкорлик сенга-ю,
Айбга иқдорлик менга.

1967

ГУНЧА

Барг остидан мулойим
Боққан иболи гунча,
Не сирни сақлагайсан,
Бағринг нечун тугунча?

Пинҳон сиринг баён эт,
Кўксингни қилма кўп қон,
Бу ёки ишқ аталган
Бизга аён тушунча?

Севмоқ уят эмасдир,
Ҳар кимда бор бу савдо,
Қўй, кўп қизарма, гунча,
Бошингни эгма бунча.

Бўлдингни мен каби ё
Бир бевафога ошиқ,
Айт, севганингни сенга
Парвоси йўқми унча?

Гулгун яноғинг узра
Бир томчи ёш кўрарман,
Кел, бирга дардлашайлик,
Уй-уйда йиғлагунча.

Мен ҳам ахир сенингдек
Изҳори ишқ этолмай

Кўксимда дуди оҳим
Даштлар аро қуюнча.

Эй ғунча, сабр айлаб
Уммиди васл қилгил,
Ҳижрону ёр жафоси
Бизга фақат бугунча.

1962—67

СУРМА

Аслида ким қарарди
 Ётганда хор сурма,
Бўлди азиз, кўзига
 Суртганда ёр сурма.
Кўзда қаро на из бул,
 Тун доғидан асарму,
Майхона кездиму ё
 Мастонавор сурма.
Ер кўзига етишмак
 Савдо экан-ку душвор,
Ениб кўмир бўлибди
 Бечора зор, сурма.
Ўртанма, куйма ортиқ
 Жисмим қаро экан деб,
Ишқ йўлида қаролик
 Тақдирда бор, сурма.
Минг йил ётиб сенингдек
 Ғам тоғининг тагида,
Сўнг майли бўлсам охир
 Толега ёр, сурма.
Ер кетди-ю, қолибдир
 Йўл ўртасида Эркин,
Кўнглида сурмасо кўз,
 Кўзда ғубор сурма.

1967

ДИЛДОРГА НОМА ЁЗДИМ

Гул бўйларини боғдан
Келтирган эй, шаббода,
Дилдорга нома ёздим,
Еткур уни ҳавода.

Еткур уни ва лекин
Қўнглига қайғу солма,
Шарҳи дилим этарда
Бўлсин тилинг навода.

Ҳасрат тўла сўзингдан
Озор топар нигорим,
Рамзи ишора бирлан
Қилгин уни ифода.

Гулбарги лолани элт,
Қўйгин қадаҳ ёнига,
Юз ҳажрида юрак қон
Мисли қадаҳда бода.

Барги хазонни олиб
Ёнига қўйгину айт:
Бу ошиғинг юзи деб
Ҳижрон деган балода.

Гул шохидан тикан уз,
Гулбарги лолага санч.

Кўксимга тиф урайми,
Ҳеч қолмади ирода.

Саҳро ғуборидан элт,
Ҳозирлигимни билсин
Мен дашти Қарбалони
Кезмоққа ҳам пиёда.

Бир тола кипригимни
Элтиб оёғига қўй,
Бедор кўзим йўлида
Ҳар шом ила сабода.

Дилдорга нома ёздим,
Еткур ўзинг, мен ожиз,
Гул бўйларини боғдан
Келтирган эй, шаббода.

1967

САМАРҚАНД

Оташин барқ ёнди гулранг
Чархнинг меҳробида,
Чарх урар кўнглим хаёлнинг
Оташин гирдобида.

Субҳидам офтоби кўкнинг
Гумбазида ёнди, ё
Ёнди бу фируза гумбаз
Субҳидам офтобида.

Тонг эмас бу, тонгда бўлсам
Мен хаёл обида гарқ,
Тонг қилибдир чунки кўнглим
Бу хаёлдек обида.

Кўҳна шаҳрим, тарихингни
Кўз юмиб қилсам хаёл,
Гарқ кўринди мазлум элнинг
Кўз ёши селобида.

Бу саройлар ғишти элнинг
Ашки бирлан хокидан,
Рангу бўёғи қорилмиш
Қайғунинг зардобида.

Чулғаниб сокин хаёлга
Жим ётар соғоналар.

Не кўрар Мирзо Улуғбек
Беш асрлик хобида?

Кенг фалакни қучди инсон,
Лек минг йил ўтса ҳам
Илк муаллимдир Самарқанд
Илми афлок бобида.

Бош эгиб устоз Улуғбек
Қошида турдим бу тонг,
Чарх уриб кўнглим хаёлнинг
Оташин гирдобиди.

1967

ЧАШМА

Ултирар сочин тараб ёр
Чашманинг ўтрусиди.
Чашма ўз аксин кўрар
Ёр чеҳраси кўзгусиди.
Дилдан оққан меҳрдек
Ёр кўксидан қайнаб оқур,
Чунки кўз очмиш санамнинг
Кўзлари орзусиди.
Икки ирмоқ кўз ёшида
Ҳажр дардидур аён,
Васл шавқи зоҳир ўлгай
Рақсиди, кулгусиди.
Гоҳи ургай ўзни ҳар ён,
Билмам, ул девонаму,
Ё хаёли бирла мендек
Тўлғанур уйқусиди?
Сочларинг бирда юзингни
Тўсма, қўй, хуршид жамол,
Жилва қилсин, яйрасин
Бир дам юзинг ёғдусиди.
Дилбарим, Эркин дилин сен
Бир тиниқ сарчашма бил,
Акс этар ишқ офтоби
Қалбининг кўзгусиди.

1967

ЛОЛА САЙЛИ

Бадиҳа

Таклиф этдим тонг билан
Дилдорни лола сайлига,
Бошим осмонларга етди
Ёр деганда «майлига».

Кенг жаҳон бўлди мунавар
Лутфидан, эвоҳ, қани,
Сидқи дилдан юрса дилбар
Донм ошиқ майлига.

Уйладим шу тонг, неча йил
Дашту саҳролар кезиб,
Таклифи сайл айламабдир
Не учун Қайс Лайлига!

Бу хаёлим ёрга айтсам,
Кулди-ю, берди жавоб:
Аҳли ишқ ҳам боққай албат
Ўз замонин зайлига.

Лола тердик даста-даста,
Кеч билан қайтдик шаҳар,
Йўлда бир-бир тарқатиб
Эркин муҳаббат хайлига.

1967

ИҶҚ ЭМИШ ОРЗУДА АЙБ...

Сайди ишқ бўлган кўнгилга
 Қўймангиз беҳуда айб.
Бўлса банди дори сайёд,
 Иўқ эрур оҳуда айб.
Бандга тушган бу кўнгулдур,
 Менда, айтинг, не гуноҳ,
Дил қушига дом қўйган
 Ул икки жодуда айб.
Жоду кўзлар банди ёлғиз —
 Сен эмас, тутқун юрак,
Аввал охир кўҳна мерос
 Ишқ деган туйғуда айб.
Эй кўнгил, ўз майлинг ила
 Бўлдинг ишқ домига банд.
Излама энди баҳона,
 Демагин у-буда айб.
Севги дардидан менинг ҳам
 Бўлди рангим қаҳрабо,
Иўқ илож, не наф ўкинмак
 Бўлмаса кўзгуда айб?
Сен-ку Зухросан фалакда,
 Интизорингман фақат,
Не ажаб, толпинса кўнглим,
 Иўқ эмиш орзуда айб.

1967

САРВ

Кеча ойдин, мавжли денгиз,
Куй тўқир бедор сарв,
Ой келиб сарв узра қўнди.
Бўлди ойрухсор сарв.

Икки сарвнинг ўртасида
Мен турибман лолу гунг,
Бир томон сарв қадли дилдор,
Бир томон дилдор сарв.

Лолу гунгман, боиси сарв,
У сени кўрган кеча
Ерга кирмабдир таажжуб,
Бу қадар беор сарв.

Бир боқишда ошиқ ўлмак
Бул ажаблик демагил,
Бир кўриб қаддингга мангу
Бўлди-ку хуштор сарв.

Бўй чўзиб ҳар ён қарайдур,
Бундаман деб айт, санам,
Қоматингни бир кўрарга
Кечадин хуммор сарв.

Мен-ку ёр васлига келдим
Сарв тагин хилват билиб,

Эрта тонг оламга сўйлаб
Қилмагин ошкор, сарв.

Лабларидан бўса излаб
Жон сувин топдим бу кеч.
Сарв тагида бахтли бўлдим,
Ҳам бу бахтга ёр сарв.

Сочу қаддинг ёдин Эркин
Гар унутса бир нафас,
Унга сунбул сиртмоғ ўлсин,
Майли бўлсин дор сарв.

1967

КИПРИГИНГДАН УҚ УЗИБ

Кипригингдан ўқ узиб
Кўксим аро заҳм айладинг,
Дилни забт этмоққа балки
Чоҳ ўйиб лаҳм айладинг.

Ташна кўнглим ичмасин деб
Кўз ёшимдан қатра ҳам,
Ашк сойининг йўлига
Кипригим даҳм айладинг.

Сен ўзинг кирдинг кўнгилга
Ғам сипоҳин бошида,
Ғафлат уйқусида эрдим,
Айт, нечук фаҳм айладинг?

Сен кўнгил мулкени торож,
Қалб уйин вайрон этиб,
Пора қилдингму танимни,
Жонима раҳм айладинг.

Ошиқ ўлдинг, эй кўнгил,
Ғам лашкаридан қўрқмагил,
Бари чопқу олдда, Эркин,
Не учун ваҳм айладинг?

1967

БАРГ

Икки қошинг ўсма бирлан
Бўлди жуфт наргисли барг,
Икки баргинг қошида мен
Титрагайман мисли барг.

Титрамоғим боиси ул
Баргни тебранмоғидир,
Ёки оҳимданму титрар
Бўйла нозик ҳисли барг.

Барг дедим, аммо билолмам,
Қай бири хушбўй экан,
Икки мушкин сунбулинг, ё
Икки райҳон исли барг.

Усмали қош дема, зумрад —
Нақш этилган саждагоҳ,
Кам букун меҳробга ихлос,
Лек бу кўп мухлисли барг.

Ут юзингнинг шуъласидан
Бу қорайган қошми ё
Субҳи байзодек гул узра
Шоми савдо тусли барг.

Воҳ ажаб, ўз наргисига
Банда бўлмиш, не илож,

Индамай киприк — тикаш
Заҳмин чекар номусли барг.

Икки барг таърифин Эркин
Шеърга солса тонг эмас,
Ул бири ташбеҳли баргу
Ул бири тажнисли барг.

1967

КЎЗИНГ

Ҳажрдан тор бу кўнгилга
Шуълаафшондир кўзинг,
Ё магар кўнглим йўқолган
Тор шабистондир кўзинг.

Ҳам қоронғу кечадир ул,
Ҳам ёруғ кундуз менга,
Кўзларимда кеча-кундуз
Чун намоёндир кўзинг.

Ҳусн аҳли ичра тенгсиз
Сен-ку хоқонсан ўзинг,
Сеҳр мулки ичра танҳо
Шоҳу султондир кўзинг.

Турфа бу жодуларингга
Термулиб лолмен букун,
Кўзларим ҳайронлиғига
Нега ҳайрондир кўзинг?

Ҳисларимнинг елканида
Бир адашган йўлчиман,
Севги бўронин юборган
Чексиз уммондир кўзинг.

Кўзларинг юлдузми, йўқ,
Юлдуз эрур ҳар учқуни,

Қорачиғ куйған қуёшу
Мовий осмондир кўзинг.

Ер кўзин уммон дөб айтдинг,
Унга сув тўкмоқ нечун?—
Бас, ани кўрганда Эркин,
Нега гирёндир кўзинг?

1967

БАНДИ ЗУЛФ

Воҳ ажабким, зулфингга дил
Қайта-қайта бўлди банд.
Неча-неча банд бўлишдан
Ул емабдир зарра панд.

Ишқ сўзин такрор этибдир
Тўтидек ҳар дам тилим,
Чунки бу тил лабларингдан
Тўти янглиғ сўрди қанд.

Шафқат истарман дилингдан,
Гул юзингдан бир висол,
Кўзларингдан май сўрарман,
Лабларингдан нўшханд.

Сунбулинг гар дом эурса,
Донмо мен банд бўлай,
Дард эса ишқинг, бўлай мен
Бир умрга дардманд.

Ҳажр куйдиргай эмишдир,
Васл ўлдиргай эмиш,
Кел, мени куйдирма, ўлдир,
Менга ўлмоқ не писанд?

Ут ёқиб кетдинг юракка,
Мен тиярман кўз ёшим,

Чунки истарман, бу гулхан
Доим ўлсин сарбаланд.

Ташладинг банд айлаб аввал
Не учун Эркин дилин,
Гўлда қолмиш оҳу янглиғ,
Бўйнида тори каманд.

1967

КИМДА ИҚТИДОР ЙУҚДИР...

Кимда иқтидор йўқдир,
Илм ила ҳунар зое,
Иқтидор берурман деб
Чекма ранж, кетар зое.
Кимда асли толе йўқ,
Нақди ҳам кетар қўлдан,
Берганинг билан бўлмас
Олтину гуҳар, зое.
Кимки беҳамиятдир,
Четдадир назардан ҳам,
Чунки беҳамиятта
Солганинг назар зое.
Кимки муз юрак бўлса
Уйлама эритмакни,
Минг қуёш ёқиб қўйсанг
Қилмагай асар, зое.
Гар қуён юракли эр
Жазм этар баҳодирлик,
Унга арғумоқ эсиз,
Тилла нақш камар зое.
Бу «насихат»ин Эркин
Ёзди бир сабаб бирлан,
Қўнглида сезар аммо,
Шеъри бесамар, зое.

1967

СЕНГА БАХТДАН ТАХТ ТИЛАРМАН

Сен ғанисан, менда бисёр эҳтиёж.
Нодирабегим

Сенга бахтдан тахт тиларман,
Толедан бошингга тож,
Мулки ҳуснингга омонлик,
Тожу тахтингга ривож.

Тожу тахт ташбеҳидан сен
Кўҳна деб кулсанг нетай,
Сен ахир шоҳи жаҳоним,
Мен қулингман, не илож?

Не иложким, давлатим йўқ
Ганжи меҳримдан бўлак,
Бул эваздан кўз тўлайдур
Қатра-қатра дур хирож.

Кўзларим айлар ҳамиша
Арзи муҳтожлик сенга,
Айт-чи, жоним, борми сенда
Кўз ёшимга эҳтиёж?

Кўп насиҳат тинглаб Эркин
Қилмади ҳеч тарки ишқ.
Бор маслаким, иш юришмас
Соҳиби гар бўлса кож.

1967

ДОСТОНГА ЁЗ

Кел, муҳаббат лаззатин
Таъриф этиб достонга ёз,
Турфа гуллардан тикиб,
Ҳар байтини бўстонга ёз.
Севги назмига жаҳоннинг
Гулистони етмагай,
Нур қалам бирлан муҳаббат
Шарҳини осмонга ёз.
Лолагун айлаб яна
Мағрибу машриқ уфқини,
Бир ғазал васлига бахш эт,
Бир ғазал ҳижронга ёз.
Таърифи ишқ дардига
Этгин юрак қонин сиёҳ,
Дилга ёз дилбар сўзин,
Жонон сўзини жонга ёз.
Дардни сен ҳар кимга айтиб
Оҳу фарёд этма кўп,
Куйса жонинг, жонажонинг,
Шавқи жон жононга ёз.
Баҳрасиз олдида, Эркин,
Очма кўнгил дафтарин,
Неки ёзсанг, дил сўзини
Англаган инсонга ёз.

1967

ДАВРОН ЮКИ

Айланур инсон бошидан
Минг аср осмон юки,
Дона буғдой узра гўё
Санги тегирмон юки.

Дона буғдой дема, бу бош
Неча минг оламча бор,
Бор унинг ҳар нуқтасида
Неча минг даврон юки.

Ҳазрати Инсон қошида
Саждага бош эгди чарх,
Чунки инсон қалбида ишқ,
Бошида урфон юки.

Нур қадам бирлан елар
Чексиз фазо бўйлаб замин,
Елкасида бешта қитъа,
Тўрт буюк уммон юки.

Кўк тарозу палласидур,
Бу замин бир тош анга,
Чарх посангисида
Юз минг туман инсон юки.

Шунча юк мушкул эмас,
Лекин эзар Ер сийнаси

Бегуноҳ кўксига томган
Қатра-қатра қон юки.

Ер узра юксалмиш Инсон
Бир қўлида нур — чароғ,
Бир қўлида бор унинг
Маҳшар била тўфон юки.

Эй табиат, она-Ер,
Сен бер мадад, тарк этмасин
Ҳеч қачон Одам дилин
Виждон юки, имон юки.

Бас, хаёлга чўкма, Эркин,
Битмагай олам ўйи,
Кенг жаҳон сифган кўзингни
Босди тонг мужгон юки.

1967

ДУСТЛАРИМГА

Насиба ва Аявар учун

Қўнгил, оч дўстларингнинг
Васфига сен назм дафтарни,
Қалам гул шохидан, кўнгил,
Сиёҳ қил мушк анбарни.

Қуй, эй соқий, қадаҳни,
Бу кеча ҳаттоки осмон ҳам
Лабо-лаб косада майдек
Кўтарди моҳи анварни.

Фалак юлдуздан ўт ёқмиш
Букун тўйнинг қозонига,
Сомон йўлни шакар айлаб
Чўмичдек тутди Ҳулкарни.

Бу оқшом не учун рақс
Этмасин сайёралар хандон,
Музайян бир узукка
Қўндириб покиза гавҳарни.

Бу осмон неча минг йил
Чарх уриб кўрмабди бир бора
Баҳор гулзорида ўсган
Бу янглиф тоза гулларни.

Жаҳон гулзорларин кездинг,
Букун бахтдан қувон, дўстим,

Насиб этмиш сенга, Анвар,
Баҳор гул юзли дилбарни.

Ҳаёт жомин кўтар, дўстим,
Тилак қил, севги бор бўлсин,
Сира тарк этмасин бу бахт
Насиба бирла Анварни.

1967

САМАР БЎЛГАЙ

Сенингсиз менга ком йўқдир.
Асал нчсам заҳар бўлғай,
Сенинг бирлан ширин сўзим,
Заҳар ютсам шакар бўлғай.

Юзингга бир умр боқсам
Тўюрми кўз, қонурми дил,
На ундан белги пайдо-ю,
На бундан бир асар бўлғай.

Икки ёр васлини истаб
Икки ишқ сўзин эшитсам,
Икки кўзим кўру, икки
Қулоғим, майли, кар бўлғай.

Кўзинг учганда кўнглимни
Олиб киприкларингга қўй,
Қошу мужгонларинг кўнглим
Қушига болу пар бўлғай.

Тирилса ноғиҳон Фарҳод,
Юзингни кўрса кўзгуда,
Кечиб Ширинидан юз йил
Қўйингда дарбадар бўлғай.

Ҳабибим банд этар кўнглим,
Табибим панд этар доим,

Билолмасман, бу савдода
На суду на зарар бўлғай.

Муҳаббат ногаҳон дилда
Езиб куртак, очибдир гул,
Умидвор Эркининг, жоно,
Бу гулдан бир самар бўлғай.

1967

ҲИЖРОН ЮКИ

Айлагин жондин жудо
Этгунча жонондин жудо.
Алишер Навоий

Розиман тушгунча дилга
Ногаҳон ҳижрон юки,
Ногаҳон, майли, тапимдан
Айру бўлсин жон юки.

Мен бўлай жондин жудо
Бўлгунча жонондин жудо,
Не керак жон, эса жоним
Бир умр армон юки.

Лаҳзаи ҳижрон юкига
Бистун уқпарчадур,
Бир қадоқлик тошча келмас
Ер билан осмон юки.

Офтоб ҳижронида тоғ
Сабзаларга қўнди нам,
Уйлаким, киприкларимни
Эгди тоғ гирён юки.

Ҳажрда ўтган нафасни
Йил билан ўлчар кўнгил,
Айрилиқда шеър битибман,
Унда бир девон юки...

1967

ПАРИШОНЛИК

Доимо дедим, бўлма
Ошино, паришонлик,
Бўлди ошино дилга
Доимо паришонлик.

Дилрабо хаёлида
Не ажаб, паришонмен,
Ошикор этар доим
Дилрабо паришонлик.

Мен ўзимча дилбарнинг
Ёди бирла мағрурмен,
Дейдилар, қилур пайдо
Кибр-ҳаво паришонлик.

Кулса эл паришонлик
Одатимга, тонг йўқдир,
Аҳли дилга албатта
Нораво паришонлик.

Бевафо нигор ёдин
Тез унутмоқ истармен,
Лек менда йўқ бу хил
Бебаҳо паришонлик.

Ҳажр дардига қилмас
Васлидан шифо, энди

Бир даво хаёли-ю,
Бир даво паришонлик.

Еди бирла ҳуд бўлсам,
Жабри бирла беҳудмен,
Қилди сернаво ёди,
Бенаво — паришонлик.

Зулфиму паришонлик
Одат этди, ё кўнглим
Айлади паришонҳол
Бу қаро паришонлик.

Келди қай кун бу дард,
Хотиримга келтирмам,
Банд этибди Эркини
Мутлақо паришонлик.

1967

ЕШЛИГИМ

Ешлигим, кел, куйга тўлган
 Қалбим олтин сози бўл,
Мен қўшиқ айтай тўлиб,
 Бир лаҳза жўр овози бўл.
Дилга оқсин бахтли умрим
 Куй бўлиб, оҳанг бўлиб,
Сен унинг «Оромижон»и,
 «Гулёр»у «Шаҳнози» бўл.
Орзу-истакдин-ку шодон
 Дилга боғлабсан қанот,
Бу тилак осмонининг
 Доим баланд парвози бўл.
Кетмагин асло, ҳаётим
 Гулшанин тарк этмагил,
Бир умр мен бирла қолгин,
 Бу кўнгил ҳамрози бўл.
Ешлигим достонига мен
 Шуъладин йўндим қалам,
Эй саҳар уфқи, унинг сен
 Зарварақ қоғози бўл.
Ешлигим сен менга берган
 Куч, шууринг, ғайратинг
Халқу юртга бахш этолсам,
 Шунда мендан рози бўл.

1959—67

ХАЁЛ

Кечалар киприklarимда
Тарки хоб айлар хаёл,
Уз ҳаётимдан ўзимга
Сарҳисоб айлар хаёл.

Қисса айтур мозидин гоҳ,
Эртадан афсона гоҳ,
Гоҳ савол айлар кўнгилга,
Гоҳ жавоб айлар хаёл.

Кўкда сузган ойни кўзга
Бир кичик фонус этиб,
Пирпираб ёнгувчи шамни
Моҳи тоб айлар хаёл.

Май тўла жом ичра тўфон
Мавжини пайдо қилур,
Тонг шафақ алвонини
Гулгун шароб айлар хаёл.

Минг асрлар кори ҳолин
Қилгай у бир сония,
Лаҳзанинг мазмунини
Минг бир китоб айлар хаёл.

Неки забт этмиш шуур,
Боис хаёл ўлса не тонг,

Дилга парвоз айла деб
Мангу хитоб айлар хаёл.

Бу шитоб асрим хаёлга
Этдиму тезликни бахш,
Билмадим, асримни олга
Ё шитоб айлар хаёл.

Бор экан инсон қўлида
Орзу ёққан чароқ,
Бу чароқни, ўйла, бир кун
Офтоб айлар хаёл.

Мен хаёлни шеърга солдим,
Ўйпараст бўлма ва лек,
Бесамаар бўлса сени
Бир кун хароб айлар хаёл.

Бўлгин, Эркин, ҳар нафас
Эзгу хаёлга ошино,
Пок эса ният, сени
Олижаноб айлар хаёл.

1967

ШОХИГУЛ

Оташин гул уздим, ол, бу —
 Шоҳигуллар шоҳи гул.
Гул сочиқ йўлларда бўлсин
 Гул юзим ҳамроҳи гул.
Шоҳигул эрмас бу, ўтлуғ —
 Юзларинг ҳижронида
Интизор боғ кўксидан
 Чиққан фиғону оҳи гул
Ишқ элининг қатра-қатра
 Қонидан унган чечак,
Севгининг ошиқ кўнгилларга
 Оловли чоҳи гул.
Билгали кўнглингни, кирсам
 Боғинг ичра ҳар замон,
Шоҳигулга ёлворурман,
 Сирларинг огоҳи гул.
Бу жаҳон гулзорида
 Ҳар бир чечакнинг ўрни бор,
Хоҳ тикандир, хоҳ печакдир,
 Хоҳи япроқ, хоҳи гул.
Гул эмас, Эркин қўлингга
 Тутди ўтдек қалбини,
Оташидан қўрқма, ол,
 Ол, куймагайсан, Моҳигул.

1967

УЙГОТМАГИЛ...

Тушда кўрдим дилбаримни,
Эй сабо, уйготмагил,
Олма бир дам васл шавқин
Қўй, мени қўзгатмагил.
Неча кунлар ахтарурман,
Кўзларимда уйқу йўқ,
Уйқуда топдим ниҳоят,
Энди сен ажратмагил.
Сочларин бўйнимга боғлаб
Шод эрурман бу кеча,
Қўй, чамаилардан, сабо,
Гул атрини тарқатмагил.
Севганим, хуршид жамолим
Васлидан хушнуд кўнгил,
Сен қуёшни кўзларимга
Бир нафас кўрсатмагил.
Лабларимда кулгу, гўё
Тушда қанд кўрган гўдак,
Қўй, шакар лабдин аюрма,
Сен мени йиғлатмагил.
Гар йўқотсам бу кеча мен
Қайга боргум ахтариб,
Тушда кўрдим дилбаримни,
Эй сабо, уйготмагил.

1967

ҚАЛАМ

Улфатимдир шам янглиғ
Кечалар танҳо қалам,
Мен-ку шеър мажнунидирман,
Сарвқад Лайло қалам.

Аҳли шеърга то қиёмат
Улфат ўлмақдир азоб,
Не илож этсин, бошида
Бор экан савдо қалам.

Рост, қалам тимсоли шеър,
Тимсоли тиг, тимсоли ҳақ,
Бошнини минг кесдилар,
Бош эгмади асло қалам.

Ёр, диёр меҳрини куйлаб
Умримиз бўлгай адо,
Мен на истисно эрурман,
Сен на мустасно, қалам.

Янграсин Эркин сўзинг,
Асло тилинг лол ўлмасин.
Даст кўтар даврон юкини,
Этма қаддинг ё, қалам.

1967

УЗУМ

Термулар шабнамли япроқ —
Остидан пинҳон узум,
Лабларингга етмоқ истаб
Тонг саҳар гирён узум.

Офтоб машшотаси
Ток сочини нурдан тараб,
Зангининг бўйнига осмиш
Шодан маржон узум.

Тоқи ишком мисли осмон,
Ҳар тараф юлдуз сочур.
Воҳ ажаб, бу не синоат,
Ер узум, осмон узум.

Тарк этиб кўшқин, саватга
Қўйди бош, излаб сени
Чарх уриб бозор ичида
Бўлди саргардон узум.

Қимки ошиқликни даъво
Айласа шулдир жазо,
Оқибат хум ичра бўлди
Маҳкуми зиндон узум.

Хум ичида неча йил
Хун бўлмоқ эркан қисмати,

Лабларингга етди охир
Бир пиёла қон узум.

Бир қадаҳ гулгун шароб
Тутдим сенга, бир ҳўпладинг,
Толеимдан ноладурман,
Бахтидан ҳайрон узум.

Эй дилором, сенга Эркин
Тутди майдек шеърини,
Дил хумида неча йиля
Қон бўлди бу девон — узум.

1967

ДУСТ БИЛАН ОБОД УЙИНГ

Дўст билан обод уйинг,
Гар бўлса у вайроңа ҳам,
Дўст қадам қўймас эса,
Вайронадир кошона ҳам.

Интизор ҳар уй қадрдон
Дилкушолар базмига,
Гар оёқ қўйса қабоҳат
Йиғлағай остона ҳам.

Яхши дўстлар даврасида
Очилурсан ҳар замон,
Кўркини шода ичра топгай
Марварид дурдона ҳам.

Сўрма менадан, ким дилоро,
Дўстми ё жонона деб,
Дўст менинг кўнглимдадир,
Жоғимдадир жонона ҳам.

Қочма ростгўй дўстларнинг
Қоҳишу озоридан,
Қадди рост шамнинг тилидан
Ўртанур парвона ҳам.

Дўст қидир, дўст топ жаҳонда,
Дўст юз минг бўлса оз,

Кўп эрур бисёр душман
Бўлса у бир дона ҳам.

Ким сенга ҳамроз эмасдир,
Боғараз деб ўйлама,
Гоҳи душманлик қилурлар
Қўл сиқиб дўстона ҳам.

Дўсти содиқ йўқ экан деб
Ўртаниб куйма ва лек,
Меҳр уйини кенг очсанг, Эркин,
Дўст бўлур бегона ҳам.

1967

РАШКИМ

Сени ётлар тугул ҳатто —
 Қилурман рашк ўзимдан ҳам,
Узоқроқ термулиб қолсам
 Бўлурман ғаш кўзимдан ҳам.
Кўзим ёнгай сенга наргис —
 Кўзин тикса чаманларда,
Яширмам, лолага рашким
 Аён бўлгай юзимдан ҳам.
Дегайларки, чаросу
 Ол гилос олмиш лабингдан ранг.
Лабинг тегса ҳасад қилгум
 Гилос бирлан узумдан ҳам.
Сени жоним дедим ёлғиз,
 Сени қалбим дедим танҳо,
Чимирдинг қош, пушаймонман
 Қўпол айтган сўзимдан ҳам.
Висол онда кўз очса,
 Не тонг, тонгдан кўнгилда ранж,
Жудо қилгай мени ой юз,
 Хумор кўз юлдузимдан ҳам.
Сенга ўн тўртда боғландим,
 Ҳануз эркин бўлолмас дил,
Ўзим доғман, ақл кирмас,
 Тўзимсиз ўттизимдан ҳам.

1967

ЯНА ҚАЛАМГА

Барги гул қоғозим ўлсин,
Шохи гул — хоро қалам,
Лафзи булбул бирла қилсин
Ишқ сўзин иншо қалам.

Оразин тасвир этарда
Барги гул чок-чок ўлиб,
Қоши таърифини айлаб
Йиғласин шайдо қалам.

Ҳажр таҳририда гирён,
Жабр тақририда хун,
Васл тасвирида бўлсин
Булбулигўё қалам.

Бежавоб ишқ дардини
Тунлар баён этдик инков,
Бу азобларни билар
Ёлғиз мену таиҳо қалам.

Шеър ила шод ўлдинг Эркин,
Қилмадинг дунё ҳавас,
Бор экан кўксингда оташ,
Сен учун дунё қалам.

1967

ШИРИН

Дилкушо дўст, дилрабо ёр —
Бирла кечган дам ширин.
Дўсту ёр бирлан ҳаёту
Сийнан олам ширин.

Севги завқи бир томону
Бода кайфи бир томон,
Қай бири ортиқ шириндир,
Қай бириси кам ширин.

Икки гулгун чеҳра бўлса,
Уртада гулгун шароб,
Мен учун майдин ҳам ортиқ
Суҳбати ҳамдам ширин.

Бу жаҳонда, дейдилар,
Ҳар кимда бор бир ўзга таъб,
Менга май, булбулга тонг,
Гул баргида шабнам ширин.

Севгининг дарди фақат
Беншқ учун бегонадир,
Ишқи ёр бўлса фироқ —
Чекканда ҳатто ғам ширин.

Сўйла, дўст, гулгун шаробнинг
Қайфидан ортиқ на бор?

Бўсадан лабларда қолган
Жон сувидек нам ширчи.

Эй гулим, севгим ҳақи,
Майдан мени қилма жудо,
Менми ул ортиқ дема,
Сен ҳам ширин, ул ҳам ширин.

1967

УЧ БАЛОДАН САҚЛАСИН

Уч балодан сақласин
Чархи балокаш бўлмасин,
Дўст меҳрсиз, дардсиз улфат,
Ер жафокаш бўлмасин.

Дил агар пайванд эурса
Не жафо чекмак фироқ,
Ҳеч кўнгил севган кўнгил —
Ёнида яккаш бўлмасин.

Севги барқу оташида
Уртанишни ғам демам,
Ошиқона бу дилим
Бебарқу оташ бўлмасин.

Қирқта жоним бўлса ҳар бир
Кокилингга бир пилик,
Толасига ўзгаларнинг
Кўнгли чирмаш бўлмасин.

Неки дард бор, неки кулфат
Бу жаҳоннинг кунжида,
Мен бўлай юз минг гирифтор,
Лек маҳваш бўлмасин.

Мен ёниқ қалбимни тутдим
Сенга кафт узра қўйиб,

Ол уни, ўйнаб ва лекин
Утга ташлаш бўлмасин.

Ёрни офтоб дединг, Эркин,
Куймагин ҳижронда
Офтоб гоҳ беркинур,
Бундан дилинг ғаш бўлмасин.

1967

ЗАМИН ВА ФАЗОГИР

З а м и н:

Сенга тахтиравон, кошонадурман,
Сенга мангу ватанман — хонадурмай.
Таажжуб қилмагин бағримга тортсам,
Боламсан, ҳар на қилса онадурман.

Ф а з о г и р:

Кўкингда чақнаган дурдонадурман,
Саҳар Зухроси янглиғ ёнадурман.
Қуёш атрофида парвонасан, Ер,
Сенинг тегрангда мен парвонадурман.

З а м и н:

Самовот узра қалб монанд эрурман,
Сенинг меҳру ўйингга банд эрурман.
Фазода уч баландроқ, лочиним, уч,
Боқиб парвозингга хурсанд эрурман.

Ф а з о г и р:

Заминим, мен сенга фарзанд эрурман,
Онамсан, тоабад дилбанд эрурман,
Ақл бирлан енгиб тортиш кучингни,
Кўнгил бирлан сенга пайванд эруман.

1961—1967

ХАЗИНА

Шарқ қўлёзмалари маҳзанида

Варақларни очурман
Тозалаб йилларни чангидан,
Бу дониш маҳзани сўзлар
Менга афсона янгидан.

Бири сўйлайди тарихдан,
Бири сирли самолардан,
Бириси ишқ савдоси,
Бири шаҳнома жангидан.

Қулоқ тут, саҳфалардан
Нола-ю ўтлиғ фиғон бирлан
Садо келгай Ироқу
Шому, Ҳинду, Рум, Фарангидан.

Уқиб «Девони Бобур»,
Ҳам варақлаб «Номаи Бобур»,
Эшит булбул навоси-ю
Қиличларнинг жарангидан.

Навойи шам каби ёниб,
Хазондек саргайиб сўлмиш,
Варақлар ҳам олибдур
Соҳиби девони рангидан.

Фузулий Қарбало даштин
Қуюндек кезди Қайс бирлан,

Дили ҳеч топмади таскин
Даврнинг бода, бангидан.

Уқиб тарихни, Эркин,
Саҳфаларга боқмагин ҳайрон.
Эрур оқ давр чангидан,
Сариғдир жавр зангидан.

1967

ҲОФИЗГА

Минг Самарқанд, минг Бухоро
 Ҳадя этгум хол учун,
Лек нигоримда ҳавас йўқ
 Мулку давлат, мол учун.
Сенга юлдузли самони
 Совға айларман десам,
Нозланиб, ўлдимми, дейди
 Бу чўтир рўмол учун.
Гар ҳилолдан сирға тақмоқ
 Истасам, айтур санам:
Зормидим жездан ясалган
 Ҳийлаи аъмол учун.
Ул париваш чеҳрасини
 Ойга этгандим қиёс,
Бир умр узр айтадурман
 Бу хато тимсол учун.
Ҳажрда қаддимни дол
 Этдинг, десам, бергай жавоб:
Ким қўйибдур севгини
 Қадди букилган чол учун.
Ёр истигносидан
 Улмасман-у, куйдим ва лек —
Лобарим олдида назмим
 Бу қадар беҳол учун.

1967

НА ҚИЛСИН?

Ишқ аҳлидир паришон,
Ўзга бино на қилсин.
Шеър аҳлидир девона,
Кибру ҳаво на қилсин.

Ҳусн асли бевафо-ку,
Гар унга бўлса мағрур,
Ҳусн аҳлининг ўзида
Сидқу вафо на қилсин.

Ишқ офатига ошиқ
Дил амри бирла киргай,
Дард ила шод экан ул,
Малҳам, даво на қилсин.

Кўрсам ўзингни — шу бас,
Кўнглимда бошқа ўй йўқ.
Айб этмагил тикилсам,
Кўзда бало на қилсин.

Ер васлидан тополмас
Эркин дилига таскин,
Афсус демакдин ўзга
У мубтало на қилсин...

1968

ЗАМОН

Айланур чархи фалакнинг
Давридек мангу замон,
Гоҳи «кажрафтор»у гоҳи
«Золим»у «бадху» замон.

Не учун аҳли замон дер
Уз замонин бевафо,
Тутмаса Хайёмга май деб
Косада оғу замон.

Урдию Мирзо Улуғбекка
Падаркуш ханжарин,
Қабри узра ҳам ўзи
Минг йил чекар қайғу замон.

Ким дегай қаттол уни,
Бобурни у қон йиғлатиб,
Қилмаса Машрабни Офоқ —
Олдида кулгу замон.

Кўп жафолар кўрди олам,
Кўз юмиб қилсам хаёл,
Мисли сайёд тифи мажруҳ —
Айлаган оҳу замон.

Иўқ, на дору макру фитна,
На қилич, на тиф бакор.

Шеър қолур, шоир қолур,
Гарчанд кечур вақту замон.

Вақт, замон олий ҳакам,
Бул кун фано топгай ғазал,
Гар ғазал узра қуёшдек
Сочмаса ёғду замон.

Ханда ур, жўш ур, юрак,
Озод заминдур бу замин,
Назм туз, Эркин, ахир,
Эркин замондур бу замон.

1968

РУБОБИМ ТОРИ ИККИДУР...

Рубобим тори иккидур:

Бири қувноқ, бири маҳзун,
Ки байтим сатри иккидур:
Бири дилхуш, бири дилхун.

Нигорим чашми иккидур:

Бири яғмо, бири жоду,
Бу жодудан икки кўзим
Бири Сайхун, бири Жайхун.

Жаҳонда икки дилбарнинг

Бири сенсан, бири Лайло,
Жаҳонда икки ошиқнинг
Бири менман, бири Мажнун.

Жаҳонда икки юлдуз бор:

Бири сенсан, бири Зуҳро,
Мисоли икки нуқтамнинг
Бири остин, бири устун.

Жаҳоннинг меҳри иккидур:

Бири сенсан, бири офтоб,
Тарозу палласи икки:
Бири ердур, бири гардун.

Макони икки лочиннинг —

Бири қоя, бири осмон,

Қаноти икки шоирнинг —
Бири ўлка, бири очун.

Ғазал битмакда сачрабдур
Кўзимдан ёш, дилимдан ўт,
Шу боис икки сатримнинг
Бири қатра, бири учқун.

Келиб боғ сайридан Эркин
Ғазалга тўлқин излардим,
Кириб келди икки дўстим,
Бири Сайёр, бири Тўлқун.

1968

СЕВГИНИ ТОРТИБ БЎЛУРМИ...

Севгини тортиб бўлурми
Тошу тарозу билан,
Меҳрни ўлчаб бўлурми
Зар билан, инжу билан?

Айт, қачон кўнглимга солдинг
Ишқ ўтин, эй соҳира,
Дил ўзи боғландиму, ё
Боғладинг жоду билан?

Мен сенга кўнглимни очдим,
Ҳа деб айт, ё йўқ деб айт,
Бунча қийнайсан дилимни,
Ўртама кулгу билан.

Нега сенга тик қаролмам,
Кўзларинг офтобми, ё
Офтоб аксин кўзга солдинг
Ўйнашиб кўзгу билан.

Васл умидин тарк этолмай
Интилар кўнглим сенга,
Умрини ошиқ ҳамиша
Ўтказур орзу билан.

1968

ОЙНИНГ ҰН БЕШИ ҚОРОНҒУ

«Умрини ошиқ ҳамиша
Утказур орзу билан».
Ойнинг ўн беши қоронғу,
Ўн беши ёғду билан.
Севгида кўксингга томган
Кўз ёшингдан фойда йўқ,
Ишқ ахир шундай оловки,
Ўчмагай у сув билан.
Заҳмати ишқ дард эурса,
Заҳмати шеърдур даво,
Чунки, оғунинг шифоси,
Дейдилар, оғу билан.
Барча заҳмат менга бўлсин,
Майли, доим мен яшай
Бу ажиб тотли азобу
Бу ширин қайғу билан.
Ёшлигим — умрим наҳори,
Ишқу шеърсиз не ҳаёт?
Тонгни ёлғиз ғафлат аҳли
Утказур уйқу билан.
Ёрни мен жоним деб айтсам,
Илтифот деб ўйлама,
У яшар менсиз ва лекин
Мен тирикман у билан.

1968

ГУЛНОРИНИ УП...

Уйқуда топсанг нигоринг,
Аста гулнорини ўп.
Очмаса чашмин, юмуқ ул
Чашми хумморини ўп.

Сен-ку уйғоғида восил
Бўлмагайсан лаълига,
Уйғониб аччиқ сўз айтмай,
Лаъли шаҳдборини ўп.

Рўзгоринг қора қилмай
Зулфини кўксингга бос,
Кўксингга ботмасдан аввал
Киприги хорини ўп.

Васл уйи мангу эмасдир,
Ишқ дами боқий эмас,
Қоматинг ё бўлмасидан
Қоши зангборини ўп.

Тақдир умрингнинг хатига
Нуқта қўймасдан бурун
Хатти бирлан лабга посбон
Холи раҳдорини ўп.

Ёрнинг уйқуси ғанимат,
Сен бу тун бедор бўл,

Бир-бир айтмайман, дилиннга —
Хуш надир, борини ўп.

Уйғониб сўнг майли, Эркин,
Дорга оссин ёр сени,
Кўзга сурт сиртмоғини-ю,
Тиз чўкиб дориини ўп.

1968

ШЕЪР АЗИЗ ОЛАМ АРО

Шеър азиз олам аро
Менга тириклик, жон қадар,
Жон недир ошиқ учун,
Жондин азиз жонон қадар.

Шеърдин айру тонгларим
Ялдо тунидай зим-зиё,
Шеър билан тунлар чароғон
Хуршиди тобон қадар.

Шеър ўзи жонон эмасму,
Ёндирар ҳижронида,
Гоҳи боқса бир қиё,
Бошим бўлур осмон қадар.

Кимки ошиқдур жаҳонда
Шеърга бўлгай мубтало,
Ишқ учун тенгдур гадодан
То буюк султон қадар.

Шоҳ Бобур Ҳинду сори
Юрди-ю, шоир ва лек
Инглади Фарғонадин то —
Мулки Ҳиндистон қадар.

Шеър зулолидан симирдим
Бир пиёла тўлдириб,

Воҳ кўринди менга ҳар бир
Қатраси уммон қадар.

Нуқта қўй назмингга, Эркин,
Мухтасарлик сўзга зеб,
Йўқса, тонг отгунча шеъринг
Бўлғуси дoston қадар.

1968

САЙР

Раҳматуллага

Қилмадим бир бор ўшал
Гул юзли зебо бирла сайр,
Қонмагай дил, айласам
Минг битта Лайло бирла сайр.

Не бўлур бир лаҳза кезсам
Хусн шоҳи бирла мен,
Этмаганму сайл чоғи
Қул шаҳаншоҳ бирла сайр.

Бадниятлар даврасида
Шоду хандон ул нигор,
Гоҳ қилур Етти қароқчи
Шўх Сурайё бирла сайр.

Ёр билан сайр этмоғимга
Ҳеч умидим қолмади,
Мен ўзим Мажнун каби
Айлайми сахро бирла сайр.

Сайр этарман кўча-кўйда
Ёр хаёли бирла шод,
Қилмагай ҳеч ким ёнида
Шунча тилло бирла сайр.

Мен-ку ёр ишқига ғарқмен,
Сайр истарман яна,

Тош ҳам орзулар экан
Қилмоқни дарё бирла сайр.

Бу замон кўнглингда, Эркин,
Қолмагай зарра ғубор,
Айласанг бир бор дўстинг
Раҳматулло бирла сайр.

1968

СЕВГИ

Севги шундай навбаҳорки,
У тикандин гул қилур,
Тошга жону тил бағишлаб,
Зогни ҳам булбул қилур.
Севги шундай дард эрурки,
Барча бўлғай мубтало,
Мубталони неки қилса
Телба бу кўнгул қилур.
Севги шундай тангридирки,
Унга тенгдур шоҳ, гадо,
Қулни айлаб шоҳу султон,
Шоҳни бўлса қул қилур.
Севги шундай бир оловки,
Жонга ундан йўқ омон,
Гулханида ўртаб-ўртаб,
Бир кун охир кул қилур.
Севгинингдур ҳукми мутлақ,
Истаса шайдоларин
Чашми гирёнидан уммон,
Оҳидан довул қилур.
Севгига шеър битдинг, Эркин,
Бесабаб эрмаски, ишқ —
Айлагач кўнгулни ишғол,
Шеър ила машғул қилур.

1968

ГУЛЛАР БАЗМИ

Гул фасли санам
Сайр ила гулшанда бўлибдур,
Гунча кўз очиб,
Гул юзида ханда бўлибдур.

Гуллар ичида
Шоҳи ўзим, дер эди лола,
Мағрурлигидан
Ул ўзи шарманда бўлибдур.

Карнай гулининг
Оғзи очиқ, волаю ҳайрон,
Наргиснинг, ажаб,
Икки кўзи санда бўлибдур.

Саф-саф тизилиб
Сафсар оёғингга қўйиб сар,
Банд-банд узилиб
Жони билан банда бўлибдур.

Қирқ бошларимиз,
Қирқ дея қирқ оға-ини гул,
Тиғингга улар
Бари сарафканда бўлибдур.

Юз жилва билан
Нозли хиром этса печакгул,

Шоҳигул анинг
Рақсига хонанда бўлибдур.

Қалқиб келадир
Сувда нилуфар сенга пешвоз,
Оқ шоҳида ҳур
Сайр ила елканда бўлибдур.

Гулшанда кезиб
Хўп сара гулдаста тузибсан,
Эркиннинг эса
Шеъри пароканда бўлибдур.

1968

ГУЛЧЕҲРАЛАР

Гулчеҳра шоираларга

Гул бўлиб, гул-гул ёниб,
Гулшан аро Гулчеҳралар,
Гул узиб ўйнар, қўйиб
Гулга бино Гулчеҳралар.

Қай бириси қай бирига
Ошиқ эркан, билмадим,
Гулми ё Гулчеҳраларга
Гулга ё Гулчеҳралар.

Айтингиз, ким гул демас
Қилса хиромон боғ аро.
Лабга ол суртиб, қўйиб
Қўлга хино Гулчеҳралар.

Куйга лаб очса улар
Гулшанда булбул сайрамас,
Бош эгиб тинглар чаман
Тузса наво Гулчеҳралар.

Бунча ҳам оқил эканлар,
Олдилар ақлу ҳушим,
Бунча ҳам дилга яқин
Бу дилрабо Гулчеҳралар.

Қай бирин ортиқ қўяй,
 Иўқ, тенг экан шеър бобида
Нодира, Маҳзунаю
 Зебунисо, Гулчеҳралар.

Бу чаман гулларга кондир,
 Очилиб яшнанг мудом,
Гул бўлиб, гул-гул ёниб
 Гулшан аро Гулчеҳралар.

1968

ИШҚ ИСТИЛОСИ

Кўнгул мулкани торож —
Айлаган ишқ истилосидир.
На бўлгай охири, бу
Истилонинг ибтидосидир.

Деганлар, дўстликдан —
Бошланур ишқ, акси эрмасми,
Биз энди дўст деди ёр,
Оҳ, бу севги интиҳосидир.

Баланд парвоз ёр
Дил қуёши, кўзларни дом айлаб,
Уни сайд айламоқ ё
Ҳар кўнгилнинг муддаосидир.

Нечун ҳусну садоқатни
Эгиз туғмабди бу олам,
Табиат қасдидир ёки
Бу ҳам битта хатосидир.

Кўнгил дардини айтиб
Йиғламасман кўчаю кўйда,
Узи кўнглимга дард солган,
Узи бу дард давосидир.

Топиндим ёр — санамга мен
Муҳаббат саждагоҳида,

Билинг, динсизлар осиймас,
Муҳаббатсизлар осийдир.

Жафо қил, майли, дилбар,
Васл умидин қўймагай Эркин,
Етар, йўлингда кўнглим
Бир ширин сўзнинг гадосидир.

1968

ТОНГ ҒАЗАЛИ

Қўниб гул узра булбул
Ишқ китобини варақлабдур,
Юмуқ тонг кўзлари
Утлиқ навосидан чарақлабдур.
Паридек нозу истиғно этиб,
Тонг лола рухсорин
Ювиб шабнам билан
Бир томчи шабнамдек ярақлабдур.
Шафақ кўзгусида
Ўз ҳуснига ошиқ бўлиб боқмиш
Ва тоғларни тароқ айлаб,
Сочи заррин тароқлабдур.
Париваш юзи жабридан
Кўзим арз айласа тонгга,
У ҳам кўзим қаролаб,
Ул пари юзини оқлабдур.
Фироғида куйиб дерман:
У қайси сирли қудратким,
Мени унга яқин айлаб,
Уни мендан йироқлабдур.

Ажаб, тонг хобида Эркин
Кўрибдур ёрини, эвоҳ,
Кўз очса — ёри йўқ,
Икки қўли ёстиқ қучоқлабдур.

1968

ДИЛДА ИШҚ ДАРЕЧАДИР...

Аҳли шеър балки китобим
Назми ишқ деб очадир,
Пўқ, китобим севгининг
Девонига дебочадир.

Кўзларинг орзусида
Туздим наво, зебо санам,
Настарин кўз очиб айтсин,
Шеъри ҳам зебочадир.

Балки у зебоча эрмас,
Балки у бир ғунчадир,
Ҳуснинг офтобида аммо
Қун сайин зеб очадир.

Воҳ, ажаб, номингни айтсам
Лол бўлур тил ҳам кўнгил,
Шеър или ногоҳ қаламнинг
Игнасидан қочадир.

Эркининг девонидан ҳеч
Тўлмаса кўнглинг, не тонг,
Тилда шеър бир қатра бўлса,
Дилда ишқ дарёчадир.

1968

БАҲОНА ҚИЛМАС

Чин маъшуқ улки, ошиқ
Ашкин равона қилмас.
Чин ошиқ улки, ишқин
Элга фасона қилмас.
Чин дилбар улки, доим
Сўзида устивордир,
Айлаб висолга ваъда,
Сўнг юз баҳона қилмас.
Чин шоир улки, ўсган
Боғини васф қилгай,
Нақшин қафас ичида
Булбул тарона қилмас.
Кўзимни тийра деб ёр,
Эгмас юзига кўзгу,
Киприкларимни тиг деб
Сочига шона қилмас.
Куртак ёзиб кўнгулда
Гул очди гунча ишқим,
Умид кўзим ўшанда,
Токай нишона қилмас.

Қоним шаробин ичсанг,
Тотсанг жигар кабогим,
Забҳ этмай ўзни Эркин
Базми шоҳона қилмас.

1968

ЭЙ, КАБУТАР

Эй, кабутар, шеърим олиб
Ери дилхоҳимга ет,
Ер менинг оҳимга етмас.
Энди сен оҳимга ет.

Ошиқ аҳли ичра тенгсиз
Бир гадоданман деб айт,
Ҳусн мулки ичра ҳеч бир
Тенги йўқ шоҳимга ет.

Гоҳи ҳудман, гоҳи беҳуд,
Шавқу дардим шарҳ қил,
Гоҳи оҳимдан хабарсиз,
Гоҳи огоҳимга ет.

Кўрмасам бир дам жамолин
Моҳи йўқ тундур у кун,
Бахтим осмонида кун-тун
Хуршиду моҳимга ет.

Эй кабутар, дўстларимни
Соғиниб қолдим букун,
Сен бу соғинч шеърим олиб
Дўстим Иброҳимга ет.

1968

ТОЛА СОЧ

Ул пари авлодиданму,
Е башар фарзандиму?
Ҳабибий

Айт, бу сочинг толасиму,
Жон ипин бир бандиму,
Ёки сочинг толасига
Жон ипим боғландиму?

Тола-тола сочларингдан
Дил йўқотмиш тинчини,
Ё бу толанг дил қушига
Қил тузоқ монандиму?

Кеча чиқдинг соч учига
Пахтадин боғлаб пилик,
Ҳеч қачон эъозли пахтам
Шунча ардоқландиму?

Сочларинг ишқи, билолмам,
Менга роҳат, ё азоб,
Бу илоннинг жонга солган
Заҳриму ё қандиму?

Соч мени девона этгай,
Ё магар шоир қилур,
«Ул пари авлодиданму,
Е башар фарзандиму?»

1968

ЛОЛА

Дейман: саҳар шафақдан
Учқунми, лоласанму,
Шодлик майига тўлган
Гулгун пиёласанму?

Дейди: қизиқ саволинг,
Қайда ажаб, хаёлинг,
Еллар кўриб бу ҳолинг
Кулмоқда, боласанму?

— Сўзимни қаттиқ олма,
Бошингни қуйи солма,
Бунча қизарма, лола,
Мендан уёласанму?

— Сен, айт-чи, қайси ёғдан,
Қайси чаман ва боғдан?
Кулсанг дедим, шу тоғдан
Тушган шалоласанму?

— Билсанг, уйим шаҳарда,
Келдим сенга саҳарда,
Юр, хўп десанг агарда,
Ё шунда қоласанму?

Кўксингда, майли, инсон,
Сенга фидо қилай жон.

Баргимни шеър ёзилган
Дафтарга соласанму?

Дема фақат варақдан,
Жой олгансен юракдан,
Учқунмисан шафақдан
Ёинки лоласанму
Ёқут пиёласанму?

1959—1968

КҮЗГУ

Ерми кўзгуга боққан
Ерга ё боқар кўзгу,
Ер юзини кўрганда
Сув бўлиб оқар кўзгу.

Ой жамолининг акси
Кўзгу бағрига тушди,
Рашк ўтида бағримни
Ўртару ёқар кўзгу.

То тирик экан жоним,
Кўзгудек дўст изларман,
Оқкўнгиллиги бирлан
Кўнглима ёқар кўзгу.

Қанча осма кўзгуни,
Қанча қоқма мих бирлан,
Ҳақ юзинг этиб ошкор,
Мих қилиб қоқар кўзгу.

Кўзгудек тиниқ шеър ёз,
Кўзгудек чин айт, Эркин,
Шунда назм маржонинг
Дур қилиб тоқар кўзгу.

1968

БИР ГУЗАЛКИМ

Бир гўзалким, ҳуснидан эл
Лол эмиш, ҳайрон эмиш,
Ишқи бирлан диллар обод,
Хонумон вайрон эмиш.

Нуқтадек бир холи бормиш
Гунча лабнинг устида,
Ул бири ошкор эмишдир,
Ул бири пинҳон эмиш.

Санги дилнинг ҳасратида
Қанча диллар дард чекиб,
Кўзларининг гурбатида
Қанча кўз гирён эмиш.

Барча шайдоларнинг оҳи
Жам эса маҳшар бўлиб,
Хуни дил кўз ёшларидан
Бир буюк тўфон эмиш.

Қилгай эрмиш мутриби ишқ
Ўз мақомини ироқ,
Шул сабаб, оҳанги ушшоқ
Гиряи афғон эмиш.

Кўйнда ётмиш кўнгиллар
Мисли синган кўзгудек,

Воҳки, ҳар бир парчасида
Ул руҳи тобон эмиш.

Ул гўзал олмослик эрмиш,
Ким парилар зотида,
Ғойибона ошиқ Эркин
Толиби даврон эмиш.

1968

ҚУЕШ

Дилбарим ҳуснига кўкда
Маҳлиё бўлсин қуёш,
Маҳлиё эрмас, кўйида
Бир гадо бўлсин қуёш.

Кўрмаса бир дам жамолин
Мен каби зор йиғласин,
Абр ичига беркиниб
Мотамсаро бўлсин қуёш.

Гар ҳавас қилса нигорим —
Ҳуснига, барқ урсин ул,
Рашки келса куйсину
Ёнсин, адо бўлсин қуёш.

Ул кеча ёр васлига
Етдим деганда отди тўнг,
Қилди дилдордан жудо,
Юзи қаро бўлсин қуёш.

Дейдилар, ишқ оташидан
Офтоб ҳам тафт олур;
Гар исинмоқ истаса
Қалбимга жо бўлсин қуёш.

Бор ишончим, бир кун
Ёнгай қуёш Қутб узра ҳам,

Муз юракларга ва лекин
Нораво бўлсин қуёш.

Сўнмасин олам чароғи,
Тинмасин нур чашмаси
То муҳаббат умридек
Умри бақо бўлсин қуёш.

1968

ИЗҲОРИ ИШҚ

Дилга илк бор тушди ногоҳ
Дард аталган кори ишқ,
Дард дебон ким айтмиш они,
Дардларимга дори ишқ.

Ошиқ ўлмакму азоб, ё
Ишқсиз ўлмак изтироб,
Зори ишқ бўлгай кўнгил,
Гарчанд чекар озори ишқ.

Ишқ ўти тушган кўнгилга
Ўзга дард бегонадир,
Мен бўлибман воҳ ажаб,
Дардманди шеър бемори ишқ.

Ишқ сўзин шеъримга солдим,
Ишқ билан ёндим ва лек —
Билмам, ошиқлик надир,
Билмам, надир асрори ишқ.

Шеър ёзилган саҳфаларга
Гул ўраб келдим букун,
Пайт кутиб ночор турарман
Қилгали изҳори ишқ.

1968

УРТАДА БЕГОНА ЙҮҚ

Кўйида мен тош бошимни
Урмаган остона йўқ,
Элда бор шундай масал:
Жон чекмасанг жонона йўқ.
Севги водисида менга
Тенг бўлолгай қайси Қайс?!
Кўнглим очсам, икки дунё
Бу каби афсона йўқ.
Шаҳр ичида ҳолатимдан
Кулмаган бир оқилу
Хилват ичра менга улфат —
Бўлмаган девона йўқ.
Не ажабким, маст бўлибман
Кўзларингга термилиб,
Етти иқлимда бу янглиф
Май йўғу майхона йўқ.
Ишқ ғамин айтсам қаламга
Ич этин куйдирди ул,
Севгидек ўт йўқ жаҳонда,
Мен каби сўзона йўқ.
Оқ қоғозим, сенга Эркин
Очди пинҳон ишқини,
Сен бору мен бор, қалам бор,
Уртада бегона йўқ,

1968

ТАРОҚ

Сочларинг ёдида тунлар
Кўксини доғлар тароқ,
Кеча йиғлаб, тонгда бир бор
Кўнглини чоғлар тароқ.

Зулфингга етдию тонгда,
Бўлди чеҳранг ошиғи,
Ҳасратин кўзгуга айтиб
Узини қийноғлар тароқ.

Ул тароқ эрмас сочингда,
Балки ёшли кипригим,
Йўқса не боиски зулфинг
Шунча ардоқлар тароқ.

Рашк этиб бадкор тароққа
Гоҳи кўнглим ғаш бўлур,
Жонга пайванд сочларингни
Нега тирноғлар тароқ?

Кошки бўлсайдим тароғинг,
Тоғ бўлур эрди кўнгил,
Чунки офтоб сочларига
Не ажаб, тоғлар тароқ.

1968

ВИСОЛ СОҒИНЧИ

Ер васлини соғинсам
Сайр этайму бог-роғ,
Бог-роғ сайр этганимдан
Кўнглим ўлмас чоғроғ.

Хушламас ҳижронда кўнглим
Лолазор сайрини ҳам,
Чунки бағрим лолаларинг
Бағридан ҳам доғроғ.

Ғар соғинчим шарҳин айтсам
Ендирар Фарҳод ўзин,
Е очай Мажнунга дардим,
Ул-ку мендан соғроғ.

Дардлашурга дўст қани-ю,
Диллашурга ёр қани,
Топганим ул ошнароқдир,
Бул эса ўртоғроғ.

Интизорлик дардин, Эркин,
Ҳадди йўқ, поёни йўқ,
Ер озор топмасин деб
Мен қўшарман «роғ-роғ».

1968

МАСАЛ БОРКИМ..

Ажаб, васлингга мен энди
Етишганда кўринди моҳ,
Масал борким, оғиз ошга,
Бурун тошга тегибдир, воҳ!

Кулиб юргай эдим бир вақт
Уқиб Мажнун жунунидан,
Дегайлар, ўзгадин кулма
Ўзингдан бўлмайин огоҳ.

Севинг, деб шеър битиб аввал,
Ўзим бўлдим асири ишқ,
Ўзи тушгай эмиш охир
Бировга кимки қазгай чоҳ.

Париваш зулмидан бўлди
Қўнгил мулки паришонҳол.
Демишлар мулк вайрондир
Агар золимлик этса шоҳ.

Бўлибсан ошиқ, Эркин,
Ўз умид, жондин ўкинч қилмай,
Ўзингга, дейдилар, душман
Кейин чеккан пушаймон, оҳ.

1968

НАСИХАТ

«Кулгу мушоиралари» дан

Қўлни ишга моҳир этма,
Тилни гапга уста қил,
Ишни бир қилган жойингда
Гапни албат юзта қил.
Бошлиғинг олдида топмоқ
Истасанг сен эътибор,
Қоматинг юз турли буккин,
Сўзни ҳам минг тусда қил.
Жилмайиб тур ёнида, ҳеч
Очма танқидга огиз,
Таклифинг бўлса ўзига
Астаю оҳиста қил.
Тур деса тур, ёт деса ёт,
Чиқма зинҳор измидан.
Ҳеч фикр қилма ўзингча,
Қилма бир иш мустақил.
Бошлиғинг кўнглини бил сен.
Кетма пинжидан нари,
Пайтини топсанг мабодо,
Бирга юзта-юзта қил.
Бил, сенга бу беш насиҳат,
Энг асосий қоида:
Қўлни ишга моҳир этма,
Тилни гапга уста қил.

1968

СОЧ МАДҲИ

«Кулгу мушоиралар» дан

Бир замонлар фахр этардинг
Қоп-қора сочинг билан,
Сен букун қошимдадурсан
Турфа қирмочинг билан.

Учрамас бундоқ ғаройиб
Партав афшон бош сира,
Кез Ироқ бирлан Ажамни,
Румни Чинмочин билан.

Маслаҳат, сенга букундан
Бир асо даркор экан,
Кулса ёшлар тўпланиб,
Қувгайсан огочинг билан.

Пўқса, ўтганда яланг бош
Кўчаю бозордан,
Ҳаммани безор қилурсан
«Пўшт»у «қоч-қоч»инг билан...

Дўстгинам, бошингни тик тут,
Арзигаё фахр айласанг,
Бу каби оппоқ очилган
Гули қийғочинг билан.

1968

КЎЧАМЕН

«Кулгу мушоиралар» дан

Ҳар кўча обод, ҳамон мен
Турфа вайрон кўчамен.
Езда чангистону қишда
Балчиғистон кўчамен.
Кўчамен дер бўлсам, эвоҳ,
Кўплар айлар иштибоҳ,
Билмадим, рост кўчадурмен,
Еки ёлғон кўчамен.
Қанчаларнинг кўзларига
Чанг-ғуборим тўлдириб,
Қанчаларнинг этигини
Тортиб олгон кўчамен.
Бир томоним у району
Бир томоним бу район,
Бошлиғим кўп, кўп аросат —
Ичра қолгон кўчамен.
Айлади жарроҳи горгаз
Воҳки, кўксим чок-чок,
Ким қачон тиккай бу заҳмим,
Мангу ҳайрон кўчамен.
Икки бошлиқдин мен энди
Қимга фарёд айлайин?
Е у томон кўчгум энди,
Е бу томон кўчамен.

1968

БОШИНДАДУР

«Кулги мушоиралари» дан

Ун саккиз минг олам ошуби
Падар бошиндадир,
Не ажаб, чун ўгли онинг
Ун саккиз ёшиндадир.
Най мисол шим кийган ул
Сандиқдайин туфли билан,
Хурпайиб турган саватдек
Соч анинг бошиндадир.
Ул падар оҳ урмасин —
Нечун ёқосин чок этиб,
Неки бадфеъл бўлса, бари
Ушбу бебошиндадир.
Узгалардан кулгай эрди
Кўча-кўйда бир замон,
Ақлга юз ҳайрат, эмди —
Бул унинг қошиндадир.
Уғлидан айларди уммид
Келтирар раҳмат дебон,
Барча «раҳмат» элнинг отган
Таънаи тошиндадир.
Пўқ ажаб, ёшликда ўглин
Ота ардоқлаб, суйиб,
Эркалаб бошига қўйди,
Ул ҳамон бошиндадир.

1968

ЎЗБЕГИМ

Қасида

Тарихингдир минг асрлар
Ичра пинҳон, ўзбегим,
Сенга тенгдош Помиру
Оқсоч Тиёншон, ўзбегим.

Сўйласин Афросиёбу
Сўйласин Ўрхун хати,
Кўҳна тарих шодасида
Битта маржон, ўзбегим.

Ал Беруний, Ал Хоразмий,
Ал Фороб авлодидан,
Асли насли балки Ўзлуқ,
Балки Тархон, ўзбегим,

Утдилар шўрлик бошингдан
Уйнатиб шамширларин
Неча қоон, неча султон,
Неча минг хон, ўзбегим.

Тогларинг тегрангда гўё
Бўғма аждар бўлди-ю,
Икки дарё — икки чашминг,
Чашми гирён, ўзбегим.

Қайсари Рум найзасидан
Бағрида доғ узра доғ,

Чингизу Боту тигига
Кўкси қалқон, ўзбегим.

Еғди тўрт ёндин асрлар
Бошингга тийри камон,
Умри қурбон, мулки торож,
Юрти вайрон, ўзбегим.

Давр зулмига ва лекин
Бир умр бош эгмадинг,
Сен — Муқанна, сарбадор — сен,
Эркесвар қон, ўзбегим.

Сен на зардушт, сен на буддий,
Сенга на оташ, санам,
Одамийлик дини бирла
Тоза имон, ўзбегим.

Маърифатнинг шуъласига
Толпиниб зулмат аро,
Кўзларингдан оқди тунлар
Кавкабистон, ўзбегим.

Туздию Мирзо Улуғбек
Кўрагоний жадвалин,
Сирли осмон тоқига илк —
Қўйди нарвон, ўзбегим.

Мир Алишер наърасига
Акс-садо берди жаҳон,
Шеърият мулкида бўлди
Шоҳу султон, ўзбегим.

Илму шеърда шоҳу султон,
Лек тақдирига қул,
Ўз элида чекди гурбат,
Зору нолов ўзбегим.

Мирза Бобур — сен, фигонинг
Солди олам узра ўт,
Шоҳ Машраб қони сенда
Урди туғён, ўзбегим.

Шеърятнинг гулшанида
Сўлди маҳзун Нодира,
Сийм танни ювди кўз ёш,
Кўмди армон, ўзбегим,

Йиглади фурқатда Фурқат
Ҳам муқимликда Муқийм,
Нолишингдан Ҳинду Афгон
Қилди афгон, ўзбегим.

Тархнинг битмакка, халқим,
Мингта Фирдавсий керак,
Чунки бир бор чеккан оҳинг
Мингта дoston, ўзбегим.

Ортда қолди кўҳна тарих,
Ортда қолди дард, ситам,
Кетди ваҳминг, битди заҳминг,
Топди дармон, ўзбегим.

Бўлди осмонинг чароғон
Толе хуршиди билан,
Бўлди асрий тийра шоминг
Шуълаафшон, ўзбегим.

Мен Ватанни боғ деб айтсам.
Сенсан унда битта гул,
Мен Ватанни кўз деб айтсам,
Битта мужгон ўзбегим.

Фахр этарман, она халқим,
Кўкрагимни тоғ қилиб,

Кўкрагида тоғ кўтарган
Танти деҳқон, ўзбегим.

Ўзбегим деб кенг жаҳонга
Не учун мадҳ этмайин!
Ўзлигим билмоққа даврим
Берди имкон, ўзбегим.

Мен буюк юрт ўғлидурман,
Мен башар фарзандиман,
Лекин аввал сенга бўлсам
Содиқ ўғлон, ўзбегим.

Менга Пушкин бир жаҳону
Менга Байрон бир жаҳон,
Лек Навоийдек бобом бор,
Кўксим осмон, ўзбегим.

Қайга бормай, бошда дўппим,
Шуҳратим, қадрим буюк,
Олам узра номи кетган
Ўзбекистон, ўзбегим.

Бу қасидам сенга, халқим,
Оқ суту туз ҳурмати,
Эркин ўғлингман, қабул эт,
Ўзбегим, жон ўзбегим.

1968

ФУЗУЛИЙ ҒАЗАЛИГА МУҲАММАС

Улмасам зор анга, тарки оху зор этмасмидим,
Ишқ коридан кечиб бир ўзга кор этмасмидим,
Гар жунун ёр ўлмаса ҳолимдан ор этмасмидим,
Ақл ёр ўлсайди тарки ишқи ёр этмасмидим.
Ихтиёр ўлсайди роҳат ихтиёр этмасмидим.
Жавр ойинини бир дам кўрмоққа ўлсайди сабр,
Ғайрини шод, дўстни пурғам кўрмоққа ўлсайди сабр,
Чашми дилда бир даме нам кўрмоққа ўлсайди сабр,
Ёр ила ағёрни ҳамдам кўрмоққа ўлсайди сабр,
Тарки ғурбат айлаюб азми диёр этмасмидим.
Ул руҳи байзолигин савдолигимдан қил қиёс,
Ул дили хоролигин шайдолигимдан қил қиёс,
Зухд эли тавқин муға ошнолигимдан қил қиёс,
Воизин куфрин банним расволигимдан қил қиёс,
Анда сидқ ўлсайди бан тақво шиор этмасмидим.
Иўқ ажабким, дардлардин ўзга дардим бордур,
Бир давоси ўлмоқ онинг, бир давоси ёрдур,
Дема жарроҳ наштари бу, ёр урган хордур,
Дардими оламда пинҳон тутдигим ночордир,
Уғрасайдим бир табиба ошкор этмасмидим.
Эзди ҳижрону маломат, жавру қоҳиш кўнглими,
Овламас дунё ишига зарра хоҳиш кўнглими,
Не қилай, Эркин, икки ўт ичра қолмиш кўнглими,
Эй Фузулий, доғи ҳижрон ила ёнмиш кўнглими —
Лолалар очсайди сайри лолазор этмасмидим.

1968

НАВОИЙ ҒАЗАЛИГА МУҲАММАС

Кўз очар гулшанда ғунча, булбул афғон айлагач,
Нега афғон айлай, ул гул юзни тобон айлагач,
Мисли ойким, кўрк очур сайри шабистон айлагач,
Ҳусни ортар юзда зулфин анбарафшон айлагач,
Шам равшанроқ бўлур торин паришон айлагач.
Нега ул кун сочларингни анбарафшон айладинг?
Рўзигорим тийра, кўзим кавкабистон айладинг?
Қўлга қўйгачму хинолар ё дилим қон айладинг,
Юзни гуллардин безабму бизни қурбон айладинг,
Ё юзингга тегди қонлар бизни қурбон айлагач.
Меҳр сўндиргач дилида, жонни сўзон айлади,
Ҳуснини обод этиб, кўнглимни вайрон айлади,
Сеҳр айлаб ошикоро, банди пинҳон айлади,
Ошикор айлаб юзин, кўзимни ҳайрон айлади,
Ешурун олди кўнгил, кўзимни ҳайрон айлагач.
Мен-ку содиқ маҳрам эрдим оғзи маҳкам, кўнгли пок,
Ишқ сирий этмасдим ошкор бўлгунимча токи хок,
Шафқат нстаб нола қилдим, онт ичиб ёқамни чок,
Жонда қўйғоч нақди ишқин қилди кўнглимни ҳалок,
Улдурур маҳрамни султон ганж пинҳон айлагач.
Нолаю афғонинг, Эркин, дилбарингга етмади,
Етса ҳам ё бемеҳр ёр зарра парво етмади,
Битди кўп заҳминг ва лекин ишқ заҳми битмади,
Эй Навоий, ишқ агар кўнглингни мажруҳ етмади,
Бас, нединким қон келур оғзингдан, афғон айлагач.

1968

БОБУР ҒАЗАЛИГА МУХАММАС

Етолмай қоматим ёдур неча ойким, ҳилолингга,
Қаро кўз мардуми, йиғлаб тикилмоқ бирла холингга,
Қачон ул тотли кун келгай, етарман лаҳза болингга,
Қачон бўлгай, мушарраф бўлгаймен жоно жамолингга,
Қутулгаймен фироқингдан, стишгаймен висолингга?
Қаро бўлмиш, не тонгким, рўзигорим қора ул кўздин,
Қаро ўқ отди киприқлар, кўнгилда ёра ул кўздин,
Ўзим собитман ишқда, кўз ёшим сайёра ул кўздин,
Кўз очқил боққаниким, бўлмишам бечора ул кўздин,
Лаб очқил сўргаликим, ташна бўлмишман зилолингга.
Саломим еткур, эй хуршид, нигорим кўйидан ўтсанг,
Ғуборин кўзга сур остонасига бош уриб етсанг,
Бўл огоҳким, юзин кўргач ажаб йўқдир кўйиб кетсанг,
Ул ойнинг юзи бирлан тўш уриб даъвои ҳусн этсанг,
Яқин бўлди букунким, эй қуёш, еттинг заволингга.
Нетар мендан бориб, булбул, анга шарҳи кўнгил эт-
санг,
Ўзинг кўнглим бўлиб борсанг, анинг кўнглини гул
этсанг,
Керакмас, ғамларим сўйлаб агар кўнглин малул этсанг,
Қабутар, элтасан хатим, не бўлгай гар қабул этсанг,
Кўнгулни боғласам ул нома янглиғ парру болингга.
Асири банди зулфингман, демам Эркинни озод эт,
Кўйибман доғи жабрингдан, демасман тарки бедод эт,
Мени банд эт, менга жабр эт, ҳаётим майли барбод эт,
Белингдин ким хаёлидур, йироқдурман, мени ёд эт,
Умидим борки Бобурдин, етишгаймен хаёлингга.

1968

ВАТАНДИН ЯХШИ ЕР БЎЛМАС

Қозоқ шоири Жумакеит Нажмиддинов
ғазалига мухаммас

Жаҳонда мен туғилган
 Ўлкадек ҳеч бир диёр бўлмас,
Бу янглиғ боғу гулшан
 Ҳам бу янглиғ гулузор бўлмас,
Ватан севмакдин ортиқ
 Менга оламда шиор бўлмас,
Ватан ишқида ёнган қалб
 Билинги, асти хор бўлмас,
Ватан севган муродига
 Етур, ҳеч дилда зор бўлмас.

Саодатга макондир
 Қай чаманга сен қадам қўйсанг,
Ўзингни бахтли бил юрда
 Яшашнинг завқини туйсанг,
Чин одамсан, чин ўғлонсан
 Юракдан элни чин суйсанг,
Ватан севмоқ саодатдир,
 Агар наслиннга сен куйсанг,
Ватанни севмаган инсон
 Жаҳонда бахтиёр бўлмас.

Тўйиб боққил бу юрт ҳуснигаким,
 Кўнглингни чоғ этгин,
Бу элнинг ўғлиман, деб
Қил гурур, кўксингни тоғ этгин.

Ватан ҳар зарра тупроғин
Кўзингга сен қароғ этгин,
Боболар маскан этган
Бу азиз тупроқни боғ этгин,
Ярашгай ифтихор этсанги,
Ортиқ ифтихор бўлмас.

Зулоли таъмини топмам
Сира болу шакарларда,
Ватан ёди эрур қалбимда
Бўлсам мен сафарларда,
Жамолига тўёлмасман
Кезиб қишлоқ, шаҳарларда,
Қизил гул баргида булбул
Каби сайраб саҳарларда,
Яна шоир қилур такрор,
Ватандин яхши ёр бўлмас.

1968

ИНСОН

Қасида

Собиту сайёрада
 Инсон ўзинг, инсон ўзинг.
Мулки олам ичра бир
 Хоқон ўзинг, султон ўзинг.

Собит ўз маъвосида,
 Сайёр фазо дунёсида,
Коинот саҳросида
 Карвон ўзинг, сарбон ўзинг.

Шамс — дил тафтингдадур,
 Сайёралар кафтингдадур,
Кенг жаҳон забтингдадур
 Богбон ўзинг, посбон ўзинг.

Бу ёруғ дунё надур?
 Кошонадур, вайронадур,
Сенга меҳмонхонадур,
 Меҳмон ўзинг, мезбон ўзинг.

Бунда оқ бирла қаро,
 Зулмат, зиё, шоҳу гадо,
Жанг қилурлар доимо,
 Ул ён ўзинг, бул ён ўзинг.

Сен бало, ҳам мубтало,
 Хайр ила кин, рости риё,

Фитнагар олам аро
Фаттон ўзинг, қурбон ўзинг.

Гоҳ адолат боғида,
Пири адоват гоҳида,
Ўз днлинг даргоҳида
Шайтон ўзинг, филмон ўзинг.

Хормисан ё гулмисан,
Тождормисан ё қулмисан,
Чугзмисан, булбулмисан
Нодон ўзинг, хушхон ўзинг.

Бу ҳаёт ўрмон экан,
Жон борки, қасди жон экан,
Бунда қатл осон экан,
Сиртлон ўзинг, жайрон ўзинг.

Бу ҳаёт уммон экан,
уммон абад гардон экан,
Қатрадек сарсон экан,
Сарсон ўзинг, гардон ўзинг.

Машъали фикрат — сенинг,
Ҳам чангали ваҳшат сенинг,
Гайрату ғафлат сенинг,
Жавлон ўзинг, урён ўзинг.

Қилдингу ойда хиром,
Ҳам ерда қон тўкдинг ҳаром,
Ушбу ҳолингдан мудом
Хандон ўзинг, гирён ўзинг.

Миңдинг илм нарвонига,
Чиқдинг фунун осмонига,
Бу жаҳон айвонига
Аркин ўзинг, вайрон ўзинг.

Заррани ижод этиб,
Даҳшат бало бунёд этиб,
Оқибатни ёд этиб
Ҳайрон ўзинг, ҳайрон ўзинг.

Боғи арз обод эрур
Сендин агар имдод эрур,
Иўқса у барбод эрур,
Тўфон ўзинг, тўғон ўзинг.

Сен ҳилол, юлдуз, салиб,
Таврот, Забурдин юксалиб
Боймисан ёки гариб,
Қомрон ўзинг, яксон ўзинг,

Ким фаранги, ким хабаш,
Ирқ, қон талаш, имон талаш,
Шулми инсондек яшаш,
Армон ўзинг, афғон ўзинг.

Мамлакатга мамлакат,
Миллатга миллат бўлса қасд,
Қилгучи сўнг оқибат
Армон ўзинг, афғон ўзинг.

Онаизоринг — замин,
Танҳо йўғу боринг — замин,
Хаста беморинг — замин,
Уғлон ўзинг, дармон ўзинг.

Бағрида ётқучи — сен,
Неъматларин тотқучи сен,
Тиг бўлиб ботқучи — сен,
Пайкон ўзинг, қалқон ўзинг.

Марсга тўп отқучи — сен,
Зухрони уйғотқучи — сен,

Уйқуда қотқучи — сен,
Уйғон ўзинг, уйғон ўзинг.

Келдинг оламга, демак,
Етмас уни сўрмак, емак,
Ерни этмогинг керак
Бўстон ўзинг, ризвон ўзинг.

Сўзга ҳам поён бўлур,
Езсам яна девон бўлур,
Рустами достон бўлур,
Достон ўзинг, девон ўзинг.

Бўлмасин субҳинг қаро,
Бор бўл мудом борлиқ аро,
Ўзни этгил доимо
Инсон ўзинг, инсон ўзинг.

Эй, сен Эркин, сен букун
Ездинг дилингдан бир тугун,
Сен киму не даҳри дун,
Бийрон ўзинг, нодон ўзинг.

1973

ЖОН ТАЛАШ

Жон билан дил ўртасида
Бўлди ул жонон талаш,
Не ажаб ўзбек уйида
Доимо меҳмон талаш.

Мулки дил жон ҳайли бирлан
Ёр талошини қилур,
Қай замон бўлмиш икки эл —
Ўртасида хон талаш?

Жону дил хунрезлик айлаб
Бўлди охир тилка жон,
Дил эса мажруҳ, анорнинг
Донасидек қонталаш.

Жону дил қилди талошу
Бунда келди минг бало,
Ўртада мен мубталою
Зору саргардон талаш.

Бу талош васфини битсам
Лолазор бўлгай замин,
Сўзларим анжуми сифмай
Лавҳан осмон талаш.

Билмам, ул ой жону кўнгил —
Бирла қолгай, ё кетур,

Ваҳки, қолмоқ бирла кетмоқ
Ўртасида жон талаш.

Жон-ку, бир парвонадур,
Эркин, уни ҳеч ўйлама,
Ишқ бозорида бўлсин
Сен битар девон талаш.

1973

СЕВГИ ОТАШИ

Қон эмасдур жисм аро ул,
Шуъласидур ишқ ўтин,
Мўй эмасдур тан уза бул,
Сўхта жонимдан тутун.

Билмадим, ул оташ ичра
Уртаниб бўлгум адо
Е самандардек чиқарман
Ут аросидан бутун.

Мумкин эрмас хас ичида
Чўғни пинҳон айламак,
Неча пинҳон тутмай, ишқим
Ошикор ўлди букун.

Енмак, ўртанмак нечун деб
Ҳайрат этманг, дўстлар,
Барча бахтсизлик кетиб
Ҳижрон йўқолмабдур нечун?

Ишқу ҳажр оламга мерос,
Бўйла меросдур азал
Бизга Фарҳоддан фидолик,
Бизга Мажнундан жунун.

Ишқ бир офтобдур мунаввар,
Заррадан Зухро қадар

Ул қуёшнинг теграсида
Айланурлар бесукуи.

Ер севиб, олдинг сен, Эркин,
Бу жаҳондин кўп сабоқ,
Бундан ортиқ қайда мактаб,
Қайдадир дорилфунун?

1973

МУҲАББАТ БИРЛА...

Муҳаббат бирла чеккан —
Гурбатинг роҳат билан тенгдур,
Муҳаббатсиз ва лекин
Ишратинг кулфат билан тенгдур.

Унга жону жаҳоним
Бой бериб оламда бойдурман,
Сенинг, эй бемуҳаббат,
Нусратинг ҳасрат билан тенгдур.

Риё аҳлининг алдоқ —
Ҳурматига нафратим бордур,
Сенинг, эй дўст, менга
Нафратинг шафқат билан тенгдур.

Муҳаббат оташини
Ҳеч қачон дўзахга тенг қилмам,
Нечунким, менга нурли —
Талъатинг жаннат билан тенгдур.

Кечиб қўй, ошиқ ўлгач,
Икки олам мулкидан, Эркин,
Муҳаббат ичра барча —
Заҳматинг давлат билан тенгдур.

1973

ҚУЛЛАР

Қасида

Танишда камтарин аъзо
Бу қўллардир, бу қўллардир,
Мудом меҳнат учун пайдо
Бу қўллардир, бу қўллардир.

Жаҳонда токи бунёдсен,
Ки номи одамизодсен,
Юракдек тинмаган асло
Бу қўллардир, бу қўллардир.

Ҳаёт деб ердан узсанг ҳам,
Нажот деб кўкка чўзсанг ҳам,
Икки дунё сенга ошно
Бу қўллардир, бу қўллардир.

Замин бунёди бу қўллар,
Унинг барбоди бу қўллар.
Саодат ҳам буюк савдо
Бу қўллардир, бу қўллардир.

Ҳазал бахш этган оламга,
Ажал келтирган одамга
Бу тигдир, бу гули раъно,
Бу қўллардир, бу қўллардир.

Севар ёрга гул узган ҳам,
Очиқ кафтини чўзган ҳам

Тилаб хайру закот танҳо,
Бу қўллардир, бу қўллардир.

Жаҳон даъвосини этган,
Жаҳондин лек очик кетган
Скандар илки бедаъво
Бу қўллардир, бу қўллардир.

Фасоҳат хомасин тутган,
Ғариб ўз соҳибин этган
Алишердек буюк сиймо
Бу қўллардир, бу қўллардир.

Улуғ инсон узатган қўл,
Жаҳонга бахт сарин оқ йўл,
Сафо йўл айлаган ифшо
Бу қўллардир, бу қўллардир.

Зафар туғин тутиб маҳкам
Рейхстаг узра тиккан ҳам
Ва чеккан ҳам унга имзо
Бу қўллардир, бу қўллардир.

«Омон» деб саф чекиб ўтган,
Тугик муштин баланд тутган
Бу Осинё, бу Овруро,
Бу қўллардир, бу қўлларди

Кулол айлантитарар чархин,
Қаро лой санъат ўлгай чин,
Бужур, лек санъати зебо
Бу қўллардир, бу қўллардир.

Тутибдир игна жонона,
Бўлибдур шеър сўзона.
Ўзи олтин, иши тилло
Бу қўллардир, бу қўллардир.

Ажаб, нозик бу бармоқлар
Териб мисқол қилур тоғлар,
Жаҳонда энг буюк кимё
Бу қўллардир, бу қўллардир.

Диёрим бир сахий соқий,
Орол унга майи боқий,
Сиру мавжли Амударё
Бу қўллардир, бу қўллардир.

Қўйиб нуқта қасидамга,
Боқарман тонгги оламга,
Қуёшдан шуълаларму ё
Бу қўллардир, бу қўллардир.

Салом офтоб, салом дунё,
Салом шеърим, сени танҳо
Юракмас айлаган иншо
Бу қўллардир, бу қўллардир.

1975

ФУРСАТИНГ

Фурсатинг етмайди доим,
 Ҳеч қачон етган эмас.
Меҳнатинг битмайди доим,
 Ҳеч қачон битган эмас.

Чун замондек бепоёндир
 Кўксинг ичра орзу,
Фурсату орзуни қувлаб
 Ҳеч киши етган эмас.

Интилар борлиқни инсон
 Баркамол этмоқ учун,
Не ажаб, инсонни борлиқ
 Баркамол этган эмас.

Менда на борлиқ хаёли,
 Менда на йўқлиққа ғам,
Манглайимга чунки шеърдан
 Узга зар битган эмас.

Вақт келар, меҳнат битар,
 Бўлгуси вақт ҳам бемалол,
Чунки у дунёга ҳеч ким
 Иш олиб кетган эмас.

1976

БИР ҚАДАМ

Иккимизнинг ўртамизда
Йўл, дилоро, бир қадам.
Шунчалар мушкулми қўймоқ
Сенга, зебо, бир қадам.

Кўзларимнинг нури бўлди
Йўлга пойандоз, кел,
Сен қасам ичдингми ё, деб —
Қўймам асло бир қадам.

Мен сени Зуҳрою Ой деб
Илтижо қилдим ва лек
Сен йироқсан, гарчи менга
Ою Зуҳро бир қадам.

Парда ичра офтобим,
Ёнида мен нурга зор,
Ташнаман, қирғоқдадурман —
Бунда дарё бир қадам.

Не иложким, севги расми
Шул экан тақдир азал,
Ҳеч писанд эрмас масофа,
Мушкул аммо бир қадам.

Интизорлик телба қилди,
Телбаликка йўқ илож,

Жонидан кечган кишига
Икки дунё бир қадам.

Бас, шикоят қилма, Эркин,
Журъат айлаб йўлга чиқ,
Сенга бир одим Самарқанд,
Сўнг Бухоро бир қадам.

1976

ИСТАК

Исми не ул қушниким,
на жисми бор, на жони бор,
Изла, топ, не боғким ул,
на ҳадди, на поёни бор.

Сой неким ул, бўлғай унда
на қарору, на канор,
Сув не ул, қонмоқнинг унга
на илож, имкони бор.

Тоғ надирким, чўққисини
ҳеч киши забт этмаган,
Тирмашиб ётқувчи элнинг
на саноқ, на сони бор.

Арғумоқ неким, унинг бор
на жилов, на жабдуғи,
Андалиб неким, унинг
ҳар дилда бир ошёни бор.

Комронлик унга етмак,
етмаган армон билан,
Ким мувашшах битди Эркин,
Кўнглида армони бор.

1976

ДОСТОНЛАР

VI

Олам кенг,
Эллар кўп,
Юртлар бешумор.
Ҳар юрт ўз аҳлига гўзал ва ажиб.
Не бахт,
Қуёшистон таърифли диёр
Нурли пешонамга бўлибди насиб.

БУЮК ҲАЕТ ТОНГИ

В. И. Лениннинг ёшлиги ҳақида дoston

Мени укпар қанотида
Олиб учар ўйларим.
Буюк Инсон ҳаётидан
Мен бир дoston ўйладим.
Қаршимда бир тоғдек юксак
Мақсад турар улугвор.
Қанча билим, санъат керак,
Менда на бу, на у бор.
Қуч синамай шеърятда,
Бирор дoston битмасдан,
Дурустроқ шеър ёзиб ҳатто
Элга манзур этмасдан,
Бу чамандан узмай бир гул,
Камол топмасдан ҳали,
Қандай журъат этди кўнгил
Бу ишга қўл ургали?
Ҳали шеърим парвози паст,
Темирқанот куйларим.
Дилда фақат эзгу ҳавас,
Фақат ширин ўйларим.
Илҳом берган ёш Ильичга
Муҳаббатим зўр, холос.
У бошлаган буюк ишга
Садоқатим зўр, холос.
Дoston ўйи бир чўғ бўлиб
Тушиди мурғак кўнглимга.

Ез деди-ю, шавққа тўлиб,
Қалам тутдим қўлимга.

СИМБИРСҚДА БАҲОР

Кўклам келди, зумрад кўклам,
Симбирск шаҳрига.
Ёйди яшил барқут гилам
Она-Ернинг бағрига,
Урмон тўлди қуш сасига,
Куйлаб оқди ирмоқлар
Байрам қилиб чаккасига
Чечак тақди қирғоқлар.
Гул-боғларга еллар кўклам
Нафасини уфурди.
Ердан қору мовий кўкдан
Булутларин супурди.
Шўх жилғалар Волга ёққа
Чулдурашиб чопдилар.
Она очган кенг қучоққа
Пилдирашиб чопдилар.
Нурга бағрин очиб турар
Қулоч ёйиб ҳар гўша...
Сув лабида ўйнаб юрар
Петя билан Алёша.
Севинчларнинг чеки йўқдир,
Олам кўзга беғубор.
Улар учун дунёда бир
Баҳор бору шодлик бор.
Ёш дилларнинг ташвиши йўқ,
Дунё билан иши йўқ.
Эҳ, бола-да, бепарво, шўх,
Кўй дейдиган киши йўқ.
Ахир дарё тошқин, шу чоқ
Сув лабида ўйнарми?
Нечун қўймоқ сувга оёқ.

Пиқилишин ўйларми?
Серафим чол соғ-саломат
Чиқди қишдан, азобдан,
Жилмаяр шод, кўп аломат,
Баҳра олар офтобдан,
Нафас олар Фомич тўйиб.
Тўлса ҳамки кўз ёшга —
Манглайига қўлин қўйиб
Ҳадеб қарар қуёшга.
Баҳор келди рус шаҳрига,
Ҳамма ёққа тўлди нур.
Баҳор келди, тун бағрида
Ярқ этгандай бўлди нур.
Оч-тўқликни, бор-йўқликни
Унутгандай олам шод.
О, қуёшни, ёругликни
Қанча севар одамзод!

Қани шундай баҳор бўлса.
Олам узрч ёйса гул.
Қани шундай баҳор бўлса,
Кетмас бўлиб келса ул.
Борлиқ олам одамзодга
Доим бўлса беғубор,
Қани бўлса ҳаёт ўзи.
Турмуш ўзи бир баҳор!
Меҳнат севган одамни у
Хор-зор этиб қўймаса,
Бу ҳаётда инсон мангу —
Яшасаю, тўймаса!
Одам учун бўлса йилнингг
Барча фасли тенг азиз!
Шуни ўйлаб,
Қирғоқ бўйлаб
Келар бир ёш гимназист.
Кўклам кўрки, жамолига

Боқиб ўтиб боради.
Тонгнинг майин шамолига
Кўкрак тутиб боради.
Уйчан кўзлар ичра гўё
Чўкмиш тиниқ осмон...
Уйлар, ўйлар...— Тошқин дарё!
Баҳор — шодлик... нур... инсон...
Теграсида еллар шодон
Упар экан сочини,
Билганмикан, шу ёш ўғлон
Эртанинг сор лочини,
Билганмикан, порлаб турар
Бир учқун шу тилакда.
Замонининг қалби урар
Шу кичкина юракда.
Деганмикин, унга шу дам:
«Тарих юки елкангда.
Сен туфайли мангу кўклам
Бошланади ўлкангда.
Қалбингдаги ширин ният
Машъал бўлур бегумон.
Улғай тезроқ, инсоният
Кўзи сенда, эй ўғлон!
Улғай, ҳаёт йўлингдадир
Порлоқ тарих наҳорн.
Улғай, сенинг йўлингдадир
Башарият баҳори!..»
Кўклам келди рус шаҳрига
Тўлиб оқди ирмоқлар.
Байрам қилиб чаккасига
Чечак тақди қирғоқлар.
Уфқларга оташ қалаб,
Тонг отади соф, нафис.
Уйга чўмиб сув ёқалаб
Келар бир ёш гимназист.

У тўхтади...
— Ким бор? Ёрдам!..
Овоз келди йироқдан.
Бир ёш бола дод деб шу дам
Чақиради қирғоқдан...
Ҳаяжонда юрак урар,
Фалокатда гўдак жон.
Тўлқинларга кўкрак урар
Ҳайиқмасдан мард ўғлон.
Асов тўлқин қурбонини
Олиб кетмоқ бўлади.
Ўғлон унинг ёш жонини
Халос этмоқ бўлади.
Қурашади икки тўлқин,
Бир-биридан зўр келар.
Бири тортар,
 йиқар, юлқир,
Бири олға интилар.
Қурашади икки тўлқин,
Бири енгар бегумон.
Бири муздор,
 бири ёлқин,
Бири ўлим,
 бири жон.
Свияга¹, Свияга.
Тентак,
 тошқин,
 шўх
 дарё!
Свияга, Свияга,
Сендек
 шошқин
 йўқ
 асло!

¹ Симбирскда оқадиган дарё.

Бешик-бешик тўлқининг бор.
Сувинг чопқир, тез, бироқ —
Сенга кўкрак урган шунқор
Сендан кўра жўшқинроқ.
Билсанг, у ҳам тошқин дарё,
Аммо сендан баҳодир.
Сени баҳор қилур пайдё,
Унинг ўзи баҳордир.
Сен ер жони,
У эл шони
Ҳаёт бергай у сенга.
Айт, ўзингдан зўр дарёни
Қандай олдинг бағрингга?!
Қанча юрак,

мардлик керак
Тошқин сувга кирмоққа...
Қўллариди беҳуш гўдак,
Углон чиқди қиргоққа.
Қўлдан уни олди кимдир,
Пўстин тутди бир одам.
Бир нафасда қаердандир
Пайдо бўлди она ҳам.
Фарёд билан фарзандига
Ташланди у бечора.
О, не бўлди дилбандига
Уртанади, дил пора...

Қўз очади Петя аста,
Кела бошлар ўзига.
Ёришади шу нафасда
Дунё она кўзига.
У сўрайди гул-гул ёниб
Халоскори ким дея.
— Бир гимназист...
— Ҳа, Ульянов.
— Узимизнинг Володя.

Она босар яна маҳкам
Дилбандини бағрига.
Кўклам келди, зумрад кўклам
Симбирск шаҳрига.

ВОЛГА БУЎЛАРИДА

Тоғдан ирмоқ бўлиб оққан
Қор сувлари соф бўлур.
Ёш кўнгилнинг тўлиб оққан
Орзулари соф бўлур.
Ирмоқ дастлаб гул мавсуми —
Наҳоридан бошланар.
Орзулар ҳам инсон умри
Баҳоридан бошланар.
Ирмоқ тоза,
Орзу тиниқ,
Иккиси ҳам ўйноқдир.
Фарқи: фақат бири совуқ,
Бири эса қайноқдир.
Ирмоқ сув-ку, дилда орзу —
Ёниб турган аланга.
Ирмоқ пастга интилару,
Орзу доим баландга...

Хушнуд ўтар, соф, беғубор
Володянинг кунлари.
Ёш кўнглида на қайғу бор,
На бу ҳаёт мунглари.
У дунёдан севинч излар,
Кўзларига оқар нур.
Ҳали қалбда мурғак ҳислар,
Ҳали содда тасаввур.
Юрагида баҳорларнинг
Илиқлиги мужассам.
Тилагида наҳорларнинг

Тиниқлиги мужассам.
Кўнгил симоб қатрасидай
Беғубору
 мусаффо.
Ҳам ул симоб қатрасидай
Тиниб-тинчимас асло.
Володянинг жони ўйин,
Қўним билмас бир нафас.
Кўчаларда у кун бўйи
Тўп қувишдан чарчамас.
Коньки учган болаларнинг
Кўтарилса чуввоси,
Энг жарангдор овоз, биллинг,
Володянинг овози.
Кунлар ўтар шоду хуррам,
Тунлар ширин туш кўрар..
Еш Володя ҳаммадан ҳам
Музикани хуш кўрар.
Опасига Бетховенни
Чалиб бер деб қўймайди.
У шахматда ҳар ўйинни
Жонни бериб ўйнайди.
Ўйга чўмиб хонасида
Ўлтиришни севар у.
Чаманлардан онасига
Гул теришни севар у.
Гоҳ қушларнинг куйларига
Қулоқ солиб ўлтирар.
Гоҳи дарё бўйларида
Қармоқ солиб ўлтирар.
Бир нуқтага тикиб нигоҳ,
Чўмар гоҳо хаёлга.
У балиқчи отани гоҳ
Кўмар минг хил саволга:
«Айтинг, ҳеч ким шу дарёдан
Кечиб ўта оларми?»

Кўкка нарвон қўйиб одам
Ойни тута оларми?
Айтинг, ота, нега энди
Кундуз оқу, тун қора.
Юлдузчалар нима дейди
Сўзлашганда ўзаро?
Айтиб беринг, нега баҳор
Сувга кўмар дарёни,
Уфқлардан ортда не бор,
Қайда дунё поёни?»
Савол бериб ҳаёт ўқир,
Кезиб юрар у жаҳон.
Дунёнинг-ку чеки йўқдир,
Саволга ҳам йўқ поён...
Еш гидроки ёзар қанот,
Онги ёришиб борар,
Йиллар оша буюк ҳаёт
Тонгги ёришиб борар.

* * *

Ота ўйчан,
Ота маъюс,
Кўзларида титрар нам.
Трубкани сўради-ю,
Хўрсинади дам-бадам.
Хира кўзлар боқар жонсиз
Сокин юзган кемага.
— Ота, нечук паришонсиз,
Уф тортасиз нимага?
Уйларингиз
Ошиб денгиз
Узоқларга учдимиз?
Еки ўтмиш, ёшлигингиз
Ёдингизга тушдимиз?
— О, жон ўғлим,

О, жон, болам,
Сўра, майли ҳар нима.
Утмишимни эсга солма,
Мажруҳ кўнглим тирнама.
Ҳаётимни ёзса бир-бир
Достон бўлгай минг вароқ.
У Волгадан узунроқдир,
У Волгадан ғамлироқ.
О, бу янглиғ достонларга
Қани бўлса ниҳоя...
Майли, эшит, сўзлаб берай
Кечмишимдан ҳикоя.

БАЛИҚЧИ ЧОЛ ҲИКОЯСИ

«Узоқларда,
Ҳов у зангор
Уфқлардан нарида
Оч, қашшоқ, зор
Бир қишлоқ бор,
Қалбим қолган бағрида.
О, Володя, бир вақт мен ҳам
Сен сингари ёш эдим.
Олов эдим,
Шўху беғам,
Бебошларга бош эдим.
Мен дунёда бор нарсага
Қувонч билан боқардим.
Мен ҳар кимга,
Ҳар нарсага
Ишонч билан боқардим.
Дилга алам ёр бўлмасдан
Қалб кўкларга тенг бўлур.
Дунё кўзга тор бўлмасдан
Зах кулбанг ҳам кенг бўлур.
Отам чекиб дарду заҳмат

Боши чиқмай аламдан,
Бу дунёда кўрмай роҳат
Ўтди шўрлик оламдан.
Кўз очдиму меҳнат кўрдим,
Ғримади ғамхонам.
Арпа экиб, очлик ўрдим,
Бугдой экдим — унди ғам.
Турмуш қаттиқ, ундан ҳам ер,
Пешона шўр — ер кўпроқ.
Ўз шўримга тўкибман тер,
Шўрроқ бўлди бу тупроқ.
Ҳаёт мени ёш чоғимдан
Ҳозирлади сафарга.
Очлик она қишлоғимдан
Қувиб келди шаҳарга.
Бунда экан қанча хор-зор,
Мендек юпун, дарбадар.
Қилма орзу, ҳар ерда бор
Тош-торозу, дейдилар.
Умид мени етаклади,
Олиб кирди заводга.
Умид...
Унинг эртаклари
Отди мени бу ўтга.
Шу соҳилда, билсанг, бир вақт
Баржа тортиб ўтганман.
Ўз устимга алам, заҳмат
Юкин ортиб ўтганман.
Ғам тасмаси бағрим эзди,
Изи, мана, елкамда.
Волга бўйлаб қанча кездим,
Бахт кўрмадим ўлкамда.
Волга, Волга, она дарё,
Сен халқимнинг кўз ёши.
Қиргоғингдан тошар гўё
Буюк руснинг бардоши.

Сен ўстирдинг минглаб фарзанд,
Дардинг шифо топмади.
Барча сенга бўлди ҳамдард,
Ҳеч ким даво топмади.
Сигмай оқар қучоғингга
Асрий алам, зор, нола...
— Балиқ тушди қармоғингга,
Тортмайсанми, ҳой бола!
Володя бир сескандию
Қармоғини тортмади.
— Давом этинг, дардига у
Нега шифо топмади?
— Қанча дилни ўртаб бу ҳол,
Қанча кўз ёш оқизган.
О, ўғлим, бу мушкул савол,
Мен жавобдан ожизман.
Уқи, ўзинг китоблардан
Бунга жавоб излаб кўр.
Қониқмасанг жавоблардан
Ўзинг даво излаб кўр.
Менинг умрим энди тамом
Ғамдан оппоқ бўлди соч.
Деҳқон бўлиб экдим у дон.
Аммо умрим ўтди оч.
Қанча-қанча боғ ўстирдим,
Мевасидан тотмадим.
Қанча-қанча бино қурдим,
Бир бошпана топмадим...
Узоқларда, ҳов у зангор
Уфқлардан нарида
Оч, қашшоқ, зор
Бир қишлоқ бор,
Қалбим қолган бағрида.
Юртдан кечган дема мени,
Фикрим азиз қишлоқда.
О, мен қурган кема мени

Элтмас она қирғоққа...»
Оқшом тўшар соя-гилам
Она Волга бўйига.
Уйга чўмиб Володя ҳам
Хомуш қайтар уйига...
Она кўрса тонгда кириб,
Ухлаб ётар фарзанди.
Бу кеча у кўп ўлтириб
Нималардир ёзганди.
Кундаликнинг орқасида
Ёзув кўрди уч қатор:
«Инсон дарё ёқасида,
 аммо ўзи сувга зор.
Инсон ўзи боғ ўстирар,
 тотиб кўрмас мевадан.
Инсон ўзи бино қураар,
 умри ўтар беватан».

ОНА ОРЗУСИ

«Ўғлон, оқил ҳам мард бўлгин,
Мардлик — элга садоқат.
Дардмандларга ҳамдард бўлгин,
Йиқилганга қўл узат,
Тўсиқларни енгиб ўрган,
Енгил бўлмас йўл деган».
Ота шундай таълим берган,
Она шундай бўл деган.
Мушфиқ она кўз олдида
Усиб борар дилбанди.
Минг хил ният хаёлида,
Қим бўларкин фарзанди?
Володя шўх ўйинлардан
Ўзни жуда ёш тийди.
Қитоб ўқир, ўқир ҳардам,
Олим бўлса кошкийди...

Ҳар нарсани билмоқ бўлар,
Кўп қизиқар ўғлони.
Эҳтимол, у сайёҳ бўлар,
Кезиб чиқар дунёни.
Тили бийрон, хати равон,
Адиб бўлса ажабмас,
Бир кун унга даври даврон
Насиб бўлса ажабмас...
Уғли асов тўлқинларни,
Бўронларни севади.
Довулларни, ёлқинларни,
Суронларни севади.
Шамол турса ташқарига —
Отилади у доим...
Ким бўлса ҳам балолардан
Сақла уни худойим.
Она!
Унинг юрагини
Фақат она билади.
Шундай сева билгангина
Шундай ёна билади.
Уғли билан фахрланар,
Қалби тўла орзу бор.
Севинади, аммо она,
Севинчида қўрқув бор.
Меҳри ортар ўғлонига,
Тинглаб унинг сўзини.
Бевақт ҳаёт тўфонига
Отмасмикин ўзини?..
Мушфиқ она кўз олдида
Усиб бсрар фарзанди.
Минг хил ният хаёлида,
Ким бўларкин дилбанди?
Она қалбда ёлғиз орзу,
Фақатгина бир ҳавас;

Ўғли тезроқ улғайсаю,
Элга нафи тегса бас.

БУ ҚАНДАЙ КИТОБ

В о л о д я

Кишт, йўлинг йўқ ҳеч қаёққа
Қўлни кўтар, акажон.

С а ш а

— Шошма, қўлни кўтармоққа
Улгурамиз ҳар қачон.
(*Саша бир дам бошин қашлар*)
Адо қилдинг, чамамда.

В о л о д я

— Ўзинг шоҳга ҳужум бошлаб
Хато қилдинг, чамамда.

С а ш а

— Ука, мени руҳинг енгди,
Бўлмаса-ку...

В о л о д я

— Ҳа, топдинг.
Енгилдингми, қани энди
Ваъда қилган китобинг?

С а ш а

— Китоб тайёр,
Аммо шарт бор.

В о л о д я

— Айтмасанг ҳам биламан.
Сир сақлайман, шубҳанг бекор,
Нима десанг, қиламан.

В о л о д я

— Яна бир шарт.

В о л о д я

— Хўш, қани айт,
Емон эзма экансан.

С а ш а

— Аввал китоб
Номини топ,
Қани билармикансан?

В о л о д я

— Айт-чи, қандай белгиси бор?

С а ш а

— Исёнкордир ҳар сатри...

В о л о д я

— Лермонтовнинг, демак, бирор
Мен билмаган асари?

С а ш а

— Пўқ!
Бу китоб тузумнинг нақ
Юрагига отган ўқ!

В о л о д я

— Герценми?

С а ш а

— Йўқ!

В о л о д я

— Некрасов?

С а ш а

— Йўқ!

В о л о д я

— Добролюбов?

С а ш а

— Яна йўқ!
Зўр фалсафа, даҳо идрок
Бунда жамдир. Топавер.

В о л о д я

— Монтескье?..

Руссо?..

Дидро?..

Робиннеми?

С а ш а

— Йўқ!

В о л о д я

— Волтер?

С а ш а

Йўқ. Уни бир учқун дейми,
Ё аланга деймикап...

В о л о д я

— Айта қол, ё Белинскийми?
Чернышевскиймикап?

С а ш а

— Маъно ёғар ҳар гапидан,
«Қўзгал ишчи!» хитоби.
Мана ўқи.
Бу — «Капитал»,
Ҳаёт, кураш китоби!

ТУНГИ СУҲБАТ

Қиш.
Ярим тун.
Увлар бўрон,
Кўчаларда йўқ бир жон.
Зулмат ичра гўё жаҳон,
Жимжит ҳар ён.
Зимистон.
Ухлар еру ухлар осмон.
Борлиқ ухлар тинч —
Бироқ —
Тун бағрини ўйиб ҳамон
Ёнар ёлғиз бир чироқ.

На осмонда бир юлдуз бор,
На ерда бир йўловчи,
Олам инграр — чекар озор —
Гўё уни қўлловчи —
Елғиз чироқ ёнар фақат
Бу зимистон бағрида.
Елғиз чироқ ёнар фақат
Симбирск шаҳрида.

— Ука, ахир мени тушун,
Тўлиб-тошар менда куч.
Алам чеккан халқим учун
Уч олмоғим керак, ўч!
Қирқмай зулм дарахтининг
Энг забардаст шохини,
Кўрмоқ бўлмас эл бахтини,
Ҳам битирмоқ оҳини!
Бошдан соя кетса шояд
Кулгай толе юлдузи.

— Хато ғоя!

Чуқур ғоят
Бу дарахтнинг илдизи!
Уни қуриб битсин деган
Таги билан қўпоргай.
Ким илдизни очмай туриб
Аввал болта кўтаргай?
Фойда бермас, бил, шу нарса,
Орзуларинг ҳеч бўлур.
Бир кун бориб тушунарсан
Аммо унда кеч бўлур.

— Бу мушкул йўл, лекин зинҳор
Мен қайтмасман йўлимдан.
Қурашаман, қасамим бор,
Ҳеч қўрқмасман ўлимдан.

Бўрон.
Еғар қор бешафқат.
Тун. Зим-зиё ҳамма ёқ,
Симбирск ичра фақат
Ёнар ёлғиз бир чироқ.
Ёнар чироқ тонгга қадар,
Саҳар кулгач сўнади...

Эрта билан Александр
Петербургга жўнади.

ҚАСАМ

Яна келди зумрад кўклам
Симбирск шаҳрига.
Яна ёйди барқут гилам
Кенг далалар бағрига.
Шўх жилғалар Волга ёққа
Чулдурашиб чопдилар.
Она очган кенг қучоққа
Пилдирашиб чопдилар.
Ҳар бир гулда, ҳар кўнгилда,
Ҳар чечакда бир баҳор.
Ҳар дарахтда, ҳар сунбулда,
Ҳар печакда бир баҳор.
Кўклам! Дунё қанчалар кенг,
Қанча кўркам, беғубор!
Аммо нечун Володянинг
Кўзларига олам тор?
Қушлар унга қўшиқ куйлаб
Айланади бошидан.
Сочларини силаб ўйнаб
Еллар кетмас қошидан.
Яшил ўтлар қомат букиб
Бош эгади йўлига.
Аммо булар сиғмас бу кун,

Володянинг кўнглига.
Кулиб боққан тонг уфқининг
Этаклари зарҳалли.
Аmmo бу ҳам бермас унинг
Еш қалбига тасалли.
Ҳа, юз берди у ҳис қилган,
Энг даҳшатли фалокат.
Саша

кеча

қатл этилган.

О, бу машъум ҳалокат —
Володянинг юрагини
Уйиб кетгандай бўлди.
Уйиб бир аҳд куртагини
Қўйиб кетгандай бўлди.
Кўклам!
Шуъланг тушди элнинг
Киприкдаги ёшига.
Қанча кулфат олиб келдинг
Бир онла бошига...
Ўтар унинг кўз олдидан
Элнинг аччиқ турмуши.
Ўтар унинг хаёлидан
Балиқчи чол ўтмиши.
Кўз олдидан ўтар бир-бир
Ўша суҳбат, ўша тун.
«Курашаман, аҳдим бордир,
Курашаман халқ учун...»
Уйга кирди.
Уй гўё тор,
Бўзлагандай оқ девор,
Ҳар нарсада бир алам бор,
Ҳар нарсада бир ғам бор.
Гулпечакда сўлғин бир тус,
Елга хомуш қад букар.
Бош тебратар соат маъюс,

Тинмай чиқ-чиқ ёш тўкар.
Дарча кийган кўк дарпарда,
Аздорга ўхшайди.
Бунда гапдан ҳамма нарса
Хабардорга ўхшайди.
Она хаста кўринади,
Кўтаролмас бошини.
Яширмоққа уринади
Ўғлидан кўз ёшини.
— Қўй, онажон, ким ёш билан
Ювибди ғам доғини?
Ахир инсон бардош билан
Енгар кулфат тоғини.
Фикри тоза,
Юраги пок —
Акам эди чин инсон.
Бахт йўлида бўлди ҳалок,
Қўй, йиғлама, онажон!
Аmmo акам излаган бахт
Миллионларнинг қўлида.
Курашаман мен ҳам албат
Шу саодат йўлида.
Қайтмасман бу муддаодан,
Бу энг юксак орзумдир.
Лекин, она, мен тамоман
Бошқа йўлдан боргумдир.
Она боқар
Кўзида ёш,
Ўйга чўмган ўғлони...

Уфқлардан чиққан қуёш
Нурга кўмар дунёни.

1960—1965

ОРЗУ ЧАШМАСИ

Қора денгиз эртаги

Кеча ойдин, баҳор айёми,
Қатра-қатра ёш тўкар булоқ.
Миртемир

ДЕБОЧА

Мовий денгиз соҳиллари,
Ложувард осмон,
Жонбахш ҳаво, бепоён сув,
Сўлим табиат.
Ер юзида жаннат бўлиб
Яралган макон
Бугун менга ором бермас,
Бермас ҳаловат.
Чағалайдек чарх уради
Бстинч ўйларим,
Тугён ичра жим кезаман
Денгиз бўйларин.

Бу дунёнинг ташвишларин
Унутиб тамом,
Барча бунда осойишта
Олмоқда ором.
Бунга менинг йўқми ҳаққим,
Йўқми ҳуқуқим?
Бахтсизлигим буми меним,
Саодатимми?
Бошқаларга ором берган
Бу гўзал Қрим
Олиб қўйди тинчлигимни,
Ҳаловатимни.
Мен-ку бунга қоғозлардан

Қочиб келгандим,
Табиатга қучоғимни
Очиб келгандим,
Дафтарларим қайларгадир
Сочиб келгандим...
Яна ўзинг керак бўлдинг,
Кел, эй қаламим.
Сенсиз менга яшамоқнинг
Ўзи ёт экан,
Кел, эй узоқ кечаларда
Ёлғиз ҳамдамим...

• • •

«Қора денгиз,
Тўлқинли денгиз,
Этагингга туташган осмон.
Чўкиб ётар остингда чексиз
Афсонаю эртак ва дoston.
Не ошиқлар севгиси билан
Юрагини кўмганлар сенга.
Денгиз,
Кўҳна ривоятлардан
Биттасини сўйлаб бер менга».
Тебранади
Оҳиста тўлқин,
Мовий денгиз тилга киради.
Сўйлаб ғамли ўтмиш эртагин,
Қояларга бошин уради...

1

Гўзал эди.
Еш эди Орзу,
Севги учун яралган санам.
Эркин эди гўёки оҳу,

Тиниқ эди орзулари ҳам.
Лабларида доимо ханда.
Кўзларида ишва-ноз эди.
Боғлар аро хиром этганда
Гуллар унга поёндоз эди.
Гунча тотмай
Қуёш бўсасин,
Уфқ ёпмай юзига алвон,
Елкасига қўйиб кўзасин,
Йўл оларди
Кўк чашма томон.
Ҳилпирарди ел билан ўйнаб
Оппоқ шоҳи рўмол бошида.
Ширин-ширин ўйларин ўйлаб
Ултирарди
Чашма қошида.
Ултирарди сочин тароқлаб,
Акс этарди кўзгуда жамол.
Келажагин,
Бахтин сўроқлаб
Гоҳ чашмага берарди савол.
Қоматининг бандаси сарвлар
Боши узра ташларди соя,
Майингина шилдираб сувлар
Сўйлар эди
Қизга ҳикоя:
«Уфқларга туташган
Кўк денгизнинг ортида
Бир ўлка бор.
Унда эл
Сийнаси чок, бағри қон.
Қаро тун сочин ёйган
Бу харобот юртида
Султон номли бир золим
Халқни эзар беомон.
Тутқун қизларга тўла

Унда ҳарамхоналар,
Денгиз ўша бахтсизлар
Кўз ёшидан шўр бўлган.
Фарзандлари ҳажрида
Зардоб ютиб оналар
Интизор кечаларда
Йиғлай-йиғлай кўр бўлган...»
Ҳикояга қулоқ солиб қиз
Узоқ-узоқ
Уйга толарди.
Тўлқин урган поёнсиз денгиз
Юрагига гулув соларди.
Кўринарди
Бари кўзига
Гўё тунги ваҳимали туш,
Елкасида сув тўла кўза,
Қайтар эди
Уйига хомуш.

2

Ойлар ўтиб,
Фасллар ўтиб,
Ёш қўшилди қизнинг ёшига.
Харидорлар остона ўпиб
Кела берди
Ота қошига.
Узоқ-яқин овуллардану
Олис-ёвуқ элатлардан ҳам
Кела берди,
Барида орзу,
Орзу дея аталган санам.
Бирисининг қўлида дунё,
Бирисида ёшлик ва қудрат,
Бири элда тенги йўқ доно,
Бири эса

Танҳо хушсурат.
Яна бири соҳибкор боғбон,
Тош устида ундиргувчи гул.
Бири наққош,
Бири сухандон,
Бири эса қўшиқчи-булбул...
Харидорман деган дамо-дам
Кела берди ота қошига.
Келаберди,
Кета берди ҳам
Толе қуши қўнмай бошига.

3

Аслида-чи,
Гўзал Орзунинг
Ўзга ёрда эди тилаги.
Тоза гулдай қалбида унинг
Барг ёзганди
Севги куртаги.

Айни баҳор кулган чоғ эди,
Сайил жойи сўлим боғ эди.
Эл йиғилган наврўз базмига,
Барча хушнуд,
Диллар чоғ эди.
Авжда эди ўйин ва ханда,
Авжда эди танбур, чирманда.
Ёшлигини эсларди чоллар
Қиз, йигитлар лапар айтганда.
Товус каби
Айлаб хиромон,
Рақсга тушди бир гўзал жонон.
Бир-бир чиқиб барча ўша кеч

Санъатини қилди намоён
Лекин
Чўмган каби қайғуга,
Бир чеккада ўлтириб ҳамоқ,
Қўшилмасди
Уйин-қулгига
Содда йигит —
Камсухан чўпон.
Энг сўнггида даврага тушиб
Аста қўлга олди созини.
Майин, дилбар оҳангга қўшиб
Сўйлаб кетди
Кўнгил розини...
«Тоғлар ошиб,
Мен бир сулув
Нигоримни излаймач.
Сойдай тошиб
Кўзи оҳу
Хуморимни излаймач.
Бунча золим
Гардуни-дун
Бунча бало бўлмаса
Етгаймидим
Толе нигун,
Бахтим қаро бўлмаса...»
Куй чашмадай сокин оқарди,
Жим қолганди барча ҳангу манг.
Бу қўшиқда ошиқнинг дарди
Эл дардига эди ҳамоҳанг.
Орзу ҳам бор эди сайилда,
Қўшиққа банд эди хаёли.
Шу йигитга
Маҳлиё бўлиб,
Бошдан тушди шоҳи рўмоли...

Шу кеч уйга қайтдию Орзу,
 Олөлмади тун бўйи ором.
 Хаёл қуши кўкка учдию,
 Тинчлигини йўқотди тамом.
 Мағрур қизнинг шумиди ҳоли,
 Наҳот йигит дунёда танҳо?
 Қизга унинг ширин хаёли
 Кечалари бўлди ошно.
 Қани унинг
 Дилшод чоғлари,
 Оҳу каби эрка юришлар?
 Қани энди
 Юксак тоғларни
 Жаранглатиб ханда уришлар?
 Ишқ савдоси у кутмай ҳали
 Оташ солди ширин жонига.
 Дилин очиб
 Нажот сўргали,
 Келди Орзу чашма ёнига.
 «Кўргил, чашмам,
 Паришон ҳолим,
 Бир барнонинг бўлдим шайдоси.
 Сўйла, чашмам,
 Сўйла, зилолим,
 Ишқ дардининг борми давоси?
 Йигит бўлсам,
 Севиб қолсам ёр,
 Юрагимни қилардим баён.
 Айт,
 Бўлайми севгимга иқрор,
 Ё ишқимни тутайми пинҳон?»
 Шунда чашма
 Тилга кирди-ю,
 Сўйлай кетди чулдираб бийрон:

«Ишқ дард эмас,
Ишқ саодат-ку,
Тутма асло севгингни пинҳон!
Бахтиёрсан,
Инглама, о, қиз!
Қалбингни ёз севги хатига.
Мактубингни мен билан оқиз,
Оқиз, жойлаб гулбарг қатига.
Тоғ-тошларни оралаб юриб,
Севганингни топаман албат,
Даладами,
Қирдами кўриб,
Қўлларига тутқизаман хат.
Муҳаббати бўлса унинг ҳам,
Мажнун каби елиб қолади.
Сени излаб,
Ишонгил, эркам,
Бир кун ўзи келиб қолади».

6

Қаро тунда
Оқ қоғоз узра
Кўз ёшини юлдуздай тўкиб,
Қалбидаги энг ҳассос сўз-ла
Орзу ёзди
Ингитга мактуб:
«Номингни ҳам билмайман, йигит,
Мактуб ёздим ва лекин сенга.
Сайилгоҳда у кун кўрдиму,
Юрагимда ёнди аланга.
Сенга мактуб ёзмас эдим ҳам,
Қизга ишқдан сўз очмоқ ордир.
Лекин нетай ўртаниб севсам,
Айтмасга не иложим бордир?!
Уша куни ёниб куйладинг,

Ёнди шунда менинг ҳам қалбим.
Айт-чи, йигит,
Кимни ўйладинг,
Қуйлаганинг ким эди?
Айт, ким?
Ким ўртади ҳажрида сени,
Кимга орзунг бўлмоқ муяссар?
Қувонардим,
Эй, тоғ лочини
Топган бўлсанг бахтингни агар.
Мен эсам-чи,
Шайдойинг бўлиб,
Ёдинг билан яшайман мудом.
Хатим олсанг
Етказсин гулим
Сени севган Орзудан салом».

7

Сайилгоҳда
У кун чиндан ҳам
Хомуш эди Оғадўст чўпон.
Барча хуррам,
Фақат унда ғам,
Қалби эди дард билан сўзон.
Чўпон бир кун
Чашма қошида
Ултирарди най чалиб ёлғиз.
Шунда,
Оппоқ рўмол бошида
Сувга чиқди бир дилрабо қиз.
Қарадию
Лол қолди чўпон,
Тош ортига олди ўзини.
Узоқ-узоқ термилди пинҳон,
Паривашдан узмай кўзини,

Бундай қадду
Бундай жамолли
Кўрмаганди Оғадўст асло.
Уша кундан
Унинг хаёлини
Банд айлади шу офтоб сиймо.
Шу бўлдию
Оғадўст ҳар кун
Келар бўлди булоқ бошига,
Тош ортига беркиниб секин
Боқар бўлди соҳибни ҳусн —
Гўзал қизнинг кўзу қошига.

8

Болаликдан
Ота-онасиз
Етим ўсган эди Оғадўст.
Етим эди,
Эмасди ёлғиз,
У барчага эди оға, дўст,
Қишлоғида хоҳ кекса, хоҳ ёш,
Барча дардкаш унга ёр эди.
Аммо унинг қалбига сирдош
Биттагина дўсти бор эди.
Шу дўстига
Пайт топиб бир кун
Айтди бошдан ўтганин бутун.
Дўсти деди:
«Сен севган дилбар
Орзу дея аталган сулув,
У не ўктам, ботир йигитлар
Юрагига солмаган гулув.
Кўплар унга интилган,
Аммо —
Қизнинг севган ёри бор эмиш.

Боқмас эмиш
Ўзгага асло,
Севганига вафодор эмиш».

9

Сув бўйида ўлтирганча у
Узоқ қолди бошдан учиб ҳуш.
Йиғлай-йиғлай ухлаб қолди-ю,
Кўрди шу кун
Ажойиб бир туш.
Кимдир уни
Уйғотар эмиш,
Дермиш:
«Қутиб олгин вақтида.
Ёр ёнингга келмоқда, дермиш
Хушбўй атиргулнинг қатида».
Уйғондию
Термилди ҳар ён.
Ҳеч кимса йўқ.
Ўртанди кўнгил.
Шу пайт бирдан Оғадўст чўпон
Сув бетида кўриб қолди гул.
Боқди. Ажаб —
Ўзи қизил гул,
Бир гулбарги нега оқ экан?
Аста тутиб
Қўлга олди ул,
Қатидаги бир вароқ экан.
Оқ қоғозни авайлаб очиб,
Қиз хатини ўқиди чўпон.
Ўқиди-ю,
Тинчин йўқотиб,
Мажнун каби югурди ҳар ён.

Тонг отарда
 Қўлида кўза
 Сув бўйига аста чўкиб тиз,
 Кўнгли каби тиниқ фируза
 Чашма билан
 Сўйлашади қиз:
 «Зилол чашмам,
 Уйноқи чашмам,
 Айт, не бўлди мен ёзган мактуб?
 Юракларим қон бўлди кутиб.
 Қайлардадир
 Мен кутган одам?
 Севги хатим унга етдими?
 Уқидими,
 Сўйлагин, қани?
 Еки йиртиб ташлаб кетдими,
 Бор эканми ўзга севгани?»
 «Гўзал Орзум,
 Парирўй Орзум,
 Кеча олди мактубингни ёр,
 Излаб сени
 Тин олмай бир зум,
 Келаётир висолингга зор.
 Келаётир,
 Кўзларида ўт,
 Қайда дея гўзал сарвиноз.
 Келаётир,
 Севганингни кут,
 Чиқа қолгин йўлига пешвоз».

Қора сочин
 Ейганда оқшом.

Денгиз юзи бўлганда қирмиз,
Сув бўйида
Оларди ором.
Севганининг оғушида қиз.
Куйлар эди йигит ишқидан,
Янграр эди қўлларида тор
Ва дилрабо, шўх қўшиқ билан
Жўр бўларди
Унга сулув ёр.
«Баҳор чоғи тоғлардан
Шарқираб сой келади.
Мени йўқлаб боғлардан
Юзлари ой келади.
Юзлари ой келганда
Қўлга олай созимни,
Оқшом пайти бўлганда
Айтай юрак розимни,
Қучай сарвинозимни».
«Менинг кўнглимни олган
Барно йигит қайдадир.
Юрагимга ўт солган
Танҳо йигит қайдадир.
Уша барно йигитга
Шоҳи рўмол тикканман,
Уша танҳо йигитга
Жонни нисор этганман...»
Қора сочин
Ейганда оқшом,
Денгиз юзи бўлганда қирмиз,
Сув бўйида
Оларди ором
Севганининг оғушида қиз.

12

Қишлоқ бўйлаб
Тарқалди хабар,

394

Бўлди элнинг тилида дoston.
Бу оқшом тўй,
Бу кун қўшилар —
Орзу билан
Оғадўст чўпон.
Қанчаларнинг кўзида шодлик,
Қанчаларнинг дилида армон.
Ёр бўлади бу кун мангулик
Орзу билан
Оғадўст чўпон.
Саҳарданоқ
Эшитган борки,
Оқа берди қизнинг уйига
Қим дугона,
Қим дўсту ёрки,
Кела берди севги тўйига.
Йўлда созлаб танбур, созини.
Кела берди раққоса қизлар
Кўрсатмоққа ишва-нозини.
Бутун қишлоқ.
Бугун хуррам, шод.
Бутун қишлоқ сайилгоҳ бугун.
Яхшиларнинг диллари обод,
Емонларнинг кўксида тугун.

13

Орзу қизнинг
Ҳеч армони йўқ.
Орзусига етди ниҳоят.
Зевинчининг чек, поёни йўқ,
Қулиб боқди унга саодат.
Лекин бир дард чулғар ўйини.
Қиз тарк этар
Ота уйини.

Юрагида чексиз ғалаён.
У дол этиб шамшод бўйини
— Хайр,— деди,—
Мумис отажон.
Меҳрибоним, хайр, яғонам,
Унутмасман сени ҳеч қачон
Рози бўлгин қизингдан сен ҳам.

14

Орзу бу кун
Қиз дугоналар —
Барчасига айтди алвидо.
Видолашди келин то саҳар
Тақдирини билгандай гўё.
Эрта яна
Уйғониб наҳор,
Қолмасин деб кўнглимда армон,
Хайрлашмоқ учун сўнги бор
Иўл олди қиз
Кўк чашма томон.
Гўзал Орзу,
О, сулув пари,
Нега келдинг чашма ёнига!
Билмасмидинг,
Маккор кўзларнинг
Қасд қилганин ширин жонингга?!
Оҳ, чашмага айтмасанг видо
Қолармиди мангу армонинг.
Билмасмидинг,
Чашма қошида
Турганини Али бобонинг..
Энди унинг ёвуз қўлида
Очилмайин сўлар иқболинг.
Узоқ юртда
Зулмат элида
Ҳарамларда не кечар ҳолинг?!

Қўтарилди денгиздан қуёш
 Сувни бўяб қип-қизил қонга.
 Қуёш билан эл кўтарди бош,
 Тўйхона ҳам
 Уйғонди тонгда.
 Уйғонди-ю, қўзғалди фарёд,
 Барча чопди
 Денгизга томон.
 Ота қилар фарёд узра дод,
 Телбалардек югурар чўпон.
 Йиғилганда барча қирғоққа,
 Узоқлардан келди қиз саси.
 Кетар эди
 Қалқиб йироққа
 Қароқчининг машъум кемаси.
 Тик қояга келдию чўпон,
 Оқ елкандан узмай кўзини
 Фарёд дея сўнгги бор гирён
 Қояларга отди ўзини.
 Барча қолди қуйи эгиб бош,
 Бугун борлиқ
 Эгди бошини.
 Денгиз узра юксалган қуёш
 Сувга тўқди қонли ёшини.

Базм борар хон саройида
 Аркони тахт хоннинг пойида.
 Муғаннийлар куй қилар оғоз,
 Раққосалар рақс этар серноз.
 Жангдан ғолиб қайтган хон учун,
 Юртни олиб қайтган хон учун
 Мадҳ ўқишар сўзга моҳирлар,

Шеър айтишар зукко шоирлар.
Нозу неъмат тўла дастурхон,
Энг баландда ўлтиради хон.
Гулоб дея қилади хитоб,
Соқий унга тутар майи ноб.
Бармоқ билан қилса ишора,
Кўзлари ўт, ўзи қоп-қора
Занжи келар,
Хон амрин кутиб
Ҳалқа таққан қулоғини тутиб,
Тиз чўкканча ўлтиради жим.
Хон дер унга:
— Сўйла, эй қулим,
Нега ҳамон Али бобо йўқ?
— Қайғурма, хон.
Кўнглинг бўлсин тўқ.
Сенга содиқ қул Али бобо
Фармонингнинг этмоқда адо.
— Унга етказ,
Шодиёнамга
Туҳфа айлаб ҳарамхонамга
Киритмаса бир ҳур, париваш
Бу кеч менинг кўнглим бўлур гаш.
Боши кетар Али бобонинг,
Қурбон бўлар сенинг ҳам жонинг.

17

Оҳ, Орзу қиз,
Оҳ, гўзал санам.
Оҳ, тоғларнинг эрка оҳуси.
Банди бўлдинг
Ерга етган дам,
Хазон бўлди қалбинг орзуси.
Бераҳмлар солдилар кишан
Нозиккина оқ билагинга.

Ғам сояси тушди ишқ билан
Лим-лим тўла пок юрагинга.
Толеингга қузғун чанг солди,
Қайга етар энди оҳ-зоринг,
Она элинг узоқда қолди,
Узоқларда қолди диёринг.
Оҳ, дилрабо,
Пўқотиб сени,
Зўр тоғларнинг қадли бўлди ё.
Парчалади ёринг кўксини,
Отаиғ бўлди ҳажрингда адо.
Тоғ бағрига
Файз эди сенинг
Шўх қўшиғинг, дилбар карашманг.
Сен кетдингу сўлди чаманинг,
Қуриб битди беғубор чашманг.
Сен кетдингу,
Чўкди энди ғам.
Кундан-кунга ортди қайғуси...
Оҳ, Орзу қиз,
Оҳ, гўзал санам,
Оҳ, тоғларнинг эрка оҳуси.

18

Утаверди кунлар ва ойлар,
Оқаверди дийдалардан қон.
Бахтсиз кунда,
Тутқунда гирён
Она бўлди Орзу муштипар.
Ғам, ҳижрондан юраги пора.
Диёридан йироқ-йироқда,
Ўзга юртда,
Ўзга қирғоқда
Она бўлди Орзу бечора.
Сўнгсиз ғазаб кўксида оташ,

Айрилиқнинг алами ичра,
Золим хоннинг ҳарами ичра
Она бўлди
Орзу жафокаш.

19

Оқшом.
Чўкди денгизга қуёш.
Тикилганча кунботар ёққа,
Қўлда гўдак,
Кўзда қонли ёш,
Орзу чиқди баланд қирғоққа.
Дардин сўйлаб йиғлади танҳо.
Она юртга,
Севган ёрига,
Падарига — гамгузорига
Энг сўнгги бор
Айтди алвидо.
Бахтсиз танни қучганча туриб,
Кўз ёши-ла ювди юзини.
Сўнгра бирдан
У қаҳ-қаҳ уриб,
Тўлқинларга отди ўзини..

20

Ҳижрон дардин елгар экан вақт,
У ҳар қанча бўлмасин оғир.
Йиғлаб-йиғлаб
Орзу ғамин ҳам
Унутдилар қишлоқда охир.
Барча банддир
Ўз дарди билан,
Ўз ташвиши билан овора.
Йиғинларда эслашар баъзан

Не бўлди деб
Орзу бечора.
Ойлар ўтди
Чопган оҳудек,
Баҳор келди қишнинг изидан.
Бир кун тунда
Қўлида гўдак
Сув париси чиқди денгиздан.
Аста қўйди гўдакни
Чўпон —
Кўксин урган қирғоқ тошига.
Сукут сақлаб ўлтирди бир он,
Сўнг йўл олди
Чашма қошига.
У келди-ю,
Қуриган чашма —
Кўзларидан оқиб кетди ёш.
Гўдак уни симирди ташна
Ва қумларга қўйиб ётди бош.
Кўкда сўнгги
Сайёра қолиб,
Ёришганда оҳиста осмон,
Сув париси гўдакни олиб,
Юриб кетди
Денгизга томон.
Чашма худди
Она оҳудек
Кўзда ёши тирқираб қолди.
Сув париси
Қўлида гўдак
Тўлқинларга кириб йўқолди.

ХОТИМА

Қулоқ солиб ўлтираман жим
Қора денгиз ҳикоясига.

Дардга тўла севги дostonим
Мана, етди ниҳоясига
Қора денгиз,
Тўлқинли денгиз,
Этагингга туташган осмон,
Чўкиб ётар остингда чексиз
Афсона-ю, эртак ва дoston.
Не ошиқлар севгиси билан
Юрагини кўмганлар сенга.
Денгиз,
Сонсиз эртакларингдан
Биттасини сўйладинг менга.
Кўз-кўз этар
Тонг малоҳатин,
Кўтарилар денгиздан қуёш.
Мен ўйлайман,
Ошиқ қисматин —
Ўз бахтимга қиламан қиёс.
Олиб кетди ўтмишни замон,
Унут бўлди элнинг фарёди.
Кўтарилмас
Энди ҳеч қачон
Орзуларнинг аламли доди.
Қайтмас бўлиб
Кетди ғам, кадар,
Зулм кетди — муҳаббат қолди.
Кетди кўкдан оғир булутлар.
Қуёш қолди,
Мангу бахт қолди.

1964 й. Ялта

НИДО

БАҒИШЛОВ

Ҳайқираман,
Тоғлар бағридан
Гумбурлаган садо келади,
Она-Ернинг оташ қаъридан
«Ўғлим!» деган нидо келади.
«Ўғлим!»
Вужудимни чулғар аланга,
Бўғзимга тиқилар ҳаяжон.
— Мана мен, ўғлингиз,
Дардли оламга
Сиздан танҳо ёдгор,
Сўйланг, отажон!
Сўйланг, бир дақиқа қулоқ солайин,
Овозингиз тинглаб тўёлмаганман.
Бир марта йўқотиб тополмаганман,
Хаёлимда тиклаб олайин.
Отажон!
Мен ахир қутлуғ бу сўзни
Йигирма йил олмадим тилга,
Йигирма йил сақладим дилда.
Армонли ўғлингиз тинглайди сизни,
Сўйланг, эшитаман.
Вужудим тилка,
Юрагимни ёқар ўтли изтироб,
Аммо кўзларимда бир томчи ёш йўқ.
Бағрим ўйиб,

Бу кун менга бермоқда азоб
Сизнинг кўксингизни тешган қора ўқ.
Силқиб оқаётир
Кўкрагимдан қон.
Қалбим ўртанмоқда, сўнгсиз армоним...
Юрак қоним билан битган дostonим
Сизга бағишладим,
Отажон!

Хаёлнинг туманли пардаси аро
Йиллар кўз олдимда чарх ураётир,
Қишлоқ кўчасидан занжидай қаро
Олов болалигим югураётир.
Дунё қайғусига бўлмаган ошио,
Қаҳ-қаҳ ураётир,
Барқ ураётир.
Билмас, боши узра булутли само
Чақмоқ чақаётир,
Гулдураётир.
Билмас, яраланган бу мажруҳ дунё
Қасос сўраётир,
Бонг ураётир...

Қадамлар,
Қадамлар,
Оғир қадамлар...
Этиklar зарбидан титрайди тупроқ.
Қасерга кетмоқда шунча одамлар?
Наҳотки, йўллари шунчалар йироқ!
— Ана, кўряпсанми?
Менинг дадамлар!
Дада!!!
Овозим ҳеч чиқмайди бироқ,
Югураман — ортга кетар қадамлар.
Йиғлайман — кўзимга келмайди намлар.
Мурғак вужудимда фақат зўр титроқ!

Бўғзимда аламлар,
Аччиқ аламлар,
Йўлнинг ўртасида турибман.
Шу чоқ —
Поезд қичқиради
Тўхтаг, одамлар!
Қайга кетмоқдасиз?
Қани дадамлар?!
Тепамда ёнади зангори чироқ..
Чўчиб уйғонаман,
Онам қошимда.
Меҳрибон қўллари
Оташ бошимда:
— Нега йиғлаяпсан,
Ёлғизим, қўзим?
Тун узоқ, ухлай қол,
Кўзларингни юм.
Ором ол, мен сенга
Аллалар айтай.
Тонгда пешонангдан
Ўпиб уйғотай.
Ана, деразангга
Қўнибди ҳилол.
Бошингга эгилиб
Сўрмоқчи савол,
Сенинг кипригингга
Сочмоқ бўлиб зар,
Ҳилол теграсида
Ўйнар юлдузлар.
Мен сенинг бахтингман
Дегандай гўё
Имлаб чорламоқда
Еқут сурайё,
Сеникидир булар,
Сеники бари.
Сеники осмоннинг

Зар қандиллари.
Сомончининг йўли —
Сенинг йўлларинг,
Узатсанг Зухрога
Етар қўлларинг,
Улғай, болажоним,
Улғайгин тезроқ,
Сенинг йўлларингга
Юлдузлар муштоқ.
Ҳозирча ором ол,
Елғизим, қўзим.
Тун узоқ, ухлай қол,
Кўзларингни юм.
Олис соҳилларда
Уфқдан нари
Улим сочмоқдадир
Ев қузғунлари.
Улим сочмоқдадир
Элга беаёв,
Шаҳар, қишлоқларни
Ютмоқда олов.
Уша олис юртда
Қон кечиб ҳозир
Отанг ҳаёт учун
Жанг қилаётир.
Элларнинг эрк деган
Соф тилаги деб,
Жаҳоннинг нурафшон
Келажаги деб,
Офат солмасин деб
Оламга қотил,
Отанг узоқ юртда
Жанг қилаётир.
Сен учун, мен учун,
Ўз учун эмас,
Фақат ўзбек ва ё

Рус учун эмас,
Бутун Ер — ундаги
Бор авлод учун,
Дунёда энг қутлур
Эътиқод учун
Узоқ ўлкаларда
Қон кечиб ҳозир
Отанг ҳаёт учун
Жанг қилаётир.
Сен ухла, ёлғизим.
Сен ухла, қўзим,
Бир нафас ором ол,
Қўзларингни юм.

Бу кунлар албатта
Утиб кетади.
Башар жароҳати
Битиб кетади.
Она-Ер қайтадан
Яшарар бир кун.
Олам нур қўйнида
Яшнар лолагун.
Жангу жадалларга
Келур интиҳо,
Бизнинг дунё бўлур
Урушсиз дунё.
Бу дунёлардан қолур
Фақат хотира.
Аммо халқ жафони
Унутмас сира.
Бу кунлар кетар-у,
Ғам, доғи қолур.
Юракларга солган
Фироғи қолур.
Авлод-авлодларга
Замон-замонга

Абадий, абадий
Сабоғи қолур.
Сен ҳам унутмассан,
Юрагим, қўзим.
Ҳозирча тинч ухла,
Кўзларингни юм.

Вақт келар, улгайиб,
Одам бўларсан.
Илм олиб соҳиби
Олам бўларсан.
Сен бизлар кўрганни
Кўрмагайсан ҳеч,
Гурбат йўлларидан
Юрмагайсан, ҳеч.
Олам тўла қуёш,
Қалбинг тўла нур,
Ойдин бир замонда
Яшайсан масрур.
Бизлар ҳам ўтамиз
Вақт келиб бир кун.
Сизларга қолади
Муқаддас замин.
Сиз уни авайлаб
Кафтда тутасиз,
Шараф йўлларидан
Олиб ўтасиз.
Оташ алангага
Тутмайсиз уни,
Даҳшат уммонига
Отмайсиз уни.
Замин теграсига
Олтин камалак
Урайди етти хил
Нурдан чамбарак.
Сиз унинг бағрини

Пора қилмайсыз,
Оталар хокини
Сақлаб муборак.
Сен шундай давронда
Яшайсан, қўзим.
Ҳозирча ором ол,
Кўзларингни юм...

Бошимизда оташин фалак,
Пойнимизда оташин тупроқ,
Қўлимизда ёғоч камалак,
Остимизда ёғоч арғумоқ,
Оппоқ чангдир эгну бошимиз,
Оппоқ чангдир кўзу қошимиз.
Кўру кармиз,
Бешдан олтига
Эндигина ўтган ёшимиз,
Кўча-кўйда кўтариб сурон
Югурамиз саҳардан то кеч,
Олам узра кезар зўр бўрон,
Биз бу ҳақда ўйламаймиз ҳеч.
«Уруш-уруш» ўйин бўлса бас,
Титратамиз кўку заминни.
Қим ўйлабди дейсиз у нафас
Бу урушнинг ротакамини.
Бурчаклардан бир-биримизни
Ёғоч милтиқ билан отамиз,
Биз билмаймиз:
Қай биримизнинг
Уққа учди бу вақт отамиз,
Кўксимизни ушлаганча жим
Пиқиламиз,
Улган бўламиз,
Биз дунёда ротакам ўлим
Борлигини қайдан биламиз?!
Даҳшат солиб кезаркан у дам

Узоқларда жанг гулдуриси,
Бизнинг қишлоқ кўчасида ҳам
Янграр эди
Акси садоси.

• • •

Қуёш ботар,
Оқшом чўкар кўча-кўйга,
Тарқаламиз уй-уйгаю тепа тўйга,
Тун бошланар.
Менга чарчоқ билинмайди,
Кипригимга уйқу сира илинмайди.
Мурғак фикрим етаклайди хаёлларга,
Онам қўйнин тўлдираман саволларга.
«Айтинг, ая, менинг дадам қаҳрамонми?
Тоғларни ҳам қулатувчи паҳлавонми?
Тўппончаси борми унинг чўнтагида?
Орденлари жуда кўпми кўкрагида?
Менинг дадам самолётда учадими?
Осмонлардан парашютда тушадими?
Ўткир пўлат қиличини қўлга олиб,
Душманларнинг юрагига қўрқув солиб,
Катта жангга кирадими ёлғиз ўзи?
Шапкасида ёнадими беш юлдузи?
Айтинг, дадам мени яхши кўрадими?
Келганида тойча олиб берадими?
Кўчаларда тойчоғимни етаклатиб,
Қўлларимдан ушлаб олиб юрадими?
Уша кунлар тезроққина бўла қолсин,
Айтинг, дадам ҳаялламай кела қолсин».

44 йил

Сентябрь тонгги отди.

Мени чексиз қувонч билан бахт уйғотди.

Кўк жилдимда алифбе ва бир бурда нон,

Биринчи бор қадам қўйдим мактаб томон.
Уйинлардан анча эрта тўйган эдим,
Китобларга барвақт ҳавас қўйган эдим.
Ёд билардим алифбенинг ҳарфларини,
Уқир эдим информбюро хабарини.
Жуман «почта» дадамдан хат келтирган кун
Катта байрам бўлар эди менинг учун.
Уқир эдим юз ҳижжалаб, юз тутилиб,
Такрорлардим йиртилгунча хат титилиб.
Яйрар эдим маъносини уқарканман,
Дадам хатин ўқиб савод чиқарганман.

Бу кун яна хат олганмиз,
Ажойиб хат,
Госпиталдан чиққан эмиш соғ-саломат,
Бошидаги жароҳати битган эмиш.
Ҳатто ўрни билинмасдан кетган эмиш.
Берлин томон тушар энди йўлим дебди.
Хат сўнггида яхши ўқи, ўғлим, дебди.
Шу кун тунда уч чизикли дафтаримга,
Оро бериб катта-катта ҳарфларимга,
Хира чироқ ёруғида кўз ишқалаб —
Дадамга хат ёзмоқ учун сурдим қалам.

«Дадажон!

Мен сизни жуда соғиндим.
Соғиндим иккала кўзим билан тенг.
Келиб қолармишсиз эртами-индин,
Аям шундай деди,
Ростми шу, айтинг?!

Дада,
У кун сизни тушимда кўрдим.
Оқ отда келдингиз,
Сўрадингиз сув.
Мен буни аямга гапириб бердим.
Даданг келади, деб айтди,

Ростми, шу?..
Рустамнинг акаси урушдан қайтди,
Қўлтиқтаёғи бор,
Бир оёғи йўқ,
Рустам айтиб берди:
Атака пайти
Тиззасидан олиб кетган эмиш ўқ...
Хол ака қайтганди уйга тўсатдан,
Ўғли, дадажон, деб чошиб келибди.
Ота қучай деса қўли йўқ экан,
Тик турган жойида йиғлайверибди.
Дарсга келмай қолди
Тунов кун Талъат,
Муаллим уришса тураверди жим.
Дадасидан келган экан қора хат.
Ҳаммамиз йиғладик,
Ҳатто муаллим...
Дадажон!
Сизга ўқ тегмасин ҳечам,
Мен учун ҳам тезроқ қайтнинг саломат,
Бувим айтган,
Агар мен тилак қилсам,
Тилагим бўлармиш доим ижобат.
Рост айтаман,
Сизни жуда соғиндим,
Соғиндим иккала кўзим билан тенг,
Келиб қоласизми, эртами-индин?
Кутаман,
Дадажон,
албатта келинг».

Ҳижрон кечалари ғоятда узун,
Айрилиқ йўллари олис ниҳоят.
Кўчага чиқаман юз бора ҳар кун,
Кўзларим нигорон,
Келармикан ҳат?

Тонгда турганда ҳам,
Кун ботганда ҳам,
Ҳатто кечалари қилолмай тоқат,
Эшикка қарайман,

чекаман алам.

Интизор бўламан,
Келармикан хат?
Мен қайдан билибман,
Гўл босар экан
Менинг мурғак хатим бекатма-бекат.
У ёқдан,
Худди у борар манзилдан
Йўлга чиққан эди машъум қора хат.
Қош, кўзларинг отанга ўхшар.
Дейишади, билганлар доим.
Сўнг хўрсиниб қўшиб қўйишар:
Ўшамасин умринг, илойим.
Отам тутган машъални ушлаб,
Уша йўлдан бораман мен ҳам.
Майли эди
Отамдек яшаб,
То сўнгги дам

унга ўхшасам.

Боболарнинг ҳикмати
Ҳаётга ёруғ йўлдир.
Отанг боласи бўлма
Одам боласи бўл, дер.
Бу сўзни илк бор менга
Ургатган отам эди.
Мен отам фарзандиман,
У эса одам эди.
Қирқ биринчи йилларнинг
Даҳшати кўз олдимда,
Гўдак эдим, отамни
Кузатганим ёдимда.
У кўплар бахти учун

Киран экан зур жангга.
Онам бошимни силаб,
Ухша, деган отангга.
Менинг мардлик мактабим
Коммунист отам эди.
Мен отам фарзандиман,
У эса одам эди.
Мен отам босиб ўтган
Қонли йўлни ўтмасман.
Аmmo шонли ҳаётин
Бир умр унутмасман.
Она-Ватан кўксига
Қалқон бўлган отамнинг,
Кўплар бахти йўлида
Қурбон бўлган отамнинг —
Азиз номин қалбимда
Виждонимдек сақладим.
Унинг ўлмас руҳини
Шод этмоқдир мақсадим.
Уримни фидо этай
У жон берган Ватанга.
Эл мендан рози бўлсин
Ўхшабсан, деб отангга.

• • •

Қузғуннинг қанотидай
Қаро эди ўша тун.
На милт этган юлдуз бор,
На йилт этган бир учқун.
Кеч куз эди,
Тунд кеча,
Ер-кўк мунгли, борлиқ ғаш,
Қор эзгилаб ёғарди
Ёмғир билан аралаш.
Сукунат.

Жанг тин олар,
Фақат гоҳи гоҳида
Мушак учиб сўнади
Душман қароргоҳида.
Ярим тун зулматида
Тепаликни қоралаб
Тўрт соя эмакларди
Чакалакзор оралаб.
Ҳар замон тўхтаб-тўхтаб
Ҳордиқ олишар эди,
Жим қолиб сукунатга
Қулоқ солишар эди.
Мана, улар ўрмоннинг
Чеккасидан ўтдилар
Ва ниҳоят дарёнинг
Соҳилига етдилар,
Тўхтадилар, бир нафас
Кўз тикдилар йироққа.
Атроф жим,
Фақат дарё
Уриларди қирғоққа.
Сирли тун, бутун борлиқ
Сеҳрланган сингари.
Шундай кеча тўртовлон
Йўл олмишлар қай сари?
Қай манзилга шошишар
Шу совуқда, шу намда?
Гўё қор бор,
Емғир бор,
Тун бор фақат оламда...
Автоматлар бош узра
Кўтарилди туғсимон.
Бирин-кетин дарёдан
Сузиб кетди тўртовлон.
Жим, шарпасиз сузишар,
Яқин қолди қирғоққа,

Ет, нотаниш товушлар
Эшитилар қулоққа.
Мана соҳил — тик қирғоқ,
Атроф яланг,
Нарьда
Икки душман соқчиси
Қўринар тун бағрида.
Бир-бирова тикилди
Бир сўз демай тўрт жуфт кўз.
Шу қарашнинг ўзида
Айтилганди барча сўз.
Тек қотдилар.
Командир
Имо қилди ниҳоят,
Тун бағрига эмаклаб
Кириб кетди тўрт соя.

Ногаҳон ўқ отилди,
Ўт чақнади кетма-кет.
Душман сизди,
Разведка
Жангга кирди бетма-бет.
Граната портлади,
Тилга кирди автомат.
Бир ёнда бутун бир полк,
Бир ёнда тўртта солдат.
Икки ёндан ўқ ёғар,
Олов ёғар бешафқат,
Бир томонда таҳлика,
Бир томонда жасорат,
Ўртада текис кенглик,
Ўртада қуюқ зулмат.
Бир томонда ёвузлик,
Бир томонда адолат.
Қанча давом этди жанг
Билар фақат қаро тун,

Билар фақат тепалик,
Аmmo булар лол ва гунг.

Тонгга яқин қор тинди,
Аста ёришди осмон.
Тепаликка илк нурун
Сочди хуршиди жаҳон.
Бунда ерни қучганча
Тошларга қўйиб бошин,
Тўрт ўғлон тинч ухларди
Кўкрагида қўрғошин.
Тунги оғир жангдан сўнг
Гўё тин олар бари.
Она бағрида ётган
Маъсум гўдак сингари.
Шу тонг сабо йиғлади
Чидолмай бу фироққа.
Шу тонг дарё йиғлади
Бошин уриб қирғоққа.
Оқ, момиқ булутларнинг
Бағри чок-чок сўкилди.
Шу тонг офтоб нурлари
Кўз ёш бўлиб тўкилди.
Урмонлар шовиллаган
Олис юртда ҳали ҳам
Номсиз тепалик узра
Ухлаб ётибди отам.

* * *

Ерни тепма,
Аста бос қадам,
Етар унинг чеккан озори.
Биз турган Ер,
Биз кезган олам
Улкан
коммунистлар мозори.

Тенгдошим,
Асрдош биродар!
Кел, бир он жим ўйга чўмайлик.
Бу ерда
 ётибди
 фидолар.
Кел, уни
 гулларга
 кўмайлик.
Бу ерда
 бахт бўлсин,
 нур бўлсин,
Бўлмасин,
 қора тун
 зулмати.
Бу ерда
 юраklar
 хур бўлсин.
Қайтмасин,
 у кунлар
 даҳшати.
Тенгдошим,
 асрдош биродар!
Уйроқ бўл,
 ҳушёр боқ
 оламга.
Бу ерни
 қучмасин
 аланга,
Қабрида
 тинч ётсин
 фидолар.
Эшит,
 инграяпти
 Она-Ер
Қўлтиқтаёқларнинг

заҳмидан,
Бу тупроқ
юраги
порадир
Атом зонтларининг
ваҳмидан.
Эшит,
чорлаяпти
Она-Ер,
Кўксида
оловли
оҳ-фарёд.
Асрдош биродар,
қўлни бер,
Кел, Ерга
қилайлик
қасамёд:
Бўлурмиз
гал келса
ҳар биримизга
Тинчлик жанггоҳининг
фидоси.
Бу сенга,
бу менга,
бу бизга,
Йигирманчи аср нидоси.

Йироқларда қолди
Уқубатли йиллар,
Ер остида ётар топганлар завол.
Қолганлар умрнинг
Сарҳисобин қилар,
Соч оқига боқиб сурарлар хаёл.
Йиллар ўтди-кетди
Довулини қоқиб.
Тупроққа берилди не-не азиз жон.

Бизлар хаёлларнийг
Тўлқинида оқиб,
У кунлар ҳақида ўқиймиз дoston.
Аmmo ўлганларга
Шеър, дostonдан не наф,
Не фойда йиғлашдан қалб дардин айтиб.
Минг йил шон ўқисак,
Минг йил десак шараф,
Кетганлар дунёга келмайди қайтиб.
— Нега эгилмасин
Одам кетса одам,
Устунга зўр келар қуласа устун.
Бу ташвишли дунё,
Сермашаққат олам
Бизнинг елкамизда қолди-ку, дўстим!
Уни бўронлардан,
Қуёшли йўллардан
Нурли истиқболга олиб ўтамиз.
Биз уни олганмиз
Табаррук қўллардан,
Табаррук қўлларга элтиб тутамиз.
Авлодлар учун ҳам
Қутлуғ бўлар албат
Ер узра тўкилган кўз ёш, қон ва тер.
Бепоен кенгликда
Чарх уради абад
Улкан юрак шаклидаги Ер.

Бизлар ҳаво эдик,
Бир гиёҳ эдик.
Томчи шабнам эдик
Ва қатра зиё,
Боболар бизни деб,
Шу ҳаётни деб,
Машъал кўтарганда
Зулматлар аро.

Биз ҳали ёш эдик
Биз гўдак эдик,
Бир парча эт эдик,
Мурғаккина жон,
Оталар бизни деб,
Шу ҳаётни деб,
Бегона элларда
Бўлганда қурбон.
Унутмам!
Унутмам!
Унутмам сира
Муборак номларин
Шеъримда айтиб.
Уларнинг табаррук
Хотирасига,
Дўстим, оёққа тур,
Ўлтирма қайтиб!
Қайтиб ўлтирма ҳеч
Қутлуғ байроқни
Муқаддас манзилга
Элмагунингча!
Қайтиб ўлтирма ҳеч
Она тупроқни
Бу дунё жаннати
Элмагунингча!
Коммунизм деган
Қутлуғ тушунча
Дунёда барқарор
Бўлмагунча то,
Оталар руҳини
Шод этмагунча,
Қайтиб ўлтирмоққа
Ҳаққинг йўқ асло!

1964

ЧАРОҒБОН

ЛАВҲА

Хаёлларим,
Дил шавқига бўлингиз қанот,
Хаёлларим,
Қудрат беринг бетинч юракка.
Эзгу хаёл
Ошно бўлса агар, одамзод
Кўтарилар эмиш юксакка!
Мени чорлар,
Мени чорлар ўша юксаклик,
Йўлчи кўзин
 имо билан тортгандай чироқ.
Хаёлларим
Ҳамроҳ бўлди,
 йўл юрдик,
 биноқ —
Чўққи йироқ,
 бағоят йироқ...
Надир ўша юксаклик,
 Надир —
Надир унинг соҳир зиёси?!
Яна минг йил,
Яна минг аср
Инсоният қилғувчи қадр
Хаёлдаги
Доҳий
Сиймоси!

Замонлар кечадир

мисли тошқин сув.

Бу кўҳна дунёга келувчи башар —

Шу юксак чўққига

интилар мангу,

Уша нурга талпиниб яшар.

Одамзод энг юксак камолотига

Кўтарилар экан

пояма-поя,

Олур мадад доим

хаёл қанотидан,

Хаёл эса

Билмас ниҳоя...

I

Уша хона

Шинам, бежирим

Карта...

Жавон...

Гулдон бурчакда...

— Владимир Ильич, кечиринг,

Жаноб Уэллс келди.

Кутмоқда.

— Айтинг кирсин!

Сеҳрли оқшом,

Дарпардани тебратар шамол.

Кремлдан узоқ-узоққа —

Олиб қочар Ильични

Хаёл.

Хаёл!

Сенга даҳолар асир,

Сен шу қадар кучлимисан,

Ҳей,

Қанотингда

Ильич ҳам ҳозир

Сайр этмоқда..

II

Сибирь...
Енисей...
Куз кечаси
Борлиқ сукунат.
Юлдузлардан кўк саҳни гулшан.
Пастда
Дарё шовиллар фақат,
Астагина шитирлар гулхан.

Г л е б

«Хаёл, хаёл,
Бу сирли дунё.
Сеҳрамиш мени мутлақо...
Ана, юлдуз кўчди,
Бир умр
Етди дейлар ниҳоясига...
Ильич,
Жуда ишонгим келур
Табиатнинг ҳикоясига.
Ахир не бор онадай олий,
Бизларга ҳам она — табиат.
Фақат бизни кўлмакдан олиб,
Курашларга отди бешафқат...»
Гулхан ёнар,
Алвон шуъласи
Акс этади унинг юзида.
Глеб сўзлар,
Сеҳрли оташ
Барқ уради мовий кўзида,
«Уйғоқликда сурган хаёлу,
Ухлаганда кўрган тушимиз
Ҳақиқатга айланса мангу,
Енгса агар
 қутлуғ ишимиз,
Орзуларим жуда кўп.

Фақат,
Тарк этмасин ғайратим, кучим...»

И л ь и ч
(*Хаёлан*)

Сендек олим ва орзупараст
Қандай зарур Россия учун!..

Г л е б

Қара, осмон қандай ажойиб,
Юлдуз кечиб чопгим келади.
Шу чаманни осмондан олиб,
Россияга сочгим келади.

Бу хаёл эмас, Ильич, Сибирь дарёларининг нурафшон қудрати албатта имсонга нур ва ҳарорат бермоғи керак.

Қандай йўл улғу дарё — Енисей! У янги дунёнинг зиё манбаи бўлади бир кун. Шундай кун келармикин?

Қара, Ильич!
Оқмоқда бекор
Шундай қудрат...
Наҳотки одам...

И л ь и ч

Шошма, Глеб,
 ҳали кўп иш бор
Узинга ҳам,
Енисейга ҳам.
Орзунг чексиз,
 аммо навбатда
Ҳокимият иши.
Бу замон —
Бизнинг буюк ҳокимиятда
Шу чайла-ю,
 мана шу қумғон.

Биз инсоният йўлидаги зулмат тимсоли бўлган энг улкан тўғонни олиб ташлаб, уни нур тимсоли бўлган дарёлар йўлига қўямиз. Токи инсон бир-бирининг қудратини эмас, табиат ва дарёлар қудратини истисмор қилсин. Шундай кун келади, Глеб...

Қайнаб ётар.

Миллион юлдузлар

Тўнкарилган кўк қозонида...

III

Сузаётир оғир булутлар

Пигирманчи йил осмонида.

Уша хона... Оқ қоғоз устида Ильич қалами шитоб югуради.

«...Тахминан: бутун мамлакатни 400 (ёки 200, агарда каттароғига кучимиз етмаса) чақирим радиусга энергия берадиган марказий электр станциялар билан қоплаш учун 10 (5?) йил ичида 20—30 та (30—50? та) станция қурсак: бу станциялар торф, сув, сланец, кўмир, нефть билан ишласа (тахминан, хомаки тарзда, бутун Россия кўзда тутилса). Ҳозир ишни керакли машина ва металлрни сотиб олишдан бошласак. 10 (20?) йилдан кейин Россияни «электрлашган» Россияга айлантирган бўлур эдик...»

Ильич орзу тўла кўзларини қоронғи деразага тикиб, бир дақиқа ўйга чўмди. Хаёлидаги чироқлар, ўша гулхан, Енисей бўйида ёқилган гулхан учқунлари билан алмашди яна.

Глеб... Глеб...

«...Агар Россиянинг тахминий харитасини ҳам тузиб, бунда марказий станциялар ва доираларни кўрсатсак, қандай бўларкин? Еки ҳали бундай қилиб бўлмайдими?»

Наҳотки қилиб бўлмаса...
Ташвишли боқади доҳий кўзлари.
Пўқ!

Ҳозир, бўлмаса,
балки кейинроқ —

Бўлади,
бўлади,
сўзсиз бўлади.

Бироқ...

*«Р. С. Красин, биз темир йўлларни электрлашти-
ролмаймиз, деяпти. Шу тўғрими? Агар шундай бўлса,
эҳтимол 5—10 йилдан кейин мумкин бўлар? Эҳти-
мол...»*

Беш-ўн йилдан кейин...
тақдир экан-да.

Шунда
ким билганди,
о, ким билганди:
Шу ҳаяжон тўла
сўзларни битганда
Унинг тўрт йилгина
умри қолганди.

* * *

— Жаноб Уэллс,
Қани марҳамат...
Москва узра чўкаётир тун.
Аста-секин
қора зулумот
Кўчаларни чулғайди бутун.
Сукунатнинг тинч оғушида
Занг уради курант саккиз бор.
Бронная муюлишида
Милтирайди танҳо бир фанор...

— Наҳотки сиз,
 Владимир Ильич,
 Наҳот шунга
 ишонсангиз чин!
 Душман турар
 остонада кўтариб қилич,
 Юрт оч ва юпун.
 Бундай дадил хаёлотни
 кўрмаган олам.
 Тасаввурга сиғмайдиган мушкул
 муаммо.
 Уэллс ўйлар:
 Бу қандай одам!
 Буюк марксист —
 мўъжизага ишонар аммо.
 Зиё билан маъмур этмак
 қашшоқлар элин
 Қаср қурмоқ орзусига
 ўхшар даштликда.
 Асли хаёл менинг касбим¹
 ва лекин
 Ленин
 Мени йўлда қолдирди-ку
 ўйпарастликда.

Герберт Уэллс Ильич ҳузуридан элчихонага қайт-моқда.

«...Россияда бундай режанинг амалга ошишини фақат ҳаддан ташқари кучли хаёлот ёрдамидагина тасаввур қилиш мумкин. Мен ҳар қандай сеҳрли ойнага қарамай, келажакдаги бундай Россияни сира тасаввур қила олмайман, лекин Кремлдаги ўрта бўйли одам ана шундай қобилиятга эга экан...»

¹ Герберт Уэллс — машҳур инглиз ёзувчиси. Жуда кўп хаёлий-саргузашт асарларнинг автори.

Иигирманчи йил,
 Куз ойлари...
 Тор кулбада шамчироқ тутиб
 Тинчимаган Қашин чоллари
 Езаётир Ильичга мактуб.

«Ильич,
 Биздан қабул эт салом,
 Қабул этгин яна ташаккур!
 Эрта бизда
 севинчли айём,
 Хонамизга кирар қутлуғ нур.
 Қўз очибон
 нурга, зиёга
 Талпинади жамики инсон.
 Прометей одамларга —
 ўт,—
 Сен нур бердинг,
 азиз чароғбон.
 Рўшноликдан
 недир азиз у!
 Недир қиммат инсон зотига?
 Бу чироқлар
 Чек қўяр мангу
 Россиянинг зулумотига...
 Яна бир бор ташаккур дилдан,
 Азизимиз
 ва йўлбошчимиз.
 Эрта симлар уланур.
 Келсанг,
 Қўкка етар эди бошимиз».

Жавлон урар Қашин қишлоғи,
 Бу кун катта байрам бўлармиш.
 Йўлда қишлоқ кўзи, қулоғи,
 Ленин келармиш.
 Кутади ёш, кутади қари,
 Тақсим бўлган жойларнинг бари,
 Банддир ҳатто дарахт шохлари,
 Ленин келармиш.
 Кампирларга сўз бермас чоллар:
 — Биз чақирдик, уни,
 Бизнинг иш.
 Қиртишланар ойнаю
 поллар:
 Ленин келармиш.

Кремлдан эрталаб йўлга чиққан машина ўнқир-чўнқир ботқоқли йўллардан сурина-сурина пешиндан оққанда Қашино қишлоғига етиб келди. Қуёшли, аммо изғиринли кун.

Машинадан Ильич ва Надежда Константиновна тушдилар. Машина олдида, одатдагидек, ҳаммадан аввал қишлоқ раҳбарлари ҳозир бўлдилар. Улар Ильичнинг келишидан беҳабар қолганларини, бу ишни улардан бемаслаҳат қишлоқ чоллари қилганини айтиб, тинмай узр сўрашар эди. Ильич улар билан муомалани қисқа қилиб, одамлар ичига юрди.

Суҳбат билан кун кеч бўлди. Чироқлар ёқиладиган вақт етди. Ҳамма шу дақиқани интизорлик билан кутарди.

Дарчаларда ярқирайди нур,
 Кўнгниларда ёнгандай севинч.
 Гўё кўкда юдузлар ёғиб,
 Нурга кўмди бутун қишлоқни.

Ҳассалар,
 обмотка,
 йиртиқ шинеллар...

Шоир!
 Тўхтат шеърни,
 Бош кўтариб боқ,
Буларга силлиқ гап,
 жарангли туроқ —
Балки малол келар,
Ха, малол келар,
 Ҳали энгилларда
 порохнинг ҳиди,
Ҳали битгани йўқ
 оғир жароҳат.

— Раис!
Сўз бер менга!
Ильич юр деди,
Деникинга қарши
Юрдик бешафқат —
Ва зафар қозондик!
Ильич қур деди.
Темир йўллар қурдик,
 тикладик завод.

Мана, бу кун энди
Ильич нур деди.
Нур учун тайёрмиз жангга!
Вперёд!

Уша хона
Шинам, бежирим...
Карта...
Гулдон...
Жавон бурчакда...
Тун.
Москва ухлар,
Ҳар ён жим.

Ленин танҳо,
Китоб кўрмоқда.
Бош кўтарар.
Уйлар:
У жаноб
Тушунолмас бизни албатта.
Аmmo Уэллс ҳақлидир.
Бу тоб
Россиямиз қуюқ зулматда.
Вақт келарки,
ҳар бир уй сари
Кириб борар
табаррук оташ.
Деразадан боқар ташқари
«Кремлдан чиққан хаёлкаш»
Кремлдан
чиққан
хаёлкаш —
Ильич!
Боқишида майин
табассум.
Олисларда
Бетинч Енисей
ГОЭЛРОни қилар тараннум.

1971

ПАЛАТКАДА ЁЗИЛГАН ДОСТОН

26 АПРЕЛЬ

«Тошкент» сейсмик станцияси хабар беради: «Бугун 26 апрель эрталаб 5 дан 23 минут ўтганда Тошкент шаҳрида кучли ер қимирлаш бўлди... Зилзила эпицентри шаҳар остида... Зилзиланинг кучи марказда 7,5--8 баллга етди. Дастлабки маълумотларга қараганда...»

Йўқ, бу достон эмас,
Булар барчаси —
Зилзилада кўчган
Шеърлар парчаси.
26 апрель
Тонг шаҳар
Қаттиқ силкиннишдан
Уйғонди шаҳар.
Кварталлар гўё
Қатта эшелон —
Силтаниб қўзғалди,
Юра бошлади,
Алланечук бўлиб
Ёришди осмон,
Қайдадир гумбурлаб
Девор ташлади.
Бола қичқирғи,
Аёлниг доди,
Итлар вовиллаши

Қўшилди бир он.
Бирдан кўтарилиб
Муаллақ қолди
Қашқар маҳалланинг
Устида тўзон.
Бир зум ўтмай, барча
Товушни босиб,
Сирена овози
Таралиб кетди.
Прожектор каби
Шаҳарни кесиб,
«Тез ёрдам» ҳар ёнга
Тарқалиб кетди.

...Бир аёл чақалоқ боласини бешиги билан кўтариб ўзини эшикка отди. Қўрқув, саросимада тошойнага урилиб беҳуш йиқилди...

...Студент бола иккинчи қаватдаги ётоқхона деразасидан ўзини пастга ташлади. Ётоқхона ҳовлисига тахлаб қўйилган матраслар устига тушиб омон қолди. Чап кураги чиқиб, тирсаги бир оз лат еди...

Сўнгра жимлик чўкди,
Тонг отди аста.
Қуёш юпатгандай
Қаради пастга.
Одамлар эгнидан
Чангларни қоқиб,
Ишга шошилади
Соатга боқиб.
Яна давом этар
Одатий ҳаёт.
Одамлар,
Одамлар —
Мужассам сабот!

Шу кун тонгда кўчага чиққанлар бир ажиб ҳодисанинг гувоҳи бўлдилар. Шаҳарнинг ҳамма соатлари худди зилзила юз берган дақиқани қайд этгандек, бу, 23 минутда тўхтаб қолган эди.

Иўқ, бу дoston эмас,
Булар барчаси
Зилзилада кўчган
Шеърлар парчаси.
Бу на чақириғу,
На ташвиқ, шиор,
Плакат на даркор?
Нутқлар на даркор?
Шундай пайт бетарғиб,
Бесўз, беалвон,
Фалокат нимадир —
Ҳаммага аёи,
Девордан узилиб
Тушса плакат,
Ахир битта бошга
Бу ҳам «палакат»...

Бу бўлган воқеа. Катта идоранинг тепасига зилзила муносабати билан осилган бир плакат у кунги қаттиқ бўронда узилиб тушиб, бир пенсионернинг чаккасини ёрди.

Бу ишлар ўтмишга
Берилди букун,
Деворлар дарз кетди,
Юраклар бутун.
Биолар йиқилди,
Одамлар яшар.
Дўстларин чақирар
Ҳашарга шаҳар.
Режадан бошланар.

Тонг горсоветда.
Шаҳар яшамоқда,
Ваҳмаси четда.
Бу хабар Қаршига
Учди кабелдан:
«Ер ёрилиб кетди,
Сув ҳозир белдан.
Ўртоқ, Тошкент тамом».
Бу гапни ўртоқ
Термизга тарқатди
Сал бўрттириброқ.
Ваҳималар ўтди,
Барчаси ортда.
Нималар бўлмайди,
Ахир, ҳаётда.
Уй-жойда гап эмас,
Жон бўлсин омон.
Лекин шундай пайтда
Билинар инсон.
Билинар ким танги,
Ким беҳамият.
Бундай пайт узр, сўз
Беаҳамият.
Бу аён — ҳар нарса
Силкинган пайтда
Йириги юзага
Чиқар албатта.
Ер қалқди — ер билан
Юраклар қалқди.
Юзага туйғулар,
Тилаклар қалқди,
Одамлар ажралди
Уну кепакка —
Сарак — сараккаю
Пучак — пучакка.
Бир дўстим сўзларди

Минбардан туриб,
 Бурч, виждон ҳақида
 Кўксига уриб,
 Дерди: фидо бўлсин
 Жоним халқимга...
 Бу кун келиб қолди
 Жони халқумга.
 Қалбим пайванд дерди
 Усган еримга.
 Тонгги рейс билан
 Учди Қримга...
 Илмий жамиятнинг
 Лектори, мана,
 «Жаҳон даҳрийларин
 Энг зўри»— мана,—
 Худойи ош ўраб
 Уч метр читга
 Углидан чиқарди
 : Тонгда мачитга...

РАЙСОВЕТГА ЕЗИЛГАН АРИЗАДАН

«...Кеча менинг уйимга келиб зилзила оқибатини текширган комиссиялар: «Уйи яшаш учун яроқли, зилзиладан зарар кўрмаган», деб ёзиб кетибди. Ҳолбуки, меҳмонхонанинг икки жойида ганч кўчган. Бу зарарнинг жаримасини ким тўлайди?..»

Бутун халқ қўзғалди,
 Ҳам бурч, ҳам ҳашар.
 Қишда палаткада
 Қолмас ҳамшаҳар.
 Дейдилар, кулфатда —
 Юрак бўлса кенг —
 Тор уй ҳам дўст учун
 Кенг оламга тенг.

Бизлар беш жон эдик,
Ун бир жон бўлдик.
Бир кунда танишиб,
Жонажон бўлдик.
Эл бошига ногоҳ
Келган бу кулфат
Бир-бирига қилди
Ҳаммани улфат.

Езув:

«Уй омонат.
Эҳтиёт зарур».
Бундай пайтларда
Эътиқод зарур.
Уй омонат бўлса,
Уй бўлсин бутун.
Сабот — гишт, ганч каби
Зарурдир бу кун.
Гузар
Узунқулоқ.
Одам тумонат.
Эҳтиёт!
Бу ерда ишонч омонат.
Бир мулла ютиниб
Сўзлайди юввош:
«Айб ўзимизда,
Одамлар бевош.
Имонни билмайди
На кекса, на ёш.
Хотинлар бениқоб,
Қизлар яланг бош.
«Гар ғазаб айласа
Холиқи қудрат...»
...Шундай байт айтибдур
Ҳувайдо ҳазрат...»
Бежиз айтилмаган,

Бу ҳақ бегумон:
Фожиа ва кулгу
Доим ёнма-ён.

ТРАМВАЙДАГИ СУҲБАТ

- *Кеча футбол зўр бўлди-да!*
— *Уйиннинг ўртасида икки марта ер силтаб ташлади.*
Стадион худди бир коса сувдай чайқалиб кетди...
— *Айтганча, футболчилар ойлик олдими?*
— *Катта пул олса керак. Красницкий трамвай олган эмиш. Тунов кунга газетада ўз кўзим билан кўрдим.*
— *Трамвай эмас, травма олган, овсар...!*

Утди даҳшатли кун,
Қора саҳифа.
Бугун студентлар
Тўқир латифа...
Аския пайрови
Энг янги мавзу,
Яна чойхонада
Кўк чой ва кулгу...
Яна кечагидек
Уйғониб саҳар
Тугруққа патир
Ясар кампирлар...
Яна давом этар
Одатий ҳаёт,
Одамлар,
Одамлар —
Мужассам сабот.

«Т—34»

...Тошкент аҳолисига ёрдам бериш учун армия қисмлари юборилди...

Мен ўша «Фердинанд»,
«Тигр»лар билан
Юзма-юз олишган
«Танк—34» ман.
Пенсияга чиқиб,
Тошкентга келдим,
Қарилар жой олар
Одатда тўрдан.
Тўпимни олдилар,
Зирҳ қуббам қолди,
Юбордилар майдон
Тозалаш учун.
Кўриб турибсанки,
Уй бузмоқдаман,
Кетмон хизматини
Қиляпман бу кун.
Лекин ор қилмайман,
Хизматми — хизмат.
Занг босгандан кўра
Босай дедим чанг.
Аслини олганда
Бу ер ҳам фронт,
Бу ерда ҳам ахир
Бормоқда зўр жанг.
Ёнбошимга ўтиб
Бир қара, йигит
Зирҳимда ўқларнинг
Изи бор ҳамон.
Занжир гилдирагим
Остига боққан,
Бунда ўчмас бўлиб
Қотиб қолган қон.
Қанча йўллар босдим,
Қанча манзиллар,
Ортимда қолди минг,
Миллион чақирим,

Русь ва Украина
Польша тупроғи
Бу ёнда беғубор
Кавказ ва Қрим.
Кўп жангларни кўрдим,
Кўп қонлар тўкдим.
Эзилиб кетади
Темир юрагим.
Иўқ, бу керак эди,
Мен мажбур эдим,
Юртга қалқон бўлган
Чўян кўкрагим.
Бешафқат бўлмасам
Ушанда агар,
Ев қайси бозорда
Сотарди сени...
Иўқ, бу керак эди,
Мен мажбур эдим.
Тарих ҳеч гуноҳкор
Қилмагай мени.
Аммо тинчлик бермас
Менга хотирам.
Кечалар тушимга
Киран доим қон.
Мени ўраб олар
Қўрқинч шарпалар,
Уликлар қуршайди
Бўлиб оломон.
Менга кўринади
Яна қайтадан
Дўзах оловида
Енгувчи дунё.
Рўпарамга келиб
Даҳшат ичида
Одамлар қичқирар
Беун, бесадо,

Шунда титраб кетар
Бутун вужудим,
«Йўқ!» деб қичқиради
Ички бир овоз.
Йўқ, сира қайтмайди
Қонли фожна,
Қайтмайди,
Қайтмайди,
Қайтмайди у боз.
Уша қичқариқдан
Ҳушимга келиб,
Атрофга қарайман,
Ҳар ён сукунат.
Хайрият дейман-у
Ва лекин яна
Тун келгач, қайтадан
Бошланар даҳшат...
Одамзод — бахтиёр,
Одам унутар,
Аммо темирларда
Мангу хотира.
Инсон ўзи билан
Кўмар ёдини,
Темир унутолмас,
Унутмас сира...
Мана, фожиам шу —
Фожиам — ёдим,
Маҳкум этилганман
Шунга умрбод.
Бу тенгсиз даҳшатдан
Қутқариб агар
Мени эритсалар,
Бўлар эдим шод.
Мен ўша «Фердинанд»,
«Тигр»лар билан
Юзма-юз олишган

«Танк — 34»ман.
Сенга дардим айтиб,
Еш юрагингга
Оғир ўйлар солдим,
Кечир, маъзурман.

БОЛАЛАРНИ ЖУНАТИШ

Кеча бир группа тошкентлик болалар Подмоскowieга жўнатилди. Улар бу ерда уч ой дам оладилар...

Бундан роса чорак аср илгари,
Худди шу кунгидай иссиқ саратон.
Москва йўлидан карвон сингари
Эшелон келарди
Тошкентга томон.
Бугун.
Роҳа чорак асрдан кейин
Худди ўшандайин иссиқ саратон.
Поезд вокзалдан қўзғалди майин,
Бу сафар
Тошкентдан Москва томон.
Болалар кетмоқда сокин, беозэр,
Дўмбоқ қўлларида гуллар, лолалар.
Кузатган оталар ичра балки бор
Биринчи поездда келган болалар.
Она бағри каби кенг очиқ бугун
Москва, Киевнинг олтин қопқаси.
Поезд учар.
Учар изидан учқун,
Бу кун ғарбга кўчди «фронт орқаси».
Яна портлашлару
Яна чанг-тўзон
Гўдакларни ортга кўчирмоқда боз.
Аммо бу гал жўнар болалар шодон.
Негаки, «айрилиқ» — фақат уч ой ёз.

Улар қайтгунича чаглар босилиб,
Янги кварталлар кўтаради қад.
Болалар қайтишар,
Яйраб, ёзилиб,
Бу кун жўнашмоқда
Уч ойга фақат:
Эй, сиз,
Жажжи, дўмбоқ укажонларим.
Истиқболи ёрқин,
Бахти барқарор!
Узоқ йўл олдидан, жонажонларим,
Сизга икки оғиз айтар сўзим бор.
Салқин Подмосковье ўрмонларида
Қарагайлар аро
Қайинлар аро,
Ажойиб боғлару бўстонларида
Сизлар яйраб-яйраб олганда ором —
Билиб қўйинг,
Бундан чорак аср аввал,
Изғирин тушларда,
Аччиқ қаҳратон —
Одамлар бу ерда яланг тўшларин
Фашист танкларига қилганлар қалқон.
Ҳайрон бўлманг яна
Тупроқ ичидан
Занг босган дубулға топиб олсангиз,
Гумбурлаган садо келиб туради
Ернинг юрагига қулоқ солсангиз.
Мабодо кўрсангиз танҳо қабрни,
Майли ким бўлмасин,
Гуллар терган дам,
Укалар, мен учун бир чечак қўйинг,
Уша ерда қолган менинг ҳам акам:
Бир дам сукут сақланг
Қабр устида.
Айтинг,

Тинч ухласин у азиз инсон.
Сен кўрган у кунлар қайтмас денг сира,
Гириклар йўл қўймас бунга ҳеч қачон.

КЕЛИНЧАК

*«Тошкент» сейсмик станциясининг маълум қилиши-
ча, кеча кундузи Тошкентда ер қимирламагин...*

Бу даҳшат фожиа юз берди кеча.
Сокин чошгоҳ пайти,
Куппа-кундузи.
Ҳамма ёқ осуда,
Тинч эди ер ҳам.
Сўнди бу чошгоҳда бир қалб юлдузи...
Дастурхонда қолди ярим коса ош,
Қолди силкинганча қуруқ беланчак,
Гўдагини қучиб,
Дод солиб ногоҳ
Кўчага югуриб чиқди келинчак.
Олазарак боқди атрофга.
Жимжит...
Жимжит оташ сочар июнь қуёши.
Сочини силади,
Сўзсиз йиғлади.
Дувиллаб тўкилди кўзидан ёши.
Олуца шохида титрар бир япроқ,
Ариқча жилдираб оқар эринчак.
Сийнасин гижимлаб,
Узоқ йиғлади,
Сўнгра... бирдан қаҳ-қаҳ урди келинчак.
Бу даҳшат фожиа юз берди кеча,
Сокин чошгоҳ пайти,
Куппа-кундузи:
Ҳамма ёқ осуда,
Тинч эди ер ҳам,

Сўнди бу чошгоҳда бир қалб юлдузи.
Ҳали парвоз этмай синди бир қанот,
Бевақт очилмасдан сўнди бир чечак.
Қурбон бўлганларнинг сонига кирмас
Юракдан айрилган
Битта келинчак.
Ёри, севар ёри
Рангида қон йўқ,
Унсиз йиғламоқда, беролмай бардош,
Оҳ, нақадар оғир,
Нақадар оғир
Кўрмоқ йигит киши кўзларида ёш...
Зўрға айирдилар боладан уни,
Онага интилар,
Гоҳ қочар гўдак.
Ҳалок бўлганингда эди ногихон,
Бунчалар йиғламас эдим,
Келинчак.
Пок қадамнинг теккан кўча чанги ҳам
Хайрлашар чоги ердан қўзғалди.
Сени олиб кетган оқиш машина
Ортидан эргашиб,
Буралиб қолди.
Сен кетдинг,
Дилларни ўртаб, ёмдириб,
Юракларда қолди алам-тугунчак.
Ҳаётни севардинг,
Қандоқ севардинг,
Кўчамизнинг кўрки эдинг,
Келинчак.
Пўқ, ҳеч ишонмайман,
Ишонгим келмас,
Ҳали бор кўксимда умид учқуни,
Доктор,
Мана менинг юрагим, олинг
Ва лекин ҳаётга қайтаринг уни.

Усиз ёруғ дунё ҳувиллаб қолар,
Усиз очилмайди боғларда чечак.
Етим бўлиб қолар ўксик шаҳарим
Ҳаётга қайтмаса
Уша келинчак.

ЎЗБЕК ҚИЗИ ЛЮБОВЬ ТИМЧЕНКО

*...Кеча тошкентликлар Харьков ва Луганскдан
келган қурувчиларни қаршилаб олдилар.*

Бежо кўз ташлама менга,
Ҳой йигит,
Яхшимас,
Бекорга хафа қиламан.
Тил билмайди дея ўйлама мени,
Ўзбекчани сендан яхши биламан.
Сенинг шаҳарингга
Узоқ Харьковдан
Муҳаббат қидириб келган эмасман.
Мен ўзбек қизиман,
Мен шу ерликман,
«Жонон» дема мени, жонон эмасман.
Асли менинг исмим Баҳрихон эди,
Абдураззоқ қизи эдим аслида.
Ўйнаб юргандирман,
Ким билсин балки,
Бизлар бузаётган манов яслида...
Менинг қиссам узоқ,
Сўзлайин агар
Тингламоқчи бўлсанг қаноат ила.
Еш бўлсам ҳам менинг.
Бутун ҳаётим —
Чорак аср давом этган зилзила.
Мен эсимни таниб
Шу ерда ўсдим.

Ҳар қарич тупроғи менга ошино:
Абдураззоқ ота — дадам эди-ю,
Онагинам эди — Шарифанисо.
Дадам ўлиб кетди,
Елғиз қиз қолдим,
Мени ишонмасди ҳеч қайга онам.
Кечалари иссиқ бағрига босиб,
Улиб эркаларди,
Дерди яғонам.
Ўзбек қизи эдим,
Йўқ эди шубҳам,
Баҳор гулларидан бошимда гултож.
Жамалак сочимни силаб қўшнилари,
Суйиб атардилар мени «Олтин соч».
Иккинчи синфга энди кўчгандим,
Орзуларим каби кенг эди олам.
Бир кун
Уйимизни сўроқлаб келди
Солдат кийимида
Нотаниш одам.
Эшикдан кирдию
Қулочин очиб,
«Люба, Любам» дея менга ташланди.
Йиғламасди сира эркак кишилар,
У солдатнинг кўзи бирдан ёшланди.
«Акагинанг қани,
Онанг қани», деб,
Фарёд қилиб мени тутди саволга.
Яна қандай онам,
Қандай акам, деб
Ҳайрон бўлар эдим бу ажиб ҳолга.
Сўнг...
Сўнг жўнаб кетдим у одам билан,
Худди кечагидек ёдимда бари:
Кўз олдимдан сира кетмайди у кун

Онамнинг жавдираб боққан кўзлари.
Бор, қизим, дерди у,
Бор, дўмбоққинам,
Кузда бориб ўзим олиб келаман.
Дерди:— Бу ўз даданг.
Мен эса гаранг,
Дадам бошқалигин қайдан биламан.
Йўл бўйи у менга қилди ҳикоя:
(Сўзларди у одам ғоят таъсирли.)
Уруш бошланиши,
Даҳшатли жанглар,
Сўнг душман қўлида тўрт йил асирлик.
Ғалаба...
Озодлик,
Юртга қайтгани,
Мени излагани, кезиб мамлакат.
Ҳикоя сўнггида — мана сен дея,
Чўнтагидан олиб кўрсатди сурат.
Суратдан боқарди ярим яшар қиз,
Мен каби сариқ соч,
Юзи думалоқ.
Мен шунда ишондим,
У — отам эди,
Дада, дегим келди,
Айтмадим бироқ:
Биз Харьковга келдик,
Ез бўйи турдик —
Тўрт хоналик уйда фақат икковлон.
Меҳрим ортар эди кундан-кун унга,
Дада демас эдим
Ва лекин ҳамон.
Онамни, Тошкентни соғинар эдим,
Лекин билинтирмас эдим алашим.
Бу одам кечирган кунлар олдида
Нима бўпти менинг
Қичкина гамим...

Янгидан биринчи синфга бордим,
Сентябрь тонгида очилиб хушҳол.
Ўзим ҳам таажжуб қилардим —
Тилим
Украин сўзига қовушди дарҳол.
Аммо
Еш бошимга тушди фалокат,
Ғам булути босди бахт осмонимни.
Ярим кеча эди,
Бир киши келиб
Олиб кетди ёлғиз меҳрибонимни.
Уша кеч куз пайти,
Ёмғирли кеча
Кўз олдимдан нари кетмайди ҳамон:
Хайрлашар экан,
Биринчи марта
У одамни қучиб
Дедим:
«Дадажон!»
Мана йиллар ўтди,
Болалар уйи
Паноҳ берди менга,
Берди тарбия.
Сўнг ҳунар ўргандим,
Пайвандчи бўлдим,
Ўз шонли сафига олди партия.
Партия тиклади покиза номим,
Яна осмонимни қилди мусаффо.
Ёмғир ювиб ўтган гул япроғидай
Ғубор юрагимдан кетди-ю,
Аммо —
Дадам қайтгани йўқ,
Уни эсласам
Анор донасидек эзилар юрак.
Соғиндим,
Кўп кутдим,

Зор бўлдим, аммо
Ўзбек онамдан ҳам топмадим дарак...
У кун
Москва қилганда хабар
Фалокат тушганин Тошкент бошига,
Дарҳол учиб келдим,
Қизи келгандек
Оғир кунда қолган она қошига.
Бахтли эдим,
Кичик меҳнатим билан
Шаҳрим ярасига малҳам бўлсам,
Қурилажак Тошкент пойдеворига
Юрагим меҳрини пайванд қилолсам.
Мана, саҳар туриб,
Кун бўйи ишлаб,
Кечқурун шаҳарни кезаман танҳо.
Ногихон учраса оқ сочли аёл,
Сўрайман:
Сизмасми Шарифанисо?
Йўқ деб бош чайқашар,
Зилзилага йўйиб —
Шўрлик қиз дейишар,
Боқишар ҳайрон.
Мен-чи, йигирма йил ўтган бўлса ҳам
Онамдан умидвор,
Излайман ҳамон.
Агар ҳаёт бўлса,
Уни топаман,
Қувончга тўлдириб мунис қалбини,
Агар ўтган бўлса,
Кечирим сўраб,
Қучоқлаб йиғлайман топиб қабрини..
Мана менинг қиссам,
Эшитдинг, ўғлон.
Энди халал берма саволлар ила,
Еш бўлсам ҳам менинг

Бутун ҳаётим
Чорак аср давом этган зилзила.

ШАҲАР ИЖРОКОМИНИНГ РАИСИГА ОШИҚЛАРДАН АРИЗА

...«26 апрелда Тошкент «Бахт уйи»да 25 та никоҳ қайд этилган...»

Уртоқ раис,
Ишингиз кўп,
Вақтингиз кам, биламиз.
Аммо, узр, уч-тўрт минут
Фурсатингиз оламиз.
Қўйинг бир дам қоғозларни,
Дунё иши битганмас.
Кўзойнакни олиб қўйиб,
Қулоқ беринг бир нафас.
Биз ошиқлар, яъни биз ҳам
Шу шаҳарга граждан.
Аризага ҳақимиз бор
Эл қатори шу важдан.
Қандай бўлса янги шаҳар —
Бизга эмас барибир.
Ошиқ халқи тарқоқ халқ-у,
Лекин гапи, дарди бир.
Уртоқ раис, ишқ аҳлини
Қўшсангиз гар қаторга,
Таклифимиз эшитингу
Тиркаб қўйинг қарорга.
Аввало шу —
Бизлар кўпмиз,
Бизлар юз минг нафарча.
Шаҳар ичра қуриб беринг
Бизлар учун шаҳарча.
Бу шаҳарга ном қўйилса —

«Севги шаҳри» аталсин.
Дарвозаси тепасига
Катта шиор қадалсин.
Бу шиорга катта қилиб,
Ҳамма учун кўрсатиб,
Зўр шоирга буюртириб
Шеър ёзилсин тўрт сатр.
Мазмуни шу:
Бу шаҳарча
Барча учун кенг очиқ,
Ким бўлмасин юрагидан
Фақат бўлсин чин ошиқ.
Аммо зинҳор бу шаҳарга
Киритилмас бедардлар.
Севги юкин кўтаролмай
Бир бор қочган номардлар.
Чин муҳаббат, чин дард бўлсин
Бу шаҳарча аҳлида.
Шаҳарчанинг айланаси
Бўлсин юрак шаклида.
Садоқатга макон бўлсин,
Тимсол бўлсин умрбод.
Энг марказий кўчасига
«Вафо» дея қўйинг от.
Битта кўча «Упич» бўлсин,
Битта майдон
«Аҳд-паймон».
Бу кўчага кирмаганлар
Мангу қилсин пушаймон.
Бир хиёбон «Висол» бўлсин,
Ҳеч бўлмасин фироғи.
Хира бўлсин, кўкиш бўлсин
Бу хиёбон чироғи.
Битта кўча бу шаҳарда
«Изҳори ишқ» аталсин.
Тажрибасиз ёш ошиқлар

Дардин бунда айтолсин.
«Севаман» деб ёзиб қўйинг
Бу кўчанинг бошига.
Айтолмаган тўхтаб турсин
Шу ёзувнинг қошида.
Катта равон шахроҳ номин
«Покизалик» деб қўйинг.
Оқ мрамардан лавҳа қўйиб,
Навойдан байт ўйинг.
Бу шаҳарга мангу қилиб,
Учмас қилиб зарҳали
Урнатилсин фарҳодларнинг,
Мажнунларнинг ҳайкали.
«Вафо» номли кўча узра
Турсин аҳли чин вафо,
Ромео ва Тоҳир бўлсин,
Джувьетта ва Зухро.
«Май ва маҳбуб» кўчасининг
Киравериш йўлида
Турсин шоир Умар Ҳайём,
Май косаси қўлида.
«Саргашталик» кўчасининг
«Рашк» тупиги устида
Отеллонинг шакли турсин
Қора кийиб устига.
Бу кўчанинг охирида
Бўлсин «Макр» майдони.
Тасвир этинг бунда ғолиб
Ёсуман ва Яғони.
«Гумон» ва «Ғаш» кўчасига
Белги қўйинг каттакон.
Бу кўчага киришмасин
Еш ошиқлар ҳеч қачон.
Қоровуллар қўйинг, ҳайданг,
Интилса денг «нари бор!»
Айтинг, кўча охирида

«Айрилиқ»нинг жари бор.
Шаҳарчада ўссин фақат
Сарви гулу сунбуллар...
Гул шохида эртаю кеч
Сайраб турсин булбуллар.
Товуслар тинч хиром этсин
Бериб ўзга оролар...
Бу шаҳарга кўчирилсин
Барча ЗАГС бюролар.
Уйланганлар бу шаҳарга
Келиб турсин гоҳида.
Ором олиб ўтиришсин
Бир дам «Яраш» боғида.
Ёшликларни эслаб, ишқдан
Афсоналар айтишсин.
Хўмрайишиб келган бўлса,
Чақчақлашиб қайтишсин.
Ўртоқ раис,
Ишингиз кўп,
Вақтингиз оз, биламиз,
Шунинг учун аризани
Майли, қисқа қиламиз.
Биз сиздан уй сўрамаймиз,
Бизлар шундай, турфамиз,
Бошпанамиз мовий осмон,
Юлдузлардир кўрпамиз.
Бошпанамас, бизга фақат
Пана керак тузукроқ.
Шаҳар ёруғ кеча-кундуз,
Дала эса кўп йироқ.
Йўқ, ҳазилга йўйманг буни,
Гапларимиз бари чин.
Биз билмасак, ким билади
Шаҳарнинг ҳар қаричин.
Ҳа денг, ё йўқ, кетмас бунда
«Аmmo», «ёхуд», «магар»и,

Бизга қолса бутун Тошкент
Бўлсин «Севги шаҳари».
Хулоса шу — илтимосни
Бажарсангиз хўпу хўп,
Иўқ десангиз, юқорига
Ёзажакмиз бизлар кўп.
Ҳайрон бўлманг, устингиздан
Арз қилувчи жойимиз —
На Совмин, на Олий Совет,
Балки келин ойимиз.
Ахир сиз ҳам севишгансиз...
Хўп десангиз ажабмас,
Келин ойим икки оғиз
«Қуриб беринг» деса бас.
Хайр энди, қарор кутиб
Юрагимиз ошиқар.
Салом билан шаҳрингизда
Яшагувчи ошиқлар.

ШАҲРИ ДИЛОРОМ

Тошкент

*Ўзбекистон раисига тегсин. Мен бу йил тўртинчи
синфни битирдим. Ешим ўн бирда. Ер қимирлаш қа-
нақа бўлишини билмайман. Бизнинг маҳаллада кеча
Тошкентга ёрдам деб пул йиғишди. Мен атлас кўй-
лакка йиғиб юрган беш сўм пулимни юборяпман. Бо-
лалар боғчаси қуришингизни сўрайман.*

Дилором. Уш шаҳридан.

Дилором,
Дилором,
Жажжи сингилчам,
Дўмбоқ юзларингни қилдим тасаввур.
Мунисам,

Каттакон мададинг учун
Бош эгиб айтаман сенга ташаккур.
Жаҳон подшолари хазинасидан
Олтин юборганда ҳамки беадад,
Дилором,
Дилором,
Жажжи сингилчам,
Сенинг ёрдамингча бўлмасди мадад.
Биз бунга бир эмас, юзлаб ва минглаб
Боғчалар қурамыз,
Қўрқма, етади.
Сендек меҳрибони бор экан, демак,
Тошкент жароҳати битиб кетади.
Фақат сен омон бўл, яйрагин кулиб,
Қора қошларингга қўнмасин губор.
Сен саломат бўлсанг, меҳрибонгинам,
Бу огир кунларда толмаймиз зинҳор,
Сен учун бир шаҳар қурайлик, дўмбоқ,
Киройи одамлар қилгудек ҳавас,
Осмондай кенг бўлур, денгиздай мовий,
Кўксингни тўлдириб олурсан нафас,
Хиёбонлар аро сени етаклаб,
Чароғон кечада ва кундузи
Бирма-бир Тошкентни кўрсатиб чиқар
У кун Ўзбекистон ранси ўзи.
Нақадар ажойиб,
Нақадар сулув,
Бунга сен сабабсан, сенинг ҳимматинг.
Ям-яшил шаҳарнинг энг ўртасига
Ўрнатиб қўямиз катта суратинг.
Токи узоқ-узоқ юртлардан келиб
Гўзал шаҳримизда олганда ором,
Дўстлар сўрасинлар:
Бу қандай шаҳар?
Биз жавоб берайлик:
шаҳри Дилором.

НИҲОЯ

«Тошкент сейсмик станцияси хабар беради, 26 апрелдан буён ўтган икки ой ичида Тошкентда 500 марта ер қимирлади. Зилзиланинг кучи сўниб бормоқда.

Булар дoston эмас,
Булар барчаси
Зилзилада кўчган
Шеърлар парчаси.
Жарангли қофия,
Чиройли нисбат,
Янги ташбиҳларга
Йўқ эди фурсат.
Зудлик керак эди,
Кутарди замон,
Палатка ичида
Туғилди дoston.
Фикрлар бениқоб,
Яланг туйғулар.
Чанг босган дафтарга
Езилди булар.
Бу — шоирлик эмас,
Инсонлик фарзим,
Бўйнимда қолади
Ҳали кўп қарзим.
Шоирлар ёзажак
Ҳали кўп дoston.
Бир оз фурсат ўтсин,
Босилсин тўзон.
Бошдан учган ҳушлар
Жойига қўнсин,
Чайқалиш тўхтасин,
Фикрлар тинсин.
Кўнгилга шеър сиғмас,
Юраклар танда —

Симоб қатрасидай
Қалқиб турганда.
Бари ўтиб кетар,
Ваҳима — ортида.
Нималар бўлмайди,
Ахир, ҳаётда.
Ҳали ишимиз кўп,
Ҳали кўп ҳашар.
Қурмоғимиз керак
Янгидан шаҳар.
Ҳақиқий Тошкентни
Тиклаймиз ҳали.
Сўнг келар ҳақиқий
Шеърларнинг гали.
Булбуллар сайраган
Боғу гулшанда
Шеърхонлик қиламиз
Тўйиб ўшанда.
Қувноқ гурунгимиз
Этади давом,
Биз билан бўлади
Жажжи Дилором.
Шарифанисони
Топган Любахон
Уйида бўламиз
Бир кеча меҳмон.
Биздан нима кетди —
Йўлма-йўл бир дам
Бош суқиб ўтамиз
Ижрокомга ҳам.
Бизни қарши олар
Дилкаш, қувноқ мэр,
Тортмасидан олиб
Ўқиб берар шеър.
«Бу хатни ёзишган
Ошиқлар менга...»

Бизлар билмагандай:
«Ҳа, шундай денг-а...»
Раис бизни бошлар
Кўчалар сари.
«Мана, дўстлар, сизга
«Севги шаҳари».
Ошиқлар наказин
Қилолдиқ адо.
Бу шаҳарга келсин
Қим бўлса шайдо».
Кўча беткайида
Олмаю гилос,
Анорлар қизариб
Гуллайди қийғос.
Неча йиллар оша
Учмай зарҳали
Туради Фарҳоду
Мажнун ҳайкали...
Ҳа, шаҳрим тилларда
Достон бўлади.
Қримга қочганлар
Қайтиб келади.
Яна мажлисларда
Минбардан туриб,
«Жоним халқимга» дер
Кўксига уриб.
Биз эса мажлисдан
Қочиб ўшанда
Шеърхонлик қиламиз
Боғу гулшанда.
«Ғазал» хиёбонин
Этамиз сайр.
Уқувчим,
Шу ерда
Ҳозирча хайр.
Тошкент, 1966 й. 28 май, 10 июнь.

ТОШКЕНТ САДОСИ¹

I

Азиз шеърхон дўстим, борми ёдингда —
Ун етти йил аввал бизлар икковлон
Таҳликалик апрель, олтмиш олтида
Бирга палаткада ёзгандик дoston.

Замин остимизда гувлаб, гумбурлаб,
Ларзага соларкан зилзила зарби,
Қуббасин терс қўйган «Т—34»лар
Тўзонга шўнғиркан жангдаги каби,

Байналминал сўзга айланиб ҳашар,
Дўстликни имтиҳон этганда боз у,
Биз вайрон кулбада хаёлдек шаҳар —
Келажак Тошкентни қилгандик орзу.

Юр, дўстим, кўчага чиқайлик энди,
Юр, анҳор соллониб оққан томонга.
Товус фавворалар таъзимда турган,
Ниллий сарҳовузлик улкан майдонга.

Ҳов ана, кўк гумбаз, ишқ хиёбони,
Ерда қолгани йўқ, мана, сўзимиз.
Шаҳар ҳокимига сўзимиз ўтса,
Чакана эмасмиз, демак, ўзимиз.

¹ Бу қисм ўн етти йилдан сўнг, 1983 йилда, Тошкентнинг 2000 йиллиги арафасида ёзилди.

Шаҳримнинг энг гўзал биноси мана,
Бу—Лениннинг уйи, қандай мукаммал.
Дунё иши қизиқ. Унинг ўзи-ку,
Биздек палаткада турган бир маҳал.

У замон энг буюк эилзила эди,
Чайқалиб турарди курран олам.
Шунда Шушиндаги чайла ёнида
Қумғонни қайнатиб паст бўйлик одам,
Ҳал қилмоқда эди дунё тақдирин,
Менинг шу Тошкентим истиқболни ҳам.

Мана ўша Тошкент, улуғвор, азим.
Шарқнинг дарбозаси, шарқнинг машъали.
Шаҳрим, бир фарзанддек қилурман таъзим,
Эй, буюк дўстликнинг боқий ҳайкали!

Икки минг ёшда сен йигитдай ўктам,
Эртанг бугунингдан нурафшон бўлсин.
«Тошкент садоси» деб битган қасидам
Муборак тўйингга армуғон бўлсин.

II

Уқувчим, маъзур тут, яна қайтадан
У мушкул дамларга назар ташласам.
Шунча вақт сўнгида букун дафъатан
Тошкент достонини Ушдан бошласам.

Сабабин билурсан, ўшлик қизалоқ
Эилзила кунлари кўрсатиб ҳиммат,
Чиройли ҳусниҳат билан, бир вароқ
Мактуб ёзган эди. Мана ўша хат:

*Тошкент. Ўзбекистон раисига тегсин. Мен бу йил
тўртинчи синфни битирдим. Ешим ўн бирда. Ер қи-*

мирлаш қанақа бўлишини билмайман. Бизнинг маҳаллада кеча Тошкентга ёрдам деб пул йиғишди. Мен атлас кўйлакка йиғиб юрган беш сўм пулимни юборяпман. Болалар боғчаси қуришингизни сўрайман».

Дилором. Уш шаҳридан.

Бу кун йўлга чиқдим, Ўш, қайдасан деб
Айтмасам ҳеч бўлмас арзим бор учун.
Дилором синглимдан қиёматда ҳам
Битта атлас кўйлак қарзим бор учун.

На бир атлас кўйлак, соф ҳисларингга
Фидо бўлақолсин жону жаҳоним.
Шу азиз пойнингга, пок изларингга
Атласдек тўшалсин Ўзбекистоним.

Қайдасан, Дилором? Қайси ёқлардан
Сени излай бу кун? Садо қилсанг-чи!
Боболар муқаддас билган тоғлардан
Жажжи фариштадек тушиб келсанг-чи!

Бахш этган бир замон ҳофизи Шероз
Бир холга Самарқанд ва Бухорони.
Сенинг ҳимматингга бағишласам оз
Тошкент билан қўшиб бутун дунёни.

Чунки сен юборган беш сўм пул эмас,
Беш қитъа мулкидек жавоҳир эди.
Тошкентни қурганлар, қилгинки фараз,
Сенинг мададингдан баҳодир эди.

Мен ҳам ўйлаб кўрсам энди вақт ўтиб,
Уйим вайрон бўлиб эгмагандим бош,
Синглим, яширмайман, хатингни ўқиб
Қўзимдан тирқираб оқиб кетди ёш.

Мактубинг қўлимга тутқазди қалам,
Уша пок ниятинг билан, сингилжон,
Тошкентликка қудрат бердинг бир олам,
Ёш шоир аканга бир янги дoston.

Шунда мен ўзбекнинг битта фарзанди,
Танти халқ одатин эттириб давом,
Ваъда қилган эдим янги Тошкентни
Сенга қилурмиз деб «Шаҳри Дилором».

Уша кунга етдик, минг марта шукр.
Ленинча дўстликни берган давронга.
Бир шаҳар яратдик — қилгулик ғурур,
Кўз-кўз айлагулик жумла жаҳонга.

Синглим, у сеники — нақдинанг кетган,
Сеникидир она сутидек ҳалол.
Кел, беминнат ўзбек отанг қўлидан
Энди ўз шаҳрингни қабул қилиб ол.

Санаб ол, буюрган боғчаларинг бу,
Юзтасин тахт қилиб қўйдик йўлингга.
Ленин музейини айтмайман, у-ку
Бино бўлган фақат сенинг пулингга.

Қўй-чи, янги Тошкент — ушбу ҳашамат
Сеники, бор кўрки, жамоли билан
Бор чаман боғлари, илму маърифат,
Шеърню санойи камоли билан.

Би рён Юнусобод, бир ён Чилонзор,
Дорилфунундан то Академ шаҳар —
Дунёда шундайин мамлакатлар бор,
Худуди бўлмас Тошкентинг қадар.

Гувлаб ётган миллион темир юракдир
Бир лаҳза тинмайин кундузу кеча;

Чинни пибладан токи трактор,
Кичкина урчуқдан самолётгача —

Бу сир эмас энди,— борлиқ дунёга
Тошкент тамгаси-ла кстадир букуи.
Шаҳрингда тўқиган бари матога
Курраи заминни ўраса мумкин...

Мен шавқда борлиқни унутиб тамом,
Оддий ҳақиқатни баён қилурман,
Шунча вақт ўтиб ҳам сени, Дилором,
Жажжи қизалоқ деб хаёл қилурман.

Эй, шоир, бармогинг букиб санаб боқ,
Шеърый ҳаяжонинг келмасин устун.
Ўшанда ўн бир ёш бўлган қизалоқ
Ойдек тўлиб турган аёлдир букуи.

Бормисан, Дилором, қайдасан, кимсан,
Балки олимасан, балки пахтакор?
Эҳтимолки, сенинг ўша хат ёзган
Дилоромдек ширин қизалогинг бор.

Уйнаб сайр этгулик йўл эмас ҳаёт,
Мушкул довлонлардан ҳам ўтгандирсан.
Балки ортда қолиб гўдак хаёлот,
Битган мактубингни унутгандирсан.

Йўқ, сен унутсанг ҳам, халқнинг ёдида,
Халқнинг ёди эса мангудир, сингил.
Унинг ардоғида, кўз қароғида
Сендек фидойи қалб, меҳрибон кўнги.

Ният холис бўлса, етмоқ муқаррар,
Ерда қолиб кетмас шоирнинг сўзи —
«Бирма-бир Тошкентни кўрсатиб чиқар
Сенга Ўзбекистон ранси ўзи».

Шаҳриигда қадимий тупроққўргонда
 Яъни, ул муборак Ленин майдони,
 Гагарин боғидан кунгай томонда
 Бордир Марказкомпинг юксак биноси.

Биз ўша масканга бормоқдан аввал
 Қилиб олмоқ учун руҳни бегубор —
 Номаълум аскарнинг қабрига ҳар гал
 Лаҳза таъзим қилиб турмоғимиз бор.

Сен ҳам у бинода зиналар ошгин,
 Балаид қабатлардан қара тўрт томон.
 Шунда сенинг шаҳринг, муаззам Тошкент,
 Гўё кафт устида бўлур намоён.

Қатрада қуёш бор, бир гулда—бўстон,
 Бир шаҳарда ўн беш республика жам.
 Ана — Украина, бу—Қирғизистон,
 Бу уйларни Литва қурган муҳташам.

Кўчалар нисондек яшар, дейлар, рост,
 Мана, кўз олдинда қадим дўстлардай
 Руставели билан Муқимий ҳамроз,
 Устоз Навоийнинг ёнида Абай.

Бу «Москва», «Россия», «Ўзбекистон» бу,
 Кечалар каҳкашон бўлиб ёнадир.
 Булар меҳмонхона, ҳақиқатда-ку,
 Тошкент ўзи катта меҳмонхонадир.

Тасаввур қилмоқчи бўлсанг бир нафас,
 Шаҳринг аэропорти, ана, назар сол.
 Сен кўрган у кенглик — аэропортмас,
 Асалариларнинг ини бамисол.

Мўъжаз «Як»дан улкан аэробусгача
Учмоғу қўнмоқнинг адоғи йўқдир.
Занжи, папуасдан то хиндусгача
Турфа меҳмонларнинг саноғи йўқдир.

Тошкент — «нон шаҳри» деб қозонган шуҳрат,
Демакки, тўкинлик, баракат шаҳри,
Қўшиқ бу масканда нондек зарурат,
Тошкент — нондек азиз шеърят шаҳри.

Чорак аср аввал икки қитъанинг
Шуароси тузган анжуман аро
Мазмуни «омонлик», «эзгулик»ка тенг,
«Тошкент руҳи» деган лутф бўлди пайдо,

Пабло Неруданинг, Нозим Ҳикматнинг
Улмас овозида яшар ўшал руҳ,
Шеърнинг маликаси, қизи Тошкентнинг,
Зулфия созида яшар ўшал руҳ.

Жангчи Агостиньо сарбасти билан
Файз Аҳмад газалин тенг доврўғи бор.
Шарқ узра шафақдек эллар кўтарган
Озодлик туғида Тошкент руҳи бор.

Ҳар баҳор очилган алвон лолалар
Кўзларнинг қувончи, дил шукуҳидир,
Лоладек яшнаган бахтлик болалар
Қувноқ хандаси ҳам Тошкент руҳидир.

У меҳр демакдир — энг муқаддас ҳис,
Олам ошно бўлсин ўшал туйғуга.
Тошкентнинг ўзига бир марта олқиш,
Юз бор олқиш бўлсин Тошкент руҳига.

IV

Юрт кўрки — элининг хотамтойлиги,
Қалби чиройликнинг уйи чиройлик.
Асли бойлик эмас олтин бойлиги,
Олтинга бергисиз одамлар — бойлик.

Мана бу кўчадан кунботар ёқда
Халқлар дўстлиги деб аталган майдон.
У ерда кўкчалик Шоаҳмад ота —
Номи унинг етти иқлимга аён.

Ун олти фарзандни қучиб меҳрибон,
Мангулик олдида тутиб турар бош.
Бу мунис нигоҳда бўлмиш намоён
Ўзбекнинг юраги бамисли қуёш.

Ўзбек меҳри қуёш, мабодо лекин,
Керак бўлса, у ҳам жангларга қодир.
Ёвга кўрсатди чин мардлик нелигин
Тахтапулдан чиққан шер ўғлон Собир.

Ана у ҳовлида Ойбек яшаган,
Ҳабиб Абдуллонинг маҳалласи бу.
Бизнинг уста Маҳмуд санъати билан
Ярим Ўзбекистон панжара кўзгу.

Аброр Отеллони ижро этган он
Шекспир юртини ларзага солди.
Ҳов, Қўрғонтегида туғилган ўғлон
Ғафур Ғулом бўлиб дунёни олди.

Муסיқа боғида безавол чинор —
Ражабий шу ернинг бўз боласидир.
Бадри Чочийдан то Қодирий қадар
Улуғ Тошкандийлар сулоласидир.

Тошкент сўзин айтсам, гурурим ғолиб,
Нетай, она шахрим шу маскан бўлса,
Майли, «мош» сўзини пайровга солиб
Фарғоналик дўстлар аския қилса.

Бахтлиман, довруги оламга кетган
Тошкент фуқароси бўлганим учун.
Буюк инсонларнинг қадами теккан
Таббаррук тупроқда турибман бу кун.

Сен ҳам шу ерликсан энди, Дилором,
Тошкент соҳибаси, сулув шахриёр.
Унинг бугунию эртаси, тамом —
Борлиги сеники, қилгин ифтихор.

Утмишин ҳам ўрган, бу тарих узоқ,
Ҳисоб этиб бўлмас асло йил ила.
Тошкент заминга қулоқ тутиб боқ,
Бу қисмат — узлуксиз кечган зилзила.

Кўп қирғин жангларга гувоҳ бу замин,
У қон дарёларни шимган тупроқдир.
Неча мишг йилларнинг дарду аламин
Кўтармоқдан бу ер моматалоқдир.

Кўҳна суғд бардошин, туғилмай Исо,
Қадим ёзувларда юнонлар айтган.
Уқлар ёмғирини ёғдирган, аммо
Искандар бу юртни ололмай қайтган.

Неча хоқонларни, хонларни кўриб,
Жафосин кўкракка санчган элатмиз.
Араблар куйдириб, мўғуллар қириб,
Сўнг охир ўз-ўзни янчган элатмиз.

Икки мишг йил аввал қандоқ эди Чоч,
Сен агар билмоқни қилурсан ҳавас,

Хаёлот кўкида ёзмай кўп қулоч,
Олтмиш йил нарига назар солсанг, бас.

Ўша жинкўчаю гувала девор
Ўша темирчилик, ўша расталар...
Олтмиш аср мудраб ётган бу днёр
Олтмиш йилда етди фазога қадар.

Йигирманчи аср — тарихнинг қалқиб
Силтаниб олдинга югурганидир.
Қўқон араваю Ил — 86
Бир авлоднинг кўриб улгурганидир.

Абадият аро шундай бир фурсат
Сену менга насиб бўлибди, сингил.
Фикрат парвозига тилайдн шиддат
Бундоқ шиддатга ҳам кўнмаган кўнгил.

V

ЗАМИН, тасаввур қил, борлиқда танҳо
Барҳаёт юлдуздир, балқиб турибди.
Бу замон у борлиқ ва йўқлик аро
Симоб қатрасидек қалқиб турибди.

У инсон наслини этгунча бунёд,
Қилгунича уни оқил, фарзона,
Неча миллиард йиллар нур тилаб, ҳайҳот,
Қуёш теграсида бўлди парвона.

Мана у — одамзод, улуг, муқаддас,
Коннот мулқида бетимсол даҳо.
Энди ер шафқатни самодан эмас,
Башар фарзандидан қилар илтижо,

Она замин узра юлдузлар чироқ,
Офтоб ҳам беминнат нурга ўрайди,

Ер ўз фарзандидан ҳайиқар бироқ,
Ер ўз фарзандига инсоф сўрайди.

У кун Москвага океан ўтиб
Бир хат келди. Уқиб кўзга қалқди ёш.
Қизалоқ Саманта йўллаган мактуб
Сенинг у хатингга жуда оҳангдош.

О, бола юраги, беғубор дунё,
Борлиққа меҳри тенг, бамисли офтоб.
Биз олам ҳикматни билсак ҳам гоҳо
Бола саволига топмаймиз жавоб.

Улар истар — олам чаманда бўлса,
Тинчлик бўлса мудом, бахт бўлса мудом.
О, қани, катталар Саманта бўлса,
О, қани, катталар бўлса Дилором.

Турналар учади арғимчоқ солиб,
Сиз уларни қуш деб ўйламанг асло.
Улар — гўдакларнинг эзгу хаёли,
Беғуноҳ диллардан учган муддао.

Беғубор фалакда азалу абад
Ер узра баробар таратган ёғду —
У офтоб эмасдир, меҳри бесарҳад,
Орзуси бесарҳад гўдак қалби у.

Осуда кечалар кўк тоқин ўраб
Шамдек ёниб турган миллиард юлдузлар —
Юлдузлар эмасдир, ҳимоят сўраб
Бизларга жовдираб қараган кўзлар.

Одамлар, фалакни асранг, кўкдаги
Ул азиз турналар бўлмасин ҳалок.

Улар Самантанинг оху юраги,
Улар Дилоромнинг ниятидир пок.

Одамлар, заминни асранг, бир хато
Еруғ бу оламнинг бўлгай адоси.
Бизни чорламоқда муқаддас садо,
Бу икки минг йиллик Тошкент садоси.

ҚУЕШ МАСКАНИ

Останкино минорасидаги ўйлар

1

Мен бир ўзбек ўғли,
Келиб дафъатан
Қадимий Сайхуннинг канорасидан
Буюк пойтахтимга қараб турибман
Юксак Останкино минорасидан.
Қўлимда бир қадаҳ тим қора қаҳво,
Елкамда муаззам гумбази даввор.
Қаршимда поёнсиз бу қутлуғ маъво
Кўкиш туман ичра ётар улуғвор.
Булутлар теграмда сузиб юрипти,
Шунчалар яқинки, етгудай қўлим.
Нигоҳим ҳайратдан йўқотиб қўним
Мовий чексизликда кезиб юрипти.
Қуёш ғарб уфқига ловиллаб ботар,
МГУ қуббасида бир ҳовуч зари.
Олис-олисларда товланиб ётар
Гранит қирғоқли дарё камари.
Мана,
Шарқ уфқидан юксалиб аста
Ёнгинамга келиб тўхтади ҳилол.
Соҳиб қанотига чирмаб ораста
Мени олиб учар
Ойдин бир хаёл...

Хаёл...

Сайри унинг гоҳ ер, гоҳ фалак.
 Кўзгунинг беором шуъласи мисол.
 Унга бир нафасдир ўтмиш, кслажак.
 Унга бир қадамдир жануб ва шимол.
 Мен бу юксакликда хаёл билан маст,
 Хаёлнинг кифтида турибман ўзим.
 Фақат нигоҳ етган уфқлар эмас,
 Бутун коинотни кўрмоқда кўзим.
 Ҳов ана,
 У ерда тугайди ўрмон,
 Давоми туташдир поёнсиз чўлга.
 Чўл орти мен учун энг азиз макон
 Ўзбекистон дея аталган ўлка.
 Не ажаб,
 У томон боқдим дафъатан,
 Вужудимни тортди бир оҳанрабо.
 Ой ҳам кўтарилар ўша тарафдан,
 Ўша юрт устида порлайди Зуҳро,
 Унда мен илк марта оламни кўриб,
 Илк бор Алифбодан олганман таълим.
 Олам марказининг кафтида туриб,
 Она юртим,
 Сенга қиламан таъзим.

Сен мени йўлладинг,
 Келиб мен ногоҳ
 Кўҳна Сирдарёнинг канорасидан
 Бу кун Москвага ташладим нигоҳ
 Юксак Останкино минорасидан.
 Тарих замин узра минг йил ахтариб,
 Саодат қасрига бунда топмиш жо.

Бу ерда туташар
Машриқу Мағриб,
Бу ерда туташар иккала дунё.
Бундан кенг оламга таралди илк бор
Озод одамзоднинг бахтиёр саси.
Шу ер деб айтса не муболаға бор
Курраи заминнинг таянч нуқтаси.
Москва!
Номингдан тошиб илҳоми
Не ҳассос шоирлар йўнмаган қалам.
Сен ярим оламнинг Доруссаломии,
Румоси, Маккаси,
Мадинаси ҳам.
Инсонлик ҳуқуқини излаган башар
Сенга умид билан тикадир нигоҳ.
Қай дилда шу эзгу эътиқод яшар,
Сенинг сийнанинг бўлди қутлуғ саждагоҳ.

4

Не жанглар кўрмади бу кекса бошинг,
Гувоҳ найза бўлган ҳар битта қамиш.
Еғдирди устингдан балолар тошин
Темурдан калтак еб қочган Тўхтамиш.
Неча бор буздилар,
Еқдилар сени,
Ва лекин оловлар сени тоблади.
Олам енголмаган Наполеонни
Сенинг мужикларинг роса боплади.
Бу юртга тиг олиб кирган ҳар баттол.
Тигнинг зарбасидан қадди букилган.
Сенинг остонангда Гитлернинг қаттол
Ваҳший галалари тутдай тўкилган.
Эй сен, буюк шаҳар,
Музаффар пойтахт!
Шоҳи жаҳонларни тупроққа қординг.

Аммо менга ясаб шундай юксак тахт,
Жаҳон шоҳи қилиб бошга кўтардинг.
Мен бу қуш қаноти етмас юксакдан
Тенгсиз жамолинига боқиб тўймайман.
Ким эдим, ким бўлдим дейман, ўйлайман.
Шаҳрим,
Бир ўғлингдек мен ҳам юракдан
Умрим сарҳисобин сенга сўйлайман.

5

Сўлим Фарғонанинг мунис бағрида
Бор олти ариқдан сув ичган қишлоқ.
Унда
Чорак аср мендан нарида
Болалигим чопар тўзғитиб тупроқ.
У йироқлаб борар,
Мен ортидан жим
Хаёл дурбинида қараб қоламан.
Оҳ, болалик, дейман,
Аммо ўзим ким?
Отамнинг ёшига етган боламан.
У менинг ёшимда умрини яшаб,
Шараф китобига битиб номини,
Ўзи шундоқ севган ҳаётни ташлаб...
Йўқ, у боқий қилди ҳаёт шонини.
Мен қисқа кечмишим сарҳисоб этсам
Бир савол фикримда ҳамиша ёниқ:
Одам бўлолдимми дунёда мен ҳам
Отамнинг ўғлиман демоққа лойиқ?
Мен шундай яшашни қилардим орзу,
Ҳам шундай бўлмоқни эл учун фидо.
Қон бўлиб қалбимга сингган бу туйғу,
Менинг маслагим шу
Азал ибтидо...

Утган кунларимни
 Қилсам хаёлот,
 Умрим китобини варақлаб кўрсам,
 Барча шодликларин берибди ҳаёт,
 Аямабди аммо озорини ҳам.
 Ҳали етти ёшга тўлиб-тўлмасдан,
 Онамдан ҳам қониб эшитмай эртак,
 Отамнинг меҳрига тўйиб-тўймасдан
 Ҳамма жудоликни кўрибди юрак...
 Лекин тақдиримдан норизо бўлсам,
 Ёлғиз ўсдим десам йўқ зарра ҳаққим.
 Она бўлиб мени қучдию ўлкам,
 Ота бўлиб бошим силади халқим.
 Жигар бўлиб боқди неча мушфиқ кўз,
 Неча дўст-ёр топдим, неча биродар,
 Эсим таниб, менга
 «Тога» деган сўз
 «Ота» деган сўзга бўлди баробар.
 Унинг меҳри ила
 Умр ирмоғим
 Қуюлди каттакон ҳаёт наҳрига.
 Қолди Олтиариқ —
 Ота қишлоғим
 Она шаҳрим Тошкент олди бағрига.

Соғинч билмасайди
 Болалик агар,
 Уйчан қилмасайди пинҳона дардим,
 Балки, кўп қатори мен ҳам бир ҳунар,
 Бир фойдали касбнинг измини тутардим.
 Мен юксак билардим олим хизмати,
 Муҳандис бўлмоқни қилардим тилак.

Аммо хаёл берди менга қисматим,
Тақдир менга берди беором юрак.
Мунажжим бўлмоқни қилардим орзу,
Гоҳи кўк сайрида тонглар отарди.
Аммо юрагимда ўзга бир ғулу,
Ўзга бир галаён чўкиб ётарди.
Булоқ ер остида кезиб кўп замон,
Силқиб замин узра чиққандай бир кун,
Кўксимни тўлдириб ётган дард, тугён
Оқ қоғоз юзига тўкилди бутун.
Шунда унут бўлди барча изтироб,
Яна нурга тўлиб кўринди олам.
Маъюс юрагимни овутди китоб,
Қемтик ҳаётимни тўлдирди қалам.

8

Қалам!
Эҳтиромим, олқишим сенга,
Танҳо кечаларда эй танҳо улфат.
Олам юкин ортдим нозик белиннга,
Иўлимиз олисдур,
Толиқма фақат.
Ҳеч кимга очмаган кўнглимни танҳо
Сенга очган эдим, сирдош, қадрдон.
Ёдингдами,
Бир қиз этганда шайдо
Ёзгандик ишқ хатин бирга икковлон.
Қалбим сўзларига жим қулоқ солиб
Сен тунлар қошимда шам бўлиб ёндинг.
Мен-ку сенга айтдим,
Сен ичга солиб
Қуйиб кўмир бўлмиш риштаи жонинг.
Ҳамон сирдошимсан,
Не келса дилга,
Сенга айтмоқ учун қўлга олурман.

Ишончим бор,
Хатто сўнги манзилга
Сени асо қилиб етиб борурман.
Рост қаддинг қаддимни қилгуси расо,
Чунки тўғрилигинг — кучинг, қаламим.
Адил йўлга бошла мени доимо,
Ўткир бўлсин ҳаргиз учинг, қаламим.

9

Шеърят — бу асли жунун камоли,
Майлига, ким уни нима демасин.
Ҳаёт уммонида ёзмиш шамоли
Бўронларга бурди умрим кемасин.
Мақсад соҳилига интилдим бетин,
Интилмоқ ёр бўлди гўдак ёшимдан.
Гоҳи елкасига кўтарди тўлқин,
Гоҳ эса муздек сув қуйди бошимдан.
Изланиш йўлининг сабоқлари мўл,
Қим қидирмас экан,
Бўлмас хатоси.
Янглишсам кўрсатди менга тўғри йўл
Қутлуғ эътиқодим қибланамоси.
Йўлнинг азобидан эгилса қаддим,
Бетин заҳматлардан толиқса юрак,
Навой руҳидан мадад сўрадим,
Усмондек¹ Пушкиндан ўтиндим кўмак.
Йўлимни ёритди
Шу икки маёқ,
Дилимни ҳамиша тўлдирди нурга.
Қалб!
Сенга ишондим йўл бошидаёқ,
Ўзинг раҳнамо бўл бутун умрга.

¹ Усмон Носир

Мени шеър боғига етаклаган ким?
 Бу чаман асрорин ким этди аён?
 Оламдан мен фақат шодлик изладим,
 Менга устоз бўлди Ҳамид Олимжон.
 Юрагимга яна бир ҳамдам топдим
 Есенин шеърига бўлгач ошино,
 Гёте очди менга сирлар китобин —
 Фауст билан бирга сайр этдим дунё.
 Фузулий девонин қўлимга олдим,
 У солди кўнглимга разал меҳрини...
 Қўп заҳмат сўнггида
 Англаб етолдим
 Устоз Алишернинг буюк сеҳрини.
 Уни танидим элимни билдим,
 Маҳкамроқ тургандай бўлдим заминда.
 Диёрим,
 Сен билан ифтихор қилдим,
 Барча шавқу оташ шу боис менда.
 Шунинг-чун сўрсалар.
 — Илк устозинг ким?
 Сенга шеър асрорин ким этди ошкор?
 Дейман:
 — Қалам берди муқаддас юртим,
 Ватан меҳри этди мени шеърга ёр.

Олам кенг,
 Эллар кўп,
 Юртлар бешумор.
 Ҳар юрт ўз аҳлига гўзал ва ажиб.
 Не бахт,
 Қуёшистон таърифли диёр
 Нурли пешонамга бўлибди насиб.

Мен илк бор дунёнинг харитасида
Олтин узук янглиғ ўлкамни кўрдим.
Заминнинг дўппидек бир палласида
Ҳилолий нусха гул —
Бу менинг юртим!
Диёрим тимсоли кекса Тиёншон,
Чўзиб икки дарё — икки қўлини,
Узатиб турипти Шарқу Фарб томон
Дўстлик косасини — Орол кўлини.
Ўлкамнинг тасвири ўхшайди кўзга,
Не тонг, кенг оламга боққан кўзим ул.
Яна юртим учун не дейман ўзга,
Менинг ҳаётим ул, ризқу рўзим ул.
Ахир онага ҳам сидқ айлаб бажо
Уни атамасалар ой ёки қуёш.
Қошида тиз чўкиб,
Она, деб танҳо,
Индамай қўюрлар сийнасига бош.

12

Бёрнс шеърларида тирилди тоғлар,
Жамбул ўланлари тутди саҳрони.
Ҳар шоир ўз элин назмга боғлаб,
Юртига қаратди бутун дунёни.
Чингиз Олатовга бахш этди юрак,
Мирзо ғазалида кулди Бадахшон...
Мен юртимни ёзсам бўлмоғи керак
Осмон оқ қоғозу
Денгиз снёҳдон.
У қуёшдай мунис, ҳаётбахш сийна,
Замину замири туганмас кондир.
Ернинг нася эмас, балки нақдина
Жаннати аталган Ўзбекистондир.
Бу ерда битмаган неъмат йўқ асло,
Жонфизо кўксида гуркираб ётар

Энг узоқ шимолнинг арчасидан то
Энг олис жанубнинг лимуси қадар.
Дарёлар,
 водийлар,
 денгизу
 тоғлар...

Табиат кўркининг ҳаммасидан бор.
Бунда шеър бўлиб очилар лола,
Бунда эртак бўлиб етилар анор.

13

Қанча азиз бўлса,
Қанча мукаррам
Рязань соҳирига¹жавдар бошоғи,
Шунчалар муқаддас бўлди менга ҳам
Тупроғимда ўсган пахта чаноғи.
Пахта...
У севгидек мавзудир ўлмас,
У илҳом чашмаси — мангу булоқдир.
Аммо у чаманнинг кўксига гулмас,
Ернинг кафтидаги оқ пўрсилдоқдир.
У жон риштасидан яралган самар,
Чаноққа жо бўлган ҳовуч тўла нур.
У манглай теридан етилган гавҳар,
У нури дийдадан бино бўлган дур.
Шу дур билан тўлди
Ўлкамнинг қўйни,
Жавоҳир конига айланди бу кун.
Она халқим!
Тарих елканга қўйди
Миллион тонналарнинг заминдай юкини.
Улуғлайман
Токи танда жоним бор

¹ Сергей Есенин

Манглайдан офтоб ўпган ўлкани.
Сени улуғлайман,
Азамат диёр!
Саҳоват маҳзани,
Қуёш маскани.

14

Муҳаббат қўёлгай қайси маъвога
Ўз юрти қадрини билмаган одам.
Шунча бўлармиди меҳрим дунёга,
Ўзбекистон, сени шунча севмасам?
Қалбим сенинг учун жўш урмаганда
Нурли кўрингайми эди бу жаҳон?
Она муҳаббатин билмаган банда
Содиқ бўлолгайми дўстга ҳеч қачон?
Байрон — ўз юртининг суюк ўғлони,
Ўз эли меҳри-ла туздию наво,
Юнон тупроғида узилди жони,
Бир халқ эрки учун жон қилди фидо.
Енисейда ўсган сибирлик йигит —
Унга ҳам ўз юрти эди кенг жаҳон,
Вақт келиб ўлимга турди бетма-бет,
Европага қилди кўксини қалқон,
Ениқ шоир юрак Султон Жўранинг
Белорус ерида қолган қабри бор...
Киндик қонинг теккан ерми Ватанинг,
Ё қалб қони томган заминми диёр?

15

Қўшиқ бор:
Нимадан бошланар Ватан?
Маъносин излайман мен ҳам ўшанинг.
Балки бошланади у остонадан,

Дейдилар:

Ўз уйинг — ўлан тўшагинг.

Балки у шаҳардир,

Балки у қишлоқ,

Балки у туғилган, улғайган ўлканг.

Иўқ,

Бу тушунчанинг маъноси кенгроқ,

Бу сўзнинг мазмуни беқиёс улкан.

Ўзбекистон кезсам —

Кўнглим Тошкентда,

Москвада соғиндим Ўзбекистоним.

Аммо чегарадан қадам босганда

Ватанимда қолди яримта жоним.

Бу ватан —

Бир ёғи чексиз уммондир,

Бир ёғида унинг музликлар, тоғлар,

Бир ёни шовиллаб ётган ўрмондир,

Бир ёнида ўрик гуллаган боғлар.

Замину замонда ягона бўлган

Бу рангин гулларнинг турфа чамани

Бу — минг йиллар орзу, афсона бўлган

Эрк,

Тенглик,

Саодат,

Дўстлик Ватани.

16

Олам сафарини қилганлар билур:

Узоқ юртлар кезиб қайтар экансан,

Даҳрийлик ёдда йўқ —

Худога шукур,

Юртимга қайтдим, деб айтар экансан —

Поезд ўтаётиб Буюк Сарҳаддан

Дунёни тўлдириб таратади сас.

Шунда бир энтикиб олурсан нафас,

Мана шу лаҳзанинг маъноси — Ватан.

Поезддан тушасан.
Она қишлоғинг.
Ўз кўчангдан енгил ташлайсан қадам,
Сени чорлаб турар ёниқ чироғинг,
Уйинг,
 бола-чақанг,
 дўсту ўртоғинг,
Сени чорлаётган мана шу — Ватан.
Йиллар ўтар...
Олис бир сайёрадан
Соғиниб тутармиз Она-Ерга кўз.
Тонг уфқида ёнар танҳо бир юлдуз.
Биз унга термулиб айтамиз — Ватан.
У титрар бамисли киприкдаги ёш,
Е интизор она ёқиб қўйган шам.
Ушанда
Ер узра яшаган Одам
Бари бир-бирига бўлгай Ватандош.

17

Қардош дўстим!
Сен ҳам ўқирсан шеърим,
Тилиннга таржима бўлса мабодо.
Ҳозирча тил топиб оламиз, шерик,
Биз учун бу ортиқ эмас муаммо.
Тасодиф учрашиб қолдик биз бугун
Юксак Останкино минорасида.
Кел, жиндай нчайлик
Жиддийлик учун
Утиргандай местком идорасида.
Билмайман, номинг ким,
Миллатинг надир.
Ҳозир бунинг нима зарурати бор?
Сен борсан, мен борман,
Бор май ва сурур,

Шунча юксакдамиз,
Узга не даркор?
Ешларнинг тили бир дерлар ҳамиша,
Айниқса сафарда...
Бу гап-ку аён.
Агар билсанг, дўстим, мана бу шиша
Оламда тенги йўқ бурро таржимон.
Кел, қардошим,
Икков бўлиб ҳамнафас,
Мана шу қадаҳни ичайлик бу кун.
Нотиқлар сўйлаган «ҳамдўстлик» эмас,
Бизнинг шу девона ошналик учун.

18

Балки полкдош бўлган оталаримиз,
Балки бир окопда бирга ётишган.
Биллур қадаҳларда шароб ичсак биз,
Улар флягадан спирт отишган.
Тилаклар айтганда, балки бир нафас
Бизнинг бу онларни қилишган хаёл.
Бу ерда ўлтирган, ўйла, биз эмас,
Уша бир вақт полкдош бўлган икки чол.
Бу уларнинг кўзи,
Улар қилган ҳис,
Бу улар кўксида ёнган эҳтирос.
Биз фақат уларнинг тирик руҳимиз —
Биз улар умрининг давоми, холос.
Дўстим,
Шу юксакдан атрофга бир боқ,
Нақадар поёнсиз бу мунис бағир.
Уфқлар ортида кенгликлар йирёқ...
Буларнинг ҳаммаси бизники ахир.
Бари бизга мерос,
Биз бунда эга.
Қанчалар улуғвор, қанчалар азим.

Улуғ

Биродарлик

Салтанатига

Кел, дўстим,

Бир марта қилайлик таъзим.

19

Юлдузлар дарёси —

Чайқалар само,

Ярим ой тиккада балқиб турибди.

У чексиз фалакда муаллақ, танҳо,

Олам юрагидек қалқиб турибди.

Минг йиллар аввал ҳам шундай эди ой,

Шундай шарқдан чиқиб

Ғарбга ботарди.

Саъдийни лол этган эди бу чирой,

Искандар ҳам балки унга боқарди.

Бу кун ҳам у ўша,

Фақат бу замон

Фазо кемалари қатнаб турибди.

Лекин шу чоқ Ерда

Бир гуруҳ инсон

Қамиш кийиб, ўқ-ёй осиб юрибди.

Биз эсак гоҳ қўйиб олам ишларин

Фазодан тирик жон излаймиз, ажаб.

Ер узра замоннинг тебранишлари

Чексизлик олдида нима деган гап?

Қўй бу хаёлларни!

Кел, майдан олдик.

Балки томчисида унинг минг дунё.

Биз икки заррамиз —

Учрашиб қолдик

Буюк ва Бесарҳад Мангулик аро.

Нур қўйнида ёнар фалак ҳам, ер ҳам,
Ҳилол кўкдан пастга оҳиста сўзлар.

Уйлайман

Ҳозир мен дарчани очсам

Капалакдай учиб кирар юлдузлар.

Ҳамон билолмайман

Унгми бу, рўё?

Парвоз этмоқдаман гўё фазода.

Дўстим, қўлингни бер,

Узингмисан, ё —

Кўрганим малакми арши аълода.

Юлдузлар базмига тополмай қиёс

Турибман бу нурлар кошонасида.

Бу ердан самовот бир қадам холос

Масканим фалакнинг остонасида.

Юр, дўстим.

Бирга сайр этайлик, ўша —

Сомон юлдузлари бўлсин поёндоз.

Бизни юксакларга йўллаган гўша

Йироқлардан боқсин хушнуд сарфароз.

Уфқ манглайига дурдай қадалган

Уша юлдузимиз ярқироқ бўлсин.

Унинг

коммунизм

дея аталган

Нурли келажаги яқинроқ бўлсин.

1970

БАХМАЛ

Воқеий қисса

Майса тўнин кийганда қирлар,
Чучмомалар очилган чоғда,
Кўмилганда гулга адирлар,
Бўлганмисиз Бахмал қишлоқда?
Ранг олганда олмалар қирмиз,
Етилганда ўриклар боғда,
Бия тўйиб, пишганда қимиз,
Бўлганмисиз Бахмал қишлоқда?
Кўз олувчи қизғимтир оташ
Ёнганида ҳар бир япроқда,
Ел эсганда муздек, ҳузурбахш,
Бўлганмисиз Бахмал қишлоқда?
Булут кўкдан сепганида зар,
Нуқра чойшаб ёйганда тоғда,
Оппоқ бўлган чоғда йироқлар,
Бўлганмисиз Бахмал қишлоқда?
Мен ҳам тўйиб яйрамоқ учун,
Азиз, шеърхон, қадрдон ошнам,
Бахмал сари отландим букун,
Олиб кетай, юргил, сени ҳам.
Қояларга тирмашайлик, юр,
Яланг оёқ сойлар кечайлик,
Оқизоқ еб қилайлик ҳузур,
Ҳовучларда сувлар ичайлик.
Нима етсин, барқут ҳаводан
Тўйиб-тўйиб нафас олганга.

Алланечук юксалар одам
Баландликдан боқса оламга.

Елдек учар зангор «тойчоғим»,
Менга ҳамроҳ нуроний аёл:
— Шундай, Бахмал менинг қишлоғим,
Қишлоқ эмас, мужассам хаёл.
Баҳор ая улуг анжуман
Сафаридан қайтиб боради.
Йўл-йўлакай менга у маскан
Таърифини айтиб боради.
— Тирикликнинг қувончу озор,
Шавқу дардин унда тотганман.
Мен Бахмални йўқотиб бир бор,
Излаб-излаб яна топганман.
Ҳа, мен уни йўқотганман, рост,
Неча йиллар чекканман фироқ,
Сўзлаб берай, майли, қулоқ ос,
Вақтимиз бор, йўлимиз йироқ.

Мовий эди шишадек осмон,
Мовий эди кўзимга жаҳон,
Мовий эди қирлар беғубор.
Теграмда баҳор.
Оёқ яланг, сочим жамалак,
Ўзга эди умримга ғубор,
Бошим узра рангин камалак,
Теграмда бедор.
Шабнам кечиб чопиб юрардим,
Олам эди шодликка тўлиқ,
Адирларда лола терардим,
Лабимда қўшиқ.
Мангу дея ўйлардим баҳор,
Йўлим мангу ойдин, бетўсиқ,
Дердим, менга фақат қўшиқ ёр,
Шодлик ва қўшиқ.

«Тонглари зарҳал диёр,
Қирлари бахмал диёр,
Равзаи ризвон надир,
Равзадин афзал диёр.
Қорли тоғ, ой, қорли тоғ,
Жайрону олқорли тоғ.
Бунча кўп эртакларинг,
Эй, сиру, асрорли тоғ.
Бу диёр маскан менга,
Тенги йўқ гулшан менга.
Бахмал ўлкага қизман,
Толем кулган менга».
Шўхликларим билмай ниҳоя
Шалоладай қуйилар эди.
Менга онам қилган ҳикоя
Эртак бўлиб туюлар эди.
У сўзларди, беш йил илгари
Бўлган дея даҳшат ғалаён.
Тошлар отиб оқсарой сари
Юрган экан катта аламон.
Аллақайдан келиб отлиқлар,
Одамларни ўрабди ҳалқа.
Қарсиллабди бирдан милтиқлар,
Бало ўқи ёғибди халққа.
Улар ичра бор экан отам,
Жаллод ўқи тешибди кўксин.
Мен тўлмасдан ҳали ёшга ҳам
У оламдан юмибди кўзин.
Сўзларди у, отамнинг қони
Байроқ бўлиб порлаган экан,
Эрк, бахт учун мазлум дунёни
Курашларга чорлаган экан.
«Отам бор де кулганда шафақ,
Отам бор де кезсанг лолазор.
Сен бахтиёр ўссанг, хушчақчақ,
Шод кўнглингда, демак, отанг бор».

Тинглаб онам ҳикояларин
Гоҳ хушнуд, гоҳ кўзларимда ёш,
Ўзим сезмай ухлаб қолардим
Қўйиб унинг тиззасига бош.
Қулогимда онам сўзлари,
Баъзан ажиб, тушлар кўрардим.
Тушларимда ўзим сингари
Учиб юрган қушлар кўрардим.
Қатор-қатор турналар билан
Учар эдим арғимчоқ солиб.
Учар эдим ғоят тез, баланд,
Онам пастда, кенгликда қолиб —
Қўл силкирди: оқ йўл, болажон.
Учгил ойдин уфқлар сари,
Фақат бўлсин жонгинанг омон,
Фақат кетма онангдан нари.
Гир айланар остимда чаман,
Мен сузарман булутлар аро,
— Онажоним, дарҳол қайтамак,
Сизни ташлаб кетмасман асло!
Алвон уфқ бўлур намоён,
Шафақ нури олар кўзимни.
Тафти унинг ўртагувчи жон.
Олиб қочмоқ бўлсам ўзимни —
Қочолмайман, йўқ ихтиёрим,
Ҳароратдан тўкилар қанот.
Қани менинг онаизорим!
Тамом бўлур мен учун ҳаёт!
Фарёд билан чўчиб уйғондим,
Оташ шафақ ёнарди ҳамон.
Бамисоли қиёмат қоим,
Ловулларди наздимда жаҳон,
Ташқарида қий-чув, фарёдлар,
Ўқ овози, даҳшатли бир дод.
Ваҳималик кишнарди отлар,
Ёнар эди қасирлаб бўғот.

Қаердаман, қаердан тушдим.
Бу жаҳаннам оташи аро —
Қани онам, ўнгми бу тушим,
Мурғак ақлим етмасди асло.
Аччиқ тутун тегди нафасга,
Очолмасдан қолдим кўзимни.
Ногоҳ тушган қушдек қафасга
Ҳар томонга урдим ўзимни.
Ураб олди мени аланга,
Шунда ўлим тафтини билдим.
Оташ тиғи тегдию танга
Остонада беҳуш йиқилдим.
Қанча фурсат ўтди — билмайман,
Очиб боқсам бир маҳал кўзим —
Ҳанузгача бовар қилмайман —
Оппоқ уйда ётибман ўзим.
Аввалига туманли, хира,
Кейин аста аниқроқ кўрдим:
Оқ кийинган оқ юз ҳамшира
Бошим узра турар эди жим.
Қаердаман, онам қани деб
Кўзғолдиму сўрмоққа савол,
Тилим сўзга келмади қотиб,
Яна ётдим индамай, беҳол.
Шунда менга мунис ҳамшира
Деди силаб бошимни юшоқ:
Қайғу чекма, ўйлама сира,
Онанг албат келар, қизалоқ.
Йиғладим, у тинчитди мени,
Сабр қилиб ётгин озгина.
Асли тамом дегандик сени,
Жонинг темир экан, қизгина.
Кунлар ўтди бир-бирин қувлаб,
Доктор қилган дорию дармон
Аста берди танимга қувват,
Кўзимга нур, юрагимга қон.

Жароҳатлар бита бошлади,
Рухсат тегди ўлтирмоққа ҳам.
Доктор бандни олиб ташлади,
Атак-чечак ташладим қадам.
Аввал тутдим қўлтиқда таёқ,
Сўнгра ҳасса, кейин бекалтак —
Юриб кетдим. Соғайдим, бироқ
Онамдан ҳеч йўқ эди дарак.
Эрталабдан йўлга қарайман,
Интизорлик бўлди сирдошим.
Соғинчимни дилда асрайман,
Фақат ёстиқ билан кўз ёшим.
Уч ой ўтди танҳо қийноқда,
Йиғлардим умид қилардим.
Мен онамдан жуда узоқда
Эканимни қайдан билардим!
— Қани айт-чи, исминг нима, қиз?
— Баҳор.
— Соз. Мен доктор бўламан.
Биласанми қайда уйингиз?
— Сой бўйида. Яхши биламан.
— Қанақа сой? Номи нимайди?
— Соининг номи не бўларди? Сой!
Суви кўм-кўк, тезоқар..
— Майли,
Жуда яхши. Айт-чи, ҳойнаҳой —
Қишлоғингиз номин биларсан?
Хаёлимда дердим мен эсам:
Бир ном билан аталар нарса,
От бўларми ҳеч қишлоқда ҳам?
Қишлоқ эди мен учун замин,
Дунё эди. Мурғак тафаккур
Ундан бошқа олам борлигин
Қилмагандим ҳатто тасаввур.
— Қани, қизча, қара-чи кулиб,
Яхши қизсан, ақлли, катта.

Онангни биз топамиз, келиб
Сени олиб кетар албатта.
Иноқлашдик ҳамшира билан,
У қошимда кўп ўлтирарди.
Менга гўё онам йўллаган
Мактубларни ўқиб берарди.
«Болажоним, бормисан омон,
Соғайдингми, ёлғизим, кўзим?
Тополмасдан турибман имкон,
Эрта-индин бораман ўзим.
Сени жуда соғиндим, эркам,
Яна андак қилиб тур бардош...»
Шу сўзларни айтиб ўзи ҳам
Мендан пинҳон тўкар эди ёш.
Ҳар кун оқшом янги бир мактуб,
Ўша сўзлар ҳам ўша мазмун.
Мен ҳам ҳижрон дардин унутиб,
Хат кутишга ўргандим ҳар кун.
Мен билардим — мактублар ёлғон,
Сезишимни у ҳам биларди.
Лекин ҳар кун оқшомда шодон
Бир янги хат совға қиларди.
Кунлар ўтди, кўп тонглар отди,
Даво топиб мен шу тариқа —
Шифохона мени кузатди,
Қучоқ очди дорушшафиқа.
Бунда топдим кўнглимга малҳам
Сирдош, дарддош неча ошино,
Мураббийлар бердилар қалам,
Ургатдилар менга алифбо.
Лабларимга табассум кўнди,
Унут бўлди алашим, дардим.
Аммо тунлар кўзим илинди —
Қишлоғимни тушда кўрардим.
Кўз олдимдан ўтарди бир-бир
Қирда чопиб юрган чоғларим.

Шарқироқ сой, ям-яшил адир.
Онам, қувноқ, шўх ўртоқларим.
Уйғонардим гоҳ тушда қўрқиб,
Чўчир эдим ҳамон оловдан.
Онам, юртим қайда қолди деб
Сўрамасдим лекин бировдан.
Уйим, ўрик гуллаган боғим
Кўргандайдим бамисли тушда.
Гўдаклигим, она қишлоғим
Хаёлларга эди оғушта.
Инсон умри мисли оқар сув,
Мисли ирмоқ ва мисли дарё.
Минг бир тусда ўзгаради у
Уммонларга қуйилгунча то.
Ҳижрон дарди асоратига
Сўрсалар гар қандай даво бор?
Дерлар, юрак жароҳатига
Фурсат эрур танҳо шифокор.
Мен ҳам ўсдим янги парвозлар,
Янги-янги орзуларга банд.
Ота-онам бўлди устозлар,
Она шаҳрим бўлди Самарқанд.
Балки мангу шундай ўтардим,
Кечмишимни қилмасдим хаёл.
Дил тубида чўккан ул дардим
Қўзғатмаса тасодиф бир ҳол.
Бир кун тунда ётардим бедор,
Кеча эди ойдин, осуда.
Ой нурида терилиб қатор
Тин оларди қизлар уйқуда.
Шу пайт сукут кўксини тилиб,
Яйраб жўшиб, шўху беармон,
Бир қиз қўшиқ хиргойи қилиб
Боғ кўчадан ўтди ноғиҳон.
«Тонглари зарҳал диёр,
Қирлари бахмал диёр.

Равзаи ризвон надир,
Равзадин афзал диёр.
Қорли тоғ, ой, қорли тоғ,
Жайрону олқорли тоғ.
Бунча кўп эртакларинг,
Эй, сиру асрорли тоғ...»
Эшитдимۇ ҳайратдан қотдим,
Қулоқ солдим узоқ лол ва жим.
Сўнг ўзимни кўрпадан отдим
Ва қизларнинг барин уйғотдим:
«Дугоналар!
Менинг қўшиғим!
Қулоқ солинг, қулоқ солинг жим,
Боғ кўчада қўшиқ айтган ким?
Уни тинглаб ўйларга ботдим,
Юракдаги дардни қўзғотдим,
Ўша қўшиқ менинг қўшиғим.
Болаликда куйлардим уни,
Ўша эди кулгим ва йиғим.
Қулоқ солинг, недир мазмуни,
Қайта ёқдим сўнган орзуни,
Ўша қўшиқ менинг қўшиғим.

Ироқлашиб бораётир у,
Ана, бўлди астагина жим.
Сақлаганим кўнглимда мангу
Пинҳон шодлик, яширин қайғу
Ўша қўшиқ менинг қўшиғим!»
Уйғондилар қизлар чувиллаб,
Сукунатга қулоқ солдилар.
Жимжит эди. Кўкда имиллаб
Ой сузарди шуълалари зар.
Қандай қўшиқ, нима гап, не ҳол?
Қизлар тутди мени сўроққа.
Давра боши доно Тўтихон
Шунда мени олди қучоққа.

«Чуғурлашманг, қизлар, тингланг жим,
Қулоқ беринг сўзимга бир дам.
Ҳаммамизни, дугоналарим
Бу даргоҳга олиб келган ғам.
Ҳаммамиз ҳам кимдандир айру,
Ҳаммамиз ҳам кимдандир жудо.
Қайғу асли эмасдир қайғу,
Қайғу фақат яшамоқ танҳо.
Уйқу йўқдир ҳеч кимга бу тун,
Ун битта қиз — ўн битта тақдир,—
Юрагида қолдирмай тугун
Кечмишини сўзласин бир-бир.
Етти йиллик дугоналармиз,
Бир-бирига дарддош, мадакдор,
Ҳамроҳлармиз, ҳамхоналармиз,
Гап шу. Қани сен бошла, Баҳор.
Ким чордона қуриб ўринда,
Ким чўнқайиб мудраб ўлтирар.
Дарчада ой. Ун жуфт кўз менда,
Елборгандай ўн қиз мўлтирар.
Мен бошладим. Кўкда беозор
Эшитарди юлдузлар ҳам жим.
Кўз олдимдан ўтарди қатор
Болалик, илк хотираларим.
Мен югурган ям-яшил қирлар,
Мен чўмилиб ўсган кўм-кўк сой,
Қишда оппоқ бўлган адирлар,
Баҳордаги беқиёс чирой.
Эсга тушар эди ҳовлимиз,
Тик қайрағоч ташлаган соя.
Бугдойзору хандалак полиз,
Онам тунлар айтган ҳикоя.
Хаёлимда тикланарди ул
Туш аралаш кўрганим даҳшат.
Шифохона, ҳамшира Сунбул,
Ҳаммасини эслардим, фақат —

Фақат қайда ўсган қишлоғим
Номи недир, била олмасдим.
Топмоғимга у гулшан боғим
Сира умид қила олмасдим.

«Ким хабар бергай йўқотган
Лолазоримдан менга?
Онажоним, мунисам ул
Ғамгузоримдан менга!
Қилгай эрдим бу соғинган
Кўзларимга тўтиё,
Ким келтирса бир сиқим хок
Ўз диёримдан менга.
Эрта-кеч кетмас хаёлдан,
Тушларимда ҳар маҳал
Чорлаган овоз келар
Боғу баҳоримдан менга».

Сўзим битди. Ҳам битди мадор,
Ерга боқиб жим қолдим бир оз...
Ташқарида ёришиб наҳор,
Учинчи бор қичқирди хўроз.
Эртасига понушта пайти
Қўринмади бизнинг Тўтихон.
Ўша кун у кечқурун қайтди,
Мени четга чақириб айтди:
«Юр мен билан, кетдик, ўртоқжон,
Эрталабдан тинмадим сира
Шаҳар бўйлаб кун бўйи чопдим.
Охир Сунбул отли ҳамшира,
Сени билган аёлни топдим».

Шу пайт биров келиб мабодо
Юрагимга солсайди қулоқ.
Эшитарди — вужудим аро
Минг битта от чопарди улоқ.
Тўтихон дер: ниятга етдик,
Ҳаяжоним билмас ниҳоя,

Сунбул опа ёнига кетдик
Эшитгани ундан ҳикоя.
Ҳамширани танидим дарҳол,
Ҳамон ўша, ўша-ю, бироқ —
Кўзларида сўлгин бир хаёл,
Сочларида тола-тола оқ.
Мени кўриб қувнаб ҳамшира
Маҳкам қучди, ўпди, силади.
Бахтинг завол кўрмасин сира,
Омон бўлгин дея тилади.

СУНБУЛ ҲИКОЯСИ

Кўклам эди,
Ёмғирли кўклам.
Чақмоқ чақиб, гулдираб осмон
Сув оқарди пақирлаб кўкдан,
Тонгга яқин эди, ногаҳон —
Кимдир қаттиқ урди дарчани,
Мен навбатчи эдим ўша тун.
Уйғотдиму дарҳол барчани,
Чопиб эшик очдим,
 Ўспирин —
Йигит турар аскар энгилда,
Бошдан-оёқ буткул шалаббо.
Бир қизчани тутганча қўлда
«Ёрдам беринг» — дер эди танҳо.
Беҳуш қизча ўзинг эдинг у,
Доктор сени кўтариб олди.
Йигит эса отга миндию
Қоронғулик ичра йўқолди.
Айтгани йўқ ўзи ким, сен ким,
Қайда, қандай қутқарди сени.
Насиб бўлса, вақт келиб балким
Очарсан бу сир маъносини.
Ҳеч ким ором билмади у тун,

Уч кун давом этди бу ҳолат.
Оёқ-қўлинг куйганди бутун,
Ғоят оғир эди жароҳат.
Мана, Баҳор, умринг бор экан,
Топдинг охир шунчалар шифо.
Қайтмоғингга ҳаётга лекин
Умидимиз йўқ эди асло.
Бизлар сени даволаган чоғ
Олти ёшга тўлмаган эдинг.
Қай томонда сен ўсган қишлоқ.
Номи нима — билмаган эдинг.
Биз билардик исмингни фақат,
Фақат онам Гулбиби дердинг.
Уйинг сўрсак хаёлий суврат —
Қиру сойни тасвирлар эдинг.
Уртоқларинг номини айтиб
Баъзан сўзлар эдинг уйқуда.
Дарак солдик Гулбиби ким, деб;
«Қизи Баҳор йўқлар ойим, деб,
Қирли қишлоқ ўсган жойим, деб,
Сой бўйида менинг уйим, деб
Онам келар деган орзуда».
Хатларимиз бежавоб қайтиб,
Излашимиз кетди беҳуда.
Бизнинг юртда қирдан кўп не бор,
Бизнинг юртда не бор сойдан кўп.
Унта қизнинг биттаси Баҳор,
Гулбибидан ҳам Гулойдан кўп...
Елғиз сенда эмас жароҳат,
Кўп жонларнинг бўлиб заволи,
Босмачи деб аталган офат
Кезар эди довул мисоли.
Эл ошига қўшилди оғу,
Ҳар хонада бир ҳижрон жафо.
Қанча жигар жигардан айру,
Қанча она фарзанддан жудо...

Умид дилда ярқ этган чақмоқ
Ениб яна сўнгандай бўлди.
Сунбул опа сочидаги оқ
Бошгинамга қўнгандай бўлди.
Тун фалакни қилганда қаро
Бизлар икков бош букиб қайтдик.
Шодлик излаб бордигу аммо
Алам топиб ёш тўкиб қайтдик.
Улмас экан қайғудан одам,
Дугоналар яна қўллади.
Мени мунис дорушшафиқам
Билим юрти томон йўллади.
Янги даргоҳ ва янги ҳаёт,
Берди янги устозлар таълим.
Беиз қолмас интилиш, сабот,
Уч йил ўқиб бўлдим муаллим.
Ҳаёт мактаб,
Мен эсам толиб,
Майсалар ҳам интилар кунга...
Комсомолдан йўлланма олиб
Ишга кетдим узоқ Бойсунга.
Тоғли қишлоқ,
Сўлим табиат.
Қамаштирар кўзни жамоли,
Лекин оғир эди у фурсат,
Кезиб юрар эди сершиддат
Утгизинчи йиллар шамоли.
Қаҳатчилик, очлик, юпунлик,
Эл бошида ҳар кун бир савдо.
Битмас низо уруғлар аро,
Ҳали орзу колхоз бутунлик.
Ҳукумат ўз йўлига, аммо
Ўз йўлига эди бойсунлик.
Қишлоққа илк қадам қўйган кун
Ошно бўлдим бу аянч ҳолга:
Муаллимни бир ҳафта бурун

Фақат савод бергани учун
Осиб кетган эканлар толга.
Янги ҳаёт ёвлари ҳамон
Қуролини ташламабди, йўқ.
Кимлар тутиб тоғларда макон,
Кимлар яшаб қишлоқда пинҳон —
Эрк кўксига отар экан ўқ.
Оқшом қишлоқ идорасида
Мажлис бўлди.

Ўлтирардим жим,
Раис сўзлаб гап орасида
Таништирди мени:

— Муаллим...

Ҳамма менга ярқ этиб боқди,
Барча нигоҳ менда бўлди жам.
Ҳайрат ўтин кўзларда ёқди
Майда сочим, кичкина жуссам.

Кимдир деди:

— Вой, бунча ушоқ,
Бош тебратиб қўйди аллаким,
Менга оғир ботарди, бироқ
Ичга ютар эдим аламим.
Шу пайт биров аҳли ҳайъатдан
Ортга ташлаб оғир гавдасин
Деди:

— Бизнинг сўзлар шафқатдан,
Муаллим қиз хафа бўлмасин.
Замон оғир,
Биз неча-неча
Фарзандлардан бўлганмиз жудо.
Нормаатни нақ, кунни кеча...
Ўқитувчи эди бебаҳо.
Норғул эди, эпчил азамат,
Бермадилар унга ҳам омон.
Муаллимлик — бу савоб меҳнат,
Фақат мана буёғи ёмон.

Қиз боласиз, бұлмасин кулки
Маузер осиб қўйсак камарга.
Узун гапнинг хулласи шулки,
Қайта қолинг, вақт бор, шаҳарга.
Аста турдим ўзимни босиб,
Шундай чоғда қизишмоқ ёмон.

Дедим:

— Уйда ётмоқ муносиб
Кимга агар ширин бўлса жон.
Уйин-кулку ё эрмак тилаб
Мен Бойсунга йўл олганим йўқ,
Яна бир сўз: гавдадамас гап,
Ҳаммани ҳам қулатар бир ўқ.
Ўзим хоҳлаб келдим шаҳардан,
Бас, ўрин йўқ ортиқча гапга.
Ҳамма бола эрта саҳардан
Битта қолмай чиқсин мактабга.
Ҳар маконнинг ўз одати бор,
Ҳар замоннинг бор ўз шиддати.
Ўзга юртнинг иқлимига мос
Ўзгараркан одам ҳислати.
Қайда қолди у ювош Баҳор,
Қайда қолди мўмин қизалоқ!
Қадамимда ажиб ларза бор,
Ҳар бир сўзим мисоли тўқмоқ,
Шаддод қизман, лобар ва чаққон,
Тортинчоқлик қолди шаҳарда.
Танимасди бунда Тўтихон
Кўриб қолса мени агарда.
Билдим, шундай қилмасам ҳол танг,
Баъзан кетмас юмшоқ ўғитлар.
Бунда нозик қилиб сўзласанг
«Дўст» дейишдан тоймас йигитлар.
Енг шимариб киришдим ишга,
Қишлоқда зўр бошладим ҳашар.
Янги катта мактаб қуришга

Одамларни қилдим сафарбар.
Соч устидан телпак қўндириб
Нағал этик кийдим оёққа.
От чопаман эрдек дўндириб,
Таъриф кетди бутун қишлоққа.
Ишим унса чарчоғим унут,
Янгисига боғлар эдим бел,
Шаҳдамлигим севар эди юрт,
Еш бошимга «опа» дерди эл.
Мактаб битта,
Муаллим танҳо.
Барча фанга бас келмоғим фарз.
Табиёт, ҳисоб, алифбо,
Илми фалак расм ва ҳатто
Ашуладан ўтар эдим дарс.
Қанча меҳнат қилсам шунча кам,
Гоҳ тонггача юмилмас кўзим.
Қишлоқ совет котибаси ҳам,
Женотдел ҳам, ЗАГС ҳам ўзим,
Кимда ҳавас, кимда-чи, нафрат,
Ҳаммасини ўзим билардим.
Билиб парво қилмасдим фақат,
Нимага ҳам парво қилардим —
Нимадан ҳам бўлардим жудо?
Биттагина куйган жоним бор.
Агар бўлсам бу юртда адо
Ўртангувчи мен учун ким бор?
Дердим, қурбон бўларман балким,
Рози бўлса бас менга фақат —
Ота бўлиб ўстирган халқим,
Она бўлиб севган мамлакат...
Бир кун мажлис узоқ чўзилиб
Елғиз уйга қайтиб келардим.
Ўз-ўзимча хиргойи қилиб
Қўшиғимни айтиб келардим.
Куйни тинглаб от ҳам беозор

Қадам ташлар эди сўқмоқдан.
Қамчи боссам юрмас жонивор.
Бир вақт тўхтаб пишқирди тулпор,
Сой томонга қарасам қатор —
Учта отлиқ келар йироқдан,
Тун пардасин бошига ўраб
Қишлоқ сокин ухларди пастда.
Учта отлиқ мен томон, ажаб,
Сой бўйидан келарди аста.
Аввал ҳайфон бўлдим, нима гап?
Сўнг бирини танидим қараб —
Ҳа, у ўша Холмаҳмуд араб,
Қора, семиз, совуқ, барваста...
Хотирамга келди дафъатан
Илк йиғилиш,
Ҳайратли кўзлар.
Холмаҳмуднинг истеҳзо билан
Айтган гапи — оғули сўзлар:
«Қиз боласиз, бўлмасин кулки
Маузер осиб қўйсак камарга...»
Сезар эдим, у катта тулки,
Ошно қилар бир кун хатарга.
Яқин келиб тўхтади улар,
— Ҳа, йўл бўлсин, тинчликми ўзи?
Холмаҳмуд жим,
Мийиғда кулар,
Совуқ ёнар қизғимтир кўзи.
— Энди менда айб йўқ, яхши қиз,
Қилган эдим хатардан огоҳ,
Сиз-чи, мени кулки қилдингиз,
Қазидингиз ўзингизга чоҳ.
Бу ер Бойсун,
Тоғлар юрти бу,
Бунда кетмас хаёлларингиз.
Шармандалик биз учун мангу
Юзин очса аёлларимиз.

Менинг бунда айтган сўзларим.
Энди ҳеч ким эшитмас, тайин.
Билиб қўйинг қотилингиз ким,
Ўзни сизга таништирайин.
Мерганиман жонбозлар овин,
Сизга аён — қилдим неки ман.
Муаллимнинг бунда бировин
Гумдон қилган асли теги ман.
Райсоветга кундуз муовин,
Тунда эса қишлоқ бегиман.
Менга албат келади мадад
Шу тоғларнинг ортидан бир кун.
Қўшинлар бор унда беадад
Давлатингиз қилгувчи забун.
Энди уни боғланг.
Лек дарҳол
Йўқ қилмаймиз суқсурдай қизни,
Ўлмай туриб бу соҳибжамол
Хурсанд қилсин уч-тўрт кун бизни.
Боғладилар қўлимни маҳкам
Тираб туриб кўксимга қўндоқ.
— Эшит мени, эй сотқин одам,
Икки юзлик, юртфуруш: олчоқ!
Чиябўри, кўршапалакдек
Қаро тунга ошна бўлибсан.
Атабсану сен ўзингни бек,
Қиз болага зўрлик қилибсан.
Етдим дема муродга бир кун
Вақт келарки, қилармиз ҳисоб.
Унутма ҳеч қилмишинг учун
Эл олдида берурсан жавоб.
Келармидим дунёга қайтиб
Бор аламу нафратим тўқдим.
Ҳатто ёмон сўзни ҳам айтиб
Чапанича яхшилаб сўқдим.
Борардилар отимни суриб,

Пайт толиб, чирт юмиб кўзимни
Княликни мўлжаллаб туриб
От устидан отдим ўзимни.
Эҳ, чиқмади мўлжалим маннинг,
Тўкилмади жарликка қоним.
Ёнбағирда ўсган арчанинг
Шохларига илниниб қолдим.
Билдим, кўрди мени Хол араб,
Дарҳол отдан ўзни ташлади.
Буталарни ушлаб, қиялаб
Менга қараб кела бошлади.
Остга боқсам тубсиз қаро жар,
Мени ютмоқ бўлиб турарди.
Устга боқсам, қўлда бешотар,
Қотил тутмоқ бўлиб турарди.
Даҳшат эди икки томон ҳам
Лек уятдан афзалроқ ўлим.
Силтанаман, қани йиқилсам,
Арча қўймас, боғланган қўлим.
«Яшил арчам, жон арчажоним,
Ҳолим қандай баён этайин?
Қўйиб юбор, керакмас жоним,
Парча-парча бўлиб кетайин».
Ёв яқинлаб келмоқда, ҳайҳот,
Ўлган яхши эмасми бундан?
Арчам, ўзинг мени жарга от,
Халос этиб номусли кундан.
Этагимдан, қўлимдан тортиб
Тутма мени, сақлама омон.
Ўлим менга ҳаётдан ортиқ,
Ҳаёт менга ўлимдан ёмон.
Атрофимда айланар қотил,
Кела олмас, ўртамизда жар.
Кўзи етмай отмоққа охир
Бешотарни менга тўғрилар.
— От, беномус, от, юзи қора,

Сендан ҳаёт сўрамасман, йўқ...
Садо бериб тоғу тош аро
Шунда бирдан қарсиллади ўқ.
Улдим дея қилгандим хаёл,
Ҳануз ақлим ҳайрон бўлади.
Қотил ногоҳ чайқалиб хиёл,
Қўлдан тушиб милтиғи, беҳол —
Кўксин ушлаб жарга қулади.
Қочиб кетди икки отлиқ ҳам,
Осилганча қолдим мен эса.
Жимлик чўкди.
Бир пайт қарасам,
Тоғдан тушиб келар бир одам —
Ўзимизнинг Мақсуд «мелиса».
Тик қоядан ўзни отди у,
Писанд қилмай аниқ ўлимни.
Сўнг арчага миниб олди-ю,
Тиши билан ечди қўлимни.
Мен чайқалиб бораман, отим
Сўқмоқ йўлдан аста кетмакда.
Мақсуд эса олда борар жим,
От жilовин тутган, етакда.
Оғрир эди бошим сирқираб,
Ачишарди елкам, билагим.
— Қаранг, Баҳор, шу бугун бир гап —
Бўлишини сезмиш юрагим.
Чунки бугун ҳар кунгидан ҳам
Тун қоронғу, ҳам қайтдингиз кеч.
Сизни уйга кузатай десам
Биламанки, кўнмагайсиз ҳеч.
Сиз от миниб йўлга чиққан он
Келабердим мен ҳам қоралаб.
Сиз юрдингиз сўқмоққа томон,
Мен — тепадан, бута оралаб —
Келар эдим сурганча хаёл
Қўшиғингиз тинглаб яқиндан.

Уйлар эдим, бу қандай аёл?
Қўрқмаса на ёвдан, на жиндан!
Кўрмаганман, рост, сиздек қизни,
Йигитнинг ҳам кам бундай марди.
Бир пайт дўнгдан қарасам, сизни
Учта отлиқ қуршаб турарди.
Қотиб қолдим.
Уқ узай десам,
Хавф бор андак кетса бенншон.
Мумкин эмас овоз бермоқ ҳам,
Сизни отиб қочишар, аён.
Хуллас экан умрингиз узоқ,
Кетмадингиз шукур, бемаҳал.
Эл сўзига ишондим бу чоғ —
«Қочар экан ботирдан ажал».

Райком мени аввал уришди
Ўз жонига бўлган деб беғам.
Сўнгра янги вазифа қўшди,
Шунча ишим бўлганидек кам.
Энди менинг елкамга тушди
Райсоветга муовинлик ҳам.
У хатарли воқеа сабаб
Мақсуд билан бўлдик қадрдон.
У ҳар оқшом маҳбусдек ҳайдаб
Мени элтар уйимга томон.
Йўлда ҳар хил ҳангомаю гап,
Гурунглашиб борамиз хандон.
Юрак тошса завқларга тўлиб,
Қўшиқ айтиб бераман гоҳо,
У тинглайди маҳлиё бўлиб,
Қайтаради даралар садо.
Сўради у кунлардан бир кун,
— Бу оламда қўшиқ-ку бисёр,
Сиз бўлсангиз, айтинг, не учун
Бир қўшиқни қиласиз такрор?

Азизми у сизга шунча ҳам,
Борми унда бир дил армони?
Бу қўшиқни куйлаётган дам
Пайдо бўлар кўзингизда нам,
Унутасиз тамом дунёни.
Бу саволдан янгиланди ғам,
Едга тушди қишлоғим, онам.
Варақланди дилим достони.
Юрак ёздим мен унга сўйлаб
Неки кечган бўлса бошимдан,
Ўз юртимдан бир офат сабаб
Айрилганим гўдак ёшимдан.
Онамдан ҳам бўлганим жудо,
Излаганим, кутганларим зор...
Ёшлигимдан мен учун танҳо
Қолганини шу қўшиқ ёдгор.
Шунда секин уф тортиб Мақсуд
Тамакисин шошмай ўради.
Ўтли оҳдек ичдан отиб дуд,
Бошин эгди, узр сўради.
Деди, мен ҳам сиздекман ёлғиз,
Худди сиздек ичим тўла қон.
Рухсат беринг, мен ҳам бир оғиз
Кечмишимни қилайин баён.

МАҚСУД ҲИҚОЯСИ

Мен улгурмай ёшликка тўйиб,
Танимасдан ҳали оламни,
Босмачилар отамни сўйиб
Олиб кетган чоғда онамни —
Ҳушни йиғиб, ўйинни қўйиб,
Йиғиштириб дафтар, қаламни
Бир оз чўзиб етмаган бўйим
Аскарликка қўйдим қадамни.

Самарқанднинг шундоқ ёнида
Отрядимиз тутганди макон.
Бу шаҳарнинг қай томонида
Оч бўрилар қўмсаб қолса қон —
Уша ёққа керак онида
Бериларди жўнашга фармон.
Ҳар кун қилиб отиш машқини
Қутар эдим мен ҳам навбатим.
Қонга белаб бирор қашқирни
Қасос олмоқ эди ниятим.
Қутган куним келди ниҳоят,
Жўнар бўлдик олис қишлоққа.
Буйруқ олди бизнинг отряд
Уша ерда «қопқон» қўймоққа.
Асли бундай воқеа боши:
Уша тоғли қишлоқ четидан
Уч-тўрт нафар навқари билан
Утиб борар экан қўрбоши.
Қим билсин ё очликми сабаб,
Ёки сабаб чарчоқ бўлибди,—
Хуллас, шунда бир кеча тунаб
Тонгда йўлга чиқмоқ бўлибди.
Бирор уйни маскан қилгани
Кирибдилар аста қишлоққа.
Холи билиб танҳо кулбани
Танлабдилар шу кеч ётоққа.*
Бу кулбанинг соҳиби — кампир
Ҳурмат билан кутиб олибди.
Уйга киргач бу тўп «мусофир»
Шам нурида назар солибди,—
Қўрган экан чоғи, қайдадир,
Қўрбошини таниб қолибди.
Лекин зарра бой бермабди сир,

* Бу Бахмалда ҳақиқатан содир бўлган воқеа. Норсучук момонинг қаҳрамонлиги кўпгина адабий асарларда тасвир этилган. (Автор.)

Чой дамлабди, жойлар солибди.
Уринибди сўнгра ўчоққа,
Ош қилибди.
Дамлашда лекин
Лазиз бўлсин учун «қўноққа»
Бир кафт наша ташлабди секин.
Хуллас, палов пишириб ширин
Жуда бошлаб меҳмон қилибди.
Тарашадай қотириб барин,
Сўнг чақириб ён қўшниларин
Битта қўймай гумдон қилибди.
Бу воқеа қулоқма-қулоқ
Тез тарқалиб юрт ҳар ёғига
Етиб бормиш эртасигаёқ
Босмачилар қароргоҳига.
Битта боши кетган аждардек
Ўзни ҳар ён уриб ўша кун
Қишлоқ томон отланибди бек
Инисининг қасоси учун.
Биз бу ишдан топдигу хабар
Қилиб қўйдик «қопқонни» тайёр.
«Меҳмонларни» кутдик то саҳар,
Келмас эди босмачи айёр.
Бир кун ўтди, икки кун, аммо
Хундорлардан йўқ эди дарак.
Анойимас, улар ҳам бало,
Хавфни сезган бўлсалар керак.
Учинчи кун одатий тадбир —
Тўрт қисмга бўлдик кечани,
Тайинлади шу кеч командир
Тун ярмида пойлоққа мани.
Кеча эди сокин, мусаффо,
Ой сузарди осуда ва жим.
Йироқларда сукунат аро
Аста куйлар эди аллаким...
Элитдими ё жимжит хаёл.

Ё кўшиқми, билмайман ўзим.
Суялганча милтиққа хиёл
Илинибди бир нафас кўзим.
Сапчиб турдим ёт бир шарпадан,
Йигитларни уйғотдим, шу он —
Ўқ қарсиллаб қолди дафъатан,
Кўтарилди қий-чув ва сурон.
Тепаликка чиқдим югуриб,
Чор атрофга ташладим назар,
Қир томондан пастга от суриб
Келар эди сонсиз машъаллар.
Отряд жангга шай бўлди дарҳол,
Ўрнатилди «максим» баландга.
У даҳшатни таърифлаш маҳол,
Ҳар томонда тутун, аланга...
Шунда мени чорлаб командир
Леди: тезроқ аравани мин.
Шаҳарга чоп, аҳвол ёмондир,
Ёв кўп, унга бас келмоқ қийин.
Бой бермагин фақат фурсатни,
Хайр, қайтгин ой бориб омон.
Шиддат билан қамчилаб отни
Елар эдим шаҳарга томон.
Бир қўлимда ушлаб милтиқни,
Аравада ётиб борардим.
Рўпарамдан чиққан отлиқни
Мўлжалламай отиб борардим.
Сой бўйидан кетардим, ногоҳ
Утдан ҳуркиб тўхтаб қолди от.
Енаётган уй ичра эвоҳ,
Қилар эди бир қизча фарёд.
Аввал уни қутқар, дегандек
Пишқиради, сакрарди отим.
Уйламоққа фурсат йўқ андак,
Ўт ичига ўзимни отдим.
Ким кечмайди жоннинг баҳридан

Мурғак жонни халос этгани.
Аланганинг шундоқ бағридан
Олиб чиқдим беҳуш қизчани.
Кўтардим у авайлаб уни
Аравага ётқиздим аста.
Сўйлагандай ҳаяжонини
Сой оқарди шарқираб пастда.
Гўё нажот бергали, гўё
Келтиргали қизни ўзига
Уқтин-ўқтин гулдираб само
Сув сенарди қонсиз юзига.
Аравани елдириб кетдим,
Ултирганча қизча ёнида.
Тонгга яқин шаҳарга етдим,
Қизни ташлаб шифохонада —
От чоптирдим штабга томон,
Командирнинг сўзларин айтдим.
Хуллас калом, ёришганда тонг
Кўшин олиб қишлоққа қайтдим.
Не кўз билан кўрайки, бунда
Ҳоким эди кул билан тутун.
Қишлоқ вайрон бўлибди тунда,
Бирор кулба қолмабди бутун.
Аскарлардан йўқ бир тирик жон,
Қурбон бўлмиш барча дўстларим.
Кўз олдимдан кетмайди ҳамон
Сафар, Уроз, Володя, Карим...
Ҳануз эслаб ёнар юзларим,
Ҳануз эслаб йиғлар кўзларим.
Ҳануз эслаб ўртанар виждон,
Ун икки йил ўтиб кетса ҳам
Унутмайман ўша аламини.
Қўшиғингиз, ростини айтсам,
Янги қилар ҳар гал ярамни.
Уни тинглаб бағрим эзилар,
Уни тинглаб жоним қийноқда

Бу қўшиқни, эслайман, қизлар
 Айтар эди ўша қишлоқда...
 Айтинг, сизга не бўлди, Баҳор,
 Титраяпсиз, сўйланг, нима гап?
 Дилингизга бердимми озор,
 Юзингизда қон йўқ, не сабаб?
 — Ун икки йил.. момақалди роқ..
 Сои бўйи... ўт... наҳот ўша сиз?
 Эсга олинг, хотирланг тезроқ,
 Ким эди у сиз қутқарган қиз!
 — Ким эди у, беролмам айтиб,
 Исминни ҳам билолганим йўқ.
 Докторларга бердиму қайтиб
 Ундан хабар ололганим йўқ.
 — Қандай фасл эди ўша чоғ?
 — Қўклам эди, ёмғирли кўклам...
 Учрашмайди тоғ билан-ку тоғ,
 Одам билан учрашар одам.
 — У қиз бўлса танирмидингиз?
 — Ҳа, куйганди ўнг қўл, ўнг билак.
 — Э воҳ, мана менман ўша сиз
 Халос қилган қизалоқ — гўдак.—
 Кўзларимдан тирқиарди ёш.
 Тошиб кетди мажруҳ юрагим.
 — Бегонамас сиз менга дарддош,
 Мана, кўринг, куйган билагим.
 Сиз экансиз мени икки бор
 Этган ажал дастидан озод.
 Демак, бордир мен ўсган диёр,
 Кўрмоғимга уни умид бор,
 Йўқотмабман, демак умрбод.
 Яна кўклам,
 Қуёшли чошгоҳ
 Ҳаяжонга, нурларга тўлиқ,
 Бахмал узра таралди ногоҳ
 Таниш бир қўшиқ.

Гоҳ шиддатли, жарангдор, қувноқ,
Гоҳ осуда мунгли ва чўзиқ —
Бир-бир бўлди ҳар уйда қўноқ,
Дилрабо қўшиқ.
Солиб ёшлар кўнглига сурур,
Кексалардан сўраб йўл-йўриқ,
Бахмал қишлоқ бўйлаб кезадур
Ениқ бир қўшиқ.
Боғда узум тараган боғбон,
Қирда деҳқон очгувчи қўриқ
Кела берди қўшиққа томон
Сеҳрлаб қўшиқ.
Ҳануз оқар шарқираб кўк сув,
Адирда кўк майсалар ўсиқ.
Қиз, жувонлар келар серғулув,
Кимда кўз ёш, кимда-чи кулку.
Баҳор келди, қизлар. Баҳор бу,
Бу бизнинг қўшиқ.
— Баҳор, Баҳор, бормисан омон?
Йўқотгандик биз сени беиз.
Қурбон бўлди у тун неча жон,
Даҳшатни сен эслайсанми, қиз?
Қишлоқ ёнди, бир уйинг эмас,
Олам гўё бўлди жаҳаннам.
Мана, неча йиллар ўтса ҳам
Ўша тундан ҳар дилда бир сас,
Ҳар уйда бир ғам.
Ҳов, тепалик кетганча мозор,
Кўргил, бари қурбонлар учун.
Маҳкам тутгил ўзингни, Баҳор,
Бир сендамас айрилиқ, озор —
Ҳалок бўлди онанг ўша тун.
У кўчага чиқди югуриб,
Езганича икки қўлини —
Тор кўчанинг бошида туриб
Қотилларнинг тўсди йўлини.

Аён бутун қишлоққа бу гая,
Аммо мушкул сенга сўйламоқ.
От думига сочларин боғлаб
Судрадилар онангни узоқ.
Йиғла, Баҳор, майли, фарёд қил,
Бўшатиб ол мажруҳ кўнглингни.
Онанг ёдин порлоқ машъал бил
Еритгувчи доим йўлингни.
Қурбонларнинг ҳаққи учун ҳам
Узоқ йиллар омон бўл, бор бўл.
Эл фарзанди бўлгин чинакам,
Номинг Баҳор, доим баҳор бўл.

— Қабринг узра эгик бошим,
Сўзим эшит, меҳрибон.
Мозорингга оқар ёшим
Бошинг кўтар, онажон.
Сени излаб юртлар кезган
Неча йиллар саргардон —
Сенинг дардинг бағрин эзган
Қизинг келди, онажон.

Фарзанд бўлиб суёлмаган,
Қилолмаган фидо жон,
Дийдорингга тўёлмаган
Боланг келди, онажон.
Қирда ўсган лолалармас,
Сен тупроққа тўккан қон.
Бош кўтариб боқ бир нафас
Ўз юртингга, онажон.
Дунё янги, тиниқ кўклам,
Тонг отмоқда чароғон.
Шундай чоғда сени қучсам
Бўлмасмиди, онажон!
Қабринг узра бошим эгик,
Эшит мени, меҳрибон,
Бизлар икков бўлиб келдик,

Фотиҳа бер, онажон.
Икки марта менга ўлим
Чанг солганда беомон —
Узатди у нажот қўлин,
Фотиҳа бер, онажон.
Бизни ойдин йўллар букун
Чорламоқда ўз томон.
Ҳаётимиз шу юрт учун,
Оқ йўл тила, онажон!...

Поёнига келди ривоят,
Йўл ҳам етди ниҳоясига.
Нуқта қўйдим, вақтинча фақат,
Бахмал қишлоқ ҳикоясига.
Шеърхон дўстим, шу ерда санга
Қўришгунча хайр айтаман.
Аммо мен бу сўлим масканга
Сени олиб яна қайтаман.
Бир кун яна учрашармиз, бас,
Давом этар шунда қисса ҳам.
Тоғлар билан тоғлар учрашмас,
Одам билан учрашар одам.

Октябрь, 1974 йил

МУНДАРИЖА

Оталарнинг қутлуғ изидан. <i>Иброҳим Ғафуров</i>	3
«Бир шеър фикри...»	10

I

Лагерда тонг отди	14
Укамнинг жанги	15
Олма	16
Янги йил арчасига	17
Кечагина	18
Чўлда ҳаёт яшнар	21
Қуёш қиссаси	23
Нутқ ҳақида	28
Чевар қиз	30
Кунлар секин ўтади	32
Шарқ эртаги	34
Ойга учсак	37
Дарахтлар суҳбати	38

II

Манзара	42
«Мен жилғаман...»	43
Кулгимиздан янграсин олам	44
Боғбон	45
Ҳаёт йўлидан	46
Ҳайкал ёнида	47
Тоғ билан суҳбат	48
Тонг лавҳаси	49
Камтарлик ҳақида	50
Чаноқларга қўнган юлдузлар	51
Болалик	52
Кичик ой сўзи	53
«Дўстларимни...»	54

«Қаро қошинг...»	55
«Гоҳи поезд, гоҳ от билан...»	56
Яна пахтазордаман	57
Экскаватор	58
Мажнунтол	59
Устоз қабрида	62
Қуббон кўлига	63
Булоқ	64
«Инсон яшамоқдан толмасин учун...»	65
«Учрашувга ошиқади дугонанг...»	66
Севги	67
Пўлат	68
Иўллар	69
Қалам	70
Хайрли кеч	71
Она тупроқ	72
«Кун тоғ ўркачига...»	73
Улка	74
Иўқ, ҳаловат истамайман	75
Шеър кечаси	76
«Айтиб бўлдим сўнги кўшиқни...»	78

III

«То тирикдирки табиат...»	80
Олимлар ва шоирлар	81
Шеър ҳақида шеър	82
Шоир умри	85
Теранлик	86
Сурат	87
Самарқанд кечаси	88
Қизалоқ	89
Ешлик	90
«Ой фонусин кўтарди осмон...»	92
Фироқ ҳақида	93
«Ойдин кеча...»	95
Кимни этмас бу кўнгил шайдо?	97
Дўстим	98
Тиббиёт ва табиат	100
Шоирни эслаб	101
Космонавт ва шоир	102
Юрак ва ақл.	104
Май шеъри	106
Ватан	109
Гўзаллик	110

Асаблар	111
Чумоли	112
«Шеър битди»	113
Чашма қошида	114
«Фурсат — олтин»	115

Кавказ шеърлари

Елкан	116
Арарат чўққисига	117
Нефть дошлари	119
Азгануш	120
Айрилиш	122
Фузулий ҳайкали қошида	123
Хайрлашув	126
Менинг юлдузим	127
Уйлар	129
Кутиш соатлари	130
Фазодаги уйқу	132
Чирчиқ	135
Олимларнинг рафиқаларига	136
«Бир боғда...»	137
Уйимизга меҳмон келади	138
Хотира	140
Тўртлик	141
Учирғич	142
Киприкларим	143
Дарё оқшоми	144
Хоразм қовуни	145
Бир томчи ёш	147
Ойга	148
Бош тебратар соат кафгири	149
Инсон ва фурсат	150
«Кўча ўртасида...»	152
Кун ўтганда	153
«Болаларни шайтонлардан қўрқитмангиз...»	154
Жон ширинми, қанд ширин	155
Кексаларга	156
Вокзалда	157
Садоқат	158
Инсоният тарихи	159
Янги йил гулдастаси	163
Куй авжида узилмасин тор	165
Юлдуз	166

IV

Шеър ва шахмат	167
Сўнган юлдузлар	169
Кеча ва кундуз	172
Учи тугук дастўмол	173
Ун еттинчи йилда туғилганлар	175
Абдулла Набиев	178
«Бир томчи қуёш ўйнар...»	180
Шоир қалби	182
Шоир	183
«Баҳор...»	185
Тасаввур	186
Устоз Ҳабибийга	187
Қозоқ оқинларига	188
Қўнғиротда айтилган алёр	190
Табрик	191
Кардиограмма	193
Саккизинчи март	196
Оқшом	198
Абай	200
Устоз Ғайратийга	202
Лирик қаҳрамон	203
Қорхат	206
Ҳозирги ёшлар	210
Дўстларга мактуб	215
Ўзбекистон	218
Илтижо	224
Пушкин	228
Вафо	229

V

Дебоча	238
Тун билан йиғлабди булбул	239
Барча шодлик сенга бўлсин	240
Ғунча	242
Сурма	244
Дилдорга нома ёздим	245
Самарқанд	247
Чашма	249
Лола сайли	250
Иўқ эмиш орзуда айб	251
Сарв	252

Кипригингдан ўқ узиб	254
Барг	255
Кўзинг	257
Банди зулф	259
Қимда иқтидор йўқдир	261
Сенга бахтдан тахт тиларман	262
Достонга ёз	263
Даврон юки	264
Дўстларимга	266
Самар бўлғай	268
Ҳижрон юки	270
Паришонлик	271
Ешлигим	273
Хаёл	274
Шоҳигул	276
Уйғотмагил	277
Қалам	278
Узум	279
Дўст билан обод уйинг	281
Рашким	283
Яна қаламга	284
Ширин	285
Уч балодан сақласин	287
Замин ва фазогир	289
Хазина	290
Ҳофизга	292
На қилсин?	293
Замон	294
Рубобим тори иккидур	296
Севгини тортиб бўлурми	298
Ойнинг ўн бешини қоронғу	299
Гулнорини ўп	300
Шеър азиз олам аро	302
Сайр	304
Севги	306
Гуллар базми	307
Гулчеҳралар	309
Ишқ истилоси	311
Тонг ғазали	313
Дилда ишқ дарёчадир	314
Баҳона қилмас	315
Эй, кабутар	316
Тола соч	317
Лола	318

Кўзгу	320
Бир гўзалким	321
Қуёш	323
Изҳори ишқ	325
Уртада бегона йўқ	326
Тароқ	327
Висол соғинчи	328
Масал борким	329
Насиҳат («Кулги мушоиралари»дан)	330
Соч мадҳи («Кулги мушоиралари»дан)	331
Кўчамен («Кулги мушоиралари»дан)	332
Бошимдадур («Кулги мушоирлари»дан)	333
Ўзбегим	334
Фузулий ғазалига мухаммас	338
Навой ғазалига мухаммас	339
Бобур ғазалига мухаммас	340
Ватандин яхши ёр бўлмас	341
Инсон	343
Жон талаш	347
Севги оташи	349
Муҳаббат бирла	351
Қўллар	352
Фурсатинг	355
Бир қадам	356
Истак	358

VI

Достонлар

Буюк ҳаёт тонги	360
Орзу чашмаси	382
Нидо	402
Чароғбон	422
Палаткада ёзилган достон	434
Тошкент садоси	462
Қуёш маскани	474
Бахмал (Воқеий қисса)	490

На узбекском языке

Эркин Вахидов

Избранные произведения в двух томах

Том I

МУХАББАТ-НАМЕ

(КНИГА ЛЮБВИ)

Такризчи — филология фанлари доктори, профессор
Умарали Норматов

Редактор *Кенжабоев М.*

Рассом *Жирнов Г.*

Расмлар редактори *Карпузас М.*

Техн. редактор *Смирнова Т.*

Корректор *Соатова Ш.*

ИБ № 3209

Босмахонага берилди 10.03.86. Босишга рухсат этилди 04.09.86.
Формати 70×90^{1/32}. Босмахона қоғози № 1. Адабий гарнитураси.
Юқори босма. Шартли босма л. 19,3+0,07 вкл. Шартли кр.—
оттнкс. 19,33. Нашр л. 17,97+0,03 вкл. Тиражи 25000. Заказ
№ 1900. Баҳоси 2 с. 10 т. Шартнома 252—85. Ғафур Ғулом но-
мидаги Адабиёт ва санъат нашриёти. 700129. Тошкент,
Навоий кўчаси, 30.

Ўзбекистон ССР Нашриётлар, полиграфия ва китоб савдоси иш-
лари Давлат комитети «Матбуот» полиграфия ишлаб чиқариш
бирлашмасининг Бош корхонаси. Тошкент — 700129. Навоий кў-
часи, 30.

Воҳидов Э.

Сайланма: 2 жилдлик. 1-ж. Муҳаббатнома: Шеърлар, дostonлар. Сўзбоши муаллифи И. Фафуров.— Т.: Адабиёт ва санъат нашриёти, 1986.—528 б.

Халқимизнинг суюкли шоири, Ҳамза номидаги Ўзбекистон Давлат мукофоти лауреати Эркин Воҳидов эллик ёшга тўлаётир. Шу муносабат билан шоирнинг «Муҳаббатнома» ва «Садоқатнома» — икки жилдлик сайланма асарлари нашр этилмоқда. Мазкур «Муҳаббатнома» китобига муаллифнинг шеър ва дostonлари киритилди.

Ваҳидов Э. Избранные произведения: В 2-х т. Т. 1. Мухаббат — наме (Книга любви).

Уз2